

KUNTODOPING

NÄKÖKULMIA
DOPINGAINEIDEN KÄYTTÖÖN
HUIPPU-URHEILUN ULKOPUOLELLA

Kuntodoping

Näkökulmia dopingaineiden käyttöön
huippu-urheilun ulkopuolella

Kuntodoping

Näkökulmia dopingaineiden käyttöön
huippu-urheilun ulkopuolella

Mikko Salasuo ja Mikko Piispa

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkkojulkaisuja 126

Kansipohja: Jussi Konttinen
Kannen kuva: Richard Rosenvold Jensen
Taitto: Sanna Pyykkö/Sopiva Design

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät
Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 126 *Tiede*

ISBN 978-952-7175-52-1

ISSN 1799-9227

2017. Painettu kirja on julkaistu vuonna 2012.

Julkaisutilaukset:
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>
Nuorisotutkimusverkosto
Asemapäällikönkatu 1
00520 Helsinki

Sisällys

Alkulauseet	9
Kiitokset	10
LUKU 1: Johdanto	13
Tutkimustraditio ja tutkimuskysymykset	15
Kuntodopingin määrittelyä	18
Tarkemmin käytetyistä aineista	20
LUKU 2: Aineistosta ja metodista	23
Haastattelut	24
PATJA-aineisto	30
Dopinglinkin aineistot	33
Internetkeskustelut	35
Kyselytutkimukset	37
Muut aineistot	38
Metodista	39
LUKU 3: Dopingin historiaa	43
Varhaisvaiheista ensimmäisiin dopingkieltoihin	43
Sota-aika vakiinnuttaa lääkkeiden aseman	46
Piristeestä ongelmaksi	47
Hormonit ja steroidit astuvat kuvaan	48
Dopingongelma konstruoituu	50
LUKU 4: Kuntodopingin juuret	53
Käytön yleisyys	54
Aiempaa tutkimusta kuntodopingista ja sen ympäriltä	56
Dopingin yhteiskunnallisesta paikasta	62
LUKU 5: Mielenpitoita dopingista	65
Kansa käryjä kiroamassa	66
Kansalaisten pohdintoja kuntodopingista	68
Urheiluihmiset dopingrealismin äärellä	70
LUKU 6: Erilaisia näkökulmia terveystutkimukseen	75
Lääketiede ja kuntodopingin käytön yleisyys	76
Lihastyytymättömyys mediassa ja käyttäjakeskusteluissa	77
Megalomaanisia annoskokoja?	84
Riski- ja haittatiedon hankinta ja omaksuminen	87
Kuntodoping ja terveystaju	90

Puolitotuuksia vai urbaanilegendoja:	
fyysinen riippuvuus ja roid rage	92
Kuntodoping ja muut päihteen	97
LUKU 7: Epävirallisen tiedon lähteet:	
kuntodopingiin keskittyneet keskustelupalstat	99
Decaleuka tiedonhaussa	102
Miltä tämä maailma näyttää?	104
LUKU 8: Preventio ja Dopinglinkki	107
Analyysi Dopinglinkin kysymyksistä ja vastauksista	111
Käyttäjät ja entiset käyttäjät	112
Muut dopingkysyjät	115
Kysymykset muista aihepiireistä	117
Mistä Dopinglinkki-aineisto kertoo?	118
LUKU 9: Doping lainvalvontaviranomaisten silmin	121
Dopingtapaukset PATJA-tietokannassa 2009	124
Mitä aineita?	128
Tapausten erittelyä	129
Dopingin ja huumausaineiden sekä ampuma-aseiden yhteydestä	135
Mitä PATJA-aineisto kertoo?	138
Doping rikostilastojen valossa sekä tullin ja poliisin silmin	139
Maahantuonnista	140
Dopingrikollisuudesta ja -rikollisista	142
Dopingaineista	144
LUKU 10: Käyttäjänäkökulma	147
Käyttöura ja elämäntyyli	149
Naiset ja kuntodoping	151
Ajallinen ulottuvuus ja käytön sukupolvinen periytyminen	152
Kokemuksia kuntodopingista	157
Elämäntyyli ja yksilölliset motiivit	164
Voimailu ja harrasteliikunta	165
Ulkonäkö ja kehoprojekti	170
Ammatillinen pääoma	175
Alamaailma ja rikolliset	178
LUKU 11: Synteesi	181
Kilpailueetos, hyödyn tavoittelu ja stigma	182
Medikalisaatio	186
Elämänhallinta ja kehonpalvonta	189

Pikkurikollisesta maailmasta postmoderniin hedonismiin	
– eli miten riskejä otetaan	192
LUKU 12: Loppuyhteenveto	197
Kuntodopingin yhteiskunnallinen paikka	198
Lähteet	201
Liitteet	219
Tiivistelmä	233
Abstract	237

Kuntodoping

Näkökulmia dopingaineiden käyttöön huippu-urheilun ulkopuolella

ALKULAUSEET

Tämä tutkimus sai alkunsa kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinin aloitteesta. Hän oli *Turun Sanomien* (2007) kolumnissaan huolissaan dopingin käytön yleistymisestä kuntourheilun parissa ja halusi nostaa kuntourheilun dopingongelmat keskusteluun. Ministerin aloitteesta rahoitettiin muutamaa tutkimusta (mm. Kailanto 2010) tarkoituksena tarkastella ilmiötä eri näkökulmista. Nyt käsillä oleva tutkimus on laajin osa tuolloin käynnistynyttä kokonaisuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö syötti tutkimuspallon vuonna 2008 dosentti Mikko Salasuolle, joka otti sen haltuun.

Tämä tutkimushanke oli kestoltaan kaksivuotinen. Sen rahoittajana toimi opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikkö. Myös sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön rooli hankkeen idean tukena ja yhteistyötahona on ollut tärkeä. Tutkimuksen ensi metreillä toisena tutkijana hankkeessa oli Jenni Wessman, mutta varsinaisessa analyysi- ja kirjoitusprosessissa Salasuon avuksi kirkasi tutkija Mikko Piispa. Tutkimus onkin tämän kaksikon pehmeiden haltuunottojen, terävien harhautusten, kovien laukausten ja sulavan yhteispelin tulosta.

Alusta saakka oli pyrkimyksenä tehdä kattava teos, joka avaa useita näkökulmia dopingilmiöön kilpaurheilun ulkopuolella. Tämä edellytti hyvin laajan ja monipuolisen aineiston keräämistä. Tutkimus onkin vahvasti aineistovetoinen, ja sen ytimen muodostavat käyttäjähaastattelut, internetkeskustelut, Dopinglinkkipalveluun tulleet käyttäjien kysymykset, poliisiaineisto ja asiantuntija-haastattelut. Niiden lisäksi hyödynnetään useita erilaisia pienempiä aineistoja.

Tutkimuksen rakenne myötäilee aineistovetoista tutkimusotetta. Johdannon, aineiston ja metodin perusteellisen esittelyn jälkeen tehdään ekskursio dopingin historiaan. Neljäs luku kartoittaa aiempaa ja läheltä liiappaavaa tutkimusta sekä kuntodopingin yhteiskunnallista paikkaa. Luvuissa 5–10 lukija kuljetetaan eri aineistojen pohjalta tehtyjen analyysien läpi ja valaistaan dopingilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. Teoreettinen viitekehys kasautuu matkan

varrella nousevista havainnoista. Luku 11 on synteesi, jossa punotaan yhteen sekä empiiriset että teoreettiset havainnot. Sen jälkeen seuraa loppuyhteenveto.

Piilossa toimivien ilmiöiden tutkimuksessa jää aina katvealueita, mutta niiden täydentäminen jää seuraaviin tutkimuksiin. Prosessina tämän tutkimuksen tekeminen oli jälleen omanlaisensa. Vastaan tuli useita yllättäviäkin haasteita, mutta kaikesta selvittiin dynaamisella yhteisellä.

Kiitokset

Suuri kiitos kuuluu tutkimusta rahoittaneelle opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikölle. Yhteistyö ministeriön kanssa oli dialogista, motivoivaa ja sujuvaa. Erityisesti kumarrus valtion liikuntaneuvoston pääsihteeri Minna Paajaselle. Paljon hyötyä oli myös ministeriön organisoimista dopingtutkijoiden tapaamisista, joissa teemaa pohdiskelivat muun muassa Sanna Kailanto, Heini Kainulainen, Anu Raevuori, Tuuli Salospohja ja Dopinglinkin taitava joukkue. Erityinen kiitos myös aina aikalaisilmiöiden hermolla olevalle Tapani Sarvannille sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä.

Kattavan aineiston kerääminen poikkeuksellisen haastavaksi osoittautuneesta aiheesta ei olisi mahdollista ilman tutkittavien ääntä. Massiivinen kiitos ja kumarrus jokaiselle käyttäjähaastatteluun suostuneelle henkilölle. Samoin avaininformanttien rooli oli erittäin keskeinen. Ilman teitä ei hommasta olisi tullut mitään.

Asiantuntijahaastatteluja tehtiin selvästi aiottua enemmän, sillä niiden arvo niin kutsutun hiljaisen tiedon lähteenä osoittautui korkeaksi. Valtavan iso kiitos avusta professori Timo Seppälälle, A-klinikkasäätiön Jukka Koskelolle, ylitarkastaja Marjut Fromille tullihallituksesta, Antti Vallelle Rovaniemen tullista, Tampereen tullin tulliyli tarkastaja Marko Onttoselle, Keski-Suomen poliisilaitoksen vanhemmalle rikoskonstaapeli Mika Kettuselle, Rovaniemen keskusrikospoliisin rikosylikonstaapeli Martti Karjulalle ja Jyväskylän keskusrikospoliisin rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkoselle. Suomen urheilukirjaston tutkijaystävällinen lainauspolitiikka mahdollisti syvällisen perehtymisen keskeiseen kirjallisuuteen.

Merkittävä aineistokokonaisuus syntyi poliisin tietokannoista. Sen kerääminen onnistui aina avuliaan dosentti Tuija Hietaniemen ja keskusrikospoliisin tietopalvelusihteeri Mervi Heikinheimon ansiosta: kiitos Tuija taas kerran! KRP tarjosi tilan aineiston keräämiseen.

Dosentit Pekka Hakkarainen ja Pasi Koski esittivät työn kannalta tärkeitä huomiota sen parantamiseksi ja loppuun saattamiseksi. Kiitos Anni Ojajärvelle

kirjan raakaversioon kommentoinnista. Jenni Wessman siirtyi kesän 2010 siirtoikkunan aikana toisen alan tutkimuksen pariin, mutta antoi tärkeän panoksen työn käynnistämisessä. Kiitos kovasti hyvästä työstä ja onnea tuleviin tutkimuksiin.

Essi Tammimaa teki erittäin taitavaa työtä kustannustoimitusvaiheessa ja Sanna Pyykkö loihti kirjan sisällölle hienon ulkoasun. Kannen nerokas toteutus on lähtöisin Richard Jensenin kynästä. Kiitos myös Tanja Konttiselle viimeisestä silauksesta ja Minna Kalajoelle aina briljanteista käännoksistä.

Tutkimuksen henkinen koti sijaitsee Nuorisotutkimusverkoston aivohuoneessa Vallilassa. Parempaa tutkimusinfrastruktuuria ja kirjoitusmiljöötä lienee mahdotonta löytää. Lämmin niaaus koko Nilsiankadun posselle uniikista ja solidaarisesta yhteishengestä – olette ihania kollegoita. Kiitos Leena Suurpäälle ja Tommi Hoikkalalle iki-inspiroivasta joukkojen ohjastamisesta.

Kiitos vielä Mikolle! ;)

Helsingissä 1.12.2012

Mikko Salasuo

Mikko Piispa

LUKU 1:

Johdanto

Jos kadunmieheltä kysytään, mitä doping on, hän saattaa pitää kysymystä hölmönä. Kaikkihan sen tietävät. Doping on jotakin vaarallista, mitä huippu-urheilijat käyttävät parantaakseen suoritustaan ja millä he vaarantavat terveytensä. Juuri dopingia vastaan hyvät voimat taistelevat.

Edellinen muotoilu on lähes suora lainaus Nils Christien ja Kettil Bruunin (1985, 64) huumausaineiden yhteiskunnallista paikkaa käsittelevästä teoksesta *Hyvä vihollinen*. Christie ja Bruun (mt.) katsoivat huumeiden toimivan yhteiskunnalle hyödyllisenä hyvänä vihollisena, syntipukkina yhteiskunnallisille epäkohdille ja keinona siirtää keskustelu pois muista, kenties todellisemmista ongelmista. Samansuuntaiseen tulokseen päätyi Pertti Hemánus (1997) käsitellessään huippu-urheilun dopingia; dopingin rooli urheilumaailmassa on samankaltainen kuin huumeilla yhteiskunnassa. Hemánus korostaa näkemystään myös teoksensa nimessä: *Doping, hyvä vihollinen*.

Huumeet ja huippu-urheilun doping on yhteiskunnassa ajettu nurkkiin, joista ne eivät helposti liiku ilman perinpohjaista arvokeskustelua. Sen sijaan dopingin käyttö huippu-urheilun ulkopuolella on verrattain tuore tai ainakin suhteellisen tuntematon ilmiö (ks. Kinnunen 2003). Sen yhteiskunnallinen paikka on vasta muotoutumassa, mikä johtuu osin siitä, ettei aiheesta ole juurikaan käyty julkista keskustelua ja tutkimustietoa on hyvin niukasti (ks. kuitenkin Karila 2003; Salospohja 2008; Raevuori 2009; Kainulainen 2011).

Dopingista puhuminen samassa lauseessa huumausaineiden kanssa on tehtävä kieli keskellä suuta (ks. Hartiala 1997; Seppälä 1998, 444–448). Yhtäläisyyksiä löytyy esimerkiksi lääkeainepohjaisuuden, laittoman salakuljetuksen ja myynnin kautta. Nämä eivät kuitenkaan legitimoi tekemään suoraa rinnastusta huumeista dopingiin, sillä eroja löytyy ennen kaikkea käyttötarkoituksessa ja -tavoissa. Huumeista poiketen dopingaineilla ei tavoitella muutosta tietoisuuden tilaan, ja harvemmin niillä tavoitellaan muitakaan välittömiä vaikutuksia (ks. Ahlström 1998, 20–21). Dopingaineiden käytön tavoitteet tähtäävät nykyhetkeä kauemmas, lähikuukausien tai -vuosien päähän. Käyttö vaatii suunnitelmallisuutta ja se perustuu asetettuihin tavoitteisiin. Dopingilla tavoitellaan siis välillisiä vaikutuksia, lähinnä fyysisten ominaisuuksien ja suorituskyvyn parantamista.

Huippu-urheilun ulkopuolella tapahtuvasta dopingaineiden käytöstä tiedetään huomattavasti vähemmän kuin huumeiden käytöstä tai huippu-urheilun dopingista. Tässä tutkimuksessa huumausainetutkimusta hyödynnetään apuvälineenä dopingilmiön käsittelyssä. Myöskään huippu-urheilun dopingia ei voi sivuuttaa. Rinnastukset ovat kuitenkin ensisijaisesti metodologinen apu, eivät analogian muodostamista tai yhden ilmiön logiikan pakottamista toisen alueelle.

Huumeita tai dopingia ei ole olemassa loogisina kategorioina, vaikka niin herkästi annetaan ymmärtää (ks. Christie & Bruun 1986, 66). Molempien kohdalla on kyse ennen kaikkea kontrollipoliittisista sopimuskategoriosta (ks. Hakkarainen 1992, 15). Toisin sanoen ”huumeet” ja ”doping” eivät ole suljettuja aineryhmiä, joihin voidaan lukea automaattisesti tietyt aineet ja rajata toiset ulkopuolelle.

Monet riskeiksi mieltämämme asiat, kuten päihtees, huumeet ja doping, ovatkin sosiaalisia konstruktioita, joiden yhteiskunnallinen paikka on vaihdellut eri aikoina ja eri yhteiskunnissa (Douglas & Wildavsky 1982). Toisin sanoen sosiaalinen konstruktio elää julkisen keskustelun kautta, joskin usein niin hitaasti, että muutosta on hankala huomata. (Ks. Hakkarainen 2000; Kinnunen 2003; Berger & Luckmann 1994.)

Keskustelu ilmiöstä, jota tässä tutkimuksessa nimitetään *kuntodopingiksi*, on kuitenkin viriämässä. Syyskuussa 2007 silloinen kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin esitti huolensa dopingin käytön yleistymisestä kuntourheilijoiden parissa. Hän kysyi, onko dopingista tulossa kansantauti. Tähän mennessä tyhjentäviä vastauksia Wallinin kysymykseen ei ole saatu, ja puhe kuntodopingista on ollut lähinnä stereotyyppien ja vajaan tiedon varassa (mm. Seppälä & Karila 1996; esim. FST5 2011; MOT 2011; Sundell & Salosporja 2011).

Oman kehon muokkaaminen on tavoite monilla ihmisen toiminnan saroilla – siten kuntodoping onkin aikansa lapsi. Yhteiskunnassa vallitseva terveys (healthism) ja suorittamisen eetos ohjaavat ihmisiä panostamaan entistä enemmän omaan itseensä, ruumiiseen ja terveyteen. Anne Puurosen (2006, 7–8; ks. myös Crawford 1980; 2006) mukaan kyseessä on tietoinen terveys- ja elämäntapatarkkailu, joka yliritualistisena luo otollisen maaperän ruumiin palvonnalle ja trimmaukselle. Tällaisessa maisemassa lääketieteen teknologia tarjoaa keinon kehon fysiikan nopeaan muokkaamiseen ja parantamiseen (ks. Salasuo & Koski 2010; myös Seppälä & Salasuo 2001).

Liikuntasosiologi Pasi Koski (2007) tiivistää osuvasti nykyaikaan liittyvän suorittamisen pakon ”faustiseksi”. Se näyttäytyy korostuneena yksilöllisten

saavutusten tavoitteluna. Tällaisen eetoksen voi kärjistää siten, että ollakseen täysivaltainen kansalainen, tulee suorittaa työssä ja vapaa-ajalla, ja erityisesti onnea tuottaa, mikäli myös puoliso ja lapset suorittavat samaan tapaan kaikilla elämän osa-alueilla (ks. Simola 2001). Tätä taustaa vasten onkin kiinnostavaa, jopa paradoksaalista, että terveyttä identiteetti- ja elämänpolitiikan kulmakivenä ihannoivassa ajassa kuntosaliharrastus ja liian lihaksikas olemus herättävät usein ihmisissä negatiivisia mielikuvia (ks. Monaghan 2001, 25; Puuronen 2006, 7–8; myös Hoikkala & Roos 2000).

Kuvatun laista mustavalkoista ja paradoksaalista asetelmaa lähdetään tässä tutkimuksessa purkamaan. Näin aukeaa ilmiön monimuotoisuus koko kirjavuudessaan.

TUTKIMUSTRADITIO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskohteena kuntodoping asettuu luontevimmin päihde- ja kulttuuritutkimuksen piiriin (mm. Määttä 1975; Hakkarainen 1992; 2000; Salasuo 2004a; Salospohja 2008; Perälä 2011). Läheisiä kytköksiä löytyy myös kriminologiasta (mm. Kainulainen 2009; 2011), ruumiillisuustutkimuksista (mm. Sankari 1995; Kinnunen 2001a; Tiihonen 2002), terveys sosiologiasta (mm. Puuronen 2004; 2012; Katainen 2011) ja erilaisista piilossa toimivien ilmiöiden tutkimuksesta (mm. Häkkinen 1995; Karjalainen & Lahti 2006). Kuntodoping on erittäin miehinen ilmiö (mm. Salospohja 2008; Mattila ym. 2009; Hakkarainen ym. 2011). Tämä tutkimus leikkaakin läheltä miestutkimuksen traditiota, mutta ei asetu osaksi sitä (vrt. Tiihonen 2002).

Kyse on sananmukaisesti aineistolähtöisestä tutkimuksesta (Glaser & Strauss 1967). Tutkimuskohde elää niin syvällä varjoissa, että ennakkotietämys siitä on hyvin vähäistä, osin jopa täysin olematonta (ks. Pöntinen 2004; Charmaz 2006). Haasteeseen vastaamiseksi tutkimusta varten kerättiin laaja empiirinen aineisto (ks. luku 2). Tutkimuskohteen sumea luonne johtaa myös hieman tavallisesta poikkeavaan käsittelyyn. Tutkimuksen kannalta keskeiset teoreettiset kehykset esitetään vasta lopussa. Näin lukijan on mahdollista seurata, millaisen analyysin kautta niihin on päädytty. Tutkimuksessa ei pyritä luomaan uusia teorioita, vaan kiinnittämään tulokset ajankohtaisiin tieteellisiin keskusteluihin ja teoreettisiin viitekehyksiin. Tutkimusote muistuttaakin luonteeltaan Clifford Geertzin (1973) tiheää kuvausta niiltä osin, että analyysin edessä pyritään teoreettisesti valveutuneeseen otteeseen.

Kansainvälisistä tutkimuksista hyödynnetään klassisia perusteoksia. Howard Beckerin (1963) *Outsiders* tarjoaa edelleen kestävä pohjan poikkeavuuden tarkasteluun. Sama koskee Erving Goffmanin (1963) *Stigmaa*. Tärkeistä kotimaisista tutkimuksista mainittakoon Taina Kinnusen (2001) *Pyhät bodarit*, Anne Sankarin (1995) *Kuntosaliruumis*, Anne Puurosen (2004) *Rasvan tyttäret*, Tuuli Salospohjan (2008) lisensiaattityö *Tiukkaa lihho* ja Heini Kainulaisen (2011) *Rangaistuskäytäntö dopingrikoksissa*.

Monitieteisyyden kautta löytyy myös luonteva linkki suomalaisen nuorisotutkimukseen. Tutkimusprofessori Tommi Hoikkala muotoilee blogissaan 7.11.2006 nuorisotutkimuksen olemuksesta:

Nuorisotutkimus tarkoittaa monitieteistä nuoriin kohdistuvaa eri tutkimussuuntausten muodostamaa kokonaisuutta. Problematiikka on humanistis-yhteiskuntatieteellinen unohtamatta liikunta- ja terveystieteen sekä kansanterveystieteen eri otteita. Tavanomaisesti nuorisotutkimus asettuu perinteisten yliopistollisten tieteenalojen kuten sosiologian, politologian, kasvatustieteen, historian, psykologian, antropologian, kielitieteen, sosiiaalipedagogiikan ja kriminologian yhteyteen, tai hiljan kehkeytyneiden uusien alojen, kuten kulttuurintutkimuksen, gender-tutkimuksen, kulutustutkimuksen, monikulttuurisuuden ja etnisten suhteiden tutkimuksen, mediatutkimuksen, kriittisen pedagogiikan, kansalaistoiminnan tutkimuksen (citizenship studies) ja evaluaatio-tutkimuksen puitteisiin.

Niin kutsutun uuden tutkijuuden (Hoikkala & Suurpää 2005) hengessä pyritään risteilemään perinteisten tiedemaailman rajojen yli ja välissä. Tavoitteeksi määritetty tutkijan astuminen alas norsunluutornistaan ja asioiden esittäminen sillä tavoin kirjoitetussa ja puhutussa muodossa, että ne resonoiivat kulloisenkin foorumin kanssa.

Perinteisesti lääketieteellinen dopingtutkimus rajautuu itse aineiden käyttäjille aiheuttamiin fyysisiin ja psyykkisiin vaikutuksiin. Tutkittaessa kuntodopingia yhteiskunnallisena ilmiönä huomion keskipisteessä on sen sijaan ihmisten tavoitteellinen toiminta. Tutkimuskohde laajenee dopingaineiden vaikutuksista käytön sosiokulttuurisiin kehyksiin, joissa valintoja tekevillä ja keskenään kommunikoivilla ja toimivilla yksilöillä on monenlaisia motiiveja, positioita ja rooleja. Tutkimuksessa on huomioitava erilaiset tietoiset suunnitelmat ja päämäärien tavoittelu, joita ohjaavat esimerkiksi järki, tunteet, tottumus, perinteet, muiden esimerkki sekä kuvitelma tai tieto siitä, mitä

ihmisiltä odotetaan. Täten on tarkasteltava, millaisia seurauksia toiminnalla on, minkälaisiin mielikuviin käyttäytyminen nojaa, miten muut ihmiset siihen suhtautuvat, mitkä ovat tutkittavien omat motiivit ja miten ihmisillä on yleensä tapana toimia. (Ks. Sulkunen 2003.) Tutkimusongelman muotoilu laajenee siis merkittävästi suomalaisen dopingtutkimuksen perinteestä, jossa lääketieteellä on ollut hegemoninen asema¹ (ks. kuitenkin Hemánus 1997; Kinnunen 2001a; Salosporja 2008).

Jotta keskustelua kuntodopingista voitaisiin tulevaisuudessa käydä laajemmalta tietopohjalta, tässä tutkimuksessa pyritään etsimään vastauksia ainakin seuraaviin kysymyksiin: Voidaanko termiä doping edes käyttää muussa kuin huippu-urheilukontekstissa? Mistä on kyse, kun puhutaan dopingin käytöstä muuhun tarkoitukseen kuin huippu-urheilumenestyksen saavuttamiseen? Näiden kysymysten lisäksi aivan olennainen osa tutkimusta on tarkastella, millaisiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin kehyksiin kuntodoping kytkeytyy, mikä on käytön ja käyttäjien suhde muuhun yhteiskuntaan, kuinka yleistä käyttö on, millaiset ovat käyttäjien motiivit ja miten erilaiset terveystieteelliset kytkeytyvät ilmiöön. Kaiken kaikkiaan on kysymys siitä, mikä on dopingin yhteiskunnallinen paikka, kun käyttö tapahtuu huippu-urheilun ulkopuolella?

Selkeimmin kokonaisuus aukeaa, kun tarkastellaan mahdollisimman monien kuntodopingin kanssa tekemisissä olevien tahojen näkemyksiä. Käyttäjien kokemus on tärkeä, mutta heidän lisäksi ilmiöstä ovat kiinnostuneita ainakin käyttäjien läheiset, lääkärit, poliisi, tulli, ennaltaehkäisevän työn tekijät ja media. Eri tahoilla on risteäviä intressejä kuntodopingin suhteen ja siksi kukin muodostaa ilmiöstä erilaisia tulkintoja, arvioita ja johtopäätöksiä. Tässä tutkimuksessa kuntodopingia ristivalotetaan eri toimijoiden perspektiiveistä.

Eri perspektiivit määrittävät myös tutkimuksen kulun. Huippu-urheilun doping on keskustelussa hegemonisessa asemassa. Siten se on eräänlainen dopingin ”eteinen”, jossa käydään myös suurin osa kansalaisten dopingkeskusteluista. Seuraavaksi vastaan tulee kuntodopingdiskurssin lähestulkoon ominut, terveydenhuollon ammattilaisten määrittämä puhetapa. Se on ikään kuin kuntodopingin ”keittiö”. Samalla vilkaistaan, mitä uutta Dopinglinkki-niminen verkkopalvelu tarjoaa kattaukseen. Toinen viranomaisdiskurssi, eli kontrolliviranomaisten näkökulma, on jäänyt vähemmälle huomiolle, mutta välkkyi myös yhtenä julkisuudessa näkyvänä virallisena puhetapana. Poliisin

---

1. Lääketieteen hegemoniaan ja sen tuottamiin konstruktioihin palataan kirjassa myöhemmin luvussa 6.

tuottaman aineiston kautta päästään näkemään myös kuntodopingin ”kellarikerrokseen”, alamaailman dopingiin. Viimeisenä tarkastelemme käyttäjien näkökulmaa. Se avaa oven kuntodopingin ”olohuoneeseen”, paikkaan, johon ulkopuolisilla ei juuri ole asiaa. Eri huoneissa nähty kasautuu kokonaiskuvaksi. Näin lukija ymmärtää millaiselta pohjalta päädytään tekemään synteesi ja johtopäätökset, luomaan talon pohjapiirroksen – siis kuvaus kuntodopingilmiöstä.

KUNTODOPINGIN MÄÄRITTELYÄ

Keskeisintä kuntodopingissa on se, että käyttö tapahtuu huippu-urheilun² ulkopuolella. Erottelu tapahtuu määritteen ”kunto” avulla. Sana ”doping” säilyy mukana, sillä se on niin tiukasti kiinnittynyt tiettyjen aineiden käyttöön, ettei ole mielekästä luoda uusiosanaa korvaamaan sitä. Toinen tärkeä kuntodopingia määrittävä tekijä on käytön motiivi. Kuntodoping viittaa sellaiseen doping-aineiden käyttöön, jonka ensisijaisena motiivina ei ole urheilumenestyksen saavuttaminen. Aineista saatava hyöty toki hankitaan pääosin kuntosalilla ja sikäli kyse on urheilullisesta suorittamisesta, mutta doping on vain väline kehollisten ja voimaan liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa.

Kuntodopingissa motiivit kohdistuvat ensisijaisesti itseen, oman kehon muokkaamiseen, mutta huippu-urheilijalla dopingin käytön (ja ylipäättään harjoittelun) motiivit kohdistuvat ulospäin, menestykseen kilpailussa. Kuntodopingia käytetään individualistisin motiivein ja tavoittein, omasta halusta, kun taas huippu-urheilija voi tuntea olevansa pakotettu dopingin käyttöön (esim. Videman 2011).

Aineiden osalta tässä tutkimuksessa pitäydytään lähinnä rikoslain (RL 44 luku) dopingiksi määrittämissä aineissa. Huippu-urheilun dopingsäännökset ovat erikseen, eivätkä ne koske tavallista kuntourheilijaa. Siksi tässä tutkimuksessa dopingiksi ei lasketa esimerkiksi epoa, beetasalpaajia, astmalääkkeitä, morfinia tai kokaiinia. Kuntodopingia ovat siis synteettiset anaboliset steroidit ja niiden johdannaiset, testosteroni ja sen johdannaiset, kasvuhormoni, kasvutekijät (esim. IGF-1), beeta2-agonistit (esim. klenbuteroli) sekä istukkahormoni ja antiestrogenit³. Lisäksi joissakin tapauksissa mukaan voidaan laskea myös

2. Kansallinen mestaruustaso ja/tai urheilu ammattina.

3. Kahdella viimeksi mainitulla pyritään estämään anabolisten steroidien aiheuttamaa gynekomastiaa sekä stimuloimaan luteinisoivan hormonin ja testosteronin eritystä (<http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=2C4C2739-807B-496C-9C1C-BB59AA0E1F9F>).

muita aineita, kuten efedriini ja amfetamiini.

Kuntodopingin käyttäjiksi lasketaan myös sellaiset urheilijat, jotka käyttävät dopingaineita ollakseen parempia omassa lajissaan, mutta kilpailevat kansallisen tason alapuolella. Toisin sanoen: mikäli käyttäjän motiivina ei ole päästä lajissa huipputasolle, lasketaan hänet tässä tutkimuksessa kuntodopingin käyttäjäksi. Vaikka kuntodopingin motiivit voivat liittyä kilpailemiseen, taustalla ei kuitenkaan ole varsinaista pyrkimystä kultaan ja kunniaan.

Toisin kuin huippu-urheilun dopingissa kuntodopingissa ei voi katsoa olevan kyse vilpistä tai urheilun moraalisten arvojen rikkomisesta (ks. esim. Verroken 2005, 30–31; Vettenniemi 2010). Kansainväliset ja lajikohtaiset dopingsäädökset on luotu säätelemään erilaisia kilpailuja, ei yksittäisten ihmisten lääkeaineiden käyttöä (WADA 2011). Tätä erontekoa alleviivaa myös se, ettei dopingaineiden käyttöä ja hallussapitoa ole Suomessa kriminalisoitu. Ainoastaan aineiden valmistaminen, maahantuonti, levittäminen ja hallussapito levitystarkoituksessa voivat johtaa rikosoikeudellisiin toimiin (ks. RL 44 luku; Kainulainen 2011).

Kuntodopingin käytössä on siis kyse laillisesta toiminnasta, jota eivät säätele urheilun sisäiset säännöt. *Suomen Antidopingtoimikunnan* internetsivuilla lainsäädäntöä, ja myös erontekoa kilpaurheiluun, perustellaan seuraavasti:

Dopingaineiden käytön jättämistä rikoslain ulkopuolelle perusteltiin muun muassa sillä, ettei oman terveyden vaarantamista ja vahingoittamista ole yleensä säädetty rangaistavaksi eikä dopingaineiden käyttöä voi rinnastaa huumausaineiden käyttöön. Urheilussa on omat dopingsäännöksensä, joiden perusteella dopingaineiden käyttö on kielletty.

Tärkeimmän aineryhmän kuntodopingissa muodostavat testosteronivalmisteet ja anaboliset steroidit. Ne tarjoavat parhaiten sellaisia tuloksia, joihin kuntodopingin käytöllä pyritään. Ne ovat myös suosituimpia aineita efedriinin ja klenbuterolin ohella. WADA⁴:n ja ADT⁵:n virallisista oppaista löytyvä tieto dopingaineista pohjaa klinisiin tutkimuksiin, mutta niissä aineiden hyötyjä ei ymmärrettävistä syistä juurikaan mainosteta ja haittoja korostetaan. Näiden vastapainoksi internetistä löytyy käyttäjien toisilleen suunnittelemaa oppaita, joissa kerrotaan aineiden ominaisuuksista erilaisesta näkökulmasta.

---

4. Maailman antidopingtoimikunta.

5. Suomen antidopingtoimikunta.

Niissä korostetaan aineiden hyötyjä ja suositeltuja käyttötapoja ja -annoksia. Myös haitat tunnustetaan ja niiden minimoimiseksi tarjotaan sopivia keinoja. Näihin niin sanottujen ”kokemusasiantuntijoiden” tekemiin käyttöoppaisiin palataan tarkemmin luvuissa 5 ja 7. Käyttäjien kokemia hyötyjä ja haittoja käsitellään myös luvussa 10.

TARKEMMIN KÄYTETYISTÄ AINEISTA⁶

Yleisimmin urheilussa käytettyjä dopingaineita ovat testosteroni ja sen synteettiset johdannaiset eli anaboliset steroidit. Lisäksi suosittuja ovat kasvuhormoni, insuliini, istukkahormoni, klenbuteroli ja prohormonit. (Syrjälä 2007, 136.) Kuntourheilun puolella suosituimpia ovat nimenomaisesti testosteroni ja steroidit (mm. Salosphoja 2008; Mattila ym. 2009). Testosteroni on miessukupuolihormoni, jota myös jokaisen elimistö itse tuottaa; terve mies erittää sitä päivässä noin 4–9 mg ja nainen noin kymmenesosan tästä määrästä (Syrjälä 2007, 137). Lääkinnällisessä käytössä testosteronilla yleensä kompensoidaan sukupuolirauhasten vajaatoimintaa, mikä on yleensä ikäänymisen seurauksia. Dopingikäytössä testosteronilla puolestaan tähdätään lihasten ja sitä kautta voiman kasvuun. Tunnettuja testosteronivalmisteita ovat muun muassa Sustanon ja Panteston. (Syrjälä 2007, 138.)

Anaboliset steroidit ovat puolestaan testosteronin synteettisiä johdoksia. Niillä on sekä androgeenisia eli maskuliinisia ominaisuuksia kehittäviä vaikutuksia että anabolisia eli kudosten kasvua lisääviä vaikutuksia. Androgeeniset vaikutukset ovat usein epätoivottuja, ja tästä syystä aineiden käyttö aiheuttaa varsinkin naisilla ikäviä haittavaikutuksia. Vain anabolisesti vaikuttavaa steroidia ei kuitenkaan ole vielä onnistuttu syntetisoimaan. Lääkinnällisesti anabolisia steroideja käytetään hyvin vähän ja käyttö on keskittynyt nimenomaan dopingiin. Yleisesti käytettyjä aineita ovat metandienoni, nandroloni ja stanotsololi. Huippu-urheilun puolella on viime vuosina kehitelty myös niin sanottuja design-steroideja, jotka eivät näkyisi testeissä. (Karila 2003; Syrjälä 2007, 139–141.) Design-aineet eivät kuitenkaan ole kuntodopingin kannalta olennainen ulottuvuus.

---

6. Tässä käsitellään aineiden ominaisuuksia tälle tutkimukselle riittävällä tarkkuudella. Tarkempaa tietoa kaipaavien kannattaa katsoa esim. Alaranta ym. 2007; Kailanto 2010; Dopinglinkki.fi.

Anabolisten steroidien haittoina väärinkäytössä on todettu ainakin sydän- ja verisuonitautien, kasvainten ja psyykkisten häiriöiden todennäköisyyden kasvaminen. Anaboliset steroidit vaikuttavat hormonitasapainoon, mikä voi ilmetä myös iho-ongelmina, kuten aknena, kaljuuntumisena ja käytön jälkeisenä impotenssina. (Mm. Paajanen 2008, 32–33.)

Testosteronia ja anabolisia hormoneita käytetään yleensä niin sanottuina kuureina, jotka kestävät muutamista viikoista useampaan kuukauteen. Käyttöjakson loputtua pidetään useimmiten tauko, jonka jälkeen voidaan aloittaa uusi kuuri. Yleinen käytötapa on testosteronin ja anabolisten steroidien päällekkäiskäyttö maksimaalisen anabolisen vaikutuksen saavuttamiseksi lihaksistossa. (Mm. Syrjälä 2007, 152; Karila 2003.) Dopingkäytössä annoskoot ovat suurempia kuin lääkinällisessä käytössä, mutta tästä vaikuttaa liikkuvan osin liioiteltuja käsityksiä myös tieteellisessä kirjoittelussa⁷. Kuurin aikana saatetaan käyttää myös ei-toivottuja vaikutuksia ehkäiseviä aineita, kuten antiestrogeni tamoksifeenia. Usein kuurin loppupuolella hyödynnetään myös niin sanottuja palauttavia aineita, jotka nopeuttavat kehon oman hormonituotannon palautumista. (Mm. Syrjälä 2007; Paajanen 2008.)

Kasvuhormoni eli somatropiini on ihmiselimestössä luontaisesti esiintyvä aine. Se kiihdyttää muun muassa proteiinisynteesiä. Valmisteena sen voi jakaa kahteen eri tyyppiin: aivolisäkepohjainen kasvuhormoni ja synteettisesti tuotettu kasvuhormoni. Näistä jälkimmäistä käytetään lapsilla kasvuhormonin puutostilaan. Sen sijaan aivolisäkepohjaisen kasvuhormonin kliininen käyttö on lopetettu. (Syrjälä 2007, 147–149.) Kasvuhormoni on ainakin näihin päiviin asti ollut erittäin kallista, joten kuntopuolella sitä on käytetty hyvin vähän (mt., 149). Osittain korkean hinnan, mutta myös lääketieteellisen tutkimuksen eettisten säännösten vuoksi kasvuhormonin dopingkäytön tutkiminen on vaikeaa. Kasvuhormonin haitoiksi on mainittu ainakin sydänlihaksen liikakasvu ja aivolisäkepohjaisen kasvuhormonin aiheuttama noussut riski sairastua Creutzfeldt-Jakobin tautiin. (Syrjälä 2007, 147–149.)

Klenbuterolia käytetään kliinisesti lähinnä hevosten astmalääkkeenä, mutta sillä on todettu myös anabolisia vaikutuksia. Se kasvattaa lihassolujen kokoa ja on suosittu erityisesti rasvanpolttoaineena ja harjoittelutehon nostattajana.

---

7. Tätä teemaa käsittelemme tarkemmin luvussa 6.

(Syrjälä 2007, 150.) Klenbuteroli ei ole hormonivalmiste, joten sitä ei mielletä samalla tavoin dopingaineeksi kuin esimerkiksi anabolisia steroideja, eikä sen terveyshaittoja pidetä käyttäjien keskuudessa niin suurina. Sen haittavaikutuksina saattaa kuitenkin esiintyä esimerkiksi vapinaa ja lihaskrampeja. (Mm. Pope ym. 2000, 120; Salospohja 2008, 19.)

Efedriiniä käytetään kliinisesti muun muassa astman hoidossa. Dopingtarkoituksessa sen käytöllä pyritään vähentämään väsymyksen tunnetta, tuomaan harjoitustehoa ja tehostamaan aineenvaihduntaa. Haittavaikutuksina se voi aiheuttaa muun muassa elimistön lämpötilan nousua, rytmihäiriöitä ja vapinaa. (Docherty 2008; Hallas ym. 2008.) Sen käyttötarkoitukset ja haittavaikutukset ovat osittain samat kuin klenbuterolilla, eikä myöskään efedriiniä pidetä kuntokäyttäjien keskuudessa aina dopingaineena (mm. Salospohja 2008).

Edellisiin on yhteydessä myös amfetamiinin käyttö kuntodopingtarkoituksissa. Amfetamiini on huumausaineeksi luokiteltu stimulantti, joka vaikuttaa keskushermostoa kiihdyttävästi muun muassa parantaen kestävyyttä ja jaksamista (mm. Holopainen 1998). Amfetamiinia käytettiin huippu-urheilussa vuosikymmeniä ennen testimenetelmien käyttöönottoa (mm. Dimeo 2007).

Kuntopuolella amfetamiinin hyöty on kuitenkin kiistanalainen, sillä kuntosuorittaja ei yleensä käytä aineita saadakseen parasta irti varsinaisessa kilpailusuorituksessa. Kuitenkin amfetamiinia on todettu käytettävän myös kuntosuorittajien kontekstissa. Tähän ilmeisin syy on se, että efedriinin tapaan se lisää harjoituskestävyyttä. Toisaalta myös kulttuurisia selityksiä on etsitty esimerkiksi aineiden pyörimisestä samoissa piireissä ja tietystä elämyshakuisesta elintavasta (mm. Skarberg ym. 2009). Amfetamiinin ja anabolisten steroidien kytkökseen oman lisänsä tuo myös se, että viimeaikaisten tutkimustulosten mukaan amfetamiinin vaikutus heikkenee, mikäli sitä käytetään samanaikaisesti steroidien kanssa. Aiemmin vaikutuksen on arveltu olevan päinvastainen (esim. Kailanto 2010). Amfetamiinin ambivalenttiin rooliin dopingkulttuurissa palataan tämän tutkimuksen aikana.

LUKU 2: Aineistosta ja metodista

Kuntodopingista ei juuri jää jälkiä virallisiin asiakirjoihin, arkistoihin tai muihin dokumentteihin. Käyttäjät salaavat toimintansa tarkasti, joten ilmiöstä on vähän yleistä tietoa kansalaisten tai edes asiantuntijoiden keskuudessa. Käyttötapahtuma toteutetaan salassa ja se kestää vain sekunteja, joten se ei ole tutkimuskohteena kovin kiinnostava. Käytöllä ei ole päihdyttäviä tai muita välittömänä ulkoisena poikkeavuutena näkyviä vaikutuksia (ks. Becker 1963). Verrattuna pähteiden käyttöön, esimerkiksi humalajuomiseen, kuntodopingista puuttuu osallistuvan havainnoinnin mahdollistava sosiokulttuurinen ulottuvuus. Näiden reunaehtojen vallitessa hyödynnetään tässä tutkimuksessa erilaisia suoria ja välillisiä tutkimusaineistoja (ks. mm. Häkkinen 1995; Kinnunen 1996; Salasuo 2004a; Törrönen 2006; Katainen 2011).

Tutkimusasetelma muistuttaa monilla tavoin uuden historian tutkimuksen virtauksia, jotka Matti Peltosen (2006, 76–77) sanoin ”ovat olleet kiinnostuneet myös julkisesta elämästä sivussa olevien (...) kansalaisten elämästä ja merkityksestä. (...) Miten saada tietoa ihmisistä, jotka eivät puhu parlamenteissa, julkaise mielipidekirjoituksia, eivätkä säilö sukunsa kirjekokoelmia julkisiin arkistoihin ja laiminlyövät päiväkirjankin pidon?” Historian puolella marginaalien tutkimuksessa puhutaan ”alistamisen tai sorron arkistoista” (mt.). Tämän tutkimuksen puitteissa voidaan puhua ”varjojen arkistoista”.

Varjojen arkistojen kartuttamiseksi on tässä tutkimuksessa kerätty laaja ja monipuolinen aineisto, ja kuntodopingilmiötä tarkastellaan aineistolähtöisellä tutkimusotteella (Pöntinen 2004; Charmaz 2006). Antti Häkkinen (1995, 18–24) on verbalisoinut tällaisen laadullisen tutkimuksen perusajatuksen siten, että erilaiset tutkimusaineistot muodostavat ilmiön ympärille kehikon, jossa on erilaisia ja eri kulmista aukeavia ikkunoita. Jokainen ikkuna tarjoaa näkymän kohteeseen. Yksi ikkuna tarjoaa hyvin rajatun näkymän, mutta sen sijaan useasta katsomalla syntyy kattavampi kuva kehikon sisällöstä (ks. myös Salasuo 2004a, 36–38). Akateemisin termein puhutaan aineistotriangulaatiosta (ks. Denzin 1978).

Tämän tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua myös tutkijatriangulaatiosta. Tommi Hoikkala (2009, 31) kutsuu kahden tutkijan intensiiviseen yhteistyöhön pohjaavaa tutkijatriangulaatiota pelimetodiksi tai havainnointi-

triangulaatioksi. Tutkijat voivat kontrolloida toistensa havaintoja, mikä johtaa välillä erilaisiin tulkintoihin. Se pakottaa jatkuvaan tulkintojen vertailemiseen, keskusteluihin ja keskeisistä käsitteistä käytävään dialogiin. Menetelmä tuo analyysiin syvyyttä ja variaatiota.

Tämän tutkimuksen primaariaineistona – varjojen arkistoina – käytetään kahdeksaa eri perspektiiveistä aukeavaa ikkunaa:

1. avaininformantit
2. asiantuntijahaastattelut
3. käyttäjähaastattelut
4. poliisin sähköiset aineistot (PATJA)
5. Dopinglinkki-internetpalveluun tulleet kysymykset ja muut Dopinglinkin aineistot
6. internetin kuntodopingia käsittelevät keskustelupalstat ja keskustelut
7. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Nuorisotutkimusverkoston vuonna 2010 toteuttaman väestökyselyn ja vuoden 2009 Nuorisobarometrin aineisto
8. sekä erilaiset mikroaineistot, kuten tullihallitukselta, poliisilta ja muilta kuntodopingilmiön liepeillä eri tavoin toimivilta henkilöiltä saadut aineistot ja tiedoksiannot.

HAASTATTELUT

Käyttäjien saaminen haastateltavaksi oli äärimmäisen hankalaa. Usein tieteellisissä artikkeleissa haastatteluista raportoidaan totuttujen konventioiden mukaisesti, vaikka niiden toteuttamiseen olisi liittynyt ongelmia. Todellisudessa alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukainen lineaarisuus toteutuu harvoin. Haastatteluprosessin eri vaiheet elävät jatkuvasti, tuottavat yllätyksiä ja muutoksia ja pakottavat muokkaamaan ennalta suunniteltua tutkimusstrategiaa. (Kvale 1996, 83–108.) Seuraavaksi kuvataan tämän tutkimuksen haastatteluprosesseja laajasti, sillä niihin liittyneet haasteet ja vaikeudet ovat tulkittavissa erääksi osaksi tuloksia.

Vuosina 2010 ja 2011 haastateltiin yhteensä 12 kuntodopingin käyttäjää, 15 avaininformanttia ja kahdeksaa eri asiantuntijaa. Aktivoivilla ja dialogisilla haastatteluilla pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman yksityiskohtaista, kokemuksellista ja paikallista tietoa kuntodopingilmiöstä. Tavoitteena oli

saada haastateltavat puhumaan monipuolisesti eri yhteyksistä ja konteksteista, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön (ks. Törrönen 2006). Avaininformanttien ja asiantuntijoiden haastattelut toimivat sekä suuntaviittoina tutkijoille että muita aineistoja täydentävinä kuvauksina kuntodopingin konteksteista – niin sanottuna toisena tietona (mt.). Haastattelut toteutettiin haastateltavien ehdottamassa paikassa – lähinnä rauhallisissa kahviloissa tai asiantuntijoiden osalta heidän työpaikallaan – tai puhelimitse.

Seuraavassa tarkastellaan haastatteluaineiston keruuprosessia. Liikkeelle lähdetään avaininformanteista, joiden kautta haastatteluaineiston keruu lähti liikkeelle: heidän kauttaan pyrittiin saamaan kuntodopingin käyttäjiä haastateltavaksi ja heidän kanssaan käyty keskustelut olivat olennaisia tutkimusongelman muotoutumisessa. Seuraavaksi käsitellään käyttäjähaastattelujen hankintaa ja siihen liittyneitä ongelmia. Lopuksi luodaan katsaus asiantuntija-haastattelujen keruuseen.

Avaininformanteista valtaosa oli tutkijoiden tuttuja jo aiemmista yhteyksistä. Avaininformanttien kanssa keskusteluja käytiin toistuvasti kasvotusten, puhelimitse ja sähköpostitse. Avaininformanttien haastatteluja nauhoitettiin kolme ja kahdelta saatiin kirjalliset vastaukset. Avaininformanttien kanssa käydyistä keskusteluista suurin osa oli epävirallista ja säännöllisesti toistunutta jutustelua aiheesta, jonka pohjalta tehtiin tarvittaessa myös muistiinpanoja.

Avaininformantit toimivat haastattelupyyntöjen ja tiedon välittäjinä. Lisäksi heillä oli runsaasti kokemusperäistä tietoa ystävien tai läheisten dopingaineiden käytöstä. He olivat henkilöitä, joiden ystävä- ja harrastepiiriin tai ammatillisiin viiteryhmiin kuului käyttäjiä. Avaininformanttien kaikki tunnistetiedot luonnollisesti poistettiin aineistosta.

Käyttäjähastatteluista 11 nauhoitettiin ja yhdestä tehtiin kirjalliset muistiinpanot. Nauhoitetut haastattelut litteroivat tutkijat Jenni Wessman ja Mikko Piispa sekä kaksi eri työharjoittelijaa ja yksi tutkimusavustaja⁸. Käyttäjähastattelut toteutettiin täysin anonyymeina. Aineistosta poistettiin litteroinnin yhteydessä mahdolliset tunnistetiedot, joita ei alunperinkään juuri ollut. Joissakin tapauksissa haastattelijan tietoon ei tullut edes haastateltavan nimeä. Myös kysymysrunko (liite 1) oli laadittu siten, että taustatietoja oli mahdollisimman vähän – kysyttiin ainoastaan tutkimuksen kannalta välttämättömät tiedot, eli sukupuoli, ikä ja asuinkunta. Näillä toimilla pyrittiin myös alenta-

8. Työharjoittelijoille ja tutkimusavustajalle selitettiin tarkasti haastattelujen luottamuksellisuus ja tutkimuseettiset säännöt, joita he sitoutuivat noudattamaan.

maan kynnystä haastatteluun tulemiseksi. Tutkimuksessa esiintyvissä sitaateissa haastatellut on ainoastaan numeroitu ja kaikki tunnistetiedot on poistettu.

Kuntodopingin käyttäjien tavoittaminen haastateltavaksi oli erittäin haasteellinen prosessi. Molempien tutkijoiden aiempien kokemusten valossa esimerkiksi huumausaineiden käyttäjien tavoittaminen on selvästi helpompaa. Myöskään muissa vaikeasti tavoitettavien ilmiöiden suomalaisissa tutkimuksissa⁹ ei ole raportoitu vastaavista ongelmista. Eri vaiheissa tutkimusta kokeiltiin käyttäjien rekrytoimiseen useita erilaisia strategioita. Alkuperäisenä ajatuksena oli hyödyntää useiden kuntodopingilmiön lähellä olevien avaininformanttien välityksellä lumipallomenetelmää. Toisin kuin oletettiin, lumipallo ei lähtenyt pyörimään lukuisista yrityksistä huolimatta.

Ensimmäiset kontaktit oli luotu valmiiksi jo alkuvuodesta 2009 ja tutkimuksen käynnistyessä saman vuoden syksynä erilaisia yhteyksiä käyttäjiin oli kymmenkunta. Syksyllä 2009 alkoivat aktiivisemmat yhteydenotot avaininformanttien välityksellä haastateltaviin henkilöihin. Avaininformantit olivat alustavasti sopineet useita haastatteluja, mutta yksi kerrallaan ja erilaisiin syihin vedoten käyttäjät kieltäytyivät tai lykkäsivät haastatteluja. Perusteluina olivat muun muassa pelko käytön paljastumisesta, haluttomuus puhua liian ”intiimistä” aiheesta, yleinen kiinnostuksen puute tutkimuksia kohtaan, halu olla paljastamatta ”salaista elämäntyyliään”, tyytymättömyys aiempaa dopingtutkimusta kohtaan ja pyysipä eräs henkilö tuhannen euron rahallista korvausta haastattelusta – se jäi luonnollisesti tekemättä.

Erityinen tilanne oli myös siksi, että muutamat avaininformantit olivat lähellä tutkijoita ja käyttäjät vastaavasti heidän hyviä ystäviään tai tuttaviaan. Kyse ei siis ollut luottamuksesta. Avaininformantit kyllä kertoivat omista näkemyksistään, mutta heidän oli hyvin vaikeaa, usein mahdotonta, saada kuntodopingin käyttäjiä suostumaan tutkimukseen. Eräs avaininformantti kommentoi: ”Käytin kaikki keinot taivutteluun, rukoilin ja uhkailin, mutta mikään ei auttanut.”

Pyrkimykset haastateltavien saamiseksi jatkuivat aktiivisesti kevään 2010 aikana. Avaininformanttien ohella haastateltavia etsittiin useilla muilla menetelmillä. Yli sadalle tutulle henkilölle lähetettiin tekstiviesti jolla kysyttiin mahdollisia haastateltavia henkilöitä heidän ystäväpiiristään. Usea henkilö

---

9. Mm. Määttä 1975; Aromaa 1983; Hakkarainen 1987; Sulkunen 1992; Häkkinen 1995; Lähteenmaa 2001; Kinnunen 2001; Lalander 2003; Salasuo 2004; Kekki 2009; Pekkarinen 2010; Perälä 2011; Tammi ym. 2011.

tiesikin käyttäjiä, mutta aihetta pidettiin niin intiiminä, ettei asiaa monesti kehdattu lopulta kysyä lainkaan. Niissä tapauksissa, joissa osallistumista kysyttiin, kieltäytyivät käyttäjät jo mainittuihin syihin vedoten. Näin ollen kieltäytymisen motiivit saturoituvat nopeasti.

Tutkija Jenni Wessman vei keväällä 2010 haastattelupyynnöt Espoon ja Helsingin kuntosalien ilmoitustauluille ja Mikko Piispa vei vastaavia Tampereen kuntosaleille. Ilmoitusten kautta ei syntynyt kontakteja. Dopinglinkki.fi-palvelun etusivulla julkaistiin keväällä 2010 ilmoitus, jossa etsittiin haastateltavia (liite 2). Sekään ei tuottanut tulosta. Kynnyksen alentamiseksi haastattelujen rinnalle tarjottiin mahdollisuutta täyttää kirjallinen kysely tai kirjoittaa vapaasti omista kokemuksistaan. Tämäkään menetelmä ei ottanut tuulta alleen. Eriytyisen harmillista oli, että muutamille internetin keskustelupalstoille, joilla kuntodopingin käyttäjiä saattaa liikkua, ei ylläpidolta saatu lupaa laittaa haastattelu- ja rekrytointi-ilmoitusta. Lopulta vuoden 2010 aikana tehtiin viisi haastattelua, jotka kaikki tavoitettiin avaininformanttien kautta.

Haastateltavien etsiminen jatkui keväällä ja alkukesällä 2011. Mikko Piispa onnistui omien kontaktiensa kautta tavoittamaan kaksi käyttäjää haastatteluun. Mikko Salasuo (2011) kirjoitti *City-lehden* internetversioon kolumnin, jossa pyrittiin tavoittamaan haastateltavia (liite 3). Tämä tuotti lopulta yhden haastattelun sekä toisen, joka ei suoranaisesti koskenut dopingaineita, vaan huumausaineiden hyötykäyttöä kipulääkkeenä, työtehon lisääjänä ja luovuuden tavoittelussa. Tätä haastattelua ei lopulta liitetty mukaan käyttäjäaineistoon.

Kesän aikana yksi haastateltu tavoitettiin edellisenä vuonna haastatellun käyttäjän kautta. Viimeinen ponnistus onnistui jopa hieman tuurilla, sillä kesäkuussa soitettiin erilaisille mahdollisesti dopingaineisiin liittyville tahoille. Lopulta tavoitettiin sellainen henkilö, jonka välityksellä saatiin kolme haastateltavaa. Kova ponnistelu ei jäänyt turhaksi, sillä 12 käyttäjähaastattelua tarjosi aineiston, jossa ilmiön keskeiset mekanismit ja dynamiikka saturoituvat. Haastatellut henkilöt ovat pääosin kolmesta suuresta kaupungista, muutama pienemmiltä paikkakunnilta eri puolilta Suomea, ja heidän ikäjakaumansa on 22–38 vuotta. Kaikki haastatellut ovat miehiä. Avaininformantit kysyivät myös naisia haasteltavaksi, mutta vastaus oli jokaisen kohdalla ehdoton kieltäytyminen. Tämä oli sääli, sillä naisten dopingaineiden käytöstä ei tiedetä juuri mitään ja tässäkin tutkimuksessa sitä joudutaan lähestymään muiden aineistojen kautta.

Useimmat heistä, jotka lopulta suostuivat haastateltaviksi, kertoivat melko yksipuuttamaan, että käytöstä ei voi yleensä kertoa ulkopuolisille, sillä he eivät sitä

kuitenkaan ymmärtäisi ja se ei myöskään heille kuulu (ks. myös Monaghan 2001, 20). Tämä siitä huolimatta, että dopingaineiden käyttö tai hallussapito omaan käyttöön ei ole kriminalisoitua. Osa haastatelluista dopingin käyttäjistä kuitenkin kertoi, että he eivät salaile käyttöönsä. Yhtä lailla hekin silti kertoivat, että useat heidän tuntemansa käyttäjät salaavat käyttönsä tarkasti ja että heitä olisi mahdotonta saada suostumaan tutkimushaastatteluun.

Eräs vaihtoehto haastatteluaineiston hankkimiseksi olisi ohjannut tutkimuksen eräänlaisen osatnografian puolelle. Siinä käyttäjiin olisi luotu luottamuksellinen suhde pitkäaikaisen kenttätönn avulla ja täten päästy kulttuuriin sisälle. Tällaista otetta on soveltanut esimerkiksi huumeutkimuksessa Jussi Perälä (2002; 2011), tupakkatutkimuksessa Anni Ojajärvi (2009) ja Walesissa dopingin parissa Lee Monaghan (2001). Monaghanin (mt.) tutkimus kuitenkin osoittaa, että menetelmä ei tuota kuntodopingin osalta merkittävää tutkimuksellista lisäarvoa ja on kovin epäekonominen. Itse hetki, jolloin dopingaine annostellaan, ei ole tutkimuksellisesti kiinnostava. Dopingaineet eivät tuota välittömiä vaikutuksia, eikä etnografi pysty havainnoimaan kehon sisällä tapahtuvia pitkän aikavälin muutoksia.

Mikko Salasuo (2004a) teki samanlaisen havainnon etnografian vaikeuksista tutkiessaan huumeiden viihdekäyttöä. Salasuon (mt.) tutkimuksessa niin kutsutut metsäbilet, tanssiklubit ja yökerhot olivat osa esimerkiksi ekstaasin käyttöä, mutta niidenkin kohdalla aineisto saturoitui jo muutaman kerran jälkeen: teknomusiikkia tanssittiin kiivaasti erilaisissa ympäristöissä. Sen pidempiaikainen havainnointi ei olisi tuottanut tutkimukselle lisäarvoa.

Kuntodopingin käyttäjän ideaalityyppi (Weber 1980) poikkeaa monin tavoin perinteisesti hankaliksi koettujen tutkimusaiheiden kohteista, kuten alkoholi- ja huumeongelmaisista, syrjäytyneistä, rikollisista tai prostituoiduista. Dopingin käyttö on laillista ja tyypillinen käyttäjä on ”tavallinen” kansalainen (mm. Salospohja 2008; luku 10). Hänellä ei ole arkisessa elämässään poikkeavaa identiteettiä ja oikeastaan hän pyrkii välttämään sellaista kaikin keinoin (ks. Goffman 1963; Becker 1963). Kuntodoping on myös ilmiönä muulle yhteiskunnalle sen verran tuntematon ja suurista keskusteluista sivussa, että toimijat eivät välttämättä koe esimerkiksi huumeiden käyttäjien tavoin tarvetta oikaista heihin liitettäviä virheellisiä ja stereotyyppisiä käsityksiä. Toisaalta, koska käyttö on laillista, esiin astuvalle ”dopingkansanliikkeelle” (vrt. esim. Kannabisyhdistys) ei ole ollut tarvetta.

Aiheesta puhuminen onkin lähinnä käyttäjän omasta kokemuksesta keskustelemista, kun esimerkiksi huumeaineiden käyttäjät puhuvat usein jaetuista

kokemuksista ja kokevat edustavansa laajempaa samankaltaisesti ajattelevien ja elävien ihmiset ryhmää (esim. Hakkarainen ym. 2011; Perälä 2011). Kyse on samalla jo aiemmin mainitusta kuntodopingin määrittelemättä olevasta yhteiskunnallisesta paikasta. Koska ilmiön on ollut ohut juonne julkisessa keskustelussa, se on jäänyt moraaliurakoitsijoilta (Becker 1963) huomiotta, ja käyttäjät ovat tyytyväisiä saadessaan toimia sivussa ulkopuolisten kiinnostukselta ja medialta.

Asiantuntijoina haastateltiin professori Timo Seppälää, A-klinikkasäätien Jukka Koskeloa ja yhteensä kuutta eri kontrolliviranomaista: ylitarkastaja Marjut Fromia tullihallituksesta, Rovaniemen tullin yhdysmies Antti Vallea, Tampereen tullin tulliyli tarkastaja Marko Onttosta, Keski-Suomen poliisilaitoksen vanhempi rikoskonstaapeli Mika Kettusta, Rovaniemen keskusrikospoliisiin rikosylikonstaapeli Martti Karjulaa ja Jyväskylän keskusrikospoliisiin rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkosta. Yhteensä kahdeksasta asiantuntijahaastattelusta nauhoitettiin neljä ja neljästä tehtiin muistiinpanot käsin kirjoittaen. Lisäksi Mika Kettunen vastasi sähköpostitse tarkentaviin kysymyksiin. Asiantuntijahaastatteluisa haastateltava sai itse valita, haluaako osallistua anonymyminä. Kukaan ei halunnut käyttää tätä vaihtoehtoa.

Asiantuntijahaastatteluja oli alun perin tarkoitus tehdä vain muutamia. Niitä piti käyttää lähinnä suuntaa-antavina apuvälineinä ja hyödyntää vertailupintana muulle aineistolle. Heti haastattelujen alettua piti niiden merkitystä pohtia uudelleen, sillä ne sisälsivät paljon sellaista toista tietoa, joka oli tutkimuksen kannalta relevanttia. Haastatteluja oli mahdollista hyödyntää alun perin suunnitellulla tavalla, mutta lisäksi ne täydensivät muun aineiston aukkoja ja tarjosivat kiinnostavia linkkejä aineistojen välille (ks. Sulkunen 1996, 47–52). Erityisesti lisäarvoa tuottivat tulliviranomaisten ja poliisien haastattelut.

Viranomaisdiskurssi oli tutkijoille tuttu aiemmista tutkimuksista (esim. Salasuo 1999; 2004a; Nurmi ym. 2009; Salasuo ym. 2009; Piispa 2010; Piispa 2011a) ja poliisiaineiston välityksellä. Näin haastatteluisa päästiin nopeasti syvälle viranomaisnäkökulmaan – Risto Heiskalaa (2000, 127) mukaillen: ei suinkaan jääty institutionaalisen puheen tasolle. Myös asiantuntijahaastateltavien positio ja sosiaalinen todellisuus suhteessa dopingilmiöön kyettiin tavoittamaan hyvin (ks. Pöntinen 2004). Lisäksi haastatteluihin tarttui paljon sellaista epävirallista tietoa, joka ei perinteisesti kirjaudu mihinkään viranomais-tietokantoihin. Asiantuntijahaastatteluisa realisoituikin Steinar Kvalen (1996, 100) ajatus siitä, että onnistunut haastattelu tuottaa tutkijoille uusia ja jopa yllättäviä näkökulmia. Niiden kautta tutkija oppii ja viisastuu (Kvale 1996, 100).

PATJA-AINEISTO

Ensisijaisena viranomaisaineistona toimii poliisin niin kutsutusta PATJA-tietokannasta kerätyt dopingia koskevat tiedot vuodelta 2009¹⁰. PATJA on poliisiasian tietojärjestelmä ja käytännössä myös rikosilmoitusjärjestelmä. Keskusrikospoliisin tietopalvelussa työskentelevä Mervi Heikinheimo teki PATJA:sta haun sanoilla ”lievä dopingrikos”, ”dopingrikos” ja ”törkeä dopingrikos”. Osumia kertyi 73 kappaletta, ja dokumentit tulostettiin tutkijoiden käyttöön. Niistä kerättiin olennainen informaatio Keskusrikospoliisin kirjastossa kesällä 2010.

Aineisto koostui rikosilmoituksista ja muista niihin liittyneistä asiakirjoista. Tutkijat tekivät paperidokumenteista kannettavalle tietokoneelle muistiinpanoja ja poistivat samalla kaikki tunnistetiedot. Tämän jälkeen Keskusrikospoliisin tietopalvelu hävitti tulosteet. Samankaltaista aineistoa on käytetty myös aiemmin tutkittaessa hankalasti lähestyttäviä yhteiskunnallisia ilmiöitä (mm. Häkkinen 1995; Kinnunen 1996; Salasuo 1999; Salasuo 2004a; Piispa 2011a).

Lopullinen PATJA-aineisto käsittää 73 eri tapausta ja 99 liuskaa tekstiä. Kaikkiaan rikosilmoituksissa oli epäiltynä dopingrikoksiin liittyen 92 henkilöä (ks. myös Kainulainen 2011). Aineisto oli sisällöllisesti runsas ja kirjava, mutta tietyt teemat myös toistuivat useasti. Seuraavassa esimerkki siitä, millaista tietoa yksi tapaus sisältää:

Paikka: Pääkaupunkiseutu
Ajankohta: Alkuvuosi 2009

Asianimike/et:

1. Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta
2. Rattijuopumus – muu huumaava aine
3. Huumausaineen käyttörikos – käyttö
4. Dopingrikos
5. Huumausainerikos – hallussapito

Asianosaiset:

Mies 20–24 vuotta

---

10. Päätös POHADno/2010/277.

Epäilty:

Mies 20–24 vuotta

Ammatti: Turvallisuusalalla

Asuinkunta: yli 100 000 asukkaan kaupunki

Selostus:

Epäilläään kuljettaneen autoa ilman vaadittavaa ajo-oikeutta ja huumausaineen vaikutuksen alaisena. Poliisipartio otti kiinni ja päätti pysäyttää ajokortin tarkastamiseksi. Ajo-oikeus oli päättynyt. Poliisiasemalla tehty pikatesti osoitti positiivista kokaiinin osalta. Vietiin oikeuslääketieteen laitokselle verikokeeseen. Tehtiin henkilötarkistus ja kotietsintä. Asunnosta löydettiin dopingaineita, lääkkeitä ja huumausaineita.

– Testiviron Depot 1 ml 7 kpl

– Libol-100 15 kpl

– Stanozol-50 2 ml 1 kpl

– Epäilty dopingaine 2 kpl

– Marihuana 1 g

– Epäilty ekstaasi 37 kpl

Kotietsintä suoritettiin myös ystävän osoitteeseen, jossa epäilty todellisuudessa asui. Asunnosta löydettiin epäiltyjä dopingaineita ja lääkkeitä seuraavasti:

– Libosol 100 15 kpl

– Sustanon 250 11 kpl

– Stanozolol 400 kpl

Esitutkinta/Mahdolliset tarkennukset:

Myöntää rattijuopumuksen, mikäli verikokeen tulos on positiivinen. Myöntää käyttäneensä kokaiinia. Myöntää että marihuana hänen. KRP:n laboratorion mukaan veressä on ollut THC:tä.

Kiistää syyllistyneensä dopingrikokseen ja aineet oli omaan käyttöön. Kiistää myyneensä tai antaneensa aineita kellekään. Kiistää tuoneen maahan ja sanoo ostaneensa tai saaneensa aineet kotimaasta. Aineet palautettu.

Kiistää sinisten tablettien olevan huumetta. Kertoi niiden olevan hormonivalmisteita – ei rikosta, sillä KRP:n labra todennut niiden olevan hormoneja: metandienoni/mestanoloni – 37 kpl.

Poliisin tutkintamuistio:

Tehdyssä kotietsintäpöytäkirjassa mainitut doping ja lääkeaineet sekä marihuana. Asunnossa epäillyn huoneessa asuu käytännössä turvallisuusalalla toimiva mies. Huoneen pöytälaatikosta löytyi marihuanaa. Asunnossa asuu myös toinen turvallisuusalalla toimiva mies.

Rikosilmoitukset avaavat kuntodopingilmiötä poliisin, käyttäjän ja mahdollisesti tapaukseen liittyvän rikollisuuden näkökulmasta. Yksittäiset tapaukset eivät itsessään tuota aina suurta määrää informaatiota, mutta koko aineiston kautta tulee ymmärrettäväksi dopingin rooli rikollisessa maailmassa ja dopingrikollisuuden asema lainvalvontaviranomaisten työssä. Tapausten kautta pääsee myös kurkistamaan sellaisten henkilöiden elämään, joista muuten on saatavilla varsin vähän tietoa.

Aarne Kinnunen (1996) kuvaa tällaisia aineistoja ”epäsuorasti kysyntää kuvaaviksi indikaattoreiksi”. Dopingaineiden käytön yleisyyteen liittyviä määrällisiä johtopäätöksiä PATJA-aineistoa hyödyntäen ei ole mahdollista tehdä, sillä poliisin tietoon tullut toiminta valikoituu sattumanvaraisesti ja on riippuvainen poliisin aktiivisuudesta (Kinnunen 2008, 12–15; vrt. Karila 2003). Kinnunen (2008) muistuttaa, että rekistereistä luettavat tiedot kertovat enemmän järjestelmän kuin sen kohteeksi päätyneiden henkilöiden ominaisuuksista. Tästä huolimatta PATJA-aineistoa voidaan käyttää rikollisuuden piirteiden kuvaamiseen (ks. myös Kinnunen 1996). PATJA-aineiston lisäarvo esimerkiksi oikeudenkäyntipöytäkirjoihin verrattuna on siinä, että siinä ovat mukana myös tapaukset, jotka eivät ole päätyneet oikeuteen.

DOPINGLINKIN AINEISTOT

A-klinikkasäätiön ylläpitämään Dopinglinkki.fi-palveluun voi lähettää lääkäreille kysymyksiä dopingaineiden käyttöön liittyen¹¹. Kysymys–vastausmekanismi on luotu siten, että se takaa kysyjälle täyden anonymiteetin. Tutkijat saivat luvan hyödyntää Dopinglinkin aineistoa tässä tutkimuksessa¹².

Aineiston rungon muodostavat käyttäjien ja heidän läheistensä lähettämät kysymykset ja lääkärien antamat vastaukset. Lähes kaikissa kysymyksissä käsitellään erilaisia terveyteen liittyviä teemoja. Palvelun aukeamisen jälkeen (tammikuu 2010) sinne oli lähetetty 1.7.2011 mennessä 93 kysymystä 78 eri kysyjältä. Kaikkiin näihin kysymyksiin lääkärit olivat vastanneet.

Aineisto avaa näkökulmia moniin terveystieteisiin, joita dopingin käyttöön liittyy. 78 kysyjästä dopingia käyttäneitä oli 22, joista 14 käytti kysymyshetkellä tai oli juuri lopettanut kuurinsa ja kahdeksan oli käyttänyt joskus aiemmin. Seitsemän kysyjää suunnitteli käyttöä ja 13 oli käyttäjien läheisiä. Loput 36 kysyjää olivat muita, kuten lääkäreitä, kilpaurheilijoita, korvaushoidosta kiinnostuneita tai muuten vain dopingista tietoa halunneita. Dopinglinkkiin lähetetyistä kysymyksistä valikoitiin ensisijaisesti analyysiin ne, joissa käyttäjä itse tai käyttäjän läheinen kysyi neuvoa. Luvussa 8 käsitellään kuitenkin myös muita kysymyksiä, sillä ne havainnollistavat varsinkin dopinghuolta tai -fobiaa.

Lääkäreiden vastaukset ovat puhtaan lääketieteellisiä. Niihin ei ole kirjoitettu kysyjän toimintaa arvostelevia moraalisia kannanottoja. Ne alkavat kohteliaasti kehuen kysymyksen luonnetta, vastaavat tiukasti lääketieteen kehüksessä kysymykseen, ja lopussa saattaa olla kehoitus harkita tarkasti, onko terveysriski ottamisen arvoinen. Diskurssi ja lääkärien lähestymistapa ovat neutraaleja ja antavat toiminnasta hyvin ammattimaisen ja harkitun kuvan. Seuraavassa esimerkissä on tyyppillinen kysymys ja vastaus:

Kysymys: testosteronista.

Kuinka pienet testosteroniannokset aiheuttavat jo pysyvää vauriota? Kysyn siksi koska olen puoli vuotta sitten ottanut todella kevyen kuurin

11. Kuvaus Dopinglinkki.fi-palvelusta luvussa 8.

12. A-klinikkasäätiön hoito- ja tutkimuseettisen toimikunnan 23.3.2010 myöntämä tutkimuslupa.

testosteronia (sustanon 250 mg) ja sitäkin 1 ampulli/10 päivää. Ampulleja en ottanut kolmea enempää. Palautukseen käytin nolvadex-valmistetta, muistaakseni 10 mg/päivä. On käynyt monesti mielessä tuon jälkeen, että onko sydämeeni, maksaani, munuaisiini tai aivoihini voinut jäädä pysyviä vaurioita tuosta kokeilusta. Tuo oli ainoa kokeiluni aineilla ja myös viimeiseni, koska tarkoitus olikin vain kerran nostaa voimatasoja hieman sekä saada myös lihasta, enkä halua saada pahoja sisäelinvaurioita ko aineista. Harrastan edelleen voimailua, ilman ”lisäaineita”.

Vastaus: testosteronista.

Hei !

Kiitos hienosta ja haastavasta kysymyksestä. Testosteronin sydän- ja verisuonivaikutuksia ovat mm. verenpaineen nousu ja kolesterolitasojen muutokset. Nämä johtavat pidemmällä aikavälillä verisuonten kalkkeutumiseen (ateroskleroosi). Ihmisillä tehdyissä sydämen ultraäänitutkimuksissa testosteronin ei ole kuitenkaan havaittu muuttavan sydämen rakennetta tai toimintaa. Myöskään maksavaurioita ei ole havaittu. On kuitenkin muistettava, että tutkimuksissa käytetyt testosteroniannokset ovat yleensä matalia verrattuna dopingtarkoituksessa käytettyihin annoksiin. Näin ollen tutkimukset eivät välttämättä kuvasta steroidien kaikkia (sivu)vaikutuksia. Mielestäni on erittäin epätodennäköistä, että sinulle olisi tuosta kokeilusta jäänyt pysyviä vaurioita elimistöön.

Olen todella iloinen siitä, että olet päättänyt jatkaa harrastustasi ilman ”lisäaineita”.

Ystävällisin terveisin

XXXXXX

Dopinglinkki-palvelun neuvonta-aineiston lisäksi tutkijat saivat käyttöönsä tilastoajon Dopinglinkin kävijämääristä. Preventiota käsittelevässä luvussa 8 tarkastellaan näiden tilastoajojen kautta palvelun kävijämäärän kehitystä. Lisäksi haastateltiin Dopinglinkki-palvelun projektipäällikköä Jukka Koskeloa.

INTERNETKESKUSTELUT

Internetkeskustelujen käyttö tutkimusaineistona on hyväksytty ja siten yleistynyt 2000-luvulla (mm. Katainen 2011). Internetissä tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä tarkastelevat tutkijat (mm. Joensuu 2011) korostavat, että verkko ei ole enää muusta maailmasta irti oleva kokonaisuus, vaan pikemminkin luonnollinen jatkumo muille toimintaympäristöille. Kuntodopingin tutkijalle internetkeskustelut tarjoavat erinomaisen katsomopaikan seurata käyttäjien kokemuksia ja käsityksiä. Tässä osassa varjojen arkistoja käydään aktiivista ja monipuolista keskustelua dopingilmiöstä ja nimenomaan sen sisällöistä huippu-urheilun ulkopuolella. Aiheen salatun luonteen vuoksi internet vaikuttaa olevan luontevin areena tälle keskustelulle. (Ks. myös Katainen 2011, 33–35.)

Internetkeskustelujen kautta oli mahdollista tutustua jo ennalta tutkimuskohteen erityispiirteisiin, kuten käytettyihin aineisiin, niiden kutsuaniimiin, toiminnan syklistyyteen eli kuuriin ja siitä palautumiseen, sukupuolten välisiin eroihin, toiminnan kulttuurisiin kehyksiin, käytön epäsosiaaliseen luonteeseen, toiminnan päämääriin ja tavoitteisiin sekä moniin muihin ilmiön erityispiirteisiin. Mikäli kuntodopingista etsii alakulttuureille ominaisia piirteitä, voidaan internetin sosiaalisen maailman katsoa muodostavan sellaisen (Hebdige 1979; ks. myös Merikivi ym. 2011). Se on ainoa julkinen areena, jossa käyttäjät jakavat julkisesti kokemuksia ja merkityksiä, kysyvät neuvoa, opastavat, oppivat ja omaksuvat tietyt kulttuuriset käytänteet (mm. Katainen 2011, 34; ks. myös Maloff ym. 1979).

Anu Katainen (2011, 33–34) jakaa internetkeskustelut kahteen päätyyppiin. Ensimmäinen on ajankohtaisteemat sivustoilla, joita moderoidaan eli toimitetaan. Tällaisia ovat esimerkiksi sanomalehtien internetsivuilla olevat keskustelualueet. Toinen keskustelutyyppi ovat henkilökohtaiset ja omaa elämää koskevat aiheet, joille on yleensä omat sivustot. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin molempia, mutta varsinainen kiinnostuksen kohde olivat jälkimmäiset.

Internetistä löytyy keskustelupalstoja, joihin kuntodopingkeskustelu vaikuttaa kasautuvan (ks. myös Salospohja 2008). Pakkotoisto.com-niminen sivusto on ylivoimaisesti suosituin. Kyseessä on kuntosalikulttuuriin keskittynyt foorumi, jonka lukuisista keskustelualueista yksi keskittyy dopingaineisiin. Keskusteluun osallistuminen tai sen seuraaminen vaatii kirjautumisen. Tässä tutkimuksessa internetkeskusteluista puhuttaessa viitataan useimmin Pakkotoistoon. Aineistoa on täydennetty myös muilla internetkeskusteluilla,

kuten Suomi24:ssä käydyillä dopingaiheeseen liittyvillä keskusteluketjuilla. Niissä kohdissa, joissa lainataan internetkeskusteluja, nimimerkit on muutettu tai jätetty pois ja lainattuja tekstejä on hieman muokattu. Näin vaikeutetaan keskustelujen paikantamista.

Internet-aineistoa kerättiin yhteensä noin 1000 liuskaa ja yli 120 keskusteluketjukokonaisuutta. Mikko Piispa keräsi sattumanvaraisesti 100 keskusteluketjua ja Mikko Salasuo noin 20, joiden lisäksi selattiin tai läpikäytiin useita satoja keskusteluketjuja, joissa käsitelty aihe oli tutkimuksen kannalta oleellinen. Tällaisia olivat muun muassa dopingin käytön motiiveja käsittelevät keskustelut. Myös internetissä käytyjä ei-käyttäjien keskusteluja (kunto)-dopingista hyödynnetään, kun paikannetaan tavallisen kansalaisen suhdetta dopingin käyttöön. Esimerkiksi luvussa 5 paikannetaan ihmisten mielipidettä dopingista näiden keskustelujen avulla ja terveyttä käsittelevässä luvussa 6 hyödynnetään *Helsingin Sanomien* keskustelupalstaa tarkasteltaessa lukijoiden reaktioita Anu Raevuoren (2009) väitöskirjan uutisointiin.

Internet-aineistot ovat helposti saatavilla, mutta niihin liittyy aina tiettyjä pulmia. Keskusteluihin voi osallistua lähes kuka tahansa, ja keskustelijan intentio voi jäädä epäselväksi. Nimimerkkien takaa uskalletaan kirjoittaa asioita, joita ei kasvatusten tapahtuvassa kontaktissa välttämättä sanottaisi. Myös kirjoittajien taustamuuttajat jäävät piiloon tai niihin pitää suhtautua varauksella. Pakkotoiston kaltainen puolijulkinen tiettyyn aihepiiriin erikoistunut foorumi eroaa kuitenkin vapaasti vellovista avoimista yleiskeskusteluista. Pakkotoistolla keskusteluja valvotaan tarkasti ja asiattomuudet poistetaan. Aiheesta käytävä keskustelu on myös suhteellisen vakavaa, eli useimmat osallistujat ymmärtävät vastuunsa. Keskustelujen perusteella on myös helppo päätellä, että useat keskustelijat tuntevat toisensa myös internetin ulkopuolella. Jotkut osallistuvat keskusteluun myös omalla nimellään. Nämä tekijät tuovat tiettyä varmuutta siihen, että pääosa puheenvuoroista on asiaan vihkiytyneiltä, ei niin sanotuilta trolleilta¹³.

Tärkeä tekijä internetkeskustelujen käytössä aineistona on tutkijan kokemus ja tottumus lukea ja tulkita keskusteluja. Tämä pääoma mahdollistaa internet-keskustelujen peruslogiikan ymmärtämisen. Harjaantuneelle lukijalle keskustelut tarjoavat väylän käyttäjien kokemusmaailmaan sekä mahdollisuuden tarkastella ilmiöön paneutuneiden henkilöiden mielipideilmastoa ja merkityskamppailuja. (Ks. Katainen 2011, 33–35.)

---

13. Tarkoituksellinen provosointi internetkeskustelussa anonyymin nimimerkin takaa.

KYSELYTUTKIMUKSET

Tutkimuksen liittyen toteutettiin kaksi kyselytutkimusta. Ne mahdollistavat kuntodopingin käytön yleisyyden tarkastelun. Vuosittain julkaistavassa Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009) kysyttiin vuonna 2009 nuorilta 15–29-vuotialta (n=1900) dopingin käytöstä. Myös vuonna 2010 toteutetussa THL:n huume-kyselyssä (n=4200) oli mukana useita dopingiin liittyviä kysymyksiä (Hakkarainen ym. 2011). Jälkimmäinen oli ensimmäinen kerta, kun Suomessa toteutettiin väestötason kysely dopingin käytöstä (ks. kuitenkin Pirkola & Seppälä 2005.)

Vuonna 2009 Nuorisobarometri keskittyi taiteeseen, kulttuuriin ja luovuuteen. Osana ruumiinkulttuuriin liittyviä kysymyksiä tehtiin tätä tutkimusta varten alustavaa haarukointia dopingilmiön laajuudesta. Nuorisotutkimusverkoston tilastosuunnittelija Sami Myllyniemi ja dosentti Mikko Salasuo rakensivat kyselyyn dopingia käsittelevän kysymysosion. Se sisälsi kuusi dopingin käyttöön ja käytön riskeihin liittyvää kysymystä (ks. liite 4). Nuorisobarometrin perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat nuoret koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Yhteensä haastateltiin 1900 nuorta, ja haastattelujen keskipituus oli noin 30 minuuttia. Haastattelut toteutti Innolink Research Oy. (Myllyniemi 2009.) Keskeiset tulokset raportoitiin vuoden 2009 Nuorisobarometrissa (mt.), mutta niitä hyödynnetään myös tässä tutkimuksessa.

Osana *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen päihdekyselyä* syksyllä 2010 kysyttiin myös dopingiin liittyviä kysymyksiä (ks. liite 5). Tutkimus kohdistui 15–69-vuotiaaseen suomalaisväestöön, josta satunnaisotannalla poimittiin 3000 henkilöä. Tämän lisäksi mukaan poimittiin 1250 henkilön lisäotos ikäryhmistä 15–39-vuotiaat. Tutkimusaineiston keräsi Tilastokeskus ja keruu toteutettiin postikyselynä, mutta vastaaminen oli mahdollista myös internetin kautta. Lisäotokselle netin kautta vastaamista tarjottiin ensimmäisenä vaihtoehtona. Hyväksytyjä vastauksia saatiin kaikkiaan 2023 henkilöltä. Vastausprosentti oli 48 (ks. Hakkarainen ym. 2011).

Dopingin osalta koko kysymyspaletti piti rakentaa jokseenkin tyhjästä. Aiemmissa tutkimuksissa on kartoitettu dopingaineiden käyttöä tietyissä erityisryhmissä, kuten koululaisten (Mattila ym. 2009; ESPAD 2007), opiskelijoiden (Kunttu & Huttunen 2004), varusmiesten (Mattila ym. 2010) ja

vankien (Korte ym. 1996) keskuudessa. Niissä on muutamalla kysymyksellä selvitetty lähinnä anabolisten steroidien käytön yleisyyttä. Nyt haluttiin luoda kokonaiskuvaa erilaisten dopingaineiden käytöstä, käytön taustoista ja käyttöön suhtautumisesta. Aiempi kotimainen tai kansainvälinen tutkimus ei tarjonnut tähän tarkoitukseen suoraan soveltuvia mallikysymyksiä, joten kysymykset täytyi luoda yhdistelemällä erilaisista doping- ja liikuntakyselyistä. Tämän suorittivat Mikko Salasuo ja Jenni Wessman yhteistyössä THL:n tutkijoiden ja Tilastokeskuksen asiantuntijoiden kanssa. Lopuksi dopingkysymykset yhdenäistettiin huumekyselyn muiden osien kanssa. (Hakkarainen ym. 2011.)

MUUT AINEISTOT

Edellä mainittujen aineistojen lisäksi tutkimusprosessin aikana tutkijat saivat käyttöönsä erilaisia mikroaineistoja. Marjut From tullihallituksesta kokosi katsauksen tullin takavarikoista ja niihin liittyneistä tapauksista vuosina 2001–2003. Tämä tarjosi näköalan dopingsalakuljetukseen ja -rikollisuuteen vuosituhanen alussa. Keskusrikospoliisin Martti Karjula antoi tutkijoiden käyttöön keräämänsä mapin, joka sisälsi hänen henkilökohtaisia muistipanojaan liittyen dopingrikollisuuteen Pohjois-Suomessa ja erityisesti Rovaniemellä vuosituhanen taitteen molemmin puolin. Lisäksi Mika Kettunen (2010) Keski-Suomen poliisista antoi tutkijoiden käyttöön Poliisiammattikorkeakoululle tekemänsä ei-julkisen opinnäytetyönsä, jossa tarkasteltiin dopingrikosten esitutkintaa.

Yksittäisiä sirpaleita aineistossa ovat myös asiantuntijoiden tai muuten dopingin käyttöä lähellä olevien henkilöiden kanssa käydyt sähköpostikeskustelut. Osa näistä henkilöistä ei suostunut tai halunnut tulla haastateltavaksi, mutta tiivistä näkemyksiään tutkijoiden kanssa käydyissä sähköpostikeskusteluissa. Samoin useilla tutkijoita lähellä olevilla henkilöillä oli – usein varsin asiantuntevia – mielipiteitä aiheesta. Ne eivät päätyneet varsinaiseksi aineistoksi, mutta epävirallisten keskustelujen kautta varmasti vaikuttivat tutkijoiden käsitysten muodostumiseen.

METODISTA

Mikään aineisto sellaisenaan ei kuvaa kuntodopingia kokonaisuudessaan. Aineistoja yhdistelemällä syntyy kuitenkin näköalojen vyyhti, joka mahdollistaa ilmiön monipuolisen tarkastelun ja ennen kaikkea käytön taustalla olevien motiivien tavoittamisen. Tutkimus rakentuukin siten, että ensin aineistoja analysoidaan erikseen ja lopussa havainnot pyritään kietomaan toisiinsa. Epäilemättä jotkut nurkat valottuvat aineiston avulla paremmin kuin toiset, mutta toisaalta pyrkimyksenä on tarjota yleislaatuista kokonaiskuvaa ilmiöstä. Tämän vuoksi joissain tapauksissa joudutaan tekemään kompromisseja ja johtopäätöksissä esitetään myös ehdotuksia mahdollisiin tarkentaviin jatko-tutkimuksiin.

Tutkimus yhdistää laadullisen ja määrällisen aineiston. Määrälliset aineistot toimivat ilmiön kontekstualisoinnissa ja sen laajuuden arvioinnissa. Tutkimus kiinnittyy kuitenkin ensisijaisesti laadulliseen aineistolähtöiseen tutkimustraditioon. Tutkimuskohde on ennalta hyvin sumea ja siihen liittyvien erilaisten mikro- ja makrotason sosiokulttuuristen rakenteiden muodot luodaan pääosin aineistojen kautta (ks. Pöntinen 2004). Tutkimustapaa voi kutsua ongelmavetoiseksi (Kivinen & Piironen 2007). Osmo Kivinen ja Tero Piironen (mt.) kirjoittavat ongelmavetoisen tutkimuksen lähtevän liikkeelle aikaan, paikkaan, näkökulmiin ja päämääriin sidotuista ongelmista. Niitä pyritään ratkaisemaan tarkkarajaisin tapaustutkimuksin. Teoriat eivät tällaisessa tutkimusotteessa ole tutkimuksen ehdoton perusta, vaan asettuvat taustoittavaksi viitekehykseksi. Ne ovat ”(...) työkaluja, käsitteellistämisen ja ajattelun apuvälineitä ja sellaisina myös riittävän vaatimattomia ollakseen ottamatta kohteekseen koko todellisuuden rakennetta” (mt.).

Aineistolähtöinen tutkimusote ammentaa *grounded theoryn* ajattelusta (Glaser & Strauss 1967). Grounded theory on tässä tutkimuksessa ensisijaisesti työkalu, jota hyödyntäen aineistoa analysoidaan. Erilaisten aineistojen vertailun, keskusteluttamisen ja yhdistelyn avulla hahmotellaan malleja dopingilmiön ymmärtämiseen (Glaser 1978). Pyrkimyksenä ei ole tuottaa kuntodopingista yleistä teoriaa, vaan käsitteellistää ilmiö ja etsiä siitä säännönmukaisuuksia (ks. Glaser 1992). Huolimatta grounded theoryn kiistanalaisesta maineesta katsotaan se laajalti legitimiiksi tutkimusmetodiksi aiemmin tuntemattomien kohteiden osalta (mm. Chenitz & Swanson 1986; Star 1997). Chenitz ja Swanson (1986, 3–15) ja Strauss ja Corbin (1998) hyväksyvät alkuperäisen (Glaser & Strauss 1967) grounded theoryn ajatuksesta poiketen sen, että tut-

kijalla on alustavaa tietoa kohteesta. Tämä nykypäivänä suhteellisen itsestään selvä lähtökohta hyväksyttiin myös tässä tutkimuksessa.

Laadullisia aineistoja lähestyttiin grounded theorylle tyypillisesti koodauskeskeisesti. Koodaus tehtiin tietokoneavusteisesti hyödyntäen Atlas.ti-ohjelmaa. Ensin koodattiin eri aineistot hyvin yleisellä tasolla, jotta luotaisiin tutkijoille ymmärrys niiden sisällöstä. Tämän jälkeen edettiin kohti jäsenytyneempiä kategorioita ja niiden testausta. Esimerkiksi ammatillinen pääoma (mm. Bourdieu 1986) vaikutti eri aineistoissa nousevan erääksi käyttöä selittäväksi tekijäksi. Havainto palautettiin aineistoon ja havainto saturoituikin erääksi keskeiseksi kategoriaksi. (Glaser 1992.)

Aineiston alkaessa jäsenytyä ja erilaisten havaintojen saturoituessa pyrittiin koodauksen kautta linkittämään eri aineistoja toisiinsa ja yhtenäistämään kategorioita. Lopulta aineistosta alkoi nousta suuria havaintoja. Oman lisän aineiston käsittelyyn tarjosi kahden tutkijan osin toisistaan riippumaton analyysi. Tämä ”peilimetodi” (Hoikkala 2009) mahdollisti analyysin edetessä havaintojen ja kategorioiden vertailun ja tuotti jatkuvan dialogin luotujen koodausten perusteluista ja toimivuudesta.

Usean aineiston suodattaminen grounded theoryyn pohjaavan analyysin läpi nosti prosessin aikana esiin monenlaisia teoreettisia kiinnityskohtia ja kysymyksenasetteluja: miten kuntodopingilmiö on konstruoitunut osaksi sosiaalista todellisuutta, mikä on sen suhde medikalisaatioon ja riskikäyttäytymiseen, mihin se asettuu elämänkulussa ja elämäntyyleissä, millaisia pääomia doping tuottaa ja mikä on ruumiillisuuden merkitys erottautumisessa ja identiteettityössä? Nämä teoreettiset kysymykset löysivät empiirisen vastakaikunsa aineistoista. Ne kulkevat mukana läpi tutkimuksen ja lopulta tutkimuksen havainnot palautuvat useaan ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen ja akateemiseen keskusteluun.

Aineistolähtöisyyden rinnalla läpi tutkimuksen kulkee myös nuorisotutkimuksen perusajatus monitieteisyydestä. Toinen kantava ajatus nuorisotutkimuksessa on tiedon hyödynnettävyys. Jälkimmäinen ei tarkoita tarkoitushakuista tutkimusotetta poliittisen päätöksenteon tukemiseksi, vaan asioiden kirjoittamista ja käsittelemistä siten, että se mahdollistaa tarvittaessa myös tulosten hyödyntämisen. Tommi Hoikkala ja Leena Suurpää (2005) muotoilevat erään tähän tutkimukseen hyvin osuvan nuorisotutkimuksen ominaispiirteen seuraavasti:

Käytännön lähestymistavat voivat liittyä esimerkiksi nuorisokulttuuriin puhetaiposten tulkitsemiseen, jolloin tutkija toimii tulkkina. Moraalisen paniikin uhatessa tutkijat voivat auttaa ymmärtämään kulttuuristen ilmiöiden taustoja ja laajempaa kontekstia ja ehkäistä näin virheellisiä tulkintoja.¹⁴

---

14. Practical approaches can be related to the landscape of youth discourse, in which the researcher can play the role of a guard or a fireman – where moral panic is blazing, the youth (cultural) researcher rushes in at once to relativize the problems.

LUKU 3: Dopingin historiaa

Kuten muitakin lääkeaineita myös dopingiksi luokiteltuja aineita voi käyttää joko hoidollisesti tai muihin tarkoituksiin – jälkimmäisen kohdalla puhutaan yleensä väärinkäytöstä. Rajanveto näiden käyttötapojen välillä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, kuten median pyörittämät loputtomat huippu-urheilijoiden dopingjupakat paljastavat. Lääketieteellisen ulottuvuuden lisäksi dopingin käyttöön liittyy monia muita tekijöitä, kuten eettisiä näkökantoja ja ennakkoluuloja.

Jotta dopingin käytön nykyisyyttä ja myös kuntodopingia olisi helpompi ymmärtää, on aiheellista luoda katsaus dopingin ja dopingasenteiden historiaan. Vaikka doping on saanut alkunsa kilpakentiltä, urheilu ei suinkaan ole ainoa näyttämö, jolla fyysisistä suorituskykyä on paranneltu ihmiskunnan historiassa (mm. Koski 2005; Bouroncle 2005).

VARHAISVAIHEISTA ENSIMMÄISIIN DOPINGKIELTOIHIN

Suorituskykyä parantavien aineiden käyttöä on dokumentoitu varsin varhaisilta ajoilta, jolloin niiden käyttö on oletettavasti liittynyt lähinnä yleisempään jaksamiseen ja lääkintään – ei suoranaiseen kilpailuun itseä tai muita vastaan. Näistä kenties tunnetuin esimerkki on Andien kansojen, etenkin inkojen, suosima kokapensaasien lehtien pureskelu jaksamisen lisäämiseksi ja näläntunteen poissa pitämiseksi. Tavalla on ilmeisesti ikää yli 4000 vuotta. Muita vanhojen sivilisaatioiden luonnonlääkintämetodeja ovat olleet muun muassa kiinalaisten efedriiniä sisältävän *ma huangin* käyttö ja Etiopian alueella khat-kasvin käytön sen piristävän vaikutuksen vuoksi. (Mm. Myllymäki 2007, 9–10.)

Huippu-urheilun doping on mitä ilmeisimmin saanut alkunsa antiikin olympialaisissa. Tuolloin ”dopingin” käyttö painottui voimailulajeihin ja viininjuontiin. Viini toimi kivunlievittäjänä. Lisäksi kivunlievityksessä saatettiin käyttää unikosta puristettua oopiumimehua. Käytössä oli myös muita kasveja ja sienistä saatavia aineita. Roomassa gladiaattorit taistelivat usein huumattuina. Kaikki tämä suoritusta kohentavien aineiden käyttö oli täysin sallittua – monesti jopa toivottavaa tai pakollista. (Myllymäki 2007, 10;

Siukonen 1982, 10; Kaarninen 2008, 15–16.)

Nykyaikaisen dopingin siemenet kylvettiin 1800-luvun loppupuoliskon Euroopassa, jolloin lääketiede otti merkittäviä edistysaskelia. Samalla huippu-urheilu alkoi vakiinnuttaa asemaansa ja ylipäättään muotoutua ilmiönä. Noihin aikoihin ajoittuu monien urheilun lajiliittojen perustaminen ja merkittävien urheilutapahtumien, kuten nykyaikaisten olympialaisten, käynnistyminen. Lääketieteen piirissä löydettiin uusia stimulantteja, ja niille etsittiin teollistuvassa maailmassa nopeasti käyttötarkoitusta suoriutumisen tehostamisesta. Niiden käyttö tihkui luontevasti myös urheilun puolelle. Suosiossa olivat ainakin kokaiini, kofeiini, strykniini ja alkoholi, mutta myös kipulääkkeitä, kuten heroiinia ja morfiinia, käytettiin pyöräilyn kaltaisissa kestävyyslajeissa (Myllymäki 2007, 10–11).

Urheilijat toimivat sotilaiden tavoin suorituskyvyn parantamisen hengessä kokeaniineina uusille aineille, ja onkin esitetty lääkärien todellisen kiinnostuksen kohdistuneen enemmän aineiden ominaisuuksien tutkimiseen kuin urheilusuoritusten parantamiseen (Hoberman 1992, 127–128; Dimeo 2007, 18–19). Kyse ei ollut laajamittaisesta toiminnasta, eikä dopingin käyttöä myöskään säännelty tai paheksuttu millään muotoa (Dimeo 2007, 23–24). Edistyksen kovassa vauhdissa oli luonnollista, että ihminen etsi monesta suunnasta keinoja suoriutua tehokkaammin, oli sitten kyse sotimisesta, tehdastyöstä tai urheilusta (Dimeo 2007; Siukonen 1982, 11).

Hevosurheilussa dopingin käyttö oli luultavasti yleisempää kuin ihmisten urheilulajeissa. Hevosurheilun kautta myös termi *doping* rantautui (urheilu)-kieleen. Afrikkalaisen zulu-heimon keskuudessa *doop* oli alkoholijuoma, jolla kohotettiin miesten taistelukuntoa. Buurien välityksellä sana kulkeutui Hollantiin ja sitä kautta Englantiin, jossa dopingilla tarkoitettiin hevosten suorituskyvyn lääketieteellistä virittämistä. Vastaavasti antidopingilla tarkoitettiin alun perin hevosten huumaamista juoksukelvottomaan kuntoon. (Myllymäki 2007, 9; Siukonen 1982, 11.) Hevoset eivät olleet niinkään uusien lääkkeiden testaamisen välikappaleita, vaan dopingin taustalla olivat vedonlyönnissä liikkuvat suuret rahasummat (Siukonen 1982, 12). Vuodesta 1910 hevosten testaaminen dopingin varalta alkoi kehittyä (Myllymäki 2007, 11). Taustalla vallitsi ajatus hevosten rotupuhtauden vaalimisesta – piristeillä vahvistettu hevonen ei olisi luontaisesti niin vahva eikä suvunjatkamiseen yhtä kelvollinen kuin kilpailutulokset antoivat ymmärtää (Vetenniemi 2010).

Vuosina ennen toista maailmansotaa dopingin käyttö ihmisurheilun parissa rajoittui edelleen lähinnä piristeisiin, kuten kokaiiniin ja kofeiiniin.

Miessukupuolihormonien tutkimus alkoi vilkastua, mutta vaikutuksia testattiin toistaiseksi vain eläimillä ja tutkimuksella tähdättiin ensisijaisesti aineiden terapeuttiseen käyttöön. Monet kokeilussa ja käytössä olleet aineet olivat tuolloin sellaisia, joiden tulkinta dopingiksi olisi nykykäsitustenkin mukaan kyseenalaista. Tällaista edustaa muun muassa kola-pähkinästä jalostettujen tuotteiden käyttö. (Dimeo 2007, 21–25.) Kaikkiaan erilaisten aineiden käyttö ei ollut laajamittaista ennen toista maailmansotaa. Kansainvälisen yleisurheiluliitto päätyi kuitenkin kieltämään dopingaineiden käytön vuonna 1928, ja 1930-luvulla myös Kansainvälinen olympiakomitea omaksui dopingin vastaisen linjan. Kyse oli lähinnä periaatteesta, sillä minkäänlaista testausta ei suoritettu. (Dimeo 2007; Myllymäki 2007, 11–12.)

Erkki Vettenniemi (2010) on tarkastellut 1920-luvun dopingkieltoa ja sitä edeltäneitä vaiheita. Hänen mukaansa tuona aikana suhtautuminen piristeisiin ja lääkkeisiin muuttui yleisesti siinä määrin, että vuoden 1928 kielto syntyi. Silti juuri ajoitukselle tai kiellon perusteille ei itsessään löydy yksinkertaista selitystä. Osasyinä olivat ainakin yleisen mielipiteen kiristyminen huumausaineita kohtaan, minkä seurauksena luotiin muun muassa Geneven kansainvälinen oopiumsopimus 1925 (Ylikangas 2009, 111) ja painotettiin entistä tiukemmin hevosurheilussa aiemmin esillä ollutta rodunjalostusasetta (Vettenniemi 2010). 1920-luvulla ja 1930-luvun alussa fyysistä suorituskykyä parantavat aineet määriteltiin ensisijaisesti lääkkeiksi. Tämä koski yhtälailla huumausaineita, sillä olivathan useat aineet käytössä sekä suorituskyvyn parantamisessa että päihteenä.

Kansainliitto alkoi kehittää lääkkeiden myyntiin liittyviä rajoituksia, ja myös lääkefirmat tiukensivat valvontaa. Taustalla oli huoli huumavien lääkeaineiden leviämisestä aiempaa laajemmin laittomille markkinoille. (Ylikangas 2009, 115–116.) Yhteiskunnan suhtautuminen lääkkeisiin ja niiden käyttöön ilman selvää lääketieteellistä diagnoosia alkoi muuttua. Medikalisaation termein tuolloin lääketiede ja lääkäriprofessio saivat aiempaa keskeisemmän aseman oikean ja väärän lääkitsemisen määrittämisessä. Tämä mahdollisti uudenlaisia kontrollin muotoja terveys-sairaus-kysymysten painoutuessa lääkkeiden käytössä (mm. Tuomainen ym. 1999, 16). Tavallaan myös modernin kemiofobian, eli kemiallisten aineiden pelon (Hemánus 1997, 25–29), siemenet kylvettiin tuona aikana.

1930-luvulle tultaessa myös urheiluvalmennuksessa tapahtui muutoksia: urheilijan harjoittelua ei nähty enää synnynnäisen lahjakkuuden hienovaraisena virittämisenä, vaan huomattiin, että tieteen keinoin suorituksia voidaan

merkittävästi parantaa (Möller 2008, 36–41). Tämä ei tarkoittanut vielä niinkään lääkkeiden hyödyntämistä, joka vaikutti olleen varsin satunnaista, vaan ensisijaisesti täsmällisempiä harjoitusmetodeja. Lääkkeet hivuttautuivat mukaan vasta sotavalmistelujen myötä, kun eri maiden, varsinkin Saksan, Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian, intresseissä oli kehittää taistelukykyä parantavia aineita. (Dimeo 2007, 33–35.) Amfetamiini tuli lääkemarkkinoille 1937, ja toisessa maailmansodassa se oli suosittu sotajaksamisen ylläpitäjä. Suomalaisille erityisen tutuksi tuli vuonna 1941 Saksasta saatu metamfetamiinia sisältävä ihmelääke Pervitin – suomalaisittain Pervitiini (Ylikangas 2009, 156–176).

SOTA-AIKA VAKIINNUTTAA LÄÄKKEIDEN ASEMAN

Sodan jälkeen amfetamiini levisi myös urheilun pariin syrjäyttäen aiemmin käytetyt aineet niissä lajeissa, joissa siitä vain saattoi olla hyötyä (Myllymäki 2007, 11–12). Sodan merkitys dopingin käytölle ei ollut vain amfetamiinin (ja muiden nykyään huumeiksi ja dopingiksi laskettavien aineiden, kuten heroisiin) käytön yleistyminen, vaan ihmisten ja lääkkeiden suhteen muuttuminen laajemmin. Sotatilanteissa lääkkeiden käytöstä oli tullut normaalia ja se heijastui myös sotia seuranneeseen aikaan. Sodat ovatkin historian saatossa olleet eräänlaisina medikalisaation airuita (Ylikangas 2009, 141–145).

Sodassa yleisesti käytettyihin amfetamiini- ja metamfetamiinivalmisteisiin suhtauduttiin varsin huolettomasti, ja ne saatettiin rinnastaa ajoittain jopa kahviin (Ylikangas 2009, 178). Monien lääkkeiden käyttö arkipäiväistyi, ja Suomessa se näkyi huumaavien lääkkeiden kysynnässä. Tähän vaikuttivat myös sodanjälkeisen ajan rankat olosuhteet, jolloin aineiden ajateltiin auttavan selviämään arjesta. Kuten Mikko Ylikangas (2009, 177) kirjoittaa: ”siviilissä odottivat toisenlaiset taistelut kuin rintamalla”.

Urheilukenttien taisteluissa amfetamiini ja metamfetamiini nähtiinkin luontevina ja helppoina piristeinä, eikä niiden käyttöä vältelty urheiluhengen vastaisuuden tai minkään muunkaan eettisen perusteen nojalla (Kaarninen 2008, 31; Vettenniemi 2009, 112–119; Dopingin musta kirja 2001, 29–32). Sota-aika oli opettanut suomalaisille Pervitiinin hyödyt ääritilanteissa, johon myös huippu-urheilun voi rinnastaa (Vettenniemi 2009, 113). Mikko Ylikangas (2009, 165) kirjoittaa kaukopartiomies Urho Ylitalon muistelleen seuraavasti: ”(...) Kun väsynyt ja märkä mies otti niitä kaksi kappaletta, eli hän sen jälkeen useita tunteja kuin nousuhumalassa ja viriävien voimien tunnossa. Eipä siinä

olisi ollut mitään pientä yhteenottoakaan vastaan.”

Urheilun saralta löytyy Erkki Vettenniemen (2009, 113) teoksesta *Piikit ja pillerit* samankaltainen kuvaus vuoden 1948 olympialaisista. Benjamin Vanninen heitti 50 kilometrin hiihdossa sauvat ja sukset maahan 40 kilometrin jälkeen, mutta huoltaja August Kiuru työnsi muutaman pillerin hänen suuhunsa, ja loppu kulki siten, että Vanninen sai pronssia.

Sodan jälkeen aineita, kuten Pervitiiniä, oli saatavilla reseptiä vastaan apteekeista. Suomalaisissa hiihtopiireissä tunnettiin hyvin terästetyn mustikkasopan vaikutus ja koostumus, ja sen käytöstä löytyy useita hirtehisia kertomuksia (Vettenniemi 2009, 115–116). Suomalainen hiihdon olympiamitalisti August Kiuru kertoi käyttäneensä piristeitä, ja totesi, että ”niin teki moni muukin, suomalaiset ja ulkomaalaiset” (Dopingin musta kirja 2001, 30).

Suomalaisten hiihtolajien lisäksi amfetamiini oli käytössä myös muissa urheilulajeissa ja maissa, eikä vähiten juuri käynnistyneen kylmän sodan merkeissä käytävän suurvaltojen välisen kisailun vuoksi. Ainakin Yhdysvalloissa ja Euroopassa amfetamiinin käyttö oli laajaa ja pyöräilyn puolella piristeiden, erityisesti amfetamiinin, käyttö oli enemmän sääntö kuin poikkeus (Dimeo 2007, 59–60). Vuoden 1960 Rooman olympialaisissa väitettiin amfetamiinin olleen syynä tanskalaisen pyöräilijän Knud Enemark Jensenin kuolemantapaukseen. Tätä tapausta mainostetaan usein käännekohtana modernin antidopingintyön käynnistymisessä (mt., 55; Vettenniemi 2009, 172–173; Myllymäki 2007, 12–13). Jensenin tapauksesta muodostuikin antidopingtyölle eräänlainen myytti, jota oli hyödyllistä ylläpitää (ks. myös Piispa 2011b). Sittemmin on esitetty, että amfetamiinin osuus Jensenin kuolemaan ei ollut niin selvä kuin on annettu ymmärtää (Vettenniemi 2009, 172–173). Pyöräilyssä dopingin käyttö jatkui edelleen, ja vaikka vuosikymmenen kuluessa alkoi esiintyä vahvemmin yrityksiä kieltää doping, herätti se lajin sisällä vastustusta (Dimeo 2007, 61).

PIRISTEESTÄ ONGELMAKSI

Näihin aikoihin doping alettiin nähdä laajemmin ongelmana – joko urheilun hengen vastaisena tai urheilijoiden terveyttä vaarantavana toimintana. Näistä huolista ei vielä vuoden 1928 dopingkiellossa mainittu mitään (Vettenniemi 2010). Eräs tekijä dopingin konstruointumisessa ongelmaksi – kuten Hemánus (1997) asian osuvasti määrittää – oli median herännyt kiinnostus. Lehdistö haistoi skandaalin (tai pikemminkin dopingin) käryä, eikä epäroinyt tarttua

siihen levikin edistämiseksi.

Esimerkiksi vuoden 1950 soudun Euroopan mestaruuskilpailuissa Tanskan joukkueen väitettiin voitaneen ja osan heistä romahtaneen kilpailun lopuksi lääkärin ohjaaman dopingin käytön vuoksi. Lehdistö tarttui tähän ja otti Dimeon (2007, 57) mukaan ensimmäistä kertaa dopingasiassa roolin moraalisena tuomarina. Sama ilmiö toistui ainakin Iso-Britanniassa (*Sunday People* 13.9.1964, sit. Dimeo 2007, 58), kun jalkapallojoukkue Evertonin pelaajien kerrottiin käyttäneen amfetamiinivalmistetta kausilla 1961–1962 ja 1962–1963, joista jälkimmäisellä he voittivat mestaruuden. Tällöin käyttö nähtiin huijaamisena ja potentiaalisesti terveydelle vaarallisena, mikä oli sopusoinnussa voimistuvan antidopingin retoriikan kanssa. Kansainvälinen olympiakomitea perustikin lääketieteellisen komission vuonna 1967 ja aloitti testaamisen vuonna 1968 Grenoblessa ja Mexico Cityssä. Aluksi testaus koski vain piristeitä, ensisijassa amfetamiinia (Myllymäki 2007, 13; Pänkäläinen 1993, 19–20).

Amfetamiini voidaan nähdä myös ensimmäisenä kuntosuorittajien käyttämänä dopingaineena. Sodanjälkeisessä Yhdysvalloissa sen käyttö levisi ammattiuurheilun lisäksi myös amatööri- ja junioriuurheiluun. Tähän vaikutti toki sekin, että Yhdysvalloissa lukio- ja yliopistotason urheilu on aina ollut kilpailullisempaa kuin Euroopassa. Urheilu-uraan on panostettava jo nuorena iässä, jos siitä mieltä itselleen myöhempää työuraa (Dimeo 2007, 61–67).

HORMONIT JA STEROIDIT ASTUVAT KUVAAN

Vaikka yksittäiset tutkijat olivat jo tutkineet hormonien ja steroidien hyödynnettävyyttä (ks. Dimeo 2007, 69–71), päästiin vauhtiin vasta 1930-luvulla. Tuolloin lääkefirmojen kilpailu uusien patenttien löytämiseksi kiihtyi. Ensimmäiset hormonivalmisteet tulivat markkinoille 1940-luvun alussa, ja vuosikymmenen lopulla ne löysivät tiensä myös urheiluun. Vuoden 1952 Helsingin olympiakisoissa Yhdysvaltain painonnostovalmentaja John Ziegler syytti neuvostoliittolaisia kilpatovereitaan testosteronin käytöstä. Luultavaa kuitenkin on, että syytös oli tekosyy omalle käytölle, sillä steroideja lienee tutkittu ja kokeiltu myös Yhdysvalloissa voimailulajeissa jo ennen olympialaisia (Dimeo 2007, 53–54, 73). Joka tapauksessa 1950-luvun mittaan juuri painonnoston parissa, molemmin puolin rautaesirippua, anabolisten steroidien kokeilu ja käyttö alkoivat lisääntyä, ja muiden voimailulajien piirissä niiden tehoa alettiin

hyödyntää 1960-luvulla (Yesalis ym. 1993, 38; Myllymäki 2007, 12).

Dopingin käytön lisääntyminen juuri toisen maailmansodan jälkeen kytkeytyi myös yhä vahvemmin poliittisiin taistoihin: kylmän sodan ilmastossa urheilijat olivat kotimaidensa ja niiden ideologioiden edustajia (ks. esim. Möller 2008, 42–45; Dimeo 2007, 81–82).

1960-luvun alussa markkinoille oli saapunut lukuisia uusia testosteronivalmisteita, joista muutamat, kuten Durabolin ja Winstrol, ovat käytössä edelleen. Käyttö levisi laajasti moniin sellaisiin lajeihin, joissa voimasta on hyötyä. Dimeo (2007, 78) käyttää esimerkkinä moukarinheittoa, jossa maailmanennätys parani vuosien 1956 ja 1975 välillä yhteensä yli kymmenen metriä. 1970-luvulle tultaessa hormonivalmisteiden käyttö oli levinnyt voimalajien ulkopuolelle, ja esimerkiksi vuosien 1968 ja 1972 olympialaisissa niiden käyttö oli laajamittaista. Tuolloin steroidien käyttö oli vielä sallittua, eikä herättänyt mitään ilmeisimmin laajempaa eettistä keskustelua urheilijoiden parissa (mt., 76–82; Yesalis 1993, 39; Myllymäki 2007, 13). Steroidien yleistynyt käyttö oli kuitenkin lopulta se tekijä, joka sai antidopingliikkeen todella heräämään. Osasyynä oli steroidien vaikutusten pitkäkestoisuus niin hyötyjen kuin haittojen osalta (Dimeo 2007, 86).

Antidopingtyö alkoi kehittyä nykyiseen muotoonsa 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Olennaista oli, että tällöin dopingin vastustamisen perusteeksi ja urheilun eettisiin keskusteluihin nousi reilun kilpailun henki ja urheilijoiden terveys (Dimeo 2007, 103; Hemánus 1997). Antidopingliike omaksui myös nopeasti tiukan mustavalkoisen asenteen dopingia kohtaan: kaikki käyttö, myös vähäinen, oli absoluuttisesti väärin ja pahaa, ja ainoastaan urheilu ilman aineita oli puhdasta. Samaan aikaan myös esitettiin, että aineista ei ollut varsinaista hyötyä. Silti niiden käytön varalta alettiin suorittaa testejä. Dimeo (2007, 104) kuvaa dopingin ympärillä tuolloin vallinnutta ilmapiiriä seuraavasti: ”It was like telling a 10-year-old not to eat candy” – kuin käskisi lapsen olla syömättä karkkia.

Vaikka 1968 aloitettiin piristeiden testaaminen olympialaisissa, jäljelle jäi kuitenkin steroidien laajamittainen käyttö. Niiden varalle ei ollut testiä ennen vuotta 1974, jolloin myös Kansainvälisen olympiakomitean steroidikielto astui voimaan. Tämä ei tietenkään poistanut dopingin käyttöä, vaan siirsi sen näkymättömiin, maan alle, ja nykyisen kaltainen kilpajuoksu dopingin kehittelijöiden ja testaajien välillä alkoi. Myös koko dopingia ympäröivä keskusteluilmapiiri oli muuttunut dramaattisesti: doping oli huippu-urheilussa konstruoitu ongelmaksi hyvin nopeassa tahdissa. (Dimeo 2007, 105–120;

Hemánus 1997; Siukonen 1982, 20 – 22.) Osana tätä prosessia vuonna 1967 Kansainvälinen olympiakomitea otti virallisesti käyttöön termin doping. Määritelmä kuului:

The use of substancies or techniques in any form or quantity alien or unnatural to the body with the exclusive aim of obtaining an artificial or unfair increase in performance in competition (Dimeo 2007, 113).

DOPINGONGELMA KONSTRUOITUU

Julkinen keskustelu on keskeinen tekijä sosiaalisten ongelmien määrittämisessä. Sitä kautta valikoituu ja nousee ongelmia keskusteluun ja päätöksentekoon (Berger & Luckmann 1994). Tämä koskee erityisesti kulttuurille uusia ja tuoreita ilmiöitä, joista kansalaisilla ja päättäjillä ei ole kokemusta (Cohen 1972; Hakkarainen 1992). Antidopingtyö 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla ei palaudu tyhjentävästi huoleen urheilijoiden terveydestä tai reilusta kilpailusta. Taustalla on nähtävissä laajempi moraalinen paniikki lääkkeiden väärinkäytön suhteen. Se näkyi dopingin lisäksi kiristyneissä huumeasenteissa ja kansainvälisissä huumausainesopimuksissa (ks. Donohoe & Johnson 1986; Hakkarainen 1992). Pekka Hakkarainen (2000, 173–174) kirjoittaa, että alkoholin, tupakan ja huumausaineiden yhteiskunnalliset arviointiprosessit ajoittuivat 1960-luvun lopulle ja erityisesti 1970-luvun alkuun. Huumausaineet ja doping olivat erityisen alttiita kärkevän negatiivisille määrittelyille, sillä niillä ei ollut tukeanaan yhteiskunnallisia ryhmiä, eikä asia koskettanut valtaväestön elintapoja (Christie & Bruun 1985; Hakkarainen 2000).

Dopingin uudelleenmäärittely kytkeytyy siis laajempaan yhteiskunnallisen ilmapiirin muutokseen. Voidaan puhua esimerkiksi lääkeaineiden käytön uudesta ongelmanmäärittelyparadigmasta, joka läpäisi useita elämänaalueita. Medikalisaatio näytteli tässä tärkeää roolia. Doping- ja huumausainekiellot legitimoitiin pääosin lääketieteellisin perustein (Alen 1985; Hakkarainen 1992, 118–119). Medikalisaation eräänä kantavana voimana onkin pidetty poikkeavuuden rajoittamisen tarvetta (Tuomainen ym. 1999). 1960-luvun lopun ja 1970-luvun dopingkiellot asettuvat Conradin ([1976] 2006) poikkeavan käyttäytymisen medikalisoinnille asettamiin ehtoihin (ks. Tuomainen ym. 1999, 47):

1. Käyttäytyminen määritellään ongelmalliseksi.
2. Olemassa olevat sosiaalisen kontrollin muodot eivät tehoa tai ne eivät ole hyväksyttäviä.
3. Lääketieteellinen kontrollimenetelmä on olemassa (kuten anabolisten steroidien testausmenettely vuonna 1974).
4. On olemassa todisteita käyttäytymisen todellisesta syystä.
5. Lääketieteen asiantuntijat hyväksyvät ongelman hoitaakseen.

Kuten Conradin ([1976] 2006) lista ehdoista osoittaa, määrittyi dopingin käyttö lääketieteelliseksi poikkeavuudeksi ja siten myös sosiaalisesti ongelmaksi. Ilmapiirin muututtua dopingkielteiseksi toivottiin kielloista ja kehittyistä testeistä pikaista ratkaisua ja huijarien kiinnijäämisen aaltoa. Ensimmäinen jäi toteutumatta ja jälkimmäisiä alkoi todella ilmaantua vasta 1980-luvun puolella samoihin aikoihin, kun testosteronin testaaminen aloitettiin kilpailuissa (Myllymäki 2007, 14).

Asetelma muuttui kissa–hiiri-leikiksi ja sellaisena se on myös pysynyt nykyaikaan asti. Usein vaikuttaa jopa siltä, että dopingin kehittäessä on uppouduttu yhä syvemmälle innovaatioiden maailmaan ja täten kiellot ja rangaistukset ovat vain siivittäneet dopingia eteenpäin. Tästä hyvä esimerkki ovat 2000-luvun puolella löytyneet design-streoidit, joiden kehittelyn taustalla oli kalifornialainen BALCO-laboratorio (Myllymäki 2007, 15–16).

Radikaaleimmin tilanne on muuttunut kenties urheilijoiden kannalta. On siirrytty aikakauteen, jota Erkki Vettenniemi (2009, 27–36) kutsuu ”epäilyn ajaksi”. Tälle ajalle on tyypillistä, että urheilijoiden on suorastaan maanisesti ja mahdollisesti myös kirkkain silmin valehdellen todistettava syyttömyyttään antidopingin jahtikoirien edessä. Urheilijan on vakuutettava omaa puhtauttaan kuin ainakin syytetty, joka on syyllinen, kunnes toisin todistetaan (ja luultavasti sen jälkeenkin). Tästä seuraa muun muassa sellainen paradoksi, että ”urheilija ei saa enää olla liian hyvä” (mt., 61) joutumatta epäilyksi dopingista. Ja kun epäilyn alaiseksi joutuu, epäilyn alaisena myös pysyy. Tällöin sellaisetkin urheilijat, jotka eivät ole ikinä antaneet positiivista dopingnäytettä, saattavat saada dopingleiman otsaansa (esim. Katrin Krabbe: Hemánus 1997, 80–81) puhumattakaan urheilijoista, jotka ovat jo kerran kärynneet ja jotka sittemmin yrittävät paluuta urheilumaailmaan (ks. esim. Vettenniemi 2009, 73–83).

Eräs antidopingtyön tärkeimpiä tavoitteita viime vuosikymmeninä on ollut antidopingin kansainvälinen harmonisointi, toisin sanoen mahdollisimman monien lajiliittojen saaminen yhteisten säännösten alle mahdollisimman

monessa eri maassa (Houlihan 2002). Dopingin nykytilannetta voi kuvata siten, että ainoa hyväksytty vaihtoehto on pitää dopingia pahana, urheilun syöpäläisenä. Vahvana elää edelleen eetos, jonka mukaan taistelu dopingia vastaan tulee onnistumaan sitä varmemmin, mitä päättäväisempää ja ehdottomampaa se on. Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan vaikuta olevan yhtään lähempänä toteutumista kuin 1970-luvulla ja näyttäytyvät yhtä tehottomina kuin niin monet muutkin kieltolait. Vaikka dopingin käytön täyttä laajuutta huippu-urheilussa on mahdoton määrittää tarkasti, arvioidaan sen olevan hyvin yleistä terävimmällä huipulla (mm. Videman 2011). Doping on tunnettu, mutta kiusallinen ilmiö (Kinnunen 2001a, 95–100).

Dopingin käytön luonne ja merkitys ovat eläneet paljon viimeisen noin sadan vuoden aikana. Tästä voi tehdä seuraavia huomioita:

1. Erilaisten suorituskykyyn vaikuttavien aineiden käyttöä on esiintynyt läpi ihmiskunnan historian. Urheilu on kokonaisuudessa varsin uusi tulokas.
2. Lääketieteellinen edistys on tuottanut kohdennettumia keinoja vaikuttaa suorituskykyyn. Erityisen tärkeässä asemassa ovat olleet viime vuosisadalla käydyt sodat ja niihin liittynyt lääketieteellinen kilpavarustelu.
3. Ennen 1960-lukua lääkkeiden käyttöön urheilusuorituksen parantamiseksi suhtauduttiin pääosin luonnollisena asiana.
4. Länsimaissa 1960- ja 1970-luvuilla lääkeaineiden päihdekäytöstä virinnyt paniikki tarttui myös dopingkeskusteluun.
5. 1970-luvun aikana dopingkysymys medikalisoitui selvästi. Se eriytyi muusta lääkinnästä huippu-urheilua koskevaksi ongelmaksi. Termi ”doping” alkoi saada yhä enemmän sellaisia sisältöjä, joita siihen nykyisin liitetään.
6. Viimeistään 1980-luvulla siirryttiin ”epäilyn aikaan”. Ihanteet puhtaasta urheilusta vaihtuivat kyynisyyteen, epätoivoon, menneiden aikojen kaihoon, muiden tarkkailuun ja kontrolliin.
7. Epäilyn aikaan kuuluu dopingkysymyksen irtoaminen muiden lääkeaineiden päihde- ja väärinkäytöstä. Kemiofobiasta eriytyi yhtäältä narkofobia, toisaalta dopingfobia, jälkimmäinen erityisesti kansainvälisen urheiluliikkeen ja katsojien näkökulmasta.
8. Dopingilmiöön liittyvät puheenvuorot saavat yhä vahvemmin voimansa ensisijaisesti moraalisesta närkästyksestä. Dopingista on tullut huippu-urheilun hyvä vihollinen.
9. Doping valui huippu-urheilusta kuntourheilun puolelle. Kaikki alkoi 1970-luvun Yhdysvalloissa ja käynnistyi sittemmin myös muualla maailmassa. Kehitystä tarkastellaan seuraavassa luvussa.

LUKU 4: Kuntodopingin juuret

Kuntodopingin juuret löytyvät 1970-luvun kehonrakennusbuumista, jolloin myös steroidit tulivat helpommin ja yhä useampien saataville. Yhdysvaltalaisia tutkimuksia aiheesta löytyy 1980-luvulta lähtien (mm. Frankle ym. 1984; McKillop & Ballantyne 1987; Tricker ym. 1989; Yesalis 1993, 60 – 61). Yesalis ym. (1993, 42 – 44) ovat käsitelleet Yhdysvaltain lukio- ja yliopistotason urheilijoiden steroidien käyttöä. Näissä instituutioissa steroidien käyttö vaikuttaa käynnistyneen 1970-luvulla, mutta varsinaisesti yleistyneen 1980-luvulla. Yhdysvaltalaisen kyselytutkimusten tulokset ovat kuitenkin käyttökelvottomia Suomen tilannetta tarkasteltaessa. Yhdysvalloissa huippu-urheilu-ura alkaa jo kouluaikana. Huippu-urheilu on monelle ainoa väylä sosiaaliseen nousuun (esim. Allen 2003; Dickinson ym. 2005; Kuehn 2009).

Kuntodopingmiö on kasvanut esimerkiksi Yhdysvalloissa sellaisiin mittoihin, että sen ympärille on kehkeytynyt kokonaan oma moraaliryttäjien toimiala, josta löytyy yhtymäkohtia ainakin perinteiseen ehkäisevään päihdetyöhön tai raittiusliikkeeseen (esim. USADA 2010). Erilaiset ohjekirjat (esim. Pound 2006) varoittavat vanhempia pelottelevan huumevalistuksen tapaan dopingaineiden vaaroista. Hyvän esimerkin tarjoaa Kansainvälisen antidopingtoimikunnan entisen puheenjohtajan Dick Poundin (mt.) kirja *Inside Dope*. Teos muistuttaa kovasti klassista peloteluun pohjaavaa huumeainevalistusta. Se on villi kokoelma stereotypioita, pelkoa, haittoja, uhkia ja puhtaan urheilun ylistystä.

Yhdysvaltain ulkopuolella käyttöä alkoi esiintyä vasta myöhemmin – joissain maissa, kuten Ruotsissa (Lindström ym. 1990), 1980-luvun aikana. Suomeen kuntodopingin voidaan arvioida rantautuneen 1990-luvun alussa (Seppälä & Karila 1993; Taimela & Seppälä 1994; Seppälä & Taimela 1995; Huhtaniemi 1994; Korte ym. 1996).

KÄYTÖN YLEISYYS

Opetus- ja kulttuuriministeriön suunnittelija Minna Paajanen (2008) on koonnut katsauksen suomalaisiin huippu-urheilun ulkopuolista dopingin käyttöä kartoittaviin tutkimuksiin. Näiden pohjalta dopingaineita joskus käytäneiden osuuden arvellaan olevan 0–2 prosenttia aikuisväestöstä – joissakin tutkimuksissa osuudeksi on arvioitu noin 1,5 prosenttia (Paajanen 2008). Spesifieihin kulttuurisiin ryhmiin kohdennettujen kyselyiden kohdalla arviot kuntodopingin käytöstä vaihtelevat kovasti. Korkeimpia käytön indikaattorilukuja on saatu vangeille ja kuntosalikävijöille suunnatuissa kyselyissä (ks. mm. Korte ym. 1996; Salospohja 2008).

Harvoissa laajemmissa kyselyissä suurin osa käyttäjistä on miehiä ja heidän keski-ikänsä on noin 25 vuotta käytön jatkuessa yleensä noin 40 ikävuoteen. Terveys 2000 -tutkimuksessa (Pirkola & Seppälä 2005) 1894 vastaajasta noin 1250 vastasi anabolisia hormoneja koskeviin kysymyksiin. Miehistä 1,2 prosenttia oli käyttänyt steroideja muuhun kuin sairauden hoitoon. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (Kunttu & Huttunen 2004) kyselyssä 3153 vastaajasta alle prosentti oli joskus käyttänyt dopingaineita. Vuonna 2008 vastaavassa tutkimuksessa (Kunttu & Huttunen 2008) miehistä 1 prosentti ilmoitti joskus käyttäneensä dopingaineita ja naisista 0,2 prosenttia. Viimeaikaisesta käytöstä raportoi 1 tai 2 tuhannesta.

Ville Mattila ym. (2009) tutkivat anabolisten steroidien käyttöä 12–18-vuotiaiden nuorten keskuudessa vuosina 1991–2005. Nuorten terveystapatutkimuksen aineistolla toteutettu tutkimus osoitti, että anabolisia steroideja oli joskus kokeillut 0,3 prosenttia kohderyhmästä. Mattila ym. (mt.) toteavat, että anabolisten steroidien kokeilu on ollut Suomessa harvinaista vuosina 1991–2003. Kiinnostava havainto on myös se, että nuorilla liikunnan harrastaminen järjestetyn urheilutoiminnan ulkopuolella oli anabolisten steroidien kannalta suojaava tekijä.

Vuonna 2010 julkaistun (Mattila ym. 2010) varusmies tutkimuksen mukaan 0,9 prosenttia vastaajista oli joskus kokeillut anabolisia steroideja. Kattava aineisto (n=10396) oli kerätty vuosien 2001–2007 aikana. Vastaajien mediaani-ikä oli 19 vuotta. Tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että anabolisten steroidien käyttö on harvinaista varusmiesikäisten keskuudessa.

Aiempiä tutkimuksia yhdistää dopingkysymysten niukkuus. Pääasiassa on kysytty ainoastaan anabolisten steroidien käyttöä (KTL 2005; Mattila ym. 2009) tai vielä löyhemmin yleensä ”dopingin” käyttöä (Kunttu & Huttunen

2004; 2008). Rajattuihin kohderyhmiin kohdistetuista kyselyistä ei voi tehdä luotettavia arviota kuntodopingista väestötasolla, ja internetissä toteutetut kyselyt johtopäätöksineen ovat ongelmallisia vastaajien valikoitumisesta johtuen (vrt. Salospohja 2008).

Tämän tutkimuksen yhteydessä toteutettiin kaksi väestökyselyä (Nuorisobarometri 2009; THL huumeenkysely 2010), joita kuvaillaan tarkemmin aineistoa käsittelevässä luvussa. THL:n kyselyssä dopingaineiksi lomakkeella nimettiin testosteroni, anaboliset steroidit, kasvuhormoni, klenbuteroli ja efedriini. Tutkimukseen vastanneista yksi prosentti ($n=20$) ilmoitti käyttäneensä jotain näistä joskus elämässään. Käytöstä viimeksi kuluneen vuoden aikana ei raportoinut kuin muutama yksittäinen vastaaja. Taulukossa 1 esitetään dopingaineiden käytön jakaumat ikäryhmittäin erikseen miehillä ja naisilla.

Taulukko 1. Dopingin käyttö sukupuoli- ja ikäryhmittäin

Dopingaineiden käyttö sukupuoli- ja ikäryhmittäin, %		
		Käyttänyt joskus dopingainetta
Kaikki		1
Miehet	yhteensä	1,8
	15–24	1,8
	25–34	2,1
	35–44	3,5
	45–69	1,1
Naiset	yhteensä	0,4
	15–24	0,4
	25–34	0,4
	35–44	0,5
	45–69	0,2

Koska aineita käyttäneiden vastaajien lukumäärä ($n=20$) oli niin vähäinen, tarkempaan prosenttijakaumien tarkasteluun ei ole järkevää mennä. Avokyselyksin selvitettiin muun muassa vastanneiden syitä dopingaineiden käytölle. Käyttö näytti olleen lähinnä omaehtoiseen kuntoiluun tai urheiluun liittyvää

kokeiluluonteista käyttöä, jonka tarkoituksena oli suorituksen parantaminen, voiman lisääminen tai ulkonäön parantaminen. Se, että dopingaineiden käyttö oli selvästi yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa, tukee aikaisemman tutkimuksen havaintoja siitä, että dopingaineet ovat miesten apukeino muokata kehoaan. Naiset turvautuvat miehiä suuremmassa määrin laihdutuslääkkeisiin (esim. Mattila ym. 2009).

Nuorisobarometrin 1900 vastaajasta vain kahdeksan, siis alle puoli prosenttia, raportoiti kokeilleensa tai käyttäneensä dopingia. Heistä viisi oli miehiä ja niin ikään viisi vähintään 25-vuotiaita. Ainoastaan yksi vastaaja vastasi käyttäneensä dopingia viimeisen 12 kuukauden aikana. Anabolisia steroideja oli kokeillut tai käyttänyt kaksi nuorta, kasvuhormoneja kuusi, klenbuterolia ei yksikään. Dopingia käyttäneiden vastaajien määrä on niin pieni, että sen perusteella ei voi tehdä tarkempia erittelyjä. Mainita kuitenkin voi seuraavat seikat: Kaikilla vastaajilla ulkonäön kohentaminen oli vähintään jonkinlainen motiivi käytölle. Keskimäärin vastaajat arvioivat tietämyksensä dopingaineista hyväksi ja pitivät myös aineiden terveyshaittoja merkittävinä. Tämä siis viestii siitä, että jotkut nuoret ovat valmiita riskeeraamaan terveystensä fyysisen suorituskyvyn tai ulkonäkönsä vuoksi. (Ks. myös Myllyniemi 2009, 93–98.)

Edellä esitellyt väestötutkimukset viestivät hyvin vähäisestä käytön määrästä. Suhteutettuna väkilukuun THL:n kyselyn perusteella suomalaisista noin 30 000–40 000 olisi joskus kokeillut tai käyttänyt dopingaineita, mutta aktiivikäyttäjiä olisi hyvin vähän, enintään kymmenisen tuhatta. Samantyyppisiin lukuihin on viime aikoina päädytty myös Ruotsissa (Statens folkhälsoinstitut 2010). Myös Nuorisobarometrin tulokset viittaavat suhteellisen alhaisiin käyttäjämääriin.

AIEMPAA TUTKIMUSTA KUNTODOPINGISTA JA SEN YMPÄRILTÄ

Dopingin käyttöä huippu-urheilun ulkopuolella on tutkittu verrattain vähän Suomessa. Ulkomailla tutkimus on selvästi laajempaa, mutta painopiste on lähes täysin määrällisissä tutkimuksissa. Lisäksi valtaosa kotimaisesta dopingia koskevasta tutkimuksesta on tullut lääketieteen piiristä (mm. Seppälä & Karila 1993; Seppälä & Karila 1996; 1999; Alaranta ym. 2007; Seppälä 2008; Raevuori 2009; Kailanto 2010). Dopingin käytön takaa on etsitty lääketieteellisiä, esimerkiksi riippuvuuteen tai kuolleisuuteen liittyviä tekijöitä (esim. Pärssinen ym. 2000; Pärssinen & Seppälä 2002), eikä niinkään kulttuurisia

määrittäjiä. Lääketieteen hallitessa dopingkysymyksen määrittelyä on ilmiö nähty kuntourheilun puolella erityisesti terveysongelmana.

Yleinen tulkinta kuntodopingin käytön syistä on ollut nuorten miesten kehotyytymättömyys, äärimmillen viety terveysintoilu ja täydellisyys tavoittelu (mm. Raevuori 2009; ks. myös Kinnunen 2001a; Puuronen 2004), jota on kutsuttu myös super fitness -elämäntavaksi (Kinnunen 2001a, 189–193). Tähän liitetään usein käsitys nuorten miesten huonosta itsetunnosta ja jopa eräänlaisesta käänteisestä anoreksiasta, jota Pope ym. (2002) kutsuvat ”adonis-kompleksiksi” (adonis complex). Nämä tulkintamallit kuntodopingista kytkeytyvät luonnollisesti ajan eetokseen, joka korostaa ulkonäköä, suorittamista ja yksilökeskeisyyttä ja joka saa ilmenemismuotonsa musiikkivideoiden, elokuvien ja mainosten maailmassa (mm. Puuronen 2004; Salospohja 2008, 2). Tällä tavoin katsottuna dopingin siivittäjä kehonmuokkaus näyttäytyi lähes patologiana, vimmaisena sairautena, jossa kaikki arvokas näkyy peilin tai mittanauhan kautta.

Ulkonäkökeskeisyyden lisäksi dopingin käytön motiiviksi on toki nähty myös voimatason kasvattaminen (mm. Miettinen 1997; Salospohja 2008). Tämän tavoitteen mittarina ei niinkään ole peili vaan salitulokset, esimerkiksi maksiminosto penkkipunnerruksessa. Voiman ja lihasmassan kasvattaminen ei tutkimuksissa näyttäydy samanlaisena patologiana kuin ulkonäön muokkaaminen, vaan palautuu enemmänkin kovaan suorittamiseen ja itsensä kanssa kilpailemiseen (Monaghan 2001; Paajanen 2008).

Dopingasiantuntijoiden keskuudessa eräs huolta aiheuttanut tekijä on ollut kuntosaliharrastuksen voimakas kasvu viime vuosina (Seppälä & Karila 1996; Paajanen 2008; Salospohja 2008). Vuosina 2009–2010 kuntosaliharjoittelun harrastajamäärä nousi enemmän kuin minkään muun urheilulajin (KLT 2010). Huoli ei tietenkään kohdistu itse kuntosaliharrastuksen suosion kasvuun vaan siihen, että sen myötä myös kuntodopingin käyttäjien määrä saattaa nousta.

Kuntosalikulttuurista puhutaan usein alakulttuurina (mm. Kinnunen 2001a; Monaghan 2001; Messner 2002). Taina Kinnunen (2001a) on tarkastellut teoksessa *Pyhät bodarit* kuntosalikulttuuria erityisesti kehonrakennuksen kautta. Hän pyrki tutkimuksessaan selvittämään kehonrakennukseen liittyviä merkityksiä eli sitä, mitä kyseinen kulttuurinen ilmiö ”tarkoittaa” (mt., 14). Tutkimuksen teoreettisena työkaluna on ruumiillisuus nykyajan kulttuurisena symbolina. Kinnunen (mt., 16–17) liittää tutkimuksensa niin sanottuun postmoderniin traditioon, jolla hän viittaa tiettyyn aikakauteen ja sen kulttuuriin virtauksiin sekä tyyliihin ja mielentiloihin. Postmoderni tarkoittaa

Pyhissä bodareissa kulttuurin estetisoitumista, medioitumista, erilaistumista tai pirstaloitumista ja identiteettityön muutosta (mt., 17). Näiden prosessien kautta on mahdollista ymmärtää ruumiin ja ruumiillisuuden nousu erääksi tämän ajan identiteettityön keskeisimmäksi kohteeksi. Yhdessä terveilyeetoksen ja urheilun kaupallistumisen kanssa ruumiillisuuden korostuminen selittää myös kuntosaliharrastuksen räjähdysmäistä kasvua 2000-luvulla (mm. Salasuo & Koski 2010).

Kinnusen (2001a) mukaan kuntosaleilla kävijät voidaan jakaa arvojen, normien, uskomusten ja symbolisten tyyllitekkijöiden perusteella viiteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä käsittää niin sanotut *kilpakehonnarentajat*. Heistä tämän tutkimuksen kannalta relevantteja ovat vain entiset kilpailijat ja kilpailuihin joskus osallistumista suunnittelevat. Kinnusen (2001) mukaan erittäin raskaan saliharjoittelun, tarkan ruokavalion ja tiukasti suunnitellun elämäntavan lisäksi lisäravinteet ja lääkkeet¹⁵ kuuluvat olennaisesti ryhmän harjoitteluun.

Toista ryhmää Kinnunen (2001a, 32–33) kutsuu *harrastekehonnarentajiksi*. Siihen hän laskee ulkonäkötyöläiset, kuten mallit, stripparit, intohimoiset elämäntapabodaajat ja fitness-harrastajat. Lisäksi ryhmään kuuluvat entiset kilpailijat, joiden tavoitteet ovat muuttuneet radikaalisti kilpailu-uran jälkeen. Tälle ryhmälle harjoittelu on osa urheilullista elämäntyyliä ja ensisijaisena tavoitteena on suurten lihasten sijaan vartalon kokonaisvaltainen kehittäminen. Lääkkeiden käyttö on harvinaista, mutta lisäravinteet ovat hyvin suosittuja.

Kolme muuta ryhmää ovat *muiden lajien harrastajat*, *harrastelijavoimaharjoittelijat* ja *kuntoilijat*. Näistä tämän tutkimuksen kannalta tärkein on harrastevoimaharjoittelijoiden ryhmä, jolle on tyypillistä lihasmassan hankkiminen. Kinnunen (2001a, 32–33) jakaa ryhmän säännöllisesti harjoitteleviin ja itsensä tehostajiin. Erityisesti itsensä tehostajien ryhmässä käytetään lääkkeitä, vaikka kuntosalilla harjoittelu voi olla satunnaista. Kinnusen (mt.) mukaan edellä esitetty luokittelu käsittää kuntosalien tyypilliset asiakkaat.

Kuntosaliyhteisöä on mahdollista Kinnusen (2001a) mukaan tarkastella alakulttuurina omine normeineen ja tietyn ryhmäidentiteetin kautta. Toisaalta edellä esitetyt ryhmät kuvaavat hyvin salilla kävijöiden toisistaan poikkeavia motiiveja. Tämä mosaiikkimaisuus johtaa myös Kinnusen (mt., 308–309) korvaamaan alakulttuurin *sosiaalisen maailman* käsitteellä. Näin hän ottaa monien muiden suomalaisten tutkijoiden tapaan etäisyyttä staattisena pidettyyn

---

15. Lääkkeillä Kinnunen (2001) viittaa kuntodopingissa tyypillisesti käytettäviin aineisiin.

birminghamilaiseen alakulttuuritutkimukseen (vrt. Willis 1978; Puuronen 2006, 111–119).

Kinnunen (2001a, 309) päätyy siihen, että nykyajan ”kuntosalit muodostavat erityisistä paikoista riippumattoman ylikansallisen sosiaalisen maailman, joiden laaja elämäntyyliyhteisö on suhteellisen avoin”. *Pyhät bodarit* (Kinnunen 2001a) kuvaakin kuntosalikulttuuria niin kutsutun jälkialakulttuuritutkimuksen keinoin (Weinzierl & Muggleton 2003, 5). Kinnunen (2001a) yhdistelee muun muassa Maffesolia ja Bourdieuta päätyen kehonrakennuksesta tulkintaan, jonka mukaan se ”ilmentää postmodernia länsimaista ruumiillisuuden nostalgiaa puhtaimmillaan: ruumiin ja erityisesti sen ulkomuodon keskeisyyttä sosiaalisen pääoman muotona ja yksilöllisen tietoisien toiminnan kohteena”.

Toisin kuin kuntosaliharjoittelun, kuntodopingin käytön ympärille ei ole muodostunut alakulttuuria (tai sosiaalista maailmaa), ei ainakaan niin näkyvää, että sen voisi sormella osoittaen käydä paikantamassa. Toisin kuin esimerkiksi Walesissa kuntodopingin käyttäjät Suomessa eivät vaikuttaisi tuntevan toisiaan, eivätkä myöskään puhu julkisesti käytöstään, toimi ryhmänä, käytä yhteisiä symboleja tai tule tietystä yhteiskuntaluokasta (ks. Monaghan 2001; Paajanen 2008). Kuntodopingkulttuurissa tärkeintä eivät olekaan itse dopingaineet vaan pikemminkin tietty yksilöllinen elämäntyyli ja -tapa (ks. Giddens 1992; Keane 2009). Heille, jotka aineita päättävät käyttää, aineet ovat ensisijassa väline.

Taina Kinnusen (2001a) bodaamista käsittelevässä tutkimuksessa sivutaan myös dopingteemaa. Kinnunen (mt., 143–158) toteaa, että tutkimuksen kohderyhmän parissa dopingin käyttö on hyvin vaiettu ja vaikea teema. Siitä puhutaan harvoin, eikä silloinkaan avoimesti. Kinnunen (mt., 151) tyypittelee käyttäjät satunnaisiin kokeilijoihin, suunnitelmallisiin kilpailijoihin ja epäjärjestelmällisiin lääkkeiden ongelmakäyttäjiin. Näistä varsinkin kilpailijat pyrkivät saamaan hyvin monipuolista tietoa käytettävistä aineista. Kuitenkin kaikkia käyttäjäryhmiä luonnehtii Kinnusen mukaan näkemys steroidien suhteellisesta vaarattomuudesta. Kinnusen haastattelemien käyttäjien mukaan merkittävät terveyshaitat seuraavat vasta merkittävistä ylilyönneistä, kuten pitkään jatkuneesta liiallisesta käytöstä (mt., 152).

Sekä Kinnunen (2001a) että Salospohja (2008) toteavat, että dopingin käyttöä määrittää riskitietoisuus. Haitat tiedostetaan ja osa käyttäjistä myös kokee niitä, mutta hyödyt katsotaan haittoja suuremmiksi ja siksi aineita käytetään. Kinnusen (2001a) haastattelemista käyttäjistä hekin, jotka haittoja olivat kokeneet, katsoivat niiden olevan hinta, joka täytyy maksaa. He myös

painottavat, että haitat kohdistuvat vain omaan kehoon ja omalle keholle saa tehdä, mitä haluaa. Tämä ajattelutapa tiivistyy lausahdukseen: ”Parempi päivä tiikerinä kuin vuosi lampaana.”

Kinnunen (2001a, 150) toteaa, että lääkkeitä koskeva tieto välittyy usein alakulttuurin sisäisissä sosiaalisissa verkostoissa. Täten se haastaa virallisen tiedon. Tiedonhankinnassa jatkuvasti merkittävämpi lähde on internet (mm. Salospohja 2008, 78). Paitsi tiedonhankintapaikka, internet on nykyään myös merkittävä aineiden hankintakanava ja toisaalta käyttäjien oikeastaan ainoa laajempi kohtaamispaikka (Salospohja 2008; Kainulainen 2011). Mikäli dopingin käyttäjiä pyritään määrittämään alakulttuuriksi, on alakulttuurin tapahtumispaikka punttisalien ohella nimenomaan internet. Täten käyttäjät jäävät kasvottomiksi ja käyttäjäryhmien tunnistaminen on vaikeaa.

Kuntodopingiin liitettävät stereotypiat ja käsitykset eivät kuitenkaan ole pe-
räisin vain kuntosaleilta vaan myös huippu-urheilun dopingista. Jälkimmäisen problematiikkaa pohtinut Pertti Hemánus (1997, 27) tarjoaa erääksi avaimeksi dopingilmiön yhteiskunnallisen paikan ymmärtämiseksi kemiofobiaa eli kemiallisten aineiden pelkoa¹⁶. Hänen mukaansa kemiofobian ja sen historiallisen ymmärtämisen kautta saattaisi löytyä perusmalli siihen, kuinka kulttuuripiiriimme on tullut uusia kemiallisia aineita ja niiden kanssa on opittu elämään. Esimerkkejä hyväksynnän saaneista aineista ovat esimerkiksi Coca-Cola, penisilliini ja kahvi, ja ongelmallisia taas ovat olleet alkoholi, huumeet, doping ja tupakka. Näistä ensin mainitut ovat löytäneet hyväksytyyn paikkansa yhteiskunnassa, kun taas jälkimmäiset ovat jatkuvien kiistojen kohteina. Doping on ajautunut kemiofobian keskiöön, jossa se toimii syntipukkina lähes kaikille urheilun ongelmille ja on siten urheilun rappion ilmentymä (ks. myös Kinnunen 2003).

Juha Partanen (2002, 18) on puhunut huumausaineiden yhteydessä narkofobiasta, jolla hän viittaa joukkoviestinnän huumausainekysymyksestä välittämään kuvaan, ihmisten huumeisiin liittyviin pelkoihin sekä ankariin rangaistuksiin perustuvaan politiikkaan. Narkofobisten asenteiden voidaan katsoa haittaavan huumausaineongelmien hoitamista. Nähtäväksi jääkin, johtaako dopingfobia ajan kuluessa kuntodopingin kohdalla samankaltaiseen yhteiskunnalliseen määrittelyyn kuin narkofobia huumeiden kanssa. Dopingfobia on vallannut jo huippu-urheilumaailman, mutta ottaako se

---

16. Hemánus käsittelee kirjassaan erityisesti huippu-urheilun dopingia, mutta kemiofobia voidaan soveltaa myös kuntodopingin puolella.

hegemonisen aseman myös kuntourheilun puolella?

Pelottavan esimerkin dopingfobian ja moraalisen paniikin lietsomisesta tarjoaa Kaarlo Hartiala teoksessaan *Urheilun kahdet kasvot* (1997). Hän otsikoi kirjan erään alaluvun: Löydökset lasten kaapeista (mt., 138–139). Hartialan (mt.) mukaan: ”Vanhemmat ovat löytäneet lastensa kaapeista kiellettyjä aineita. Tiedetään, että hormoneja käytetään kuntourheilussa, hölkän, hiihdon ja ennen kaikkea bodauksen yhteydessä. Kyseessä on kuntourheilun koko kenttä.”

Esimerkki täyttää oivasti hyvän vihollisen konstruointiin tarvittavat peruste-kijät: vihollinen pitää määrittää, se täytyy osoittaa vaaralliseksi, määrittelijöiden pitää kokea olevansa itse turvassa, vihollinen ei kuole koskaan, se on riittävän epämääräinen, sillä on symboliarvoa ja siihen liittyy jokin totuuden siemen (ks. Christie & Bruun 1985, 60–63). Virheellisiä tietoja esitetään totuutena ja vääriä stereotypioita uusinnetaan. Huolen kohteeksi nostetaan lapset, mikä on oiva keino luoda yhteiskunnallista paniikkia.

Kemiofobian ohella toinen Hemánuksen (1997, 27–28) ehdottama lähestymistapa on riskinäkökulma (ks. myös Monaghan 2001). Hän käsittelee tätä näkökulmaa suhteellisen lyhyesti, mutta aiheellisesti esittää, että riskeistä suurimmiksi koetaan ne, jotka tunnetaan huonoimmin. Vastaavasti hyvin tunnetut riskit on ikään kuin kesytetty ja samalla niitä opitaan hallitsemaan ja niiden kanssa opitaan elämään.

Kuntodopingin kohdalla tämä herättää pohtimaan, josko kuntodoping voitaisiin tutkimuksen avulla kesyttää pahimmista virheellisistä riskikäsitteistä ja siten oppia hallitsemaan ja käsittelemään todellisia riskejä. Näin turhat pelot ja kauhukuvien maalailu voitaisiin jättää ja keskittyä todellisiin haittoihin. Tämä vaatii kuitenkin kuntodopingiksi kutsutun ilmiön perusteellista analysointia. Jos riskiä ei tunneta ja se siitä huolimatta nostetaan toistuvasti esille, voi hyvinkin käydä niin, että se leimataan arvailujen pohjalta, mikä synnyttää laajempaa ja liioiteltua moraalista huolta (ks. Cohen 1972; Hemánus 1997, 27; Monaghan 2001). Hemánus (1997, 29) päättää riskinäkökulmapohdiskelunsa tärkeään näkökohtaan, johon myös palataan tutkimuksen edetessä: ihminen paitsi kavahtaa riskejä, myös ottaa niitä ja saa siitä usein jopa nautintoa.

DOPINGIN YHTEISKUNNALLISESTA PAIKASTA

Vaikuttaa ilmeiseltä, että dopingiin suhtaudutaan yleisesti sosiaalisena ongelmana. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan kyse on yhteiskunnallisesta tulkinnasta ja määrittelystä, joka on kollektiivinen prosessi. Kuntodopingiin, tai pikemminkin dopingiin yleensä, liitetään negatiivisia merkityksiä. Pekka Hakkaraisen (2004) mukaan se, mitä pidetään kulloinkin sosiaalisena ongelmana, määrittyy yhteiskunnallisten määrittelyprosessien kautta. Näin ollen monet hyvinkin haitalliset asiantilat eivät välttämättä ole ongelmia, ellei jokin sosiaalinen toimija ole vaatinut tunnustamaan niitä sellaisena. Esimerkkinä Hakkarainen (mt.) käyttää perheväkivaltaa, joka tunnustettiin vakavaksi ongelmaksi vasta 1970-luvulla. Dopingin kohdalla on palattava huippu-urheiluun, sillä sen piirissä tapahtuva dopingin käyttö vaikuttaa määrittävän koko dopingkeskustelua (esim. Berendonk 1993; Vettenniemi 1998; Dopingin musta kirja 2001; Kaarninen 2008; Keane 2009), sekä lääketieteen hegemoniaan, jossa doping on esitetty ensisijaisesti terveysongelmana.

Stanley Cohenia (1972, 193) mukaillen voidaan sanoa, että dopingin paikka on ensisijaisesti ja kaikkein tiukimmin olla paholaisen roolissa huippu-urheilussa. Vuoden 2001 Lahden dopingjupakan jälkeen tämän pahan ilmentymän yhteys huippu-urheiluun on ollut jatkuvasti esillä suomalaisessa mediassa ja taannut sen säilymisen hegemonisena miellejohdantona dopingkysymyksissä (esim. Dopingin musta kirja 2001; MTV3 22.4.2009; Yle 20.6.2011). Tärkeää tässä ongelmanmäärittelyprosessissa on se, että huippu-urheiluun kiinnittyneenä koko dopingkysymys näyttäytyy ensisijaisesti eettisenä ongelmana (ks. esim. Hemánus 1997). Pertti Hemánus (mt.) ei ainoastaan kuvaa dopingkeskustelujen hegemonista puhetapaa eettiseksi kysymykseksi – kysymykseksi keinotekoisesta ja epäreilusta – vaan kyseenalaistaa koko vallitsevan diskurssin moraalisesti ristiriitaisena (ks. myös Lucke ym. 2011). Hän näkee, että keinotekoisuuden ja epäreiluuden diskurssi on harhaanjohtava ja sen taustalla on konstruoitu kollektiivinen sopimus. Hemánuksen (mt.) koko kirja *Doping – hyvä vihollinen* auttaa ymmärtämään dopingin paikkaa huippu-urheilussa ja sitä kautta myös laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa. Siten se tarjoaa selitystä myös kuntodopingiin: sana doping liitetään keinotekoiseen ja epäreiluun niin huippu- kuin kuntourheilussakin (Keane 2009).

Julkinen keskustelu huippu-urheilun ulkopuolisesta dopingista on toistaiseksi ollut sen verran hajanaista, ettei mikään yksittäinen taho ole pakottanut aihetta selväräjäiseen ongelmakehykseen. Erilaisia moraalirakoitsijoita (vrt.

Becker 1963; Hakkarainen 2004) on silloin tällöin ilmaantunut, mutta heidän laatimansa tilanne- ja ongelmamäärittelyt eivät ole vakiintuneet julkiseen keskusteluun. Kuitenkin on huomattava, että kun aihe satunnaisesti on keskusteluihin asti yltänyt, sen sisältö on määrittynyt vallitsevan viranomaisdiskurssin kautta: lääketieteen ammattilaisten terveystieteiden ja poliisin rikosuutisointeina. Valtamedioissa käyttäjien ääni ei ole kuulunut oikeastaan lainkaan. Kuntodopingin käyttäjät vaikuttavat joutuvan herkästi leimatuiksi ilman, että leimaajat itsekään oikein tietävät, miksi näin on.

LUKU 5: Mieli­piteitä dopingista

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, millaisena doping näyttäytyy kansalaisten silmin. Yleensä suomalaiset suhtautuvat kielteisesti huippu-urheilun dopingiin niin eettisistä kuin terveydellisistäkin syistä (ks. mm. Hemánus 1997; Vettenniemi 1998; Dopingin musta kirja 2001; Miettinen & Rytky 2004; Kiukkonen & Leppänen 2005). Esimerkiksi Hemánuksen (1997, 122–163) tutkimissa ylioppilaisaineissa 78 prosenttia kirjoittajista hyväksyi vähintään maltillisesti nykyisen dopingkieltolain, kuten Hemánus huippu-urheilun dopingsäännöstöä nimittää. Miettisen ja Rytlyn (2004) tutkielmassa puolestaan 236 opiskelijasta neljä viidestä nimesi dopingin urheilun suurimmaksi ongelmaksi.

THL:n huumekyselyssä (Hakkarainen ym. 2011) kysyttiin myös vastaajien näkemyksiä anabolisten steroidien haitoista. Kaikista vastaajista 23 prosenttia arvioi, että kokeilemalla steroideja kerran tai kaksi terveyshaitat ovat vähäiset. Toisin sanoen noin kolme neljäsosaa katsoi, että jo ensimmäiset kokeilut voivat olla haitallisia tai hyvin haitallisia. Säännöllisessä käytössä riskiä korkeintaan vähäisenä piti ainoastaan yksi prosentti vastaajista. Ikäryhmittäin katsottuna vastausprosentteissa ei ollut merkittäviä eroja.

On siis selvää, että suomalaiset pitävät dopingaineita huippu-urheilussa ongelmana ja terveydelle haitallisina. Kuitenkaan suhtautumista nimenomaisesti huippu-urheilun ulkopuoliseen dopingin käyttöön ei ole selvitetty. Tämän suhtautumisen tavoittamiseksi tässä tutkimuksessa kartoitettiin internetin dopingaiheisia keskusteluita.

Suomalaiset ovat ahkeria internetin käyttäjiä ja aktiivisia internetissä keskustelijoita (Paakkunainen & Hoikkala 2007; Hoikkala 2009). Ei siis ole ihme, että myös dopingista puhutaan internetin keskustelupalstoilla. Dopingista keskustelu on melko levällään pitkin erilaisia foorumeita, se on hyvin tunnepitoista ja väritynyttä ja sisältää näkemyksiä ennen kaikkea huippu-urheilun piirissä tapahtuneista käryistä. Jonkin verran on kuitenkin löydettävissä muunlaistakin keskustelua.

Kuntourheilun parissa tapahtuvasta dopingin käytöstä keskustelu on vähäistä ja hajanaista, mutta muutama keskustelupalsta muodostaa tässä suhteessa poikkeuksen keskustelun avoimuuden ja luonteensa puolesta. Yhteensä läpikäytiin 35 keskusteluketjua 20 eri sivustolla. Kartoittamalla dopingkeskusteluita

yleisemmältä tasolta etsittiin muutakin kuin niin sanottuja kärykeskustelija. Internetistä löytyvien (suomenkielistenkin) huippu-urheilun dopingkeskustelujen määrä on lähes loputon ja viestiketjujen pituus on usein sellainen, että kaikkien läpikäyminen on tyystin mahdoton tehtävä. Yksinkertaisia hakutoimintoja käyttäen ja erilaisia hakusanoja ristiin vaihdellen pyrittiin etsimään mahdollisimman monipuolisia keskustelija erilaisilta foorumeilta, vaikka jotain lieneekin jäänyt huomaamattakin. Tehtyjen havaintojen pohjalta keskustelut voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: yleiset, urheiluhenkiset ja kuntodopingiin liittyvät (viimeksi mainitusta ks. luvut 6 ja 7)¹⁷.

KANSA KÄRYJÄ KIROAMASSA

Useilla internetin aihealueidensa puolesta yleisluontoisilla keskustelupalstoilla on oma osionsa urheiluaiheisille keskusteluille, ja näiden alta löytyy vielä erikseen dopingille omistettu osionsa. Tällaisia ovat muun muassa *Iltalehden* ja *Kalevan* keskustelupalstat¹⁸. Yleensä kuitenkin foorumeilla on oma osionsa vain urheilulle, mutta ei dopingille. Tällöin yksittäiset dopingkeskustelut ovat muiden urheiluaiheisten keskustelujen joukossa ja siten hautautuvat helposti. Pienen etsinnän avulla niitä kuitenkin löytyy sieltä täältä. Esimerkkejä tällaisista ovat vaikkapa Ylen tai Plazan urheiluosiot¹⁹. Lisäksi joidenkin internetlehtien uutisten yhteyteen on lisätty keskustelumahdollisuus, kuten *Helsingin Sanomilla*.

Näillä palstoilla suuri osa keskustelusta on keskittynyt suomalaisten hiihtäjien dopingkäryjen ja niiden jälkipyykkien spekuloinen ympärille. Keskusteluissa on monesti närkästynyt tai sarkastinen sävy, ja niiden ydinidea voitaisiin tiivistää lauseeseen ”usko suomalaisen hiihdon puhtauteen on mennyttä”. Toinen yleinen keskustelunaihe on lähinnä ulkomaisten urheilijoiden, kuten yleisurheilijoiden tai kilpapyöräilijöiden, dopingkäryjen käsittely. Nämä keskustelut äityvät usein väittelyksi ja heittelyksi, jossa spekuloidaan muiden maiden urheilijoiden puhtautta ja sitä, pitäisikö suomalaisten suosiolla kehittää dopingohjelmia pärjätäkseen kansainvälisissä kilpailuissa. Huippu-urheilun

17. Internetin dopingkeskusteluissa voisi olla hedelmällinen, joskin haasteellinen mahdollisuus tarkemmallekin tutkimukselle.

18. <http://portti.iltalehti.fi/keskustelu/forumdisplay.php?f=681>, <http://www.kaleva.fi/juttutupa/doping/0;1;174>

19. <http://chat.yle.fi/urheilu/>, <http://keskustelu.plaza.fi/urheilu/urheilukeskustelut/>

dopingia käsitteleviä keskusteluja värittävätkin runsas kyynisyys ja toisaalta sinnikäs usko urheilun perimmäisiin arvoihin, eikä yksimielisyyttä aiheesta saavuteta, päinvastoin.

Jonkin verran on löydettävissä myös eräänlaisia dopingfilosofisia keskusteluja, jotka ovat yleensä rakentuneet yhden kirjoittajan provokatiivisen aloituksen jatkeeksi. Sellaisia ovat tyypillisesti ketjut, joissa aloittaja ehdottaa, että doping on sallittava huippu-urheilussa (ja mahdollisesti myös sen ulkopuolella), kunhan nuoria varjellaan käytöltä (ks. Videman 2011). Tällaisiin avauksiin tulee vastauksia niin puolesta kuin vastaanakin. Osa keskustelijoista näkee koko huippu-urheilun jo nyt dopingin läpikotaisin valloittamaksi alueeksi ja viihteeksi, jossa huipulle ei voi päästä ilman dopingin käyttöä. Monet keskustelijat olisivat valmiita sallimaan dopingin, ja katsovat, että siten myös sen käyttö olisi paremmin kontrollissa ja riskittömämpää. Samalla päästäisiin kaksinaismoralismista ja kalliista antidopingtyöstä. Osa keskustelijoista kuitenkin uskoo dopingin käyttäjien olevan vain yksittäistapauksia ja urheilun olevan edelleen pääosin puhdasta. Heidän mukaansa sitkeä antidopingtyö voi tuottaa tuloksia, ja vaikka kaikkia käyttäjiä ei saataisi kiinni, antidoping antaa selkeän signaalin käyttöä vastaan.

Läpikäydyn aineiston valossa dopingin asemasta väittelevät keskustelut vaikuttavat lisääntyneen viime vuosina ja tiivistäen ne rakentuvat kahden navan välille: kaikki on sallittava ja testauksesta luovuttava tai on otettava totaalinen nollatoleranssi elinikäisine kilpailukieltotoineen. Näiden napojen väliin mahtuu toki paljon kirjavia mielipiteitä, mutta vaikuttaa siltä, että vastakkaiset mielipiteet ovat hankalasti soviteltavissa. Seuraavassa on kaksi esimerkkiviestiä eräästä tyypillisestä keskustelusta:

(...) Minä kannatan dopingin sallimista huippu-urheilussa. Se on loppujen lopuksi puhdasta viihdeteollisuutta, jossa huomion keskipiste tietää mitä toiminta maksaa ja voi itse aikuisena ihmisenä valita riskit.

Toisaalta se johtaa ristiriitaan nuorisotoiminnan kanssa. (...)

– Roni, tiede.fi

Oikeastaan jonkinlainen nollatoleranssi dopingin suhteen voisi muuttaa urheilun kurssia parempaan. Esimerkiksi elinikäiset kilpailukiellot voisivat pitää suurimman osan käytöstä kurissa ja muutamat varoittavat esimerkit lamaannuttaisivat dopingbisneksen hyväksi aikaa, tai jopa kokonaan.

– Itikka, tiede.fi

Kuten monissa muissakin aiheissa, dopingkeskustelun tunnepitoisuus dominoi palstoja: jokaisella vaikuttaa olevan asiasta jonkinlainen mielipide, vaikkei tuntisi ilmiötä lainkaan. Keskusteluista on usein huomattavissa myös yksityiskohtaisen tiedon puuttuminen – puhutaan yleisellä tasolla dopingista aineita tai niiden vaikutuksia erittelemättä. Doping vaikuttaisi olevan monille keskustelijoille staattinen käsite, joka on leimallisesti vilunkia ja terveydelle haitallista. Eräänlainen dopingfobia vallitsee osittain myös internetissä, vaikka päinvastaisiakin kirjoituksia ja keskusteluja on löydettävissä.

KANSALAISTEN POHDINTOJA KUNTODOPINGISTA

Yleisluontoisilta foorumeilta on löydettävissä myös jonkin verran kuntourheilussa käytettävään dopingiin liittyvää keskustelua. Nämä ovat lähinnä yksittäisiä keskusteluketjuja, joissa kirjoittaja esimerkiksi kertoo läheisensä käyttävän dopingia ja kyselee asiasta lisätietoa, tai kyselee, olisiko mieltä ottaa esimerkiksi testosteronikuuri ruumiinvammasta toipumista auttamaan. ”Dopinghuoli” vaikuttaisi olevan niin syvässä, että myös dopingiksi luokiteltujen lääkeaineiden käytöstä hoidollisessa tarkoituksessa kysellään huolestuneina internetin palstoilla (ks. myös luku 7). Myös esimerkiksi steroidien haitoista on löydettävissä muutamia yksittäisiä keskusteluja. Näihin keskusteluihin osallistuvat kirjoitukset ovat yleensä sävyltään varoittavia tai huolestuneita, tai päinvastaisesti haittoja vähätteleviä ja jopa provosoivia. Jälkimmäiset lienevät usein tahallisen asiatonta häiriköintiä, niin sanottuja trolleja. Huolestuneet keskustelijat ovat usein mahdollisten käyttäjien läheisiä, kuten äitejä.

Silloisen kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinin (2007) esittämä huoli kuntourheilun dopingista, kuten myös muutamat muut kuntodoping-uutisoinnit (ks. esim. HS 6.2.2008; *Kaleva* 3.10.2008; Pettersson 2009; HS 15.9.2010), herättivät jonkin verran keskustelua. Nämä keskustelut²⁰ olivat luonteeltaan suhteellisen korrekkeja ja keskittyivät pohtimaan muun muassa kuntodopingin laajuutta, haittoja ja mahdollisia konsteja ilmiön ehkäisyyn. Suurin osa keskustelijoista vaikutti olevan dopingin käyttöä vastaan, ja useat perustelivat tätä dopingin terveyshaitoilla. Jotkut keskustelijoista toivat esille myös mielenterveysongelmat ja niin sanotun ”roinaraivon” (roid rage) mah-

---

20. Mm. <http://murobbs.plaza.fi/yleista-keskustelua/567083-harrastelijoiden-doping-hormoonien-kaytto.html>.

dollisina haittavaikutuksina, jotka voivat kohdistua myös muihin ihmisiin. Monille dopingin käyttö huippu-urheilun ulkopuolella näyttäytyy selvästi järjettömänä, sillä pelissä ei ole rahaa tai urheilullista menestystä. Syitä käytölle etsitään suurimmaksi osaksi tietynlaisesta machoilu- ja ulkonäkökulttuurista.

Harrastelijadoping on osa äijäkulttuuria. Äijäily määritellään negaationa; äijä on ei-nainen. Äijän pitää olla valmis uhraamaan terveystensä, koska nainen on sellainen, joka huolehtii siitä.

– Amis, HS

Osa keskustelijoista kuitenkin katsoi ilmiön olevan laajemmassa mittakaavassa suhteellisen pieni ongelma (verrattuna vaikkapa tupakkaan tai alkoholiin) ja pohtivat mahdollisia syitä aineiden käytölle sekä aineiden käytön kriminalisoinnin mahdollisia seurauksia. Näissä puheenvuoroissa loisti tietynlainen yksilönvapautta ja läpinäkyvyyttä korostava kanta, ja toivottiin liberaalimman dopingpolitiikan tuottavan parempaa informaatiota ja vähentävän käytön terveystriskejä ja -haittoja sekä aineiden ympärillä pyörivää rikollisuutta.

Dopingin käyttö ei tue järjestäytyntä rikollisuutta. Se mikä tukee ja luo järjestäytyntä rikollisuutta, on dopingin myynnin kriminalisoiminen.

– Vaihto, HS

Näihin keskusteluihin osallistui jonkin verran myös aineita itse käyttäneitä, mikä toi niihin tiettyä syvyyttä. Käyttäjien tai entisten käyttäjien puheenvuoroihin reagoitiin ja vastattiin yllättävän vähän; kenties ”kokemusasiatuntijuus” näyttäytyy ainakin asiallisessa muodossa kirjoitettuna hiukan vastaansanomattomana. Monet käyttäjät ja ei-käyttäjät kuitenkin muistuttivat, että haittoja voi hyvinkin ilmetä – vaikka joillekin niitä ei kehity lainkaan, toisilla ne voivat olla vakavia.

Itse käytin noin 10 vuotta dopingaineita, alusta asti oli tiedossa mahdolliset haittavaikutukset, mutta myös oikeat määrät ja palautumismenetelmät. Mitään ongelmia ei ole ollut (...). Käytin pieniä määriä ja palauttelin aina hyvin. Kävin kolme kertaa vuodessa lääkärintarkastuksessa katsomassa kaikenlaiset arvot ja seurasin tarkasti koko ajan muutoksia.

– Mies -37, City-lehti

Keskustelu huippu-urheilun ulkopuolisesta dopingin käytöstä ei ole erityisen yksityiskohtaista, mutta löydettävissä on siis myös analyyttistä pohdintaa muun muassa käytön motiiveista. Keskustelut pysyvät melko hyvin itse asiassa, vaikkakin myös roskapitoista kirjoittelua esiintyy. Diskurssi vaikuttaa olevan riippuvainen palstan valvonnasta ja maineesta. Dopingkeskusteluissa on havaittavissa joitain samankaltaisuuksia huumekeskustelujen kanssa, sillä molemmissa jakaannutaan herkästi kahteen leiriin: käyttäjät ja muut liberaalit sekä (hyvin) kielteisesti suhtautuvat (ks. Piispa 2002a, b & c).

Näiden leirien väliin jäävä kiulu on sen verran syvä, että keskustelu on vaikeaa. Usein vaikuttaa jopa siltä, että leireissä puhutaan eri asioista, eikä edes haluta ymmärtää vastapuolta. Näitä keskusteluketjuja ei kuitenkaan löytynyt kovin monta, eivätkä niiden keskustelut olleet kovin pitkiä. Näiltä osin vaikuttaa siltä, että aihe on sen verran tuntematon, että keskustelu jää helposti mielipiteiden heittelyn tasolle.

URHEILUIHMISET DOPINGREALISMIN ÄÄRELLÄ

Erilaisiin urheilulajeihin keskittyneiden sivustojen keskustelupalstoja läpikäymällä löytyy hieman lisää ja lajikohtaisempaa keskustelua dopingista. Esimerkiksi pyöräily-, hiihto- ja jääkiekkoiheisilla palstoilla keskitytään luonnollisesti oman lajin sisäisiin dopinguutisiin ja spekuloidaan dopingin käytön yleisyydestä asianomaisissa lajeissa. Aihepiireiltään keskustelu on siis yleisluontoisempien palstojen dopingkeskustelujen tapaan keskittynyt huippu-urheiluun, mutta lajikohtaisuus tuo siihen tiettyä syvyyttä.

Ylipäätään urheiluaiheisilla palstoilla käydään astetta asiantuntevampaa keskustelua ja pohditaan vähemmän tunnepohjalta dopingin käytön hyötyjä, haittoja ja yleisyyttä kuin yleisluontoisemmilla foorumeilla. Tästä esimerkkinä käyvät jääkiekkoiheinen Jatkoaika.com, Futisforum2.org, kamppailu-urheiluun keskittynyt Potku.net ja *Urheilulehden* keskustelupalsta. Näilläkin palstoilla suhtautuminen aineiden käyttöön on suurimmilta osin kielteistä. Jonkinasteisia poikkeuksia tästä muodostavat puheenvuorot, joiden sisältö tiivistyy jälleen suurin piirtein muotoon ”huippu-urheilussa kaikki käyttävät, joten doping pitäisi sallia”. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että usein sekä dopingin sallijoiden että kieltolain puoltajien mielestä käyttö huipulla on suhteellisen yleistä.

Lajin muuttuminen yhä fyysisemmäksi on myös yksi seikka, jonka voisi ajatella puoltavan dopingin käyttöä. Sekä niin, että yhä fyysisemmät pelaajat ovat osaltaan dopingin tukemia, että niin, että yhä fyysisemmässä pelissä mukana pysyminen edellyttää yhä useammilta dopingin käyttöä. Nykyään edes äärimmäisen taitava ja peliälyltään terävä pelaaja ei pärjää huipulla ilman erittäin hyviä voima- ja nopeusominaisuuksia.

– Mies, FF2

Dopingin käytöstä kuntourheilussa löytyi jonkin verran keskustelua, ja tällöin se oli kytkeytynyt laajemmin dopingkeskusteluun, ikään kuin sivujuonteena. Välillä tietyt uutiset kirjoittivat jonkin verran kommentteja. Erityisen laaja keskustelu löytyi Fillarifoorumi.fi-sivustolta, missä keskusteltiin laajasti dopingin käytön sallimisen hyödyistä ja haitoista sekä huippu-urheilussa että sen ulkopuolella. Mielipiteitä vaihdettiin sekä puolesta että vastaan ja asiallisesti perustellen. Keskustelu liikkui terveystieteiden sekä huippu-urheilun kohdalla myös urheiluhengen ja vilpin ympärillä.

Kilpapyöräilyn dopingkäryjen myötä pyöräilypiireissä tunnutaan olevan keskimääräistä paremmin perillä dopingin käytön yksityiskohdista, joskin suomalaisessa harrastepyöräilyssä dopingin käyttö näyttäisi olevan hyvin marginaalinen ilmiö. Seuraava puheenvuoro käsittelee nimenomaan huippu-urheilun ulkopuolista käyttöä:

Joku apteekki tai vastaava liike voisi olla sopiva paikka myydä dopingaineita. Myyjille jonkinlainen tutkinto ja lisenssit, jotta pahimpia ylilyöntejä voitaisiin kontrolloida. (...) Kaikki pysyisi kontrollissa ja käyttäjät maksaisivat itse. Lisäksi tieto aineista lisääntyisi, kun sitä voisi jakaa avoimesti.

Vai onko nykytilanne parempi, missä hölmöt vetää huonolaatuisia eläimille tarkoitettuja mömmöjä, joita on ostaneet joiltain hämärätyypeiltä ja sitten sairastuvat ja jäävät yhteiskunnan eläteiksi. (...) Onko dopingin vastaisesta taistelusta seurannut jotain ihmiskuntaa helpottavia käytännön sovellutuksia?

– MK, Fillari

Myös kamppailu-urheiluun keskittyneeltä Potku.net-sivustolta löytyi keskustelua kuntourheilun dopingista. Tämä ei ollut yhtä syvällistä ja kiihkeää kuin Fillarifoorumilla, mutta asiallista ja suureksi osaksi perusteltua. Keskustelussa sivuttiin myös jatkuvasti kilpailamista, mutta ei niinkään huippu-urheilua vaan

alemman tason kilpakamppailua ja sen piirissä tapahtuvaa aineiden käyttöä ja testausta. Jääkiekkoihaisen Jatkoaika.com-sivuston keskusteluarkistosta löytyi myös ketju, jossa osallistujat kertoilivat, ovatko käyttäneet dopingia. Keskustelu oli suhteellisen asiantuntevaa ja sekä dopingin käyttöä ymmärtäviä että tuomitsevia kommentteja esiintyi. Päällimmäisenä oli kuitenkin molemmilla edellä mainituilla palstoilla dopingkriittisyys:

Ja tuota autotallinostajien douppaamista en alkuunkaan ymmärrä. Hitto, tiedän kaverin joka 35-vuotiaana perheenisänä oli saanut useamman lievän sydänkohtauksen ja sokeritaudin aineiden ansiosta.

– Kriitikko, Potku.net

Minä en ainakaan arvosta lainkaan tyyppejä jotka ovat lihaksensa hormonien käytöllä kasvattaneet, en vaikka kuinka vaikuttavan näköisiä olisivat. Lisäksi hormonien avulla kasvatetut lihakset käsittääkseni häviävät yhtä nopeaa tahtia kuin ovat tulleetkin, ellei kuuria jatketa.

– Jobe, Jatkoaika

Urheiluaiheisten palstojen dopingkeskustelut keskittyvät siis luonnollisesti kulloinkin käsiteltävään lajiin. Kuntourheilun puolelle keskustelut ulottuvat vain satunnaisesti, tosin välillä hyvinkin perusteellisesti. Urheiluun (ja johonkin lajiin) tarkemmin paneutuneet keskustelijat vaikuttavat myös tietävän dopingista enemmän kuin yleisfoorumien keskustelijat, mikä ei tietenkään ole yllätys. Näissä keskusteluissa paistaa myös perinteistä hysteeristä hiihtokeskustelua tarkempi tietämys ja kyynisen realistinen asennoituminen. Dopingin käyttöön huippu-urheilussa suhtaudutaan pragmaattisemmin: muistutetaan rahan roolista ja kilpailun kovuudesta.

Kuntourheilussa tapahtuva käyttö ei saa yhtä paljon myötätuntoa, mutta sen sisältöä ja merkityksiä ymmärretään paremmin kuin yleisluontoisilla keskustelupalstoilla. Havaittavissa on myös selvä ero suhtautumisessa anabolisten steroidien ja piristeiden, kuten efedriinin käyttöön; jälkimmäisiä muutamat tunnustivat käyttäneensä esimerkiksi laihdutuksen apuna.

Kun otetaan huomioon kuntodopingin käyttäjien määrä Suomessa, voisi kuvitella, että edellä mainittuihin keskusteluihin on osallistunut myös dopingaineita (muitakin kuin piristeitä) käyttäviä, käyttäneitä tai kokeilleita henkilöitä. Heidän äänensä on kuitenkin piilossa, sillä internetin keskustelupalstoja sattumanvaraisesti läpikäymällä ei juuri löydy puheenvuoroja, joissa tunnus-

tauduttaisiin dopingin käyttäjäksi ja kenties sitä kautta kerrottaisiin hyödyistä ja haitoista tai toivottaisiin aineita paremmin saataville. Entisiä käyttäjiä, kuntoilijoita tai kilpailijoitakaan ei näy edes valistusmielessä keskustelemassa. Jopa keskustelut, joissa käsitellään kuntodopingia, ovat jääneet ulkopuolisten haltuun. Kun tätä vertaa esimerkiksi kannabiksesta käytävään keskusteluun²¹, dopingin käyttäjät ovat hyvin hiljaista joukkoa. Muutama kuitenkin on rohjennut kirjoittaa, ja yksi heistä ihmettelikin muiden vaitonaisuutta:

Viitisen vuotta sitten vielä opiskellessani vedin yhden kierroksen thaimaalaista anabolista nimeltä Anabol. Kuuri kesti kuusi viikkoa jolloin paino nousi 5 kg josta 2 kg lähti lähes heti kuurin lopettamisen jälkeen. [...] Aika moni muukin on näköjään äänestänyt [kyselyyn, oletko käyttänyt dopingia] ”olen”. Kumma ettei kenelläkään ole ollut kanttia sitä edes nimimerkin takaa tunnustaa.

– Ahti, Jatkoaika

Internetissä on myös muutama palsta, joilla keskustelu on nimenomaisesti keskittynyt kuntodopingin ympärille. Niistä erityisesti laajuutensa ja laatunsa puolesta mainittakoon Pakkotoisto.com. Näitä palstoja käsitellään tarkemmin luvussa 6 ja 7.

---

21. Ks. esim. <http://portti.iltalehti.fi/keskustelu/showthread.php?t=158603> (Viitattu 15.6.2011).

LUKU 6: Erilaisia näkökulmia terveyskysymyksiin

Suomalainen dopingtutkimus on siis ollut pääsääntöisesti lääke- ja terveystiedeorientoitunutta. Tämä pätee myös tutkimuksiin, joissa dopingaineita on käsitelty ilman selvää huippu-urheilukyköstä (mm. Alen 1985; Huhtaniemi 1994; Seppälä & Karila 1993; 1996; Karila 2003; Raevuori 2009; Seppälä 2011). Näissä tutkimuksissa on myös tämän työn kannalta kiinnostavia havaintoja, arvioita, pohdiskeluja ja muotoiluja.

Sosiaalisten ongelmien konstruointi alkaa usein tieteenalojen erikoislehdissä ja ammattilehdissä. Sitä kautta myös media tarttuu aiheeseen ja paradigma konstruoituu hallitsevaksi näkökulmaksi (ks. Hakkarainen 2000). Tyypillistä tämä on kuntodopingin kaltaisten ilmiöiden kohdalla, sillä ne ovat puheenaiheina uusia ja vasta määrittymässä mahdollisiksi sosiaalisiksi ongelmiksi (ks. Hubbart ym. 1975). Kuntodopingin kohdalla lääketieteen keskeinen rooli on taata uskottavuus ongelmanmäärittämisessä (mm. Berger & Luckmann 1994, 102–103; Tuomainen ym. 1999). Huippu-urheilussa doping on määritelty ongelmaksi, koska se on urheiluetiikan vastaista vilppiä ja terveydelle vaarallista.

Kuntourheilun puolella vilppinäkökohta ei päde, joten ongelma on konstruoitu nimenomaisesti terveyskysymyksen ympärille. Peter Berger ja Thomas Luckmann (1994, 102) kuvaavat lääketieteen dominoivaa roolia merkitysten luomisessa lähes väkivaltaiseksi: ”(...) suurta yleisöä pelotellaan kuvauksilla terveydellisestä turmiosta, joka seuraa ’piittaamattomuudesta lääkärin neuvoja kohtaan’; sitä taivutellaan kuuliaisuuteen vetoamalla käytännön hyötyyn ja ihmisten sairauksien ja kuoleman pelkoon”.

Lääketieteen professori Ilpo Huhtaniemi kirjoitti *Duodecim-lehdessä* vuonna 1994 seuraavasti:

Anabolisten steroidien väärinkäyttö laajenee jatkuvasti. Sen lisäksi, että käyttö on kilpaurheilun eettisten säännösten vastaista, siihen liittyy ilmeisiä terveysvaaroja. Suurin osa raportoiduista haittavaikutuksista perustuu yksittäishavaintoihin, joiden merkityksestä on toistaiseksi vaikeata tehdä yleistyksiä.

Huhtaniemen (mt.) kyseisen artikkelin ingressi tiivistyy kolmeen väittämään:

1. Anabolisten steroidien käyttö laajenee jatkuvasti.
2. Siihen liittyy ilmeisiä terveysvaaroja.
3. Haittavaikutuksista on toistaiseksi vaikea tehdä yleistyksiä.

Nämä kolme väittämää löytyvät myös lukuisista muista dopingaineita käsittelevistä tutkimuksista. Niiden rinnalla elää myös käsitys, että kuntodopingin käyttäjien annokset ovat 10–100-kertaisia lääkinnälliseen annoskokoon verrattuna. Tuoreena juonteena keskusteluun on noussut dopingaineiden ja lihastytymättömyyden välinen yhteys nuorilla miehillä. Tällöin puhutaan laaja-alaisemmin psyykkisestä oirehinnasta ja henkisestä pahoinvoinnista, kuten masennus- ja ahdistusoireilusta, alkoholin ongelmakäytöstä, häiriintyneestä syömisestä ja alhaisesta itsetunnosta (mm. Raevuori 2009).

LÄÄKETIEDE JA KUNTODOPINGIN KÄYTÖN YLEISYYS

Anabolisten steroidien ja muiden kuntoilijoiden keskuudessa käytettävien dopingaineiden arvioidaan saaneen laajemmin jalansijaa Suomessa 1990-luvun alussa. Aihetta ei ole systemaattisesti tutkittu, mutta tällaisen arvion voi tehdä lääketieteellisten julkaisujen perusteella. (Mm. Seppälä & Karila 1993; Huhtaniemi 1994; Seppälä & Karila 1996; Karila 2003; ks. myös Leppäharju 2011; Sundell & Salospohja 2011.)

Tarkasteltaessa anabolisten steroidien ja muiden dopingaineiden leviämistä ja yleisyyttä lääke- ja terveystieteellisen tutkimuksen valossa on hyvä purkaa joitakin tutkimusten myötä syntyneitä myyttejä. Myytit ovat yksi merkitys- ja käsitejärjestelmämme tasoista. Myyttejä ei niiden leviytystä tarvitse tietoisesti ylläpitää, sillä sisältö oletetaan niin automaattisesti todeksi (Berger & Luckmann 1994, 126–127). Osin juuri tästä syystä myytit ja dopingaineiden käyttäjien kokemukset eivät kohtaa. Myytit ylläpitävät virheellisiä käsityksiä kuntodopingista, niiden vinous tuottaa kitkaa prevention ja syö uskottavuuden riskitiedottamiselta. Koska lääke- ja terveystieteen sanoma on dopingaineiden käyttäjille vieras, nojaavat he mieluummin terveyteen liittyvissä kysymyksissä oman merkitysjärjestelmänsä kautta läheisempiin kulttuurisiin käyttöohjeisiin (ks. Maloff ym. 1979; Seppälä & Karila 1996). Mikäli kuilu myyttien sekä niiden varaan rakennetun riskitiedon ja käyttäjien kokemuksen

välillä on liian syvä, voi seurauksena olla joidenkin dopingaineiden käyttäjien jättäytyminen kokonaan terveydenhuoltojärjestelmän ulkopuolelle. (Salasuo 2004b; HE 17/2001.)

Erilaiset kuntodopingiin liittyvät terveismyytit toistuvat useissa eri lähteissä ja foorumeilla. Eräs tällainen myytti on käytön jatkuva yleistyminen (Huhtaniemi 1994; Hartiala 1997; Karila 2003; Leppäharju 2011; ks. myös Salospohja 2008; Tanninen 2008; Sundell & Salospohja 2011). Tutkimuksissa käytetyt lähteet eivät kuitenkaan tue tai todenna väitettä millään tavoin. Tutkijat ovat tehneet yleistymiseen liittyvät päätelmät käyttämällä lähteinään pääosin ulkomaisia tutkimuksia, poliisin ja tullin takavarikkotilastoja, viittaamalla toisiinsa tai perustamalla väitteet puhtaaseen arvaukseen – jättäen siis lähteen kokonaan pois.

On itsestään selvää, etteivät ulkomaiset väestökyselyt kerro mitään käytön yleisyydestä Suomessa, tullin takavarikot kuvaavat enintään välillisesti käytön trendejä ja sofistikoituneetkin arvaukset ovat lopulta vain arvauksia. Pyrkimys määrittää kuntodoping jatkuvasti kasvavaksi (kansanterveydelliseksi) ongelmaksi linkittyy suoraan keskusteluun medikalisaation professionaalisen dominanssin teesistä (mm. Conrad [1976] 2006). Teesin mukaan kyseessä on lääkärien tapa kontrolloida oman työnsä sisältöä ja toimia yhteiskunnassa laajenevassa määrin asiantuntijoina (ks. Tuomainen ym. 1999, 15–18; vrt. Karila 2003, 5–6; Raevuori 2009). Medikalisaatioteesin mukaisesti lääketiede on siis napannut dopingteeman itselleen ja toimii sen määrittäjänä. Näin ongelma- ja terveysparadigma ovat saaneet hegemonisen aseman.

LIHASTYYTYMÄTTÖMYYS MEDIASSA JA KÄYTTÄJÄKESKUSTELUISSA

Sosiaalisen konstruktionismin ja medikalisaation näkökulmasta dopingaineiden liittäminen osaksi kehonkuvahäiriöitä ja lihastyytymättömyyttä on kiinnostava spiraali. Anu Raevuoren (2009) väitöskirja, sen uutisointi ja vastaanotto toimivat tästä hyvänä esimerkkinä. Tutkimus *Male eating disorders and related traits – Genetic epidemiological study in Finnish twins* (Raevuori 2009) käsitteli muun muassa nuorten miesten tyytymättömyyttä lihaksistoon ja lihasmassaa kasvattavien aineiden käyttöä (Raevuori 2009b/tiivistelmä).

Raevuoren tutkimus sai mediassa paljon näkyvyyttä. Nykyajan medialle tyypilliseen tapaan usea keskeinen lehti huomioi tutkimuksen nimenomaan verkkouutisoinnissa (mm. HS 2009; KSML 2009; *Iltä-Sanomat* 2009; STT

2009; US 2009; Yle 2009). Verkkouutisoinnin pohjana toimi Helsingin yliopiston lehdistötiedote (2009; ks. liite 6), joka levisi STT:n (2009) kautta. Perusteellinen lehdistötiedote hyvästä tutkimuksesta luotasi laajasti Raevuoren (2009) tutkimuksen havaintoja ja tuloksia. Se herätti keskustelua niin uutisten yhteydessä kuin dopingaineiden käyttäjien keskuudessa. Tätä vastaanottoa on kiinnostava tarkastella *Helsingin Sanomien* uutisesta 3.6.2009 kirjoitettujen kommenttien sekä Pakkotoisto.com-voimailufoorumien keskustelujen valossa. Näin aukeaa kaksi erilaista näkökulmaa siihen, kuinka terveystutkimuksesta tehtyä tiedotetta luetaan yleisemmällä tasolla ja toisaalta kuinka sitä luetaan teeman käsittelemien tai ainakin sen tuntevien henkilöiden keskuudessa.

Helsingin Sanomien lukijoiden ja keskustelijoiden voi katsoa edustavan ryhmää, jonka parissa dopingaineiden käyttö määritellään poikkeavuudeksi. Vastaavasti kuntosaliaktiivien, ravintolisien ja mahdollisesti dopingaineita käyttävien henkilöiden keskustelu taas kuvaa leimattavien tai leimautuvien henkilöiden vastaanottoa (ks. Becker 1963) ja heidän vastapuhettaan (Juhla 2004).

Helsingin Sanomien verkkouutiseen 3.6.2009 *Kolmasosa nuorista miehistä tyytymättömiä lihaksiinsa* (liite 7) tuli kaikkiaan 34 kommenttia. Niiden sisältö jakaantui siten, että keskustelun alussa äimisteltiin jo alkuperäisessä Helsingin yliopiston tiedotteessa ollutta lausumaa, jonka mukaan ”12 prosenttia oli käyttänyt säännöllisesti lihasmassaa kasvattavia ravintolisiä tai anabolisia hormonivalmisteita” (HY/lehdistötiedote 2009; HS 3.6.2009). Muutamia keskustelijoita (6 viestiä) kummastutti näiden kahden hyvin erilaisen ainekokonaisuuden niputtaminen toisiinsa:

Viesti 1:

Otsikko kertoo että, joka kahdeksas käyttää hormonivalmistetta, mutta tekstistä selviääkin että kyseessä onkin hormonit tai ravintolisät. Varmaan 90 % näistä käyttää pelkästään ravintolisiä.

Viesti 2:

”kasvattavia ravintolisiä tai anabolisia hormonivalmisteita” – kyllä pisti minunkin silmään tämä järkyttävä rinnastus. Ravintolisällä ja hormoneilla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Eiköhän 99.9 % käytettävistä ravintolisistä ole hiilareita, proteiinia ja kreatiinia, joita saa ostettua ihan lähimmästä prismasta. Ravintolisät ovat osa päivittäistä ruokavaliotani, jota pidän aika ultraterveenä.

Edellisen rinnalla otettiin kantaa dopingin puolesta ja vastaan (6 viestiä) ja nostettiin esille ravintolisien hyödyt ja haitat (9 viestiä):

Viesti 3:

Steroidit ovat oikotie lihaksiin mutta samalla pääsylippu mitä moninaisimpiin ja vaikeisiin terveydellisiin ongelmiin. Sopivalla ravinnolla ja palautusaineilla pääsee kyllä pisimmälle mutta se vaatii seurakseen pitkäjänteisyyden ja järjenkäytön. Kova työ tuo tuloksia ja oikopolut vievät ojasta allikkoon.

Viesti 4:

Luulisi että olisi normaalijärjellä tai edes vähän alhaisemmallakin varustetulle selvää että ongelma ei ole lailliset ravintolisät. Toisaalta niitäkin tulee valvoa, kyse ei ole niidenkään kohdalla kaurapuurosta.

Näiden lisäksi esiin nousivat nykynuorten liikunnan vähäisyys ja terveys (5 viestiä) ja ulkonäköihanteet ja terveys (4 viestiä).

Lehtiartikkeliin liittyvät kommentit kertovat millaisiin asioihin lukijat ja keskustelijat kiinnittävät huomionsa. Samalla lehtiartikkeli näyttää, kuinka tutkimukset tuottavat medialle raaka-ainetta, josta konstruoituu yleisempi käsitys terveydestä, dopingaineista ja ravintolisistä. Kyseessä on tyypillinen osa merkitysneuvottelua ja määrittelykamppailua, jota käydään erityisesti sosiaalisten ongelmien kohdalla (Spector & Kitsuse 1977; Berger & Luckmann 1994).

Keskustelu muistuttaa luonteeltaan kirjoitettua puhetta tai kahvipöytäkeskustelua kyseisestä uutisesta (mm. Laukkanen 2007). Keskustelijoiden puheenvuorot pyrkivät määrittämään uutisen kertomaa terveysongelmaa ja tuomaan esiin sen mahdollista vakavuutta. Tässä tapauksessa kyseinen lehtikirjoitus ei niinkään viritä keskustelijoita pohtimaan tutkimuksen (Raevuori 2009) varsinaista teemaa, poikien ja miesten syömishäiriöitä, vartalotyytymättömyyttä ja niihin liittyviä tekijöitä. Keskustelussa luotaillaan enemmän dopingaineiden käyttöä ja terveysvaikutuksia sekä ravintolisien hyötyjä tai hyödyttömyyttä. Tällainen, usein itse aiheesta osittain ohi menevä painotus, on tyypillinen, kun kyseessä ovat päihitteet tai muut samankaltaiset kemialliset aineet (mm. Aarva & Lääperi 2005).

Se, kuinka doping uutisessa esitetään, tarjoaa helpon huolenaiheen, johon vähäisemmälläkin dopingtietämyksellä voi tarttua. Uutinen tuottaa voimakkaita tunnereaktioita ja mahdollistaa selkeiden dikotomioiden esittämisen. Samankaltainen logiikka on tuttu myös huippu-urheilun dopingkeskustelu-

jen puolelta. Tämän keskustelun taustalla välkkyvät kuntodopingkysymyksen epämääräinen luonne: ilmiö, joka on vasta määrittelyprosessissa, jolloin sillä ei ole selkeää yhteiskunnallista paikkaa, tuottaa voimakkaita kannanottoja puolesta ja vastaan (mm. Virsu 2007). Koko keskustelu voidaan nähdä osana liikkeellä olevia diskursiivisia kehii, joiden kautta kuntodopingilmiö ja siihen liittyvät terveystieteelliset kysymykset etsivät paikkaansa kulttuurisen muutoksen virrassa (ks. Juhila 1999).

Pakkotoisto.com-keskustelupalstan dopingosiossa uutista tutkimuksesta käsiteltiin hyvin eri tavoin. Keskustelijoiden voi olettaa harrastavan aktiivisesti kuntosaliharrastusta, ja ainakin lisäravinteet ovat heille tuttuja. Kyseinen uutinen siis käsittelee suoraan tai välillisesti heidän elämänsä käytänteitä, mikä vaikuttaa myös lukutapaan. Kaikkiaan keskusteluun tuli 58 puheenvuoroa. Ne jakautuivat siten, että itse tutkimusta, sen kysymyksenasettelua, määrittelyä ja yksittäisiä kyselylomakkeen kysymyksiä käsiteltiin 17 puheenvuorossa ja lihastytymättömyyttä pohdittiin 15 kommentissa. Kuten *Helsingin Sanomien* (3.6.2009) keskustelussa dopingaineiden ja lisäravinteiden rinnastaminen sai kritiikkiä (9 keskustelijaa) ja mediaa harhaanjohtavasta uutisoinnista arvosteli 8 henkilöä. Lisäksi 18 puheenvuoroa käsitelti sekalaisia teemoja uutiseen liittyen.

Kyseisellä internetsivustolla käyty keskustelu kiinnittyi selvästi terveystieteen. Keskustelu käynnistyi hyvin kärjekkäillä huomioilla lisäravinteiden ja dopingin niputtamisesta yhteen. Kritiikki on käyttäjänäkökulmasta perusteltu, sillä lehtiartikkeli antaa ymmärtää näiden olevan toisilleen rinnasteisia. Kritiikin kärki kohdistuu siihen, että lisäravinteita voi ostaa K-kaupan hyllystä, mutta dopingia ei. Keskustelussa näkyy halu tehdä selkeä erottelu, rajanveto, virheellisen analogian korjaamiseksi:

Viesti 1:

Sellainen kuva jää tuosta ”tutkimuksesta”, että heidän mukaansa jokainen salitreeniä harrastava vetää myös kiellettyjä aineita tms... Tai vähintäänkin sellainen kuva välittyy asioista mitään tietämättömille.

Viesti 2:

No kyllä tuosta asiasta tietämättömät kukkahatut yms. vetävät sen johtopäätöksen, että lisäravinteet ja hormonit ovat sama asia. Helppohan tuo ero on selvittää, jos vähänkään kiinnostaa, mutta ne jotka tuosta kovinta mölyä tulevat pitämään, saavat tietonsa nimenomaan noista iltapäivälehtien kirjoittelusta.

Aineiden niputtamisen jälkeen keskustelu kääntyy mediakritiikkiin. Tutkimuksen uutisointi eri medioissa nähdään tietoisena pyrkimyksenä leimata lisäravinteiden ja dopingaineiden käyttäjät poikkeaviksi tai sairaiksi. Menettelyn syynä pidetään median pyrkimystä lisätä myyntiä sensaatiouutisilla:

Viesti 3:

Hienoa, palautetaan mediaa sokeasti uskova valtaväestö kivikaudelle missä ainoa oikea ja mahdollinen liikunta on metsätyöt ja suon kuokkiminen.

Viesti 4:

Naurettavaa kyllä tosiaan, että hormonit ja lisäravinteet on mediassa samalla tasolla. Hormonit lääkkeitä, ja lisäravinteet vain ravinteita. Huhu, muutenkin media nyt aina vähän paisuttelee asioita.

Keskustelun suunta muuttuu, kun eräs osallistuja laittaa mukaan alkuperäisen lehdistötiedotteen:

Viesti 5:

Ihan asiallinen tutkimus. Eihän tuossa kukaan rinnasta lisäravinteita ja horkkuja teholtaan toisiaan vastaaviksi. Tuossahan puhutaan ainoastaan siitä miksi niitä käytetään. Rinnastus on siis tässä tilanteessa ihan paikallaan.

Viesti 6:

Jep, tuota kohtaa ei voinut olla huomaamatta, kun siitähän varsinainen meteli täällä syntyi. Pointtini olikin juuri tuo tiivistelmän luonne eli sen perusteella ei välttämättä kannata tehdä vielä kovin jyrkkiä johtopäätöksiä. Odotellaan siis koko julkaisua, siinä taitaa olla muutama tarkentava lisäsivu...

Viesti 7:

Tässä on pätkä tätä lihaskysymystä käsittelevästä väitöskirjan osajulkaisusta, jossa määritellään aiheeseen liittyvä kysymyksenasettelu:

”*Muscle dissatisfaction*. Muscle dissatisfaction (MD) was assessed based on the following questionnaire item: ‘I would like to be more muscular’. The six original responses were recategorized into ‘Always or commonly’ (High MD), ‘Often’ (Intermediate MD), and ‘Sometimes, rarely, or never’ (Low MD).

Muscle-enhancing substance use. Supplement and/or steroid use (muscle-enhancing substance use, MSU) was assessed based on a question: 'Have you ever used hormone preparations, dietary supplements, or other special preparations in order to increase your muscle mass or to maximise the effects of gym training?' The four response alternatives were: 'Yes, continuously during the last three months', 'Yes, continuously at least three months sometimes earlier', 'I have sometimes tried', and 'I have never tried nor used'. To differentiate established use, the item was dichotomized so that men who reported having engaged in muscle-enhancing substance use for 3 months or more either recently or previously were considered muscle-enhancing substance users, while others were not considered as users."

No joo, aikas mielenkiintoinen kysymyksenasettelu...

Viesti 8:

(alkaa edellisen viestin otteella tutkimuksesta)

(...) Jos todellakin "tyytymättömyyttä" on testattu ainoastaan tuolla yhdellä kysymyksellä, niin aika pahasti ollaan kyllä metsässä. Samoin lisäravinteiden tai steroidien käyttöä on näköjään testattu vain yhdellä yhteisellä kysymyksellä. Eli henkilö, joka haluaisi olla lihaksikkaampi "aina tai tavallisesti", ja on joskus käyttänyt ravintolisää vähintään kolme kk säännöllisesti, kuuluu ryhmään, jolla on *syömishäiriöön verrattavaa epätervettä tyytymättömyyttä kehoonsa!* Siis ihan oikeasti, mitä vittua? Eikö treenaavalle ihmiselle ole ihan normaalia "aina tai tavallisesti" haluta olla lihaksikkaampi – sen takia kai sitä treenataan. Miksi joku haluaisi "usein" tai "harvoin" olla lihaksikkaampi? Yleensä tekis mieli olla vahvempi, mutta tiistaisin ja torstaisin nykyinenkin taso riittää?

(...) Onhan se nyt ihan eri asia pitää positiivisena tavoitteena lihasmassan kasvattamista ja käydä sen takia salilla ja huolehtia terveydestään, tai surkutella päivät pitkät kun on niin pieni haba. Se, että haluaa kasvattaa lihasta ei vielä millään tavalla tarkoita, että olisi negatiivisella tavalla tyytymätön itseensä. Tuo on vähän sama kuin jos yliopistossa ekan vuoden opiskelijoilta kysyttäisiin "haluaisitko oppia lisää pääaineestasi?", ja sitten uutisoitaisiin, että 99% opiskelijoista on sairaalloisen tyytymättömiä osaamisensa tasoon.

Lopulta keskustelu kääntyy myös syömishäiriöihin:

Viesti 9:

(...) todellakin maailma on tälläkin hetkellä liian ulkonäkökeskeinen, yhteiskunnan luulisi olevan yksi suurimmista syypäistä tähän. Ja aivan varmasti löytyy niitäkin joilla se syy on siinä itsetunnossa, kyllä sitä itsekin on pönkitetty itsetuntoa kuntosalin avulla, niin tyhmää kuin se oikeasti onkin. Itsetunnolla ei salilla kuljeta toistakymmentä vuotta vaan pitkäjänteisyydellä.

Viesti 10:

Jos yritän ymmärtää tutkimuksen pointin noiden lisäravinteiden suhteen, niin olisi korrekta väittää että lisäravinteiden fanaattinen käyttö on merkki vakavammasta ongelmasta jos käyttö johtuu vääristyneestä kehonkuvasta ja syömishäiriöön rinnastettavasta ”lihasmaniasta” (vai mikä olikaan). Kysymyksenasettelu tosin ontuu niin pahasti, että ymmärtäminen jää yrityksen asteelle.

Mutta tässä tutkimuksessa ei nyt varmaankaan ollut tarkoituksena demonisoida heraproteiinia, vaan huomion voisi keskittää siihen että tutkimuksen mukaan huomattava osa nuorista miehistä oli tyytymättömiä kehoonsa. Se on aika surullista. Ja aina voidaan tietysti pillittää sitä samaa vanhaa paskaa että ihmiset ovat vaan laiskoja ja saamattomia ja jaadajaada, mutta ehkä kenties joitain asioita voisi muuttaa ihan kansallisella tasolla. Sitä paitsi, jos jonkun kehotyytymättömyys johtuu ihan omasta pääkopasta, niin piruako se auttaa että asiaa tuntemattomat kehottavat treenaamaan vielä kovempaa ja syömään vähemmän.

Poikkeavaksi – sairaaksi – leimautumisen pelkoon reagoidaan luonnollisesti voimakkaasti (ks. Becker 1963; Goffman 1963). Kyseisellä foorumilla käytyä keskustelua voidaankin kutsua vastapuheeksi (ks. Juhila 2004). Tässä tapauksessa tuotetaan kirjoituksia, joissa reagoidaan oman identiteetin ja toiminnan leimautumisen pelossa. Huoli liittyy lääketieteellisen tutkimuksen määritelmiiin ja provokatiiviseksi tulkittuun uutiseen, joiden kautta keskustelijoiden toiminta uhkaa näyttäytyä käyttäytymishäiriönä – psyykkisenä oirehdintana, terveystriskinä ja ongelmana (ks. Tuomainen ym. 1999; Juhila 2004). Kyseessä on ensisijaisesti reaktio kuntosalikulttuurin ja lisäravinteiden käytön, mutta myös dopingin käytön negatiivista sosiaalista konstruoitumista vastaan.

MEGALOMAANISIA ANNOSKOKOJA?

Timo Seppälä (2011) kirjoittaa Suomen antidopingtoimikunnan internet-sivuilla harrasteliikuntaan ja kuntosaleihin liittyen seuraavasti:

(...) Harrastelijavoimailijoiden steroidien käytölle on luonteenomaista, että lääketieteelliset annossuosituksot ylitetään usein monikymmenkertaisesti ("overdosing").

(...) Selkeiden hormoniyliannosten, kuten harrastelijavoimailijoiden käyttämien kymmen-satakertaisten annosten aiheuttamia haittoja on tutkittu vielä melko vähän. Kuitenkin niiden vaikutuksia moniin elinjärjestelmiin, kuten hormonitoimintaan, sydämeen ja verenkiertoon, maksaan ja keskushermostoon, on jo selvitetty varsin luotettavasti. Pitkäaikaisien anabolisten steroidien käyttäjien ennenaikaisen kuolevuuden on laskettu olevan noin viisinkertainen verrattuna verrokkeihin.

Kyseisen artikkelin lähdeluettelo on seuraava:

Kirjallisuutta

Lin G C, Erinoff L (toim.): *Anabolic steroid abuse*. National Institute on drug abuse, Research monograph 102. S. 1–249, 1990

Pärssinen M, Kujala U, Vartiainen E, Sarna S, Seppälä T: *Increased premature mortality of competitive powerlifters suspected to have used anabolic agents*. Int J Sports Med 21:225–227, 2000

Seppälä T: Anaboliset aineet. Kirjassa *Päihdelääketiede*, toimittaneet: Sa-laspuro, Kiianmaa ja Seppä, Duodecim 1998, s 454–459

Yesalis C E (toim.): *Anabolic steroids in sport and exercise*. S. 1–325. Human Kinetics Publishers Champaign 1993

Kuten lähteistä käy ilmi, ei niistä löydy yhtään tuoretta empiiristä tutkimusta tai sellaista evidenssiä, jonka perusteella voisi tehdä yleistettäviä päätelmiä käyttöannoksista suomalaisessa kuntodopingissa. Timo Seppälä tosin omaa sen kaltaista "toista tietoa", että sen pohjalta lienee mahdollista esittää jonkinlainen sofistikoitunut arvaus.

Kyseisen artikkelin lopusta löytyy taulukko erään voimailijan käyttämistä korkeimmista päiväannoksista. Esimerkin voimailija käyttää testosteronia 320 mg päivässä suun kautta ja 143 mg injektoituna – yhteensä siis 463 mg, ja

viikossa tämä tekisi 3241 mg. Kun tarkastellaan Pakkotoisto.com-keskustelupalstan dopingin käyttäjien toisilleen antamia annoskokosuosituksia ja haastatteluaineistoja, syntyy määristä toisenlainen kuva. Seuraava ote on Pakkotoisto.com-keskustelupalstalla erään nimimerkin muille antama ohjeistus:

Equipoise (Boldenone)

(...) Injektoitava steroidi, joka lisää ruokahalua sekä punasolujen tuottoa(...) toimivina viikkoannoksina yleensä pidetty 400–600 mg.

Deca durabolin (Nandrolone Decanoate)

Deca, erittäin voimakkaasti anabolinen ja ei niin androgeeninen aine, monelle tuttu jo ensimmäisestä kuuristaan, eli todella suosittu aine. Jo 100 mg deca auttaa nivelkipuihin lisäämällä nestettä kehossa, ja ennen kaikkea lisäämällä nestettä nivelille. (...) Deca on turvallinen aine pidempiaikaiseen käyttöön, ja useiden kokemusten kautta sille suositellaan minimissä 12 viikon käyttöä. Karkea suositus on nivelkipuihin 100–200 mg/viikko ja lihaksien hankintaan 300–600 mg/viikko.

Testosteroni Suspension (Testosterone Suspension)

Suspension on vesipohjainen testosteroni, luokitellaan yleisesti pikatestoksi muiden nopeiden testosteroniesteerien valmisteiden kanssa. (...) Karkea suositus: 350–1000 mg/viikko

Anadrol (Oxymetholone)

Ana, oxy, 17-alkaloitu, usein 50 mg oraalinen, mutta myös injektoitavaa on olemassa. Todella voimakas androgeeninen sekä anabolinen steroidi, joka saa verenpaineet kattoon jo 50 mg/päivä annoksilla. (...). Sairaita ihmisiä hoidettaessa on tutkittu Oxymetholonon vaikutuksia ja todettu, että yli 150 mg/päivä annoksilla ei saavuteta enää isompaa hyötyä lihaskasvussa, maksaa se kumminkin rasitti entistä enemmän. Jo 50 mg/päivä annoksilla saavuttaa usein hyviä tuloksia.

Samoin edellä mainitun keskustelupalstan kuurisuosituksia käsittelevissä keskusteluissa annoskoot ovat selvästi maltillisempia kuin Seppälän (2011) esimerkissä. Kuurikeskusteluissa testosteronisuositukset liikkuvat viikkotasolla noin 500–750 milligramman paikkeilla, minkä kylkeen otetaan usein milligrammamääräisesti suunnilleen saman verran anabolisia steroideja.

Haastatteluilla henkilöillä annoskoot vaihtelivat huomattavasti, mutta eivät suurimmillaankaan olleet Pakkotoiston keskustelujen annossuosituksia isompia. Eräs haastateltu käyttäjä sanoi ottavansa kuurinsa aikana ”yhden susta-ampullin viikkoon” ja kertoi sen riittävän hyvin omiin tarkoituksiinsa. Testosteronivajeen hoidossa käytettävät annoskoot ovat toki pienempiä kuin dopingkäytössä, esimerkiksi edellä mainittua Sustanonia otetaan yleensä 250 mg ruisku kerran 2–3 viikkoon, eli noin 100 mg viikossa (Piha 2008, seksuaaliterveysklinikka.fi). Myös Harrison Pope ym. (2000, 107) kirjoittavat tyypillisistä viikkoannoksista. Heidän mukaansa viikoittaiset annoskoot liikkuvat 300 mg ja 1000 mg välillä. Erikseen löytyy ”hardcore”-kilpailijoita, joiden annoskoot ovat merkittävästi suurempia.

Epäilemättä Seppälän (2011) mainitsemia ”satakertaisia” annoskokojakin joku jossain käyttää. Taina Kinnunen (2001a, 150) mainitsee esimerkkinä Andreas Münzerin tapauksen: hänen dopingannoksensa olivat valtavia, ja hän kuolikin 1996 maksan ja munuaisten petettyä. Münzer määrittellään kehonrakennuspiireissä kuitenkin ääritapaukseksi, joita tuskin on monta samanlaisesta elossa. Peruskäyttäjät ei samanlaisia annoksia käytä, eikä tarvitsekaan. Peruskäyttäjien kohdalla ei siis voida puhua megalomaanisista annoskooista. Tämän tutkimuksen aineistojen perusteella vaikuttaisi siltä, että annoskoot ovat kuntodopingkäytössä vähintään moninkertaisia, mutta vain harvoilla yli kymmenkertaisia verrattuna terapeuttisiin annoksiin. Dopingvalistuksessa usein muistutetaan, että juuri kuntopuolella käyttöannokset ovat hirvittäviä; aineiston perusteella useat käyttäjät vaikuttavat kuitenkin olevan sitä mieltä, että pikemminkin huippu-urheilussa määrät ovat erityisen suuria. Toki he lisäävät, että urheilijoilla aineet ovat myös puhtaampia ja he ovat lääkärien alituksessa valvonnassa²².

Kun internetin keskustelupalstalla annetut suositukset ja myös muusta aineistosta löytyvät lukuisat kuvaukset annosmääristä ovat merkittävästi Antidopingtoimikunnan (ADT) esimerkkiä alhaisemmat – ehkäpä noin viisi–kymmenen kertaa pienemmät – virallinen tieto ja käyttäjätieto ovat selvässä ristiriidassa. Dopingaineiden käyttäjille virallisen tiedon uskottavuus kyseenalaistuu: jos annettu informaatio on rajusti liioittelevaa, kannattaako ja voiko siihen lainkaan luottaa?

---

22. Havaintojemme perusteella vaikuttaisi siltä, että kuntodopingin käyttäjillä on kaikkien jyrkin kuva huippu-urheilun dopingista. Monet ovat sitä mieltä, että huipulla ”kaikki käyttävät”.

RISKI- JA HAITTATIEDON HANKINTA JA OMAKSUMINEN

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen huumeikyselyssä selvitettiin myös sitä, mistä käyttäjät hankkivat tietoa. Dopingaineiden kohdalla vastaajista ”joskus kokeilleiden” määrä (20) oli kaikkiaan vähäinen. Heille tietolähteenä viisi ”hyvin tärkeää” tahoja olivat järjestyksessä: internet (9 vastaajalle), poliisi ja oikeuslaitos (9), ystävät (8), media (8) ja koulussa saatu valistus (8). Mikäli mukaan otetaan myös vastaukset, joissa tietolähdettä pidettiin jossain määrin tärkeänä, nousevat ystävät (19), media (19), internet (18), kouluissa saatu valistus (18) ja sosiaali- ja terveystieteiden (17) tärkeimmiksi tietolähteiksi. Vastausmäärän vähäisyyden vuoksi lukuja voidaan pitää enintään suunta-antavina. Lisäksi ”joskus dopingaineita kokeillut” saattaa vastata sen mukaan, mitä pitää vastaushetkellä tärkeänä tiedonlähteenä.

Koska dopingia ja huumeita koskeva tiedonhankinta tapahtuu hyvin samankaltaisten ehtojen puitteissa, katsottiin tässä tutkimuksessa dopingaineiden rinnalla myös viimeisen 12 kuukauden aikana ”jotakin huumeainetta” käyttäneiden henkilöiden (n=91) tiedonhankintaa. Tästä ryhmässä erottui selvästi kaksi ”hyvin tärkeänä” pidettyä tietolähdettä: internet 41 prosenttia sekä kaverit ja tuttavat 40 prosenttia. Ei lainkaan tärkeänä tietolähteenä kaverit ja tuttavat piti vain vajaa 2 prosenttia vastaajista ja internet ei ollut tärkeä 14 prosentille.

Sekä dopingaineiden käyttäjien että huumeiden käyttäjien kohdalla kaverit ja tuttavat sekä internet vaikuttavat olevan selvästi tärkein kanava tiedon hankintaan. Tämä tukee myös tutkimuksessa tehtyjä laadullisia havaintoja. Internetvälitteisessä maailmassa myös monet kaverien ja tuttavien ohjeet tulevat sähköpostin tai paljon käytettyjen keskustelualueiden välityksellä. Sosiaalinen kanssakäyminen on aiempaa useammin sähköistä, joten internetin asema tärkeimpänä dopingtiedon väljänä lienee ilmeinen.

Howard Becker (1963) havainnollistaa tutkimuksessaan, miten käyttäjä omaksuu terveyteen liittyvää tietoa. Prosessi on aivan olennainen, jotta voidaan ymmärtää, kuinka yksilö hankkii tietoa ja miten eri kokemukset ohjaavat käyttöä tiettyyn suuntaan.

Beckerin (1963) mallin mukaan lähdetään liikkeelle tilanteesta, jossa henkilö on päättänyt kokeilla dopingaineita. Henkilö tietää muidenkin käyttävän dopingaineita lihasten kasvattamiseen ja voiman hankintaan, mutta ei ole varma, mitä se konkreettisesti tarkoittaa. Dopingaineiden vaikutukset houkuttelevat kokeilemaan, mutta tietty epävarmuus liittyy mahdollisiin

hyötyihin ja terveyshaittoihin.

Ensimmäinen askel on oppia käyttämään dopingaineita siten, että niiden käytöstä on hyötyä. Tätä varten tarvitaan tietoa ja ehkä myös henkilöä, joka opastaa ensikokeiluissa. Mikäli käytöstä ei ole väärän annoskoon tai muunlaisen virheellisen käyttötekniikan vuoksi hyötyä, luopuu kokeilija yrityksestä. Oikean käyttötekniikan oppimiseen ei myöskään riitä, että käyttää aineita oikein, vaan vaikutusten täytyy myös näkyä lihaskasvuna ja voiman lisääntymisenä. Tämä vaatii kykyä harjoitella oikein tulosten aikaansaamiseksi. Näitä tiedollisia pääomiamia kartutetaan kysymällä neuvoja muilta käyttäjiltä tai internetin keskustelupalstoilta. Näin kokeilija oppii, miten dopingaineiden hyödyt näyttäytyvät ja esimerkiksi kuinka säätää annoskokoa. (Ks. Becker 1963, 41–58.)

Edellä kuvattu vaihe on prevention ja luotettavien tietolähteiden löytymisen kannalta aivan keskeinen. Kokeilijan ensikokemukset terveystieteistä vaikuttavat myös siihen, mistä hän jatkossa ammentaa terveystieteisiin liittyvän tiedon. Mikäli virallisten lähteiden tarjoama tieto ei kutoudu realistisesti kuntodopingin käyttäjien nähtyyn ja koettuun todellisuuteen, hylkää kokeilija virallisen tiedon virheellisenä, liioittelevana tai puolueellisena. Tällöin myös virallisen tiedon tärkeät ja oikeat kuvaukset terveystieteistä hylätään, jolloin keskeiseen asemaan nousee epävirallinen käyttäjäkulttuuri terveystiedon tärkeimpänä lähteenä. Kuntodopingin kohdalla painopiste on erityisesti internetin keskustelupalstoilla. (Ks. myös Salasuo 2004b.)

Esimerkkinä vertaistuesta internetin keskustelupalstoilla toimii tapaus, jossa käyttäjä oli aloittamassa dopingaineen injektointia. Alkuperäinen kysymys esitettiin Pakkotoisto.com-keskustelupalstalla talvella 2006. Siihen tuli ensimmäisen vuorokauden aikana 25 vastausta 18 eri henkilöltä. Viikossa puheenvuoroja tämän yhden kysymyksen ympäriltä oli jo 46 kappaletta ja kommentoijia yli 20. Osa puheenvuoroista oli alkuperäisen kysyjän tarkentavia kysymyksiä tai vastauksia. Varsinainen kysymys käsitteli ampullin rikkomisen oikeaa tapaa, aineen saamista ampullista ruiskuun ja ohjeita aspirointiin. Kysyjä oli pistänyt ainetta ensimmäisellä kerralla pakaraan ja seuraavat asiat olivat osoittautuneet hankaliksi.

[Kirjoitettu 30.6.2006: Ketju: ensimmäinen injektio]

(...) Eli ensimmäinen kysymys koskee ampin avaamista. Jotkut heittää ampin vaan pyyhkeen sisään ja katkaisee, jotkut viilaa ensin vähän kaulaa ja katkaisee sitten. Mä kokeilin molempia, ja kummallakin kerralla tuloksena

oli se, että ampim koko kaulaosa menee ihan pillun päreiksi. Eli onko se normaalia, vai mikä neuvoksi

Toinen asia on aineiden imaiseminen ruiskuun. Se olikin hankalampaa kuin oletin. Aineet nimittäin oikein suostuneet tulemaan ruiskuun. Yhdellä vedolla sain puolet ampim sisällöstä ruiskuun, jonka jälkeen jouduin kääntämään ruiskun väärin päin, työntämään mäntää takaisin ja imaisemaan taas uudestaan. (...)

Kolmas juttu on se, että aspirointi osoittaituikin hyvinkin hankalaksi. En oikein keksinyt miten saan toisen käden avuksi, kun perseeseen sen piikin löin. Yhdellä kädellä oli vähän äheltämistä. Vai mahtaako johtua ruiskusta? (...)

Vastaukset jakaantuivat siten, että selvä enemmistö kommentaiteista ja ohjeista koski aspirointia. Ennen kaikkea kysyjää kehoitettiin pistämään reisiin, olkapäihin, haukiisiin tai ojentajiin. Kommentoijien mukaan ne ovat helpompia paikkoja pistää, vaikka niissä onkin enemmän hermoja ja pistäminen on kivuliaampaa. Osassa puheenvuoroista kommentoitiin myös verenvuotoa pistämisen yhteydessä. Vain kolmannes vastauksista käsitteli aineen saamista ampullista ruiskuun. Lähinnä kommentoijat ehdottivat toisen kokoisen ruiskun käyttöä. Ampullin rikkomista kommentoitiin vain kolmessa puheenvuorossa ensimmäisen vuorokauden aikana.

Jatkaen Beckerin (1963) viitoittamaa käyttäjäraan muotoutumista on seuraava vaihe kokemuksen tuoma varmuus ja taito. Kun kokeilija on oppinut käytön perusteet, hän alkaa etsiä itselleen optimaalisia aineita, annoskokoja, käyttökuurien pituuksia ja niiden välejä. Kokeilija asettaa dopingaineiden käytölleen selkeät henkilökohtaiset tavoitteet ja ne saavuttaakseen pyrkii optimoimaan aineiden käytön. Hän alkaa myös tunnistaa aineiden ”oikeat” ja ”väärät” vaikutukset. Nämä tiedot ja taidot ovat välttämättömiä sille, että kokeilu muuttuu jatkuvammaksi käytöksi.

Dopingaineiden käyttöuran viimeinen vaihe on hyötyjen toteutuminen. Käyttäjän täytyy kokea saavuttavansa aineiden avulla asettamansa tavoitteet. Siihen kuuluu käyttösyklin eri vaiheiden positiivisten ja negatiivisten vaikutusten mieltäminen hyväksyttäväksi osaksi tavoitteiden saavuttamista. Mikäli kokemukset ovat epämurkavia tai tulokset eivät vastaa odotuksia, luopuu käyttäjä dopingista. Tulosten vastatessa odotuksia ja sivuvaikutusten olleessa hallittavia käyttö jatkuu. (Ks. Becker 1963, 41–58.) Olennainen osa käyttäjäraa on myös erilaisten terveysriskien ja mahdollisten haittojen tunnistaminen.

KUNTODOPING JA TERVEYSTAJU

Se, miten ja millaisin resurssein yksilö suhtautuu dopingin käytön mahdollisiin riskeihin ja haittoihin, on paljolti kiinni hänen terveystajustaan. Terveystajun käsitettä on käytetty kuvaamaan yksilöiden terveyteen liittyviä valintoja, ymmärrystä ja tulkintaa. Se voidaan nähdä myös erilaisten sosiaalisten ja kulttuuristen ryhmien puitteissa syntyvänä jaettuna tapana tulkita terveyttä (Puuronen 2006; 2012). Tommi Hoikkala ym. (2005, 129) kirjoittavat terveystajuun liittyen:

Tämä nostaa elämyksellisyyden, nautinnon ja mielihyvän, ylipäättään ruumiillisuuden keskeiseksi nuorten elämänorientaatiopisteeksi sekä riskien ja itsehallinnan niitä seuraaviksi minätekniikoiksi. Terveysten lukutaito napsahtaa nykyiseen itsekontrollia ja yksilön vastuuta korostavaan puhe-avaruuteen enemmän kuin hyvin.

Terveystaju ei kiinnity vain yksilöön, vaan huomioi myös erityyppiset lähiyhteisöjäsenyydet ja törmäilevät ala- ja vastakulttuurit osana terveyskäyttäytymisen muodostumista. Kuntodoping on osuva esimerkki siitä, miten tietty kulttuurinen viitekehys on samalla osa äärimmäisen rationaalista terveyskäyttäytymistä ja toisaalta epärationaalista riskinottoa. Tiukka harjoitusohjelma, tarkka ruokavalio ja aktiivinen kehon tarkkailu noudattavat sääntillisesti yksilöllisiä ja jaettuja terveysihanteita, joskus lähes pakonomaisena tarkkailuna. Sen sijaan dopingaineiden käyttö näyttääytyy länsimaisten terveysihanteiden valossa ensi katsomalta terveystajuttomuutena (ks. Hoikkala ym. 2005; Puuronen 2006).

Kuntodopingin käyttäjien terveyskäyttäytyminen jäsentyykin tarkasteltaessa heidän terveystajunsa muodostumista. Tällöin katse kohdistuu siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, jossa dopingin käytölle tapahtuva merkityksenanto tapahtuu ja uusiintuu. Kyse on siis kuntosalikulttuurin varjoissa, internetin keskustelupastoilla ja käyttäjien keskinäisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muodostuvista epävirallisista terveysnormeista (ks. Puuronen 2012). Kuntodopingin ympärillä elävä terveysnormisto ei ole homogeeninen, sillä kuntodopingin sisällä operoi kulttuurisesti eriytyneitä ja erilaisia käyttäjäryhmiä (ks. luku 10). Kenties olisikin osuvampaa puhua eri käyttäjäryhmien kulttuurisesta terveydenlukutaidosta, joka ei kuitenkaan kehity atomistisesti täysin erillään muista yhteisöistä ja niiden jäsenten elämänvirran tapahtumista (Hoikkala 2009, 46).

Anne Puuronen (2012) tiivistää terveystajun käsitteen siten, että mitattavien (lääketieteellisten) terveysindikaattorien lisäksi sosiokulttuuristen tekijöiden ymmärtäminen on erilaisissa ilmiöissä aivan keskeistä. Muutoin on mahdotonta ymmärtää niitä valintoja, joita tietyssä sosiaalisessa ryhmässä tehdään (ks. myös Katainen 2011, 15–17). Anu Katainen on kuvannut tupakoitsijoiden haastavan kansanterveyskäsitteet kääntäen ne päällelleen: tupakointi on merkki autonomisesta itsen hallinnasta (Katainen 2011, 47–48). Tällaisessa katsannossa tupakointi (tai dopingin käyttö) näyttyy hyväksyttävänä terveysvalinta. Tupakoitsijat kokevat erottautuvansa itsenäisillä päätöksillä epäitsenäisestä massasta, joka tupakoitsijoiden näkökulmasta uskoo sokeasti virallisten auktoriteettien ohjeita. Katainen (mt.) keskustelee Robert Crawfordin (2000) näkemyksen kanssa, jonka mukaan paitsi myötäily myös vastarinta on aivan keskeinen osa terveystietoisuutta (terveystajua). Hyvää tarkoittava kansanterveystyö saattaa johtaa kansanterveystyön sanoman hylkääviin reaktioihin.

Terveystajun orientaation näkökulmasta hetki, jolloin valitaan dopingaineiden käyttö ja erottaudutaan massasta, onkin aivan keskeinen repeämä yhteiskunnan toivomasta terveysnormista. Crawfordin (2000) kuvaama vastarinta kuohahtaa yksilön astuessa epävirallisen terveystiedon piiriin. Tilanne on tuttu kannabiksen kokeilijoilta: he saattavat kokea tullessa huijatuiksi tai joutuneensa valehtelun kohteeksi. Heille avautuu metaforisesti portti salattuun paratiisiin, josta he eivät ole tienneet ja joka ei vastaa lainkaan heidän aiempaa terveystajuaan (ks. Becker 1963).

Eronteko ja vastarinta saavat vielä syvemmän muodon, mikäli Beckerin (1963) ura-ajatusta mukaillen kokeilija saa tai kokee saavansa dopingaineesta merkittävää hyötyä ja terveyshaitat jäävät vähäisiksi tai niitä ei esiinny lainkaan. Tällöin on mahdollista, että terveystaju kiertyy tietyissä olosuhteissa täysin käyttäjätiedon varaan. Tässä piilee riski, mikäli kokeilijan ensisijaisena sosiaalisena viiteryhmänä ovat ”heavy-userit”. Tällöin käyttö voi saada sen kaltaisia terveystajuttomuuden piirteitä, joita muun muassa Tuomo Karila (2003), Timo Seppälä (2011) ja media kuvaavat.

Kuntodopingin kohdalla terveystaju voi saada useampia ilmenemismuotoja. Koska kehon muokkaaminen ja voiman hankinta vaativat pitkäjänteisyyttä, kovaa harjoittelua, tarkasti säänneltyjä elintapoja ja huolella suunniteltua ruokavaliota, kiinnittyy tällainen elämäntyyli rationaalisen terveyskäyttäytymisen ihanteeseen. Dopingaineiden tullessa mukaan kuvaan käyttäytyminen muuttuu osin terveystajuttomaksi – terminä tosin parempi voisi olla terveystasapainottelu. Eräs tasapainottelun ilmentymä on korostaa muutoin terveellisiä

elämäntapoja, esimerkiksi täydellistä päihteistä pidättäytymistä dopingin käytön aikana. Tällainen argumentti nousee esille läpi aineistojen, erityisesti internetkeskusteluissa. Pahe pyritään kompensoimaan jättämällä jokin toinen pois (ks. myös Puuronen 2004; Salospohja 2008; Katainen 2011).

Toinen mahdollinen suunta on harjoitteluun liittyvän tiukan elämäntapojen sääntelyn kirpoaminen ylikorostuneeksi terveyskäyttäytymiseksi, joka Anne Puurosen (2006, 12) sanoin saattaa suistaa yksilön ulos terveydestään. Tällöin kyse on patologisesta terveyskäyttäytymisestä, jopa pakkomielteisestä harjoittelusta. Tällaiseen maisemaan voi liittyä myös kuntodoping, joka mahdollistaa maksimaalisen tehon äärimmäisessä terveyskäyttäytymisessä (ks. Puuronen 2004). Toisaalta doping, varsinkin kohtuullisiksi mielletyissä annoskooissa ja tarkasti suunniteltuna kuurina palauttavine aineineen, saatetaan mieltää terveeksi ratkaisuksi. Kuten eräs haastateltu totesi: ”pieni määrä testoa jokaiselle miehelle, se tekee hyvää”.

Terveystaju ja terveyttä koskevan tiedon hallinta, tulkinta ja käyttö ovatkin usein kaikkea muuta kuin suoraviivaista. Tämä synnyttää paradoksin, sillä terveyteen liittyvä tieto ei suinkaan realisoidu aina – jos koskaan – rationaalisenä terveyskäyttäytymisenä. Tämä johtaakin tarkastelemaan kuntodopingia riippuvuutena ja äärimmillään patologiana ja kysymään onko lopulta kyse fyysisestä riippuvuudesta vai pikemminkin riippuvuudesta fyysisyyteen.

PUOLITOTUUKSIA VAI URBAANILEGENDOJA:

FYYSINEN RIIPPUVUUS JA ROID RAGE

Joidenkin dopingaineiden, erityisesti anabolisten steroidien, sanotaan aiheuttavan riippuvuutta (mm. Tacke & Tuomisto 2001; Seppälä 2002; Karila 2003; Kanayama ym. 2009; Kailanto 2010). Riippuvuus ei kuitenkaan ole voimakkuudeltaan tai luonteeltaan samankaltaista kuin esimerkiksi nikotiinissa tai opioideissa (esim. Seppälä 2002; Kailanto 2010, 19). Riippuvuus onkin käsitteenä hyvin monitulkintainen ja vaatii tarkentamista. Tacke ja Tuomisto (2007, 413) määrittävät riippuvuuden lääketieteen näkökulmasta (WHO:n ICD-10-luokitus) seuraavasti:

Riippuvuus (addiktio) on lääkkeen tai huumeen jatkuvaan käyttöön liittyvä tila, jolle on ominaista: a) himo tai pakonomainen halu käyttää ainetta, b) elimistön kasvava kyky sietää ainetta (toleranssi), c) käytön lopettamisesta aiheutuvat fyysiset ja psyykkiset vieroitusoireet, d) heikentynyt kyky hallita

käytön aloittamista, määrää tai lopettamista, e) käytön muodostuminen elämän keskeiseksi asiaksi, f) käytön jatkuminen huolimatta kiistattomista haitoista, kuten fyysisen ja psyykkisen terveyden heikkenemisestä.

Kanayama ym. (2009) toteavat katsausartikkelissaan noin 30 prosentille anabolisten steroidien käyttäjistä kehittyvän joitakin riippuvuuden piirteitä (vrt. Monaghan 2009). Tämä koskee lähinnä suuria annoksia käyttäviä henkilöitä, jotka eivät pidä taukoja. Näiden kroonisten käyttäjien riippuvuus ilmenee yleensä vuosien käytön jälkeen. Yleisimmin riippuvuus näyttäytyy vieroitusoireina, liiallisena ajankäyttönä harjoittelun parissa ja ajateltua suurempien annoksien käyttämisenä. Riippuvuudeksi katsotaan käytön jatkuminen tiedetyistä haitoista huolimatta ja toleranssin kehittyminen. Vakavimmat oireet ilmenevät yleisemmin 30–40 vuoden iässä. Harvinaisempia riippuvuuden muotoja ovat muiden arkisten tehtävien jättäminen harjoittelun vuoksi ja kykenemättömyys lopettaa käyttö (ks. DSM-IV diagnostiset kriteerit: Kanayama ym. 2009). Kuntodopingin keskivertokäyttäjällä kyse ei kuitenkaan ole ensisijaisesti huumausaineiden ongelmakäytön tai alkoholin pitkäaikaisen suurkulutuksen kaltaisesta fyysisestä riippuvuudesta (mm. Monaghan 2009).

Yhteiskuntatieteiden näkökulmasta dopingaineisiin liittyvää riippuvuutta on kiinnostavampaa tarkastella Anthony Giddensin (1992) postmodernin aikalaisdiagnoosin (Noro 2000) kautta. Hänen mukaansa perinteiden katkettua elämä on jatkuvaa itsen kehittämistä ja minuuden rakentamista. Elämän ennakoitavuudesta on tullut hankalaa, ja ihmiset kohtaavat jatkuvasti erilaisia valintoja (ks. myös Roos & Hoikkala 1998; Hoikkala & Paju 2008). Maailman kaoottisuus ja merkitysten rajattomuus johtaa ihmiset etsimään turvaa toistokäyttäytymisestä ja toistopakosta. Ne luovat tunteen itsen eheydestä, hallinnasta, jatkuvuudesta ja turvallisuudesta (Giddens 1992). Tällainen riippuvuus on suojautumisreaktio, pakotie, itsen kehittämisen jatkuva projekti. Ihmiset etsivät elämäänsä merkityksiä maailmassa, jossa merkityksellistäminen on yksilöllistynyt, esineellistynyt ja kaupallistunut (Giddens 1992; Granfield 2004). Nykyajan riippuvuus onkin Giddensin (1992) mukaan historiatonta toistokäyttäytymistä tai toistopakkoa (Giddens 1992; ks. myös Sulkunen 1997; Room 2003; West 2006; Hellman 2010; Salasuo 2012). Nettikeskustelun käyttäjä kertoo:

Roinauksesta ei tullut fyysisiä vaivoja. Henkinen krapula oli pari vuotta kova, kun oikeestaan treenikin päättyi rojuttelun yhteydessä. Ei oikein

motivaatio enää riittänyt. No seurauksena oli dramaattinen pieneneminen ja tuttavien ja puolittuttavien toistuva ihmettely, että olenko sairastunut tms. kun niin kasaan menee... Treenikaverit tietty tiesi mistä oli kyse.

Mut roina-aikoina, näin jälkikäteen katsoen, punniti oli liian kokonaisvaltaista. Siitä paisui vähän liian iso osa elämää.. olisi pitänyt osata ”elää” välillä..

– organisaatio

Riippuvuus – toistokäyttäytyminen ja toistopakko – ovatkin läsnä jossakin muodossa lähes jokaisen elämässä. Joillakin se näyttäytyy pakonomaisena tarpeena nähdä jokainen jakso Salatuista elämästä, toisilla tapana juosta lenkki jokaisen työpäivän jälkeen ja kolmansilla tarpeena käydä kuntosalilla mahdollisimman tiheään. Yleensä kyse on positiivisesta riippuvuudesta (Glasser 1976), joka ei haittaa ihmisen elämää tai josta voi olla jopa hyötyä. Ongelmaksi tällainen riippuvuus muuttuu, mikäli se muuttuu patologiseksi toistopakoksi: siitä luopuminen on vaikeaa tai mahdotonta, aiheuttaa psyykkisiä vieroitusoireita, rajoittaa muuta elämää ja häiritsee työntekoa ja sosiaalisia suhteita. Nämä ovat määritelmiä, jotka kohtaavat myös Kanayaman ym. (2009) lääketieteellisemmän riippuvuustulkinnan.

Lääketiede pyrkii selittämään dopingriippuvuuden aineiden vaikutuksilla aivokemiaan, kun taas yhteiskuntatieteellinen selitys lähtee liikkeelle riippuvuudesta tiettyyn toimintatapaan. Jälkimmäisessä tulkinnassa dopingaineet ovat osa laajempaa käyttäytymismallia, eivät käyttäytymisen selitys. Tämän tutkimuksen pohjalta vaikuttaa siltä, että keskimääräiset anabolisten steroidien käyttäjät eivät ole fyysisesti riippuvaisia itse dopingaineista. Pikemminkin he ovat postmodernin tulkinnan mukaisesti riippuvaisia fyysisestä harjoittelusta ja suorittamisesta, ehkä myös kilpailemisesta itseä ja muita vastaan (ks. myös D’Angelo & Tamburrini 2010).

Toinen aineistossa usein esille tullut riippuvuuden muoto on riippuvuus fyysisestä olomuodosta. Tällöin aineisiin ollaan riippuvaisia vain välillisesti. Dopingin käytön lopettaminen merkitsee voimatasojen putoamista ja ruumiin pienenemistä. Useat käyttäjät, varsinkin internetkeskusteluissa, kuvaavat tätä riippuvuuden muotoa. Lopettaminen on hankalaa, kun peilistä ei enää katso takaisin se sama lihasjätti kuin puoli vuotta aiemmin. Tällöin paluu aineiden pariin voi olla houkutteleva.

Seuraava lainaus on Mikko Rimmisen (2004, 69) *Pussikaljaromaanista*:

Henninen oli edellisenä kesänä tullut baarista yöllä kotiin ja hankkiutunut matkalla nakkikioskin jonossa pahoinpidellyksi. Se tapahtumasarja ei ollut vaatinut mitään erityistä suukopua käynnistyäkseen, joku palavasilmäinen hormonipiru oli vain nähnyt aiheelliseksi lyödä Henninen yhdellä iskulla maahan ja sitten vähän potkia naamaan. Sitten se oli yhtä nopeasti hävinnyt ja huutanut mennessään että bananas, taivas tietää miksi.

Kuntodopingiin yhdistetään herkästi stereotypioita, kuten väkivaltaisuutta ja irrationaalista käytöstä. Kenties vielä riippuvuutta useammin dopingiin liitettävä käsitys onkin *roid rage*, suomennettuna roinaraivo. Tällä viitataan dopingin käytön oletetusti aiheuttamaan väkivaltaisuuteen ja äkkipikaisuuteen. Haastatteluissa roinaraivo kuitattiin useimmiten ”propagandistisena urbaanilegendana”. Useampikin haastateltu, kuten myös monet internetin keskustelijat, katsoivat, että kuurin aikana saattaa olla pinna hieman normaalia kireämmällä. He kuitenkin korostivat, että siitä on vielä pitkä matka väkivaltaisiin purkauksiin. Useimpien mielestä väkivaltaiset henkilöt tai ”kuumakallet” ovat väkivaltaisia joka tapauksessa, jolloin esimerkiksi steroidien käyttö itsessään ei ole käyttäytymisen syy.

Lee Monaghan (2001) on tarkastellut roinaraivoa samankaltaisesta, osin lääketieteellisestä mutta ensisijaisesti kulttuurisesta näkökulmasta. Hän päätyy esittämään lääketieteelle vaihtoehtoisen teorian. Monaghanin (mt.) mukaan lääketieteessä esitetyt mallit ovat liian suoraviivaisia ja unohtavat kulttuurin. Anabolisten steroidien käyttö aiheuttaa aggressioita, mutta sen purkautuminen väkivaltaana on vahvasti kulttuurisidonnaista (Monaghan 2001, 158–164). Kyse onkin elämäntyylistä ja siihen liittyvistä arvoista. Esimerkiksi Thiel (2007) kirjoittaa, että raju juominen ja tappeleminen ovat osa joidenkin fyysisen työn tekijöiden kulttuuria. Roinaraivossa linkittyvät toisiinsa dopingaineiden vaikutukset, päihteiden ja lääkkeiden käyttö ja kovaa maskuliinisuutta korostava elämäntyyli. Tällöin kyse ei ole niinkään aivokemiasta ja siitä seuraavasta kausaalisesta syy–seuraussuhteesta vaan taipumuksesta väkivaltaan, jota erilaisten aineiden käyttö voi korostaa.

Roinaraivon täydellisenä vastakohtana useat haastatellut käyttäjät kertoivat, kuinka he itse asiassa muuttuvat rauhallisemmiksi dopingia käytettyään. Muutamat katsoivat, että tämä liittyy suoraan siihen, että testosteroni tekee hyvää mieskeholle. Toisaalta syytä haettiin myös siitä, että dopingin käyttö ja sitä seuraava fysiikan ja voimatason kasvu luovat itseluottamusta. Eräs käyttäjä jopa kertoi, että ensimmäisten kuuriensa aikana hän oli alkoholia nautittuaan

alkanut ”toimia poliisina” eli mennyt rauhoittelemaan ja selvittämään jokaista näkemäänsä nujakanpoikasta.

Käyttäjäkokemusten vastapainona läheisten kokemukset saattavat olla hyvinkin erilaisia. Esimerkiksi Dopinglinkki-aineistossa muutamat läheiset, nimenomaisesti käyttäjien puoliset, epäilivät dopingaineiden aiheuttavan aggressiivisuutta miehessään. Sen, minkä yksi kokee positiivisena ”treenikiukun” kasvuna, toinen voi kokea uhkaavana. Samoin haastatellut poliisit kertoivat, että heille usein vaikeita asiakkaita ovat dopingaineita käyttäneet. Tässäkin kyse voi olla myös siitä, että tietyt (dopingaineita käyttäneet) henkilöt ovat muutoinkin taipuvaisia aggressiivisuuteen ja väkivaltaan.

KUNTODOPING JA MUUT PÄIHTEET

Kuntodopingin käyttäjien suhde päihteisiin on monisyinen ja ambivalentti. Kaikki käyttäjät muodostavat oman päihdesuhteensa, eikä suuria yleistyksiä ole mahdollista tehdä. Tämä kertoo siitä, että dopingin ja päihteiden käyttö eivät suoraan liity toisiinsa. Kolme usein toistuvaa yhteyttä voidaan kuitenkin nostaa esille.

Ensinnäkin dopingin käytön aikana useimmiten pidättäydytään alkoholin ja muiden päihteiden käytöstä. Tavoitteellisen treenaamisen ja siihen liittyvän dopingin käytön vaikutukset halutaan maksimoida. Silloin päihteistä on vain haittaa. Varsinkin alkoholi istuu huonosti myös terveilyetokseen: ”yksi dokausreissu nolaa viiden edellisen treenin tulokset”, eräs haastateltu totesi. Sen sijaan joitain huumausaineita saatetaan käyttää esimerkiksi rankasta suorituksesta selviytymiseen ja palautumiseen, jolloin niiden rooli voi olla jopa lääkinnällinen – aivan kuten dopingaineilla.

Toinen huomionarvoinen piirre on, että joillakin dopingin käyttäjillä amfetamiini ja kannabis ovat osa ”ainepalettia”. Amfetamiini takaa harjoitustehon ja on apuna laihdutuksessa. Eräs haastateltava kertoi sen toimivan myös psyykkisenä kipulääkkeenä, jolloin valtavien painojen nostaminen on helpompaa. Se on myös alkoholia parempi viihdekäytössä, sillä amfetamiini ei vie mennessään treenin avulla saatuja tuloksia. Sama pätee kannabikseen. Kannabis vaikuttaisi olevan myös joidenkin käyttäjien suosiossa kipu- ja tulehduslääkkeenä. Eräs käyttäjä totesi ottavansa ”thc:tä sata kertaa sadasta mieluummin kuin Buranaa”.

Kolmanneksi onkin huomattava, että vaikka dopingaineiden käyttäjien suhde päihteisiin on aina yksilökohtainen, se on keskimääräistä suvaitsevampi ja kokeiluihin valmiimpi kuin keskivertokansalaisella. Tässä ei niinkään ole kyse porttiteoriasta vaan siitä, että jos yksi kemiallinen teknologia on käytössä, myös muita on helpompi kokeilla.

LUKU 7: Epävirallisen tiedon lähteet: kuntodopingiin keskittyneet keskustelupalstat

Kuntodopingista kiinnostuneelle hedelmällisiä tiedonhakupaikkoja ovat dopingille omistautuneet internetin keskustelupalstat (ks. Majava 2005). Ulkomaalaisia palstoja tästä aiheesta on vaikka kuinka paljon, ja sieltä myös suomalaiset dopingin käyttäjät etsivät osan tiedostaan. Suomalaisia palstoja on vähemmän, mutta ne toimivat hyvänä apuna varsinkin niille, joilla on erityisiä kysymyksiä käytön suhteen. Ne tarjoavat näköalapaikan internetin dopingkuvioihin (ks. Majava 2005).

Tässä luvussa kuvataan, miten keskustelupalstat toimivat kuntodopingin käyttäjienn kumuloituvina tietolähteinä ja apuna dopingin käytön suunnittelussa ja riskien minimoimisessa. Samalla hahmottuu, kuinka keskustelupalstojen käyttäjistä muotoutuu vahva vertaisasiantuntijaryhmä, jonka tietämys perustuu omiin kokemuksiin. Asiantuntijoina he ovat varteenotettavia, varsinkin kun he näyttäytyvät kuntodopingkulttuurin sisällä mahdollisesti jopa suurimpana yksittäisenä auktoriteettina²³ (ks. myös Piispa 2002a, b, c; Ollikainen 2003; Roine 2004; Majava 2005).

Dopingin käyttöä harkitsevalla kuntosuorittajalla on usein melko pitkä urheilu- ja liikuntatausta ilman dopingaineita. Sitä kautta hänelle on luultavasti kertynyt jonkin verran tietoa oikeasta harjoittelusta ja ravinnosta. Yleensä dopingaineiden käyttöä aletaan harkita, kun nähdään omien luonnollisten rajojen – kuten mahdollisuuksien kasvaa vielä isommaksi – tulevan treenauksessa vastaan. Ensimmäisenä käyttöä harkitseva haluaa todennäköisesti tietää mahdollisimman paljon tarkoitukseen sopivien aineiden vaikutuksista ja käytöstä.

Internetistä on löydettävissä kolme keskustelualuetta, joissa dopingin

---

23. Useista huumeiden viihdekäyttäjistä käytetään termiä ”drugwise”, koska heidän tietonsa käytöstä ja aineista vaikutuksista ovat laajat (Aldridge ym. 1998). Sama englanninkielinen termi sopii kuvaamaan myös useita tässä kuvattuja kuntodopingin käyttäjiä ja keskustelupalstoille kirjoittavia henkilöitä.

kuntokäytöstä puhutaan avoimesti ja siihen kysytään ja tarjotaan neuvoja. Nämä ovat Pakkotoisto.comin doping/anti doping-osio, Muskelforum.comin doping-osio ja Suomi24.fi:n anti-doping-osio. Näistä kaksi ensin mainittua vaatii rekisteröitymisen selailua varten, mikä on perusteltua, koska siten pystytään paremmin ehkäisemään alle 18-vuotiaiden pääsy foorumeille ja toisaalta jakamaan ohjeistusta palstojen käytöstä käyttösääntöjen muodossa²⁴. Suomi24-palstalle ei vaadita rekisteröitymistä, ja se näytettyykin dopingpalstojen villinä läntenä, jossa puhutaan lähes mistä tahansa dopingiin liittyvästä kirjavaan ja välillä myös alatyyliseen sävyyn.

Palstoilla keskustelun ytimessä on mahdollisuus kysyä kokeneilta käyttäjiltä tietoa dopingin käytöstä, dopingaineiden vaikutuksista ja käytön riskeistä, mutta myös muunlaista keskustelua esiintyy. Samoista teemoista huolimatta nämä palstat myös eroavat sisällöllisesti ja keskustelun luonteen puolesta jonkin verran toisistaan, joten niiden keskustelujen kirjavuutta on hyvä kartoittaa laajemminkin. Olennaista on kuitenkin se, millaisina tietolähteinä nämä palstat toimivat ja miten halukas niistä tietoa voi etsiä.

Kaikilla palstoilla osto- ja myynti-ilmoitukset sekä hintatiedustelut ovat ehdottomasti kiellettyjä, mutta Suomi24:llä niitä kuitenkin esiintyy. Viestien määrää katsottaessa Pakkotoisto.com on ylivoimaisesti laajin yli 87 000 viestillä, Suomi24.fi tulee seuraavana reilulla 12 500 viestillä ja Muskelforum.com on selvästi pienin noin 1000 viestillä (lokakuussa 2011).

Kuten muillakin keskustelupalstoilla (ks. luku 5), myös näillä palstoilla niin sanotut kärykeskustelut ja huippu-urheiluun kytkeytyvät dopinguutiset vievät oman osansa. Niitä spekuloidaan ja käsitellään aivan kuten muuallakin, tosin osin hieman erilaisesta näkökulmasta. Tälle näkökulmalle on tyypillistä tietynlainen asiantuntijuus ja toisaalta käytön moralisoinnin vähäisyys, mutta myös normaalia vahvempi usko urheilun epäpuhtauteen.

Toinen tyypillinen keskustelu on keskustelu dopingin käytön tai käyttämättömyyden motiiveista. Näissä keskustelulla on aina riski ajautua syytelyyn, moralisointiin ja leirien pystytykseen (ns. roinaajat vs. natut -keskustelut²⁵), mutta toisaalta myös täysin asiallisia keskusteluja tästä aiheesta esiintyy.

---

24. Siten vastaavanlaisia palstoja saattaa olla enemmänkin, mutta koska ne ovat luultavasti suljettuja ei-rekisteröityneille käyttäjille, niiden löytäminen internetin syövereistä ei ole helppoa.

25. Natu on kehonrakentaja, joka pyrkii tavoitteisiinsa luonnollisesti (vrt. naturaali) ilman kemiallista apua, ja roinaaja on henkilö, joka käyttää dopingaineita.

Sisällöltään näitä keskusteluja lähellä on kolmas keskustelutyyppi eli yksittäisten ihmisten käyttökokemusten ympärille muodostuva keskustelu. Tämä saattaa esimerkiksi lähteä liikkeelle siitä, kuinka joku kertoo päättäneensä lopettaa dopingin käytön ja esittelee päätöksensä syitä. Myös nämä keskustelut tarjoavat mielenkiintoista valaisua dopingin käytön ja käyttämättömyyden motiiveihin. Kun internetin palstoilla voi ilmaista näkemyksensä nimettömänä, ne ovat usein ainoita paikkoja, missä motiiveista voi avoimesti kertoa. (Ks. myös Paihdelinkki.fi; Katainen 2011.)

Miksi riskeerata terveyttään tai jopa lähimmäisiään? Tavallisessa elämässä ei ole mitään hyötyä olla 200 kg:n jättiläinen, eikä se ulkonäkö niin älyttömästi naisen saantiinkaan vaikuta.

– Keksi

Natuna reenaaminen on mielestäni hyvin haasteellista, ja tuloksia tulee erittäin hitaasti niillä geeneillä, joten roinaan ja saan tuloksia eteenpäin jättäen tuon natu bodauksen.

– Keppis

Useat, jotka eivät ole käyttäneet tai kokeilleet aineita, pohtivat myös, miksi tai millaisin ehdoin saattaisivat käyttää niitä tulevaisuudessa. Näissä toistui useasti ajatus, että jos aineet olisivat puhtaita tai vähemmän haitallisia, käyttämistä voisi harkita. Osa jopa totesi, että sitä ei edes tarvitsisi harkita, vaan se olisi itsestäänselvyys. Ei-käyttäjät vaikuttavat olevan yhtä hanakoita perustelevaan valintaansa kuin käyttäjät. Toki ”natuja” on enemmän kuin ”roinaajia”, mutta ilmeisesti myös monet ei-käyttäjät ovat jonkinlaisen dopingpuntaroinnin käyneet jossain vaiheessa kuntoilu-uraansa.

Muut keskustelutyyppit toimivat dopingin käyttöä suunnittelevalle tärkeinä apuvälineinä, ikään kuin mahdollisuutena konsultoida kokeneempia²⁶ (ks. Zinberg 1984, 181). Näitä ovat (yksittäisten) dopingaineiden vaikutuksia ja tehoa koskevat keskustelut, tiettyjen aineiden tai dopingkuurien terveysvaikutuksia koskevat keskustelut, suunnitteilla olevaa kuuria ja sen toimivuutta

---

26. Estääkseen haitalliset vaikutukset käyttäjillä on oltava paljon tietoa käytöstä ja eri aineiden vaikutuksista ja laadusta. On tärkeää tietää mahdolliset aineen laatuun liittyvät ongelmat ja annostusmäärät. Lisäksi käyttäjien tulee olla tietoisia aineiden pitkäaikaisvaikutuksista (ks. myös Salasuo 2004c).

koskevat keskustelut ja keskustelut tiettyjen aine-erien aitoudesta. Nämä keskustelut alkavat tavallisesti tietoa janoavan kysymyksellä, johon hän saa yleensä varsin asiallisia ja informatiivisia vastauksia, tai ne kytkeytyvät osaksi pidempiä viestiketjuja, joissa kyseisestä aiheesta on jo aiempaa, mutta ei välttämättä jonkun aineista lisätietoa kaipaavan kannalta täysin spesifiä keskustelua²⁷. Näihin käyttämisen aloittamista helpottaviin keskusteluihin ja niiden dynamiikkaan paneudutaan seuraavassa luvussa.

DECALEUKA TIEDONHAUSSA

Kuten yleensä internetin keskustelupalstoilla, tietoa voidaan hakea ja pyritään hakemaan olemassa olevista viestiketjuista, tarvittaessa hakutoiminnolla. Jos tarvittavaa informaatiota ei tällä tavalla kuitenkaan löydy, on helppo perustaa uusi keskustelu, jonka avausviestissä voi esittää tarkan kysymyksen. Seuraava on kuvitteellinen mutta hyvin mahdollisen esimerkki, joka havainnollistaa, kuinka ”kysyvä ei eksy tieltä” kuntodopingin maailmassa.

Kuvitellaan internetin keskustelupalstoille osallistuva nimimerkki Decaleuka²⁸. Hän on juniori-iässä ollut mukana huippu-urheilussa, mutta jäätyään aivan terävimmän huipun tahdista hän on jatkanut omatoimista harjoitteluun suosikkilajiensa parissa, yhtenä syynä hyvän fyysisen kunnon ylläpitäminen. Vuosien harjoittelun jälkeen hän haluaa kokeilla, josko saisi itsestään vielä yhden vaihteen irti ja harkitsee siihen avuksi dopingia. Hän etsii netistä tietoa tietokannoista ja artikkeleista, mutta myös keskustelupalstoilta. Lopulta hän oppii melko hyvin, mitä ovat anaboliset steroidit, testosteroni, efedriini ja niin edelleen ja alkaa hahmottaa, minkälaisia ja minkä nimisiä aineita hänen kannattaa tarkoituksperiinsä käyttää. Hän ottaa selvää terveystarpeista, mutta häntä jää askarruttamaan tietyn steroidivalmisteen maksatoksisuus. Lisäksi hänelle ei ole aivan selvää, mitä tarkoittaa ”palauttava kuuri” ja miten

---

27. Lisäksi Suomi24.fi:ssä esiintyy osto- ja myyntitarjouksia, vaikka ne ovat sivuston säännöissä kiellettyjä. Nämäkin keskustelut voivat toimia (aloittelevan) käyttäjän apuna, mutta niitä on melko vähän ja niiden sisältö varsin ohut (lähinnä avausviestissä esiintyvä tarjous ja sitä seuraavat viestit, joissa ilmaistaan kiinnostus ja ilmoitetaan sähköpostiosoite). Epäselväksi jää, kuinka hyvin kaupankäynti toteutuu tätä kautta.

28. Decaleuka on weberiläinen ideaalityyppi (1980). Häntä ei sellaisenaan ole olemassa, mutta Decaleuka omaa kaikki aloittelijalle tyypilliset piirteet tiedonhaussa. Decaleuka on luotu tutkimusaineistojen pohjalta.

siinä käytettävät aineet vaikuttavat. Koska hän ei löydä tyydyttäviä vastauksia jo olemassa olevista keskusteluista, hän päättää kysyä näistä asioista muu- malta eri keskustelupalstalta mahdollisimman kattavien vastausten saamiseksi.

Juuri tällaisissa tilanteissa netin keskustelupalstat ovat omiaan. Decaleuka saa nopeasti muutaman melko lyhyen, mutta asiantuntevan vastauksen, joissa esitetään muutama vastakysymys ongelman tarkentamiseksi. Kokeneiden dopingin käyttäjien vastaukset ovat yleensä varsin yksityiskohtaisia, (voisi jopa sanoa, että milligrammantarkkoja) mitä tulee suositeltuihin ainemääriin ja aineyhdistelmiin ja siihen, mitkä niiden (sivu)vaikutukset ovat. Nämä ket- jut eivät yleensä paisu pitkiksi, vaan keskittyvät (yleensä) tapauskohtaisiksi, ratkomaan yhden ihmisen ongelmaa ja vastaamaan hänen kysymyksiinsä. Niissä käydyt keskustelut toimivat myös tulevaisuudessa vastaaviin ongelmiin törmäävien henkilöiden tietolähteinä.

Kun Decaleuka on saanut haluamansa tiedot aineiden vaikutuksista ja haitoista, hän alkaa suunnitella omaa ensimmäistä kuuriaan. Kuurin sisältö riippuu osin aineiden saatavuudesta, mutta hänellä saattaa olla jo osa aineis- ta tai hän tietää pystyvänsä hankkimaan ne helposti. Hankinnassa hän on turvautunut tai turvautuu joko henkilökohtaisiin suhteisiinsa tai internetin kauppapaikkoihin. Suunniteltuaan kuurin ja sen yhteydessä suoritettavaksi tarkoitetun treniohjelman, hän kirjaa sen ylös tarkkoine ainemäärineen käyttöpäivien, -viikkojen ja -kuukausien mukaisesti. Tämän jälkeen hän kysyy keskustelupalstalla vielä muiden mielipiteitä kuurisuunnitelmalleen.

Nämä ketjut keräävät kenties kaikista eniten keskustelua ja mielipiteitä puolesta ja vastaan. Yksi syy tähän lienee se, että kuntourheilun ja dopingin käytön motiivit vaihtelevat henkilöstä riippuen, joten se, mitä yksi pitää liian pienenä annoksena, voi olla toiselle aivan liikaa tai täysin väärä aine. Tähän osasyynä ovat luonnollisesti yksilöittäin vaihtelevat fyysiset ja geneettiset ominaisuudet, mutta ennen kaikkea asetetut tavoitteet ja dopingin suhde liikuntaan ja elämään laajemmin. Joka tapauksessa näissä usein vilkkaissakin keskusteluissa kysyjä saa yleensä tarkentavien vastakysymysten kautta tarkkoja vastauksia, ja Decaleualle sopivin kuuri alkaa hahmottua. Näissä keskusteluissa iso painoarvo on myös terveystarkastuksilla, eli jos esimerkiksi kuuri vaikut- taisi olevan sisäelinten tai elimistön oman hormonituotannon palautumisen kannalta liian rankka, kysyjä saa tätä koskevia neuvoja.

Kuurisuunnitelman valmistuttua on aika ryhtyä toteutukseen. Decaleuka hankkii puuttuvat aineet ja aloittaa kuuri- ja trenisuunnitelman mukaisen käytön ja harjoittelun. Tässä vaiheessa voi vielä koitua ongelmaksi se, että hän

epäilee jonkin hankkimansa aineen aitoutta. Osa Suomen pimeillä dopingmarkkinoilla liikkuvista aineista on väärennöksiä (ks. luku 9), mutta tämä ei tarkoita, että nämä aineet eivät olisi toimivia. Siitä huolimatta, esimerkiksi ampullin ollessa hieman erinäköinen kuin Decaleuka oli ennakoanut, voi olla syytä tarkistaa kokemuksia kyseisestä aineesta muilta käyttäjiltä. Tähän kannustaa joko epäily aineen toimivuudesta, eli esimerkiksi onko ampullissa väitetyn testosteronijohdannaisen sijaan pelkkää rypsiöljyä, tai epäily epäaidon aineen aiheuttamista terveysriskeistä. Tällaisissa tapauksissa Decaleuan on mahdollista kysyä aineiden pakkauksista otettujen kuvien kanssa neuvoa toisilta käyttäjiltä.

Kuten mainittua, aineet eivät aina ole aitoja, mutta saattavat olla siitä huolimatta toimivia. Tästä syystä vastaukseksi saattaa tulla esimerkiksi ”olen käyttänyt noita itsekin, toimivat hyvin”, ”ovat yhtä tyhjän kanssa” tai mikä hankalinta ”noihin en ole ikinä törmännyt, kokeilemalla selviää”. Viimeisen kaltaiset vastaukset ovat väistämätön seuraus nykyisestä tilanteesta. Kaikkia riskejä dopingin käyttäjät eivät voi välttää.

Kuurin alettua Decaleuka voi edelleen kirjoittaa sen etenemisestä ja toimivuudesta (esimerkiksi aloittamaansa omaa kuuriaan koskevaan keskusteluun) ja esittää kommentteja ja jatkokysymyksiä, joiden avulla hänen kuurinsa saattaa edelleen muuttua. Tässä vaiheessa myös muut käyttäjät saavat hyötyä, sillä kokemukset hieman erilaisesta kuurista tuottavat vertailupohjaa ja kartuttavat keskustelupalstalle muodostuvaa tietopankkia. Tästä seuraakin luontevasti, että ensimmäistä kuuriaan ottavasta kuntosuorittajasta tulee pikku hiljaa kokemusasiantuntija (ks. Monaghan 2001, 48–51). Hänen kokemuksensa lisääntyvät entisestään käytön jatkuessa. Tulevaisuudessa hän on yksi niistä, jotka kykenevät vastaamaan tulevien aloittelijoiden kysymyksiin. Kokemuksen myötä hänellä on myös paremmat valmiudet osallistua muuhun dopingia koskevaan keskusteluun, esimerkiksi pohdiskeluun käytön motiiveista.

MILTÄ TÄMÄ MAAILMA NÄYTTÄÄ?

Karkeasti ottaen edellä esitetyllä tavalla elää ja kehittyä internetin keskustelupalstoille muodostuva asiantuntijuus. Koska aihe on verrattain vakava, onhan dopingin käyttö välittömästi kytköksissä terveydentilaan, keskustelu on suurimmaksi osaksi faktapohjaista. Keskusteluissa ei yllytetä aineiden käyttöön, oikeastaan päinvastoin (ks. Piispa ym. 2003). Halukkaille pyritään

antamaan tarvittavaa tietoa, mutta ilman moralisoivia sävyjä. Näissä suhteissa Suomi24.fi muodostaa sikäli poikkeuksen, että siellä keskustelu on villimpää ja epäkorrektimpaa. Sen sijaan tiukasti valvotuilla, alan harrastajien suosimilla foorumeilla aihe otetaan tosissaan.

Kun näiden palstojen rooli asiantuntemuksen lähteenä vaikuttaa merkittävältä – ja monin osin aiheesta – kokemusperäisen tiedon varassa toimijoiden keskusteluja on aiheellista seurata²⁹. He ovat eräänlaisia sensoreita, jotka reagoivat herkästi esimerkiksi huonolaatuisiin aineisiin tai muihin mahdollisiin ongelmiin. Muussa tapauksessa on riski, että dopingin parissa tietämys aiheesta polarisoituu entistä pahemmin epävirallisen ja virallisen tahon kamppailuksi (ks. Salasuo 2004c). Se ei palvele kenenkään etuja.

Internetin asiantuntijoilla voisi olla myös annettavaa yleisempään keskusteluun, jota määrittää vahvan kielteinen suhtautuminen dopingiin ilman kysymyksiä siitä, mitä kaikkea koko ilmiön taustalla on. Nyt internetin keskustelijat voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: huippu-urheilussa esiintyvää dopingia paheksuviin; huippu-urheilun dopingin osittain hyväksyviin, eräänlaisiin skeptikoihin³⁰ ja dopingia itse käyttäviin, aineista selvää ottaneisiin asiantuntijoihin. Keskusteluyhteys näiden tahojen välille ei kuitenkaan muodostu helposti, varsinkaan internetissä.

Internet-keskustelujen perusteella kuntodopingin käyttäjä ei suhtaudu kritiikittömästi tai huolettomasti aineisiin. Aivan kuin haastattelussa myös keskusteluissa on nähtävissä selvä painotus: riskeistä on otettava selvää ennen käyttöä. Keskusteluissa on myös havaittavissa varsin hierarkkinen asetelma käyttäjien kokemuksen mukaan. Kokeneemmat käyttäjät, ”mestarit”, puhuvat ”syvällä rintaäänellä” ja ojentavat kokemattomampia ”kisällejä” ja erityisesti ”oppipoikia” kuin isommat lapset pienempiään hiekkalaatikolla (ks. Piispa 2001). Erityisesti tämä näkyy riskeistä ja haitoista puhuttaessa. Monet entiset käyttäjät ovat valmiita kertomaan itsensä tai muiden kokemuksista, ja he ovat valmiita kritisoimaan näkemyksiä, joissa heidän mukaansa liioitellaan tai vähätellään haittoja. He toimivat eräänlaisena riskiarvioinnin puntarina tuomalla esille erilaisia kokemusperäisiä seikkoja jättäen kuitenkin lopullisen valinnan käyttöä harkitseville.

29. Tähän tutkimukseen pyydettiin haastateltavaksi Pakkotoisto.com-sivuston ylläpitäjää, mutta valitettavasti hän kieltäytyi. Myös Pakkotoisto.com-sivuston ja Dopinglinkin yhteistyö jäi lyhytaikaiseksi (Koskelo 2011).

30. Kahdesta ensin mainitusta ks. luku 5.

Vertailtaessa kokeneempien ja kokemattomien käyttäjien kirjoittelun eroja, on myös huomattavissa selvä ero siinä, millainen rooli dopingilla on heidän omassa elämässään. Kokeneemmat käyttäjät muistuttavat, että tiettyyn ikään saavuttaessa arvot muuttuvat ja samalla dopingin merkitys vähenee. Tärkeää on, että ennen tätä ”tiettyä ikää” ei ole ehtinyt aiheuttaa itselleen pysyviä terveyshaittoja, kuten suvunjatkamisiongelmiä. Tätä taustaa vasten doping näytetään tietynlaiseen elämäntilanteeseen kuuluvana aivan kuten riskialtis toiminta yleensäkin (mm. Elder 1998; Kuure 1996; Tulloch & Lupton 2003; Vaaranen 2004; Salasuo 2004a; Perälä 2011). Olennaista onkin, että riskit ovat mahdollisimman hyvin hallussa, jotta kyseisestä elämäntilanteesta selviäisi ilman pysyviä haittoja, suotuisalla lopputuloksella.

On myös hyvä huomata, että käyttäjät eivät mekasta internetissä vaati-
massa dopingaineiden aseman parantamista ja esimerkiksi aineiden myynnin vapauttamista. Eräs syy tälle vaikuttaa olevan se, että dopingin käyttäjät ovat tyytyväisiä nykytilanteeseen. Aineita saa, vaikka niiden laadusta ei aina olekaan takeita, ja niitä voi käyttää suhteellisen rauhassa. Myös terveystietoutta ja vertaistukea löytyy tätä nykyä paremmin kuin ennen. Käyttäjien ei ole tarpeen ryymistellä erilaisilla foorumeilla. Dopingkeskustelu veloo hiihdon ympärillä, mutta kuntodopingin käyttäjä saa toimia suhteellisen rauhassa.

LUKU 8: Preventio ja Dopinglinkki

Aiemmin Suomen Antidopingtoimikunta vastasi kaikesta dopingtyöstä Suomessa, mutta vuonna 2007 virinnee ”dopinghuolen” myötä kuntodopingin ennaltaehkäisy ja haittojen vähentäminen pyrittiin erottamaan huippu-urheilusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön aloitteesta ja yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa käynnistettiin aiheeseen liittyviä tutkimushankkeita (mm. Salospoija 2008; Kailanto 2010; Kainulainen 2011; tämä tutkimus). Olennainen osa tutkimus- ja selvitystyötä ovat myös tutkija- ja viranomaista-paamiset. Tapaamisten koordinoinnista vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Niiden tarkoituksena on lisätä ymmärrystä kuntodopingilmiöstä ja jakaa tietoa eri alojen asiantuntijoiden kesken.

Operationaalisesti merkittävin työkalu kuntodopingiin liittyvässä ennaltaehkäisyssä ja haittojen vähentämisessä oli Dopinglinkki.fi-verkkopalvelun perustaminen³¹. Palvelu käynnistyi vuoden 2010 alusta A-klinikkasäätiön ylläpitämänä. Kyseinen internet-sivusto on varta vasten rakennettu kuntodopingia varten. Sivustolla sen tarkoitus määritellään seuraavasti: ”Dopinglinkki on suunnattu dopingaineiden vaikutuksista kiinnostuneille, dopingaineita käyttäville liikunnan harrastajille, heidän läheisilleen sekä terveydenhuollon ammattilaisille.” (Dopinglinkki/etusivu 2011).

Dopinglinkki edustaa matalan kynnyksen palvelua, joka mahdollistaa täyden anonymiteetin. Näiltä osin se perustuu toimintamalliltaan suositeltavana pidettävään työtapaan: tarjota helppoja palveluita riskiryhmiin kuuluville ja käyttäjille opastusta mahdollisten ongelmien hoitoon (Nuorten huumausainekäytön... 2000, 86). Niin kutsuttuja telematiapalveluita on käytetty alkoholi- ja huumetyössä aina vuodesta 1996 lähtien (Lehmusvaara 2004). Vuonna 1996 perustetun Päihdelinkin erään keskeisen peruskonseptin, *asialliseen tiedonvälitykseen pyrkiminen ilman suoraa tarkoitushakuisuutta*, voidaan katsoa toteutuvan myös Dopinglinkissä (Lehmusvaara 2004, 10).

Dopinglinkki koostuu kolmesta pääosiesta. *Neuwontapalvelussa* voi esittää

---

31. Sivusto perustettiin ADT:n toimeksiannosta ja sitä rahoittavat opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä raha-automaattiyhdistys. Sivusto toimii läheisessä yhteistyössä ADT:n kanssa.

nimettömästi dopingaineiden käyttöön liittyviä kysymyksiä. Vastaajina toimii sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoita. Palvelun viesteihin ei tarvitse liittää mitään henkilötietoja tai tietoja, joista kysyjän voisi tunnistaa. Vastaus noudetaan neuvontapalvelusta saatavalla tunnuksella, joten kysyjän ei tule ilmoittaa sähköpostiosoitettaan palveluun. Vastaajatyöryhmään kuuluu viisi lääkäriä ja seitsemän muuta asiantuntijaa, kuten sairaanhoitaja, sosiaaliterapeutti ja psykoterapeutti (Koskelo 2011). Vastauksia antavien lääkärin ja asiantuntijoiden ehkäisevän päihdetyön suosituksia noudattavassa työotteessa näkyy A-klinikkasäätiö kokemus telemaattisen päihdetyön kentällä (mm. Tammi & Peltoniemi 1999).

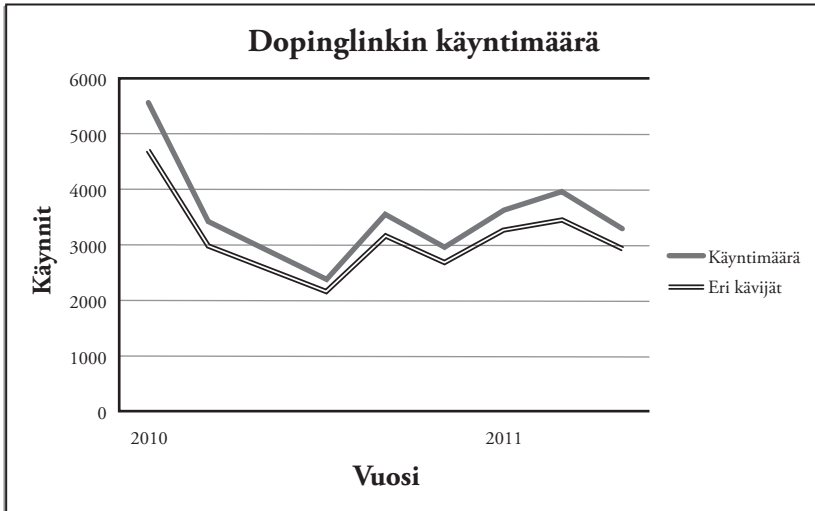
Dopinglinkin suosituin osio on *tietopankki*. Sinne on kerätty asiantuntijoiden kirjoittamia, tutkimustietoon pohjautuvia artikkeleita muun muassa dopingaineiden käytöstä, ravitsemuksesta, ravintolisistä ja fyysisestä harjoittelusta. Tärkeä osa tietopankkia on niin kutsuttu pikatieto-osio, josta löytyy helposti tärkeimmät tiedot eri aineista. (Dopinglinkki.fi; Koskelo 2011.)

Kolmas pääosio on alue *ajankohtaista*, johon on koottu uutislinkkejä tiivistelmiseen, blogi sekä Dopinglinkin tapahtumakalenteri.

Neuvontapalvelu on Dopinglinkin näkyvin osio. Sen markkinointi käynnistyi syksyllä 2010. Dopinglinkki oli näkyvillä erilaisilla kuntosalialan messuilla ja suurissa tapahtumissa, kuten Fitness ja Gym Expoissa. Tietoa palvelusta on levitetty myös lääkärin ja terveydenhuoltohenkilöstön piirissä. Dopinglinkki oli esillä vuonna 2010 muun muassa Terveysmessuilla ja Lääkäripäivillä. (Koskelo 2011). Kävijämäärien valossa Dopinglinkki vaikuttaa vakiinnuttaneen asemansa kuntodopingin käyttäjien ja aiheesta kiinnostuneiden keskuudessa (ks. kuvio 1).

[Arvot on laskettu kahden kuukauden summana kokonaiskäyntien määrästä. (Koskelo 2011.)]

Kuvio 1. Dopinglinkin käyntimäärät 1.1.2010–30.6.2011

Kuviosta käy ilmi kokonaiskäyntimäärän trendi. Dopinglinkissä vierailtiin heti sen käynnistymisen jälkeen tammi- ja helmikuussa 2010 yhteensä yli 5000 kertaa. Näistä uusia kävijöitä oli yhteensä 4680, tammikuussa 2804 ja helmikuussa 1876. Alkuinnostuksen taustalla vaikutti Dopinglinkin näkyminen mediassa ja aiheesta kiinnostuneiden vieraileminen sivustolla (esim. Yle 27.1.2010; Koskelo 2011). Alhaisimmillaan Dopinglinkin kävijämäärä oli kesä–heinäkuussa 2010, jolloin sivustolla kävi yhteensä 1781 eri henkilöä. Syksyllä 2010 aloitetun markkinoinnin jälkeen sekä käynti- että kävijämäärä on kääntynyt nousuun. Kuukausittainen keskiarvo on noin 1750 vierailua, ja yksittäisten kävijöiden määrä on vaihdellut 1400–1900 välillä. Kävijöistä noin 15–20 prosenttia vierailee sivuilla kuukausittain. Loput 80–85 prosenttia ovat uusia kävijöitä. Sivustolla ei ole aktiivista osaa, kuten keskustelufoorumia, joten sivuston ensisijainen käyttötarkoitus on tiedonhaku.

Käynti- ja kävijämäärien perusteella Dopinglinkki vaikuttaa tavoittaneen kohtuullisen hyvin kohdeyleisönsä. Erityisen tärkeää prevention näkökulmasta on tarjota lääketieteen asiantuntijoiden tuottamaa täsmätietoa eri aineista ja niiden vaikutuksista. Lääkärien antamat vastaukset noudattavat Päihde- ja Dopinglinkille ominaista tyyliä. Ne ovat luonteeltaan kohteliaita, pyrkivät objektiivisuuteen ja informatiivisuuteen. Ne eivät sisällä moraalisia kannanottoja kysyjän henkilökohtaisista valinnoista tai elämäntyylistä, vaan tarjoavat selkeän vastauksen kysymykseen. Markku Soikkeli (2004, 50) kirjoittaa tällaisen työotteen kuuluvan päihdevalistuksessa nimenomaan lääkärien kaltaisille neutraaleille asiantuntijoille. Dopinglinkin asiantuntijoille on jaettu tausta-aineisto, joka ohjeistaa vastaajia seuraavasti (Koskelo 2011b):

Kysymyksiin vastaaminen:

1. Vastausaika viikon sisällä, akuutit tapaukset nopeammin

2. Vastausprotokolla

- Vastauksen kirjoittamisen jälkeen konsultoi muita kirjoittajia.
- Jukka Koskelo & Pekka Heinälä hyväksyvät kaikki vastaukset, jonka jälkeen vastauksen voi lähettää kysyjälle, älä siis lähetä kysymystä ennen kuin olet saanut siihen hyväksynnän.

3. Muista vastaustyyli

- Luo kontakti vastaajaan, kirjoita ymmärrettävällä ja selkokielisellä tyylillä, vältä ammattisanastoja ja lyhenteitä.
- Kirjoita kokonaisia virkkeitä ja kiinnitä huomiota kielioppiin, älä käytä hymiöitä tai runsasta määrää huutomerkkejä!
- Älä käytä vastauksissa kolmatta persoonaa tai passiivia – luo henkilökohtainen vastaus kysyjälle.
- Osoita vastauksessasi, että kysyjän huoli on kuultu ja ymmärretty, vältä yliempaattista lähestymistapaa.

4. Kirjoita vastaus aina pohjautuen tutkittuun tietoon!

- Keskity olennaiseen, lue kysymys huolellisesti.
- Esitä tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä!
- Muista, ettei kaikkiiin kysymyksiin voi antaa tarkkaa tietoa ja virhetulkintojen mahdollisuus.

5. Jos kysymyksen aihepiiri ei kuulu Dopinglinkin aihepiiriin
- Kirjoita vastaukseen kohteliaasti millaisiin kysymyksiin Dopinglinkki vastaa/ei vastaa.
  - Dopinglinkin kysymysten ulkopuolelle jääviin kysymyksiin (erityisesti ADT, tulli, poliisi) vastattaessa kirjoita yhteistiedot mistä kysyjä voi saada lisää tietoa.
  - Muista, ettei Dopinglinkki vastaa mihinkään kilpa- ja huippu-urheiluun liittyviin kysymyksiin.

Kuten ohjeistuksesta käy ilmi, on palvelu luotu palvelemaan nimenomaan kundodopingilmiöstä kiinnostuneita henkilöitä tutkimuspohjaisesti. Dopinglinkki tarjoaa täten vaihtoehtoisen ja täydentävän lähteen kulttuurisille käyttööheille. Jatkossa erityisesti neuvontapalvelun olemassaolosta on tärkeä levittää tietoa. Tämän tutkimuksen luku 10 antaa tietoa erilaisista käyttäjärühmistä ja tarjoaa suuntaviivoja kohdennettuun tiedottamiseen.

Internet-sivuston lisäksi Dopinglinkin puitteissa toteutetaan erilaisia koulutuksia ja luentoja. Dopingaineisiin liittyvä erikoisosaaminen rajautuu hyvin pienelle joukolle ja kysyntää on niin terveydenhoitoalalla, kuntosalija fitness-sektoreilla, urheiluopistoissa kuin personal trainer -koulutuksessa (Koskelo 2011). Lisäksi Dopinglinkki ja Kunto Ry. tekevät yhteistyötä kuntosaliryttäjien kanssa.

ANALYYSI DOPINGLINKIN KYSYMYKSISTÄ JA VASTAUKSISTA

Ajalla 27.1.2010–1.9.2011 Dopinglinkin neuvontapalveluun, Kysy nimettömästi asiantuntijoilta -osioon, saapui yhteensä 93 kysymystä 78 eri kysyjältä. Kaikista kysyjistä dopingia käyttäneitä oli 22, joista 14 käytti kysymyshetkellä tai oli juuri lopettanut kuurinsa. Kahdeksan henkilöä oli käyttänyt joskus aiemmin. Seitsemän kysyjää suunnitteli käyttöä ja kysyjistä 13 oli käyttäjien läheisiä. Loput 36 kysyjää olivat muita, kuten lääkäreitä, huippu-urheilijoita, korvaushoidosta kiinnostuneita tai muuten vain dopingista tietoa halunneita. Dopinglinkkiin lähetetyistä kysymyksistä valikoitiin ensisijaiseen analyysiin ne, joissa käyttäjä tai käyttäjän läheinen kysyi neuvoa.

Päällimmäisenä kysymyksissä heijastui huoli, ensisijaisesti omasta tai läheisen terveydestä. Jonkin verran kysyttiin myös muusta kuin terveyshaitoista: tällaisia olivat esimerkiksi kysymykset dopingaineiden näkymisestä huumetes-

teissä. Muutamissa kysymyksissä pyydettiin asiantuntijalta apua riskiarviointiin tai kuurisuunnitelmiin. Samoin kysyttiin käytettäväksi suunnitelluista aineista ja niiden ominaisuuksista.

KÄYTTÄJÄT JA ENTISET KÄYTTÄJÄT

Taulukossa 2 esitetään joitakin perustietoja dopingaineita käyttäneistä kysyjistä. Tiedot on koottu esitettyjen kysymysten (n=22) pohjalta ja palveluun sisälletystä taustatietolomakkeesta. Taustatietolomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista, ja kaikki kysyjät eivät sitä täyttäneet. Huomionarvoista on, että vain yksi kysyjä oli nainen. Taulukkoja tarkasteltaessa on huomattava, että yksi henkilö saattoi olla käyttänyt useampaa ainetta ja tarjosi käytön motiiveiksi useampaa syytä.

Taulukko 2. Taustatietoja Dopinglinkkiin kysymyksiä lähettäneistä käyttäjistä ja entisistä käyttäjistä.

Ikä	15–19 -vuotta	20–24 -vuotta	25–29 -vuotta	30–34 -vuotta	35–39 -vuotta	40–44 -vuotta	45 tai yli	Ei tietoa
Kysyjää		3	4	7	2	3	1	3
Asuinpaikka	Alle 50 000	50 000– 100 000	100 000– 200 000	Yli 200 000	Ei tietoa			
Kysyjää	1	2	3	8	8			
Koulutus	Perusaste	Ammatti- aste	Lukio	Korkea- koulu	Ei tietoa			
Kysyjää	5	5	2	4	5			
Ammatti/ Asema	Opiskelija	Eläkeläinen	Toissää	Ei tietoa				
Kysyjää	1	2	12	7				
Käytetty aine	Diureetit	Efedriini	Hormoni- valmisteet	Huumaus- aineet	Steroidit	Muu	Ei tietoa	
Kysyjää	3	10	7	11	14	7	1	
Käytön motiivi	Fysiikan kohentami- nen	Kilpailemi- nen	Laibdut- taminen	Lihasten kasvatta- minen	Seksuaali- sen kyvyn paranta- minen	Ulko- näön paranta- minen	Voimailu	Ei tietoa
Kysyjää	11	5	7	11	2	8	7	3

Henkilöt ovat pääasiassa suurista kaupungeista, mikä vastaa käsitystä tyyppillisestä dopinginkäyttäjistä. Sama pätee koulutustasoon, joka edustaa suurin piirtein keskimääräistä kansallista koulutustasoa. Myös työssäkäyvien osuus vastaa aiempaa tietoa. (Ks. esim. Salospohja 2008.)

Käyttäjät ovat keski-ikänsä kenties hieman vanhempia kuin voisi odottaa. Toisaalta korkeampi keski-ikä ei sikäli yllätä, että moni kysyi haitoista pitkäaikaisen käytön jälkeen tai pohti vaihtoehtoisia keinoja harjoittelun avuksi. Näitä kysymyksiä yhdistävä tekijä oli lopettaminen ja sen jälkeinen aika.

Steroidit ovat käytetyin aineryhmä. Efedriiniä on käyttänyt noin puolet kysyjistä, hormonivalmisteita hieman harvempi. Käytön motiivina korostuvat fysiikka ja lihakset, ulkonäköön liittyvät tavoitteet tulevat heti niiden jälkeen. Kilpailu ja voimailu ovat niin ikään monien tavoitteena. Huumausaineita on kokeillut tai käyttänyt noin puolet kysyjistä. Suurin osa huumeita käyttäneistä on käyttänyt kannabista, jotkut amfetamiinia ja muut huumeet jäivät vähemmille maininnoille.

Kuusi käyttäjää kertoi tarkemmin omista, juuri päättyneistä tai meneillään olevista kuureistaan. Kaikki olivat käyttäneet testosteronivalmisteita, useimmat nimenomaisesti Sustanon. Testosteronin käyttömäärät viikossa vaihtelivat noin 150 milligrammasta 750 milligrammaan. Kolme henkilöä oli ottanut testosteronin ohella myös anabolisia steroideja, aineista riippuen noin 200–600 milligramma viikossa. Määrät ovat siis samankaltaisia kuin luvussa 6 esitetyt keskimääräiset käyttöannostukset.

Yleinen terveyteen liittyvä huolenaihe käyttäjillä oli oman hormonitason palautuminen (neljä kysyjää). Kysyjistä kaksi oli juuri lopettanut kuurin ja kaksi oli aivan kuurinsa loppupuolella. Kolmella kysyjällä vaikutti olleen kyseessä ensimmäinen kuuri. Hormonitason palautumiseen ratkaisuksi muutamat olivat pohtineet erilaisia palauttavia aineita. Heidän kysymyksensä liittyivät niiden käyttämiseen. Lisäksi tiedusteltiin, kuinka kauan hormonitason palautuminen kestäisi ilman palauttavia aineita. Esimerkki:

Olen käyttänyt dopingaineita huhtikuusta tähän päivään saakka. Nyt olen päättänyt lopettaa. Kuinka kauan oman tuotannon palautuminen kestää? Käytössäni ovat olleet ”winsu” nappi 40 mg joka pv, 750 mg susta vko ja deca 400 mg. Haluaisin kuitenkin jatkaa kuntosaliharjoittelua puhtaana ja kehittyä.

Tämän aineiston valossa vaikuttaa siltä, että varsinkin ensimmäisen kuurinsa ottaneilla käyttäjillä hidas hormonitason palautuminen ja muut siihen liittyvät sivuhaitat tulivat yllätyksinä. Neljästä kysyjästä kolme kertoi, että oli päättänyt jatkaa kuurin jälkeen harjoitteluun ”natuna”. Kysymyksissä näkyy selvästi huoli siitä, palautuuko hormonituotanto lainkaan kuuria edeltäneelle tasolle.

Muutamilla käyttäjillä huolta aiheuttivat myös ennakoimattomat, yksittäiset oireilut, jotka olivat ilmenneet kuurin aikana tai pian sen jälkeen. Tällaisia olivat muun muassa erilaiset kivut ja säryt. Nämä haitat eivät ainakaan lääkärien vastausten mukaan todennäköisesti liittyneet dopingin käyttöön, vaan olivat vain ilmenneet samanaikaisesti käytön kanssa.

Osa käyttäjien kysymyksistä käsitteli haittavaikutuksia yleisemmällä tasolla. Nämä kysymykset koskivat aineita, joita käyttäjät eivät olleet kokeilleet, mutta joista he olivat kiinnostuneita. Muun muassa Deca-Durabolinin, Dianabolin, kasvuhormonin ja efedriinin vaikutuksia tiedusteltiin. Kysyjät eivät edustaneet suurkuluttajia, vaan tiedustelivat ”pienimuotoisen” kuurin vaikutuksia. Muutama joskus aineita käyttänyt tiedusteli, ovatko käytetyt kuurit mahdollisesti aiheuttaneet pysyviä vaurioita ja voiko haittoja ilmetä vielä pitkään käytön jälkeen. Näistä haitoista erityisesti sisäelinvaurioita pelättiin. Useampi kysyjä kertoi joskus käyttäneensä dopingaineita, mutta suunnitteli nyt sellaista luontaistuotetta tai dieettiä, johon ei kuulu dopingaineita. Kysymykset käsitelivät erilaisten vaihtoehtojen tehoa treenin apuna. Erityisen paljon kysyttiin ABCDE-dieetistä³².

Dopinglinkin merkitys monille käyttäjille näyttäisi perustuvan siihen, että lääkärin vastaus tuo mielenrauhaa. Tässä näkyy epävirallisen tiedon ongelmallisuus: käyttäjät ammentavat tietonsa pääosin muilta käyttäjiltä ja internetistä, mutta tietty epävarmuus jää kytämään. Dopinglinkin kaltainen palvelu tarjoaa asiantuntijoiden ja lääkärien näkemyksen täydentämään epävirallista tietoa.

Suuri osa kysyjistä vaikutti olevan suhteellisen kokemattomia käyttäjiä. He etsivät tietoa aineista, joita eivät olleet kokeilleet, tai olivat huolestuneita haitoista, joita ensimmäisen kuurin myötä oli ilmennyt. Huolen lisäksi useita kysymyksiä sävyttikin säikähtäneisyys tai varovaisuus – joitakin toki myös uteliaisuus.

Vaikuttaa siltä, että varsinaiset suurkuluttajat eivät ole toistaiseksi kysy-

---

32. Ks. esim. <http://www.musclesweb.net/blog/abcde-diet/>. Ruotsalaisen Torbjorn Åkerfeldtin kehittämä ruokavalio, jonka avulla säädellään hormonitasoja ja pyritään siten anabolisiin vaikutuksiin kehossa.

jinä läsnä Dopinglinkissä. Vain muutama entinen pitkäaikaikäskäyttäjä esitti kysymyksiä, mutta hekin lähinnä tiedustellakseen vaihtoehtoja dopingille (dieeteistä) tai kysyäkseen korvaushoidosta. Itse dopingin käytöstä, eli aineista ja kuurisuunnitelmista, kysyi ainoastaan yksi pitkäaikaikäskäyttäjä. Vaikuttakin siltä, että kokeneemmat käyttäjät nojaavat edelleen vahvasti epäviralliseen tietoon, saavat dopingista tarvittavan tiedon muualta tai kokevat tietävänsä aineista riittävästi oman kokemuksensa kautta (ks. luvut 6 ja 7).

MUUT DOPINGKYSYJÄT

Onko dopingin käyttö kuinka vaarallista jos vetää yhden kuurin (n:3kk). Ajattelin käyttää sustanonია 250 mm. Mulla ei ole aikaisempaa kokemusta aineiden käytöstä, mutta haluan kokeilla.

Dopinglinkki-palveluun tuli tutkimusjaksolla kaikkiaan seitsemän kysymystä käyttöä vasta suunnittelevalta henkilöltä. Näiden kysyjien keski-ikä oli 27 vuotta eli jonkin verran varsinaisia käyttäjiä matalampi. Heidän kysymykset koskivat mahdollisia haittavaikutuksia, ja niissä kysyttiin Sustanonin, Turinabolin, klenbuterolin ja efedriinin käytöstä sekä modafiniilin³³ vaikutuksista ja laajemmin sopivista kuureista.

Vaikka kokeneet käyttäjät eivät toistaiseksi vaikuta palvelua käyttävän, heidän läheisiään aihepiiri kiinnostaa. Noin puolenkymmentä kysyjää oli huolestunut läheisensä dopingaineiden käytöstä. Nämä kysyjät olivat käyttäjien vaimoja tai tyttöystäviä. Kysymykset liittyivät mielialan vaihteluihin, fyysisiin haittavaikutuksiin ja hormonitason palautumiseen. Joissakin tapauksissa läheiset kertoivat huomanneensa miehessä muutoksia ja epäilivät dopingin käyttöä. Toiset tiesivät aineiden käytöstä ja olivat huolestuneita muun muassa hedelmällisyyteen liittyvistä sivuvaikutuksista. Vastauksissa lääkärit kehottivat ensisijaisesti ottamaan asian puheeksi käyttäjän kanssa, mikäli se vain olisi mahdollista.

Tässä näyttäytyy jälleen dopingilmiön sumea luonne. Läheiset kokevat asian hyvin intiiminä, vaikeasti keskusteltavana ja jopa pelottavana. Tietoa

33. Modafiniiliin liittyviä kysymyksiä tuli muutama. Modafiniili on narkolepsian hoidossa käytettävä lääke, joka on ADT:n kieltämä aine ja on viime vuosina tullut tutuksi myös niin sanottuna aivodopingina (esim. Pettersson 2010).

asiaan vihkiytymättömälle on vähän saatavilla. Käyttäjien läheiset kokevat aineet, riskit ja haitat eri tavalla kuin itse käyttäjä. Seuraavassa tyypillinen läheisen kysymys:

Mieheni hölmöyksissään halusi alkaa käyttämään steroideja, jotka hän kumminkin nyt aikoo lopettaa. Olemme lapsesta haaveilleet jo jonkin aikaa ja minua mietityttääkin nyt et kuinkahan kauan kestää, että siittiötuotanto palautuu ennalleen. Mieheni kerkesi käyttämään noin 6–8 viikkoa ja viikko annos oli 2 ml sustaa ja 1 ml decaa, kuurihan oli siis käsittääkseni mieto ja lyhyt kestoltaan. Tarvitseeko lisääntymiskyvyn palautumiseen joitakin lääkkeitä vai voisiko olla niin ihanasti, kun kuuri oli lyhyt ja mieto, niin mitään ei olisikaan vielä tuhoutunut? Kiitos vastauksesta jo etukäteen.

Edellisessä kysymyksessä yhdistyvät huoli ja epätietoisuus. Hieman enemmän oli läheisten kysymyksiä, joissa painottui erityisesti jälkimmäinen. Tällaisia olivat muun muassa kysymykset läheisen pseudoefedriinin käytöstä flunssan hoidossa. Ilmeisesti käyttöohjeissa mainittu mahdollisuus huippu-urheilun dopingkäryämisestä on herättänyt huolta, eikä aineen todellisesta luonteesta ollut tietoa. Myös läheisten kohdalla Dopinglinkki näyttäytyikin kysyjille mielenrauhan takeena. Riippumatta siitä, onko huoli läheisen dopingin käytöstä lääketieteellisesti aiheellinen tai ei, näyttää aineiston valossa siltä, että Dopinglinkki on keino ottaa asioista selvää.

Pienen, mutta mielenkiintoisen osan kysymyksistä muodostivat lääkärien palveluun lähettämät kysymykset. Näillä lääkäreillä oli dopingaineita käyttäneitä potilaita, jotka olivat mahdollisesti saaneet aineista haittavaikutuksia. Lääkärit lähettivät dopinglinkkiin hyvin yksityiskohtaisia kysymyksiä ja saivat myös erittäin tarkkoja vastauksia, joiden tulkitsemisessa yhteiskuntatieteilijöillä oli täysi työ. Dopinglinkki palvelee näiltä osin myös lääkärien ammattikuntaa. Dopingkysymykset vaativat myös lääkäreiltä erikoisosaamista ja palvelu tarjoaa asiaan perehtyneiltä täsmävastauksia.

Dopinglinkkiin tuli myös jonkin verran varsinaisen aiheen ohi meneviä kysymyksiä. Näissä kysyttiin muun muassa urheilun dopingtesteistä, aineiden maahantuonnista ja hormonihoidosta sekä niihin liittyvistä riskeistä. Kaikilla kysyjillä ei ollut selkeää kuvaa siitä, mihin palvelu on alun perin tarkoitettu. Toisaalta doping voi herättää monenlaista huolta sen ollessa laajemmassa kontekstissa paljon muutakin kuin terveydellinen kysymys.

Palveluun tuli myös yksittäisiä yleisluontoisia kysymyksiä dopingaineista.

Tällaisia olivat esimerkiksi kysymykset tiettyjen alojen opiskelijoilta ja yleisemmin antidopingtyöstä kiinnostuneilta henkilöiltä. Näihin kysymyksiin asiantuntijat vastasivat parhaansa mukaan tai ohjasivat kysyjät etsimään tietoa muualta. Palvelun käynnistämisen yhteydessä Dopinglinkin silloinen koordinaattori arveli joidenkin kysymysten olleen teemaan perehtyneiden internet-aktiivien ”kokeita” siitä, millainen ammattitaito vastaajilla dopingkysymyksiin oikein on – siis eräänlaisia spämmejä, häirintä- tai roskapostiviestejä.

KYSYMYKSET MUISTA AIHEPIIREISTÄ

Palveluun tuli kaikkiaan kymmenen kysymystä luontaistuotteista, lisäravinteista ja vaihtoehtoruokavalioista. Useimmat näistä kysymyksistä liittyivät dopingiin: joko käytön lopettamista suunnittelevat etsivät vaihtoehtoja lääkeaineille, tai kysyjät olivat epävarmoja tiettyjen valmisteiden laadusta. Erityisesti esiin nousivat kysymykset kreatiinista ja tribuluksesta³⁴.

Luontaistuote-, lisäravinne- ja dieetikysymyksissä näkyi niissäkin eräänlainen dopinghuoli. Dopingin käyttäjät tai henkilöt, jotka eivät aikoneet käyttää lääkkeitä, halusivat tietää erilaisista dopingaineiden kaltaisista haitattomista vaihtoehdoista. Luontaistuotteiden ja lisäravinteiden pelättiin myös sisältävän aineita, joita ei tuoteselosteessa mainita. Tähän liittyen myös muutama huippu-urheilija esitti kysymyksiä haluten näin varmistaa, että eivät vahingossa antaisi positiivista dopingnäytettä. Huolena olivat myös lisäravinteiden mahdolliset haittavaikutukset.

Huomionarvoista on, miten pelottavana dopingaineiden raja nähdään ja kuinka sen ylittämistä varotaan. Lisäravinteet ja luontaistuotteet nähdään hyvinä, kunhan niissä ei ole mitään dopingiksi (huippu-urheilussa) määriteltyä. Aineiden todelliset vaikutukset jäävät toissijaisiksi, tärkeemmän roolin valtaa dopingkonstruktio, niin tahatonta kuin tämä useilla lieneekin.

Marginaalinen Dopinglinkkiin tullut kysymysryhmä koski aineiden hoidollisia vaikutuksia. Tällaisesta tyypillinen esimerkki on mieshenkilö, jolla on omaan hormonituotantoon liittyviä ongelmia. Hän on kokeillut tuttavaltaan saatua dopingainetta tai hormonihoitoa ulkomailla, esimerkiksi

34. Kreatiini on urheilussa käytettävä lisäravinne, tribulus terrestris puolestaan yrtti, jonka vaikutuksista testosteronitason nousuun on kiistelty. Ks. esim. <http://altmedicine.about.com/od/herbsupplementguide/a/tribulus.htm>.

Deca-Durabolinia, ja huomannut, että se on auttanut kyseiseen vaivaan. Dopinglinkistä kysytään neuvoa siitä, miten tällaista hoitoa voisi saada, mitä riskejä siihen liittyy ja miten hoidossa käytettävät aineet vaikuttavat. Kysymyksiä määrittää ensinnäkin uteliaisuus aineiden potentiaalista, mutta selvästi myös huoli niiden sivuvaikutuksista – kyseessä kun ovat dopingaineet. Tietämättömyys ja ennakkokäsitykset dopingaineista heijastuvat siten myös aineiden hoidolliseen käyttöön. Vastauksissaan Dopinglinkin asiantuntijat kehottivat kääntymään oman lääkärin puoleen ja korostavat, että lääkinnällisessä käytössä aineet eivät ole dopingia vaan hoitoa.

MISTÄ DOPINGLINKKI-AINEISTO KERTOO?

Tämän aineiston pohjalta ei voi tehdä yleistyksiä. Se tarjoaa kuitenkin kiinnostavan näköalan käyttäjien terveyskäyttäytymiseen ja joihinkin haittoihin sekä käyttäjien läheisiä koskevaan problematiikkaan. Aineisto myös vahvistaa käsityksiä käyttäjien tiedontarpeesta. Yhdistämällä tässä luvussa tehtyjä havaintoja toisiinsa ja muihin tämän tutkimuksen aineistoihin, löytyy useita huomionarvoisia seikkoja.

Dopingin käyttäjät, varsinkin ensikertalaiset, tarkkailevat aktiivisesti kehoaan ja terveyttään. Tämä on luonnollista, sillä käytöllä pyritään nimenomaan positiivisiksi katsottuihin muutoksiin kehossa. Siten myös mahdollisista haittavaikutuksista ollaan tietoisia ja niiden ilmaantumiseen reagoidaan. Dopinglinkki-aineisto yhdessä haastattelu- ja keskustelupalsta-aineistojen kanssa viittaa siihen, että yleisesti käyttäjät seuraavat aineiden vaikutuksia hyvinkin tarkkaavaisesti. Kun ei-toivottuja vaikutuksia ilmenee, ainakin osa käyttäjistä etsii niihin selvitystä ja ratkaisuja. Dopinglinkin kysyjät eivät kuitenkaan olleet ”heavy useita” eli kaikkein suurimpien annosten käyttäjiä. Muiden aineistojen valossa ”heavy userien” ryhmällä vaikuttaa olevan kaikkein alhaisin terveystaju ja siten se on myös altein riskeille ja haitoille (ks. Hoikkala ym. 2005; Puuronen 2006).

Dopinghuolta värittää epävarmuus. Koska aineiden vaikutuksista ei ole varmaa tietoa, eikä käyttö tapahdu lääkärin valvonnassa, saattavat mahdolliset haitat näyttäytyä vakavampina kuin, mitä ne todellisuudessa ovat. Tämä herättää tiettyä ”harmaata huolta”. Useista kysymyksistä välittyä tiedon puute ja aito epävarmuus siitä, miten haittoihin tulisi reagoida, ketä konsultoida ja minne hakeutua hoitoon. Tämä oli luettavissa etenkin kokemattomampien

käyttäjien kysymyksistä. Kärjistäen huolen voisi tiivistää siten, että jokainen särky kuurin aikana tai pian sen jälkeen nähdään mahdollisena pysyvänä haittavaikutuksena.

Kysymyksissä on havaittavissa merkkejä ”dopingfobiasta”. Tämä ilmenee siten, että dopingin maineen seurauksena palveluun tulee kysymyksiä, joissa pelätään aineiden vaikutuksia esimerkiksi siksi, että lääkepakkauksen tuoteselosteessa niiden mainitaan aiheuttavan positiivisen dopingtuloksen testeissä. Tiettyjä kemiallisia yhdisteitä sisältävät aineet leimautuvat helposti dopingiksi, eikä niiden lääkinnällistä tarkoitusta ymmärretä. Tässä näyttäytyy tiedon puute ja huippu-urheilun dopingdiskurssin konstruktivistinen voima. Tiettyjä lääkkeitä itsessään pelätään ja ollaan huolissaan jopa niiden sivuvaikutuksista flunssan hoidossa. Dopinglinkin palvelu oikaisee väärää ennakkokäsityksiä yksi kerrallaan, joskaan se ei liene kaikkein nopein tapa.

Vaikuttaa siltä, että Dopinglinkin kaltaiselle palvelulle on tilausta, vaikkakin se lienee tällä hetkellä alikäytetty. On helppo argumentoida laajemminkin avoimemman ja faktapohjaisemman dopingneuvonnan tärkeydestä. Kun aineita joka tapauksessa käytetään, jäävät käyttäjät tällä hetkellä huolten ja haittojen kanssa yksin. Dopinglinkkiaineisto kielii siis ei-hysteerisen ja ääripäitä silloittavan dopingkeskustelun tarpeesta.

LUKU 9: Doping lainvalvontaviranomaisten silmin

Tässä luvussa tarkastellaan, miten dopingaineet näkyvät lainvalvontaviranomaisten työssä ja toisaalta millainen kuva rikollisen alamaailman dopingkuvioista piiryy. Luvun tyyli ja rakenne ammentavat kriminologisesta tutkimuksesta (ks. esim. Kinnunen 2008; Kainulainen 2011).

Kontrolliviranomaisten tuottamat aineistot ovat tärkeä osa ”varjojen arkistoja”. Dopingaineiden kohdalla ne tarjoavat tietoa muun muassa dopingrikollisuudesta, käyttäjistä, poliisin toiminnasta ja markkinoista (ks. myös Kinnunen 1996, 3). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään poliisin PATJA-tietokannasta (ks. luku 2) kerättyjä rikosilmoituksia ja niiden liitteitä vuodelta 2009. Aineiston keruun hakusanoina sähköisestä tietokannasta olivat ”lievä dopingrikos”, ”dopingrikos” ja ”törkeä dopingrikos”. Aineisto käsittää kaikki tapaukset, jotka tuottivat osuman näillä hauilla, eli myös sellaiset, jotka eivät johtaneet dopingin osalta rangaistusseuraamuksiin. Lisäksi luvussa hyödynnetään tullihallitukselta ja Rovaniemen poliisissa toimivalta Martti Karjulalta tutkimuskäyttöön saatua aineistoa sekä kuutta asiantuntijahaastattelua.

Haastateltuja henkilöitä olivat Rovaniemellä keskusrikospoliisin rikosylikonstaapeli Martti Karjula, joka seurasi aktiivisesti dopingrikollisuutta Lapissa vuosituhannen alussa; Rovaniemen tullin PTR-rikostiedusteluyksikön yhdysmies Antti Valle; tullihallituksen ylitarkastaja Marjut From, joka on seurannut tullin tietoon tullutta dopingrikollisuutta vuodesta 1994; Keski-Suomen poliisilaitoksella huumerikostutkinta- ja tarkkailuryhmässä 10 vuotta toiminut vanhempi rikoskonstaapeli Mika Kettunen; Tampereen tullin tullilylitarkastaja ja tutkinnanjohtaja Marko Onttonen sekä Jyväskylän keskusrikospoliisin rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkonen, joka on ollut mukana huume- ja dopingrikostutkinnassa toistakymmentä vuotta. Viranomaisrekisterien rinnalla haastateltavilla oli paljon niin kutsuttua hiljaista tietoa (Törrönen 2006), joka valaisee laajemmin dopingrikollisuuden luonnetta.

Viranomaisrekistereihin kirjautuu aineistoa riippuen viranomaistoiminnan aktiivisuudesta – tässä tapauksessa erityisesti poliisin ja tullin. Toisin sanoen viranomaisten kiinnostus dopingasioita kohtaan määrittää kirjautuneen tiedon

laatua ja määrää (ks. myös Kinnunen 2008, 14). On myös huomattava, että viranomaisaineistot eivät sisällä poliisilta piiloon jäävää toimintaa (Kivivuori 2005, 2–3), ne eivät siis sisällä suurta osaa dopingrikoksista ja -rikollisuudesta.

Dopingkontrollin tehokkuudesta Suomessa ei ole tarkkoja arvioita. Huumausainetutkimuksessa on haarukoitu, että noin 5–10 prosenttia tuotetuista aineista saadaan viranomaistoimin pois markkinoilta (Partanen 2002). Samaa prosenttilukua käytetään myös arvioitaessa yksittäisten huumausainerikosten, niihin syyllistyneiden henkilöiden tai takavarikkomäärien jäämistä viranomaishaaviin. Pekka Hakkarainen ym. (2008) arvioivat, että vuonna 2004 poliisi ja tulli onnistuivat takavarikoimaan 10–25 prosenttia markkinoilla liikkuvasta kannabiksesta. Arvio perustui usean erilaisen tutkimusaineiston yhdistämiseen. Dopingaineiden kohdalla vastaavanlaisen tutkimuksen tekeminen ei ole mahdollista.

Aineiston valikoivuudesta ja metodologisista haasteista huolimatta poliisin tuottamien aineistojen katsotaan kuvaavan suhteellisen hyvin esimerkiksi viranomaistoiminnan kohteeksi joutuneiden rikollisia taustoja ja rikollisuuden piirteitä (Kinnunen 1996; 2008). Tässä tapauksessa poliisin aineistot kertovat myös sellaisesta käyttäjäryhmästä, jota ei muilla keinoin tavoita. Käyttäjähastattelussa kävi ilmi, että usein käyttöä peitellään ja salataan, mutta viranomaiskontakteista mainitsivat vain harvat. Internet-keskusteluissa näistä kuntodopingin käryistä oli enemmän puhetta, mutta sielläkin lähinnä tullitakavarikoista. Vaikuttaakin siltä, että stereotyyppinen ”roinaajabodaaja” tai ”kevätkuuriittelija” ei yleensä joudu viranomaiskontrollin piiriin.

Rikosilmoitusaineiston tapahtumakuvausten kautta saakin käsitystä dopingrikosten luonteesta ja tietoa rikosten tekijöistä. Myös muut rikosilmoitukseen kirjatut tiedot, kuten kotietsinnöissä tehdyt löydökset, laboratorio näytteiden tulokset ja osallisten selitykset tarkentavat kokonaisuutta (ks. myös Kinnunen 2008). Poliisin tuottama tieto kuvaakin ennen kaikkea dopingin pimeintä kulmaa, pikkurikollisuutta ja siihen Suomessa usein kytkeytyvää sekoilun maailmaa.

Heini Kainulainen (2011) on tutkimuksessaan tarkastellut, miten paljon poliisi ja tulli ovat onnistuneet paljastamaan dopingrikoksia, minkälaisia muutoksia rikosten määrässä on tapahtunut eri vuosina sekä miten tapaukset ovat edenneet oikeusprosessissa. Tutkimuksessa taustoitetaan myös dopinglainensäädäntöä. Dopingrikos tarkoittaa ”dopingaineiden laiton valmistamista, maahantuontia, levitystä tai niiden yrittämistä” (mt., 5). Aineiden hallussapito omaan käyttöön ei siis ole rangaistavaa. Se voi kuitenkin johtaa syytteesen

laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä, mikäli on oletettavissa, että aineet on tuotu maahan salakuljettamalla (Kettunen 2010, 10–12; Karjula 2011).

Lain soveltamisessa pulmaksi on osoittautunut suuren määrän määrittäminen, eli milloin voidaan katsoa, että hallussapidon tarkoituksena on aineiden levittäminen, varsinkin kun aineiden määrät omassa käytössä saattavat olla suuria (Kettunen 2010; Kainulainen 2011). Sama hankaluus koskee myös suuren ja erittäin suuren määrän – dopingrikoksen ja törkeän dopingrikoksen – välistä rajaa. Vuonna 2001 dopinglakia säädettäessä lainsäätäjä jätti rajojen tarkemman määrittelyn lainsoveltajien tehtäväksi (Kainulainen 2011, 8–9).

Dopingainelain voimaantulon 1.9.2002 jälkeen suuren määrän raja-arvot ovat vaihdelleet eri oikeusasteissa. Nykyinen tuomioistuinkäytäntö vaihtelee edelleen, mutta nojaa usein aiempiin tuomioihin ja niiden yhteydessä annettuihin asiantuntijalausuntoihin. Hallituksen esityksessä (HE/2001) lausuttiin melko epäselvästi, että omaan käyttöön hyväksytyyn määrän dopingainetta voi katsoa riittävän *lyhyehköksi* määrääjäksi. Esimerkiksi Timo Seppälä on katsonut levityksen tarkoittavan anabolisten steroidien ja testosteronin sekä sen johdannaisien kohdalla yli 300 tabletin ja yli 10 lääkeampullin määrää. Tällöin laillinen hallussapito tarkoittaisi noin kahden kuukauden tarvetta. (Ks. myös Kainulainen 2011, 9–16.)

Huomattavan suuren määrän rajaksi tuorein ohjenuora tuomioistuinkäytännössä nojaa korkeimman oikeuden päätökseen vuodelta 2009. Siinä huomioitiin ensimmäistä kertaa muiden tekijöiden rinnalla aineiden vaarallisuus, tässä tapauksessa anabolisten steroidien terveyshaitat. Tuolloin kyseessä oli 60 ampullia istukkahormonia, 450 kappaletta mesterolonia ja 100 kappaletta stanotsolia sisältäviä tabletteja. Korkein oikeus teki päätöksen, että kyseessä ei ollut törkeä dopingainerikos. (Kainulainen 2011, 20–24.) Törkeäksi rikos voi määrittyä paitsi erityisen suuren määrän vuoksi myös, jos rikoksella on haettu erityisen suurta taloudellista hyötyä, toiminta on ollut järjestäytyntä esimerkiksi rikollisjärjestön puitteissa tai jos aineita on välitetty alaikäisille (Kettunen 2010, 8–9; Kainulainen 2011).

Dopingaineiden käyttöä ei siis säädetty rangaistavaksi vuonna 2002. Mahdolliset terveyshaitat huomioitiin hallituksen esityksessä (HE/2001), mutta käytön kriminalisointia ei pidetty tarpeellisena (ks. myös Kinnunen 2003). Pelkona oli käyttäjien siirtyminen toimimaan yhteiskunnan ulkopuolella, leimautuminen rikollisiksi ja jääminen pois terveydenhuollon piiristä. Lisäksi huomioitiin se, että huippu-urheilussa on omat dopingsäännöksensä ja sanktionsa, jotka aiheuttavat kiinni jääville huomattavia seuraamuksia,

kuten kilpailukieltoja. Kuten Essi Kinnunen (2003) toteaa, lainsäädäntö antaa joka tapauksessa signaalin, että dopingiin liittyvä toiminta on paheksuttavaa. Jättäessään käytön kriminalisoimatta dopinglainsäädäntö väisti myös vuoden 1972 huumausainelain aiheuttaman tilanteen, jolloin esimerkiksi kannabiksen käytön kriminalisoinnin myötä merkittävän kokoisen ihmisjoukon toiminta määrittyi rikokseksi ja kyseiset henkilöt poikkeaviksi (ks. Christie & Bruun 1985).

Käytön kriminalisoimatta jättämisellä voidaankin katsoa olevan myönteisiä vaikutuksia erityisesti leimautumisen suhteen. Dopingaineiden käyttäjistä ei tehty lainsäädännöllä poikkeavia tai rikollisia, mikä olisi saattanut vaikuttaa heidän toimintaansa dopingaineiden ja myös muun elämäntyylin osalta (ks. Becker 1963, 1–2; Soothill ym. 2009, 1–13). Howard Beckerin klassisen (1963, 25–39) poikkeavuusuran määritelmän mukaan poikkeavuuden määrällä ja laadulla saattaa olla suuri merkitys yksilön identiteetin kannalta. Dopingaineiden käytön paljastuminen ja sitä kautta rikolliseksi leimautuminen syventäisi poikkeavuutta ja siihen liittyvää stigmaa (Goffman 1963). Näin myös yksilön kokemana poikkeavuus olisi rikosoikeudellisine sanktioineen syvempää ja sen heijastumat identiteetissä suuremmat – itsen mieltäminen rikolliseksi. Tämä saattaisi johtaa yhteiskunnallisen paheksunnan rinnalla rikollisuuden kehittymiseen, rikolliseen elämäntyyliin ja asenteeseen sekä yhteiskunnan normeista piittaamattomuuteen (ks. Soothill ym. 2009; Kekki 2009, 117–118; Karjula 2011).

Dopingaineiden käytön kriminalisoimatta jättäminen on siis merkittävää käyttäjien kannalta, varsinkin kun he joutuvat joka tapauksessa kärsimään poikkeavan leimasta. Toisin sanoen he kärsivät vain huijarin tai hölmön leimasta (ks. esim. luku 5), mutta eivät sentään rikollisen. Sen sijaan dopingrikoksista epäillyt ovat yleensä epäiltyinä – ja usein myöhemmin syytettyinä – myös muista rikoksista, kuten seuraavassa aineiston analyysissä ilmenee. Moniin heistä rikollisen leima siis osuu joka tapauksessa.

DOPINGTAPAUKSET PATJA-TIETOKANNASSA 2009

Mika Kettunen (2010, 32–37) esittää keskeisimmät toimenpiteet dopingrikosten tutkinnassa seuraavasti: kotietsintä ja rikospaikatutkinnan dokumentointi, takavarikointi, takavarikoitujen aineiden kuvaus ja lähettäminen rikoslaboratorioon sekä kuulustelu, jossa pyritään selvittämään aineiden alkuperä ja

hallussapidon tarkoitus. Lopuksi pyritään arvioimaan ainemäärää. Näiden toimenpiteiden tiedot päätyvät lopulta myös PATJA-tietokantaan. Analyysin perusteella edellä mainittuja rutineja on dopingrikosten tutkinnassa seurattu yleisesti ottaen varsin tarkasti ja tutkinnan myötä kerätyt tiedot on kirjattu huolellisesti.

Vuoden 2009 PATJA-aineiston 73 tapauksessa epäiltyjä oli yhteensä 92. Muutamassa tapauksessa epäiltyjä ei ollut lainkaan, mutta monissa tapauksissa heitä oli kaksi tai useampia. Epäillyistä miehiä oli 85 ja naisia seitsemän (ks. Kinnunen 1996, 138–139). Naisia epäiltiin dopingrikoksesta kahdessa tapauksessa: yhdessä tapauksessa pienen määrän hallussapidosta, joka ei ollut omaan käyttöön ja toisessa dopingaineiden myynnistä. Muut naisepäilyt liittyivät tutkintojen yhteydessä ilmenneisiin muihin rikoksiin, eikä kukaan naisista ollut käyttänyt dopingia. Tämä ei ole yllättävää, sillä tyypillisesti juuri miehet käyttävät dopingaineita ja touhuavat niiden parissa huippu-urheilu ulkopuolella (ks. luku 3; Salos pohja 2008; Myllyniemi 2009; Raevuori 2009; Kainulainen 2011, 45; Hakkarainen ym. 2011). Heini Kainulaisen (2011, 45) tutkimuksessa vuosina 2007–2008 dopingrikoksista tuomituista vain kahdeksan prosenttia oli naisia.

PATJA-aineistossa nuorimmat epäillyt olivat kolme 20-vuotiaasta, vanhimmat kaksi 57-vuotiaasta. Mediaani oli 30 vuotta ja keski-ikä 31 vuotta (ks. myös Kainulainen 2011). Ikäjakauma oli melko tasainen noin 40 ikävuoteen asti, jota vanhempia epäiltyjä oli jo selvästi vähemmän; 41-vuotiaita tai vanhempia oli yhteensä yhdeksän.

Ammattien ja aseman puolesta jakauma oli seuraavanlainen: erilaisia rakennusalan työntekijöitä oli 27, työttömiä 11, sekatyömiehiä 9, opiskelijoita 9, järjestysalan työntekijöitä 4, kokkeja 3, muista ammasteista yksi tai kaksi mainintaa (yhteensä 27) sekä 2 eläkeläistä. Pääosin epäillyt työskentelivät fyysistä työtä vaativissa palkansaaja-ammasteissa (yhteensä 52). Tässä näyttäytyy kuntodopingin kytkös ammatilliseen pääomaan (ks. luku 10). Ammatteja, joissa fyysinen voima on tarpeen, ovat esimerkiksi rakennusala ja erilaiset järjestys- ja turvallisuusalan toimet, mutta yhtäläillä rikollisten piirissä velanperintä ja muu fyysisen väkivaltaan tai sen uhkaan liittyvä toiminta. Ote rikosilmoituksesta³⁵:

35. Tekstiä on muokattu tunnistetietojen häivyttämiseksi.

Tapausesimerkki:

Mieshenkilö teki poliisille ilmoituksen joutuneensa kiristuksen uhriksi. Kertomansa mukaan kaksi *rikollisjengin* jäsentä olivat väkivallalla pakottaneet hänet luopumaan järjestyksenvalvontatyöstä. Hänelle oli ilmoitettu, että toiselle kiristäjistä olisi pitänyt ilmoittaa järjestyksenvalvojan vaihdosta ja enää ei ollut asiaa kyseiseen tehtävään. Toinen kiristäjä oli sanonut, että jos ei usko, niin kyyti on kylmää. Kiristäjä oli laittanut käden takintaskuun ja antanut ymmärtää, että hänellä on ase. Lisäksi uhannut ampua, mikäli puhe ei riitä. Toinen kiristäjä lisäksi uhannut tökkiä puukolla reikiä jos ei usko puhetta. Mies joutuisi myös maksamaan hyvitystä ”luvattomasta” työstä. Tästä aiheutui hänelle taloudellinen vahinko.

Poliisi suoritti kotietsinnän epäiltyjen asuntoon liittyen kiristykseen. Etsinnän yhteydessä löytyi puoliautomaattipistooli. Lisäksi löytyi 35 ampullia erilaisia hormonivalmisteita.

14 kpl Decadurabolin, 12 kpl Sustamix, 3 kpl Fenobolin, 3 kpl tuntematon valmiste, 1 kpl Sustamix, 1 kpl Boldenone Undecylenate, 1 kpl Supertest.

Willy Pedersen ym. (2001) esittävät, että dopingaineiden – erityisesti anabolisten steroidien – käyttöä esiintyy sellaisissa sosiaalisissa ryhmissä, joissa aggressiivinen käyttäytyminen ja väkivalta ovat osa sosiaalisia normeja. Tällöin voima ja fyysisuus ovat välineitä sosiaaliseen hyväksyntään, osa ryhmäidentiteettiä ja alakulttuurista pääomaa (Thornton 1995). Pedersen ym. (2001) katsovat, että dopingaineet ovat symboliasemassa erityisesti tietyissä nuorten ryhmissä. Ne viestivät väkivallan kiinnittyvän ryhmän sosiaalisiin käytänteisiin – dopingaineiden käyttö tai pelkkä niiden läsnäolo viestii henkilön arvostavan ryhmän fyysiseen voimaan ja väkivaltaan liittyviä arvoja. Toisaalta ”alamaailmassa” (mm. MacDonald 1997; Häkkinen 2003) dopingin käyttö on myös funktionaalista. Alamaailmassa ”lähtökohtana on toisaalta taloudellinen selviytyminen, toimeentulo ja vaurastuminen, toisaalta ulkopuolisia uhkia vastaan koettu turvallisuudentarve. Näitä päämääriä saavuttaakseen se turvautuu lakien ja normien vastaiseen toimintaan ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen” (Häkkinen 2003, 194).

Kurt Skarberg ym. (2010) ovat tutkineet Ruotsissa anabolisten steroidien ja väkivallan suhdetta. Heidän tiukan kvantitatiivinen lähestymistapansa löytääkin niiden välille yhteyden. Mutta kuten muutamissa muissa tutkimuksissa

(mm. Pedersen ym. 2001; Klötz 2006), tulosten tulkinnassa alleviivataan rikollisen elämäntyylin merkitystä tärkeimpänä selittävänä tekijänä (Skarberg 2010). Samoin ruotsalaiset Fia Klötz ym. (2006) löysivät yhteyden aseellisten ryöstöjen, petosten ja anabolisten steroidien käytön välillä, mutta myös heidän tekemänsä tutkimus päättyi etsimään selitystä aineiden ohella ja niiden sijasta rikollisesta elämäntyylistä.

Jussi Perälä (2011, 140–146) on väitöskirjassaan tarkastellut väkivaltaa osana huumausainekauppaa. Kytkös dopingaineisiin tulee lähinnä amfetamiinin välittämisen yhteydessä, joka on tämän tutkimuksen eri aineistoissa valossa yleisesti dopingin yhteydessä esiintyvä huumausaine. Huumekaupan näkövinkkelistä katsottuna väkivallalla on ensisijaisesti symboliarvoa. Perälä (mt.) kirjoittaa väkivallan uhan olevan myös voimavara, pääoma, jolla turvataan erilaisten myyntisopimusten noudattaminen. Doping on siis apuna voimanhankinnassa, mutta toisaalta dopingkauppaa voidaan huumeiden lailla joutua turvaamaan väkivallan uhalla.

Poliisiaineistossa oli kenties hieman yllättävää turvallisuusalan työntekijöiden suhteellisen vähäinen osuus, sillä haastatteluissa ja internet-aineistossa oli laajemmin viitteitä kyseiseen alaan. Tämä voi myös viestiä siitä, että turvallisuusalalla toimivat henkilöt eivät joudu helposti tekemisiin poliisin kanssa. Onhan turvallisuusala tietyllä tapaa poliisin yhteistyökumppani ja (pikku) rikollisuuden vastakohta. Lisäksi kriminologiasta tiedetään varsin hyvin, että poliisikontrollin kohteeksi joudutaan valikoidusti – kiinnijääneet ovat herkästi huumausaineiden käyttäjiä sekä tapa- ja pikkurikollisia (esim. Kinnunen 2008), eivät niinkään säännöllisiä tuloja nauttavia normaalikansalaisia.

Epäiltyjen asuinpaikan mukaan tapaukset jakautuivat seuraavasti: Helsingistä 19 epäiltyä, Tampereelta 10, Kuopiosta 6, Joensuusta 6, Sastamalasta 5, Hämeenlinnasta 4, Vantaalta 4, Vaasasta 3, Seinäjoelta 3, Jyväskylästä 3 ja muilta paikkakunnilta yksi tai kaksi mainintaa. Maantieteellisesti tapauksia oli siis lähes kaikkialla Suomessa, mutta jonkin verran rannikkoseudulle ja etelään painottuen (ks. myös Kainulainen 2005, 164).

Ulkomaiden kansalaisia oli epäiltyjen joukossa kuusi ja he olivat viidestä eri maasta. Kaksi ulkomaalaista oli osallisena merkittävässä maahantuonti- ja myyntitapauksessa, mutta muutoin epäillyt olivat suomalaisia. Myös Kainulaisen (2011) tutkimuksessa on todettu, että useimmiten dopingrikosten takana on suomalaisia, ja samasta kertoivat myös asiantuntijahaastattelut.

Mitä aineita?

Löydettyjä aineita oli valtava kirjo ja niiden määrät vaihtelivat niin suuresti, ettei niitä kaikkia ole mielekästä eritellä, varsinkin kun joissakin selostuksissa puhutaan yleisellä tasolla vain ”anabolisista steroideista”, ”hormoneista” tai ”testosteronista”, kun taas toisissa eritellään tarkasti tuotenimet, vaikuttavat aineet ja niiden määrät (ks. myös Kainulainen 2011). Kun aineet oli tarkoitettu omaan käyttöön, niitä oli useimmiten muutamia satoja tabletteja tai joitakin kymmeniä ampulleja. Vähimmillään hallussa oli muutamia tabletteja, enimmillään kymmeniä tuhansia ampulleja ja tabletteja. 21 tapaukseen liittyi amfetamiini, ja myös muita huumeita vilisi joukossa. Ampuma-ase liittyi 17 tapaukseen.

Seuraavassa on kotietsintäraportti, jossa epäilty oli tuonut ulkomailta lueteltuja aineita. Tämä tapausesimerkki toimii myös havainnollistuksena aineista, joita aineistossa esiintyi:

Tapausesimerkki:

Efortin ampulleja 60 kpl
Efedriina Level-lääkkeitä tabletteina
356 kpl valkoisia pillereitä, efedriiniä, käyttänyt noin 20 kpl
piippu jossa käytetty hasista
Efortil Comprimidos 32 kpl käyttöä jonkin verran
Valkoiset pillerit 2 kpl, ostanut 5 käyttänyt kolme
Sydämen muotoinen valkoinen pilleri 8 ostanut 10–15 Amfetamiinia tai ekstaasia
Aineet tuotu Suomeen repussa tai matkalaukussa
Dianapol 500kpl
testoviron 16 ampullia
Trenbolone Hexahydro Denzocarbonate ampullia
Satnozolol 5 ampullia
Sustanol 5 ampullia
Stanatzol 250 kpl
danapol 480 kpl
Metandienonia 3kpl käyttänyt 300–400 kpl
Oxa-andronolia 370
Brufen 59kpl
Nolvadex 29 kpl

Oxandrenon 49
 Stanatzolia 101
 Primobol 7 ampullia käyttänyt yhden
 Propionate 8 kpl käyttänyt yhden
 Winstrol Depot 1 ampulli
 Vaaleanpunainen viisikantainen pilleri 1000
 metamfetamiinia 0,5g
 Clenbuterol 50 kpl
 Vaaleanpunainen tabletti 3 ostanut 5, joista käyttänyt 2 ekstaasi
 Vihreä pilleri 6 ostanut kymmenen käyttänyt 4 ekstaasi
 Sininen pilleri 2 ostanut 5 käyttänyt 3.
 Viron seteliin käärittynä polttanut metamfetamiinia.

Hävitetty KRP:n labrassa

Edellisessä tapauksessa aineet oli tarkoitettu oman käytön lisäksi myyntiin. Tyypillisempi oli tapaus, jossa aineita oli selvästi vähemmän, vain omaan käyttöön, ja lisäksi joitakin huumausaineita:

Tapausesimerkki:

Partio pysäytti ajoneuvon.

Tavaroista löytyi mm. 30 dopingampullia, marihuanaa 11 g sekä kaasusumutin.

Hallusta löytyi 10 ampullia Deca-Durabolin nandrolonia ja 20 ampullia Sustabol-250 testosteroniesteriä. Aineet hankittu omaan käyttöön ja suunnitellut aloittavansa käytön ennen kuin joutuu lähtemään vankilaan. Kassista löytyi kosmetiikkapussin sisältä kaksi marihuanarouhetta sisältävää pussia, joissa yhteensä 7,4g. Venäläisvalmisteinen kaasusumutin kassissa.

Tapausten erittelyä

Valtaosa tapauksista tuli ilmi muiden rikosten tutkinnan yhteydessä tai muutoin sattuman kautta (ks. myös Kainulainen 2011). Vain seitsemässä tapauksessa poliisi tutki alun perin dopingrikosta³⁶, kuudessa rikokselle ei löytynyt epäiltyä

36. Dopingrikosten tutkinta ei ole poliisin prioriteettilistan kärkipäässä (Kinnunen 2003; Kainulainen 2011; viranomaishaastattelut).

ja 56 tapauksessa aineita oli vain omaan käyttöön tarvittava määrä. Koska dopingin hallussapito omaa käyttöä varten on sallittua, dopingrikoksista ei yleensä koidu tekijöilleen erityisen suurta harmia. Suurimmassa osassa tapauksia epäilty oli syyllistynyt kuitenkin myös muihin rikoksiin. Siten dopingrikos on usein rikoksista merkityksettömin.

Yleisimmät oheisrikokset olivat huumausaineiden hallussapito- ja käyttörikos (yhteensä 47), rattijuopumus tai muu liikenne- tai ajoneuvorikkomus (32) ja ampuma-aserikos (15). Törkeitä rikoksia oli melko vähän (18), ja niistä kaksi oli dopingrikoksia, yhdeksän huumausainerikoksia. Yleisin kiinnijäämisen syy oli poliisiin suorittama auton tai ajoneuvon pysäyttäminen, minkä jälkeen kuljettaja oli joko antanut positiivisen alkoholi- tai huumetestin tai autosta oli löytynyt doping- tai huumausaineita (17 tapausta).

Poliisiaineisto voidaan tapahtumakuvausten perusteella tyyppitellä seuraavasti: 1. *vankilassa sattuneet tapaukset* (10 tapausta) 2. *muiden rikosten tutkinnan yhteydessä paljastuneet tapaukset* (26) 3. *erilaisen koheltamisen, kuten huumeiden käytön tai rattijuopumuksen kautta paljastuneet tapaukset* (27) ja 4. *tapaukset, joita poliisi on tutkinut dopingrikoksina* (7). Näiden tapausryppien ulkopuolelle jää vain kolme tapausta: armeijan saapumistarkastus, dopingaineiden löytyminen roskiksesta ja tarkastus oikeuden istuntoon saapuessa. Näistä kahdessa ensimmäisessä tapauksessa rikokselle ei löytynyt epäiltyä, kun taas kolmannessa oikeuden istuntoon syytettäväksi saapunut oli kantanut mukanaan dopingaineita. Tämä vaikutti erikoiselta, sillä hän oli luultavasti tiennyt joutuvansa tarkastettavaksi.

Vankilassa sattuneet tapaukset jakautuivat kolmeen tyyppiin: salakuljetusyrityksiin (4 kpl), sellitarkastuksiin (3 kpl) ja vankilan yleisistä tiloista tehtyihin löydöksiin (3 kpl). Salakuljetusyrityksissä lomilta palannut vanki oli yrittänyt kuljettaa sisällään dopingia ja usein myös huumausaineita tehdäkseen luultavasti ainakin osalla näistä kauppaa; epäilemättä vankilan sisällä on kova kysyntä. Määrät olivat joissakin tapauksissa yllättävän suuria ja sellitarkastusten yhteydessä löytyneet määrät puolestaan viittasivat lähinnä omaan käyttöön. Tapauksissa, joissa vankilahenkilökunta oli löytänyt vankilan julkisista tiloista dopingkätkön, rikoksesta epäiltyä ei löytynyt.

Tapausesimerkki:

Poistumisluvalla poistunut ja palatessaan pantiin eristämistarkkailuun, jossa ulostanut kolme muovikapselia – jollaisia yleensä suklaamunien sisällä.

teipattu kiinni ja pakattu kondomeihin. (...) Tarkoitus myydä lääkkeet vankilassa, koska siellä niistä niin mahdoton kysyntä.

Näyte yksi jonka kyljessä luki protsku: 98 kappaletta metandienonia, joka on anabolinen steroidi. Näytteessä 2 jossa luki Teemu oli sisällä 20 tramadolia ja 99 temgesic 0,4 tablettia. Näytteessä 3 sisällä 40 kpl subutex 8 mg tablettia.

Dopingaineiden käytöstä vankiloissa löytyy jonkin verran tutkimusta. Taimi Korte ym. (1996) selvittivät huumausaineiden ja dopingin käyttöä neljässä Suomen vankilassa vuonna 1995. Vastaajista 9,6 prosenttia kertoi käyttäneensä joskus dopingaineita ja tutkimushetkellä käytöstä vankilassa raportoi 3,7 prosenttia. Käyttäjien keski-ikä oli noin 27 vuotta. (Ks. myös Joukamaa 1992.)

Ruotsissa toteutettiin kahdessa tutkintavankilassa laaja kysely vuosien 2002–2008 aikana. Dopingaineita joskus kokeilleita oli aineistossa (n=3597) 924 henkilöä, siis 26 prosenttia. Heistä miehiä oli 904 ja naisia 20. Pope ym. (1996) haastattelivat 133 vankia Massachusettsissa selvittäessään dopingaineiden käytön ja rikollisuuden välistä yhteyttä. Kaikki haastatellut olivat miehiä. Seitsemän prosenttia käytti haastatteluhetkellä anabolisia steroideja. Rikosten ja anabolisten steroidien käytön välillä ei löytynyt selvää yhteyttä. Tutkimusten perusteella voi kuitenkin sanoa, että dopingaineet ovat osa joidenkin rikollisten elämäntyylä ja niiden käyttö vankiloissa on selvästi koko väestöä yleisempää (ks. esim. Kivivuori & Linderborg 2009). Myös Jussi Perälän (2011, 185) haastattelema henkilö kertoo, että rikollisjengin X ”hormonituonti johtui lähinnä siitä, koska ne lähestulkoon kaikki bodaa”.

Muiden rikosten tutkinnan yhteydessä esiintyneet tapaukset olivat sisällöltään ja luonteeltaan hyvin kirjavia. Tutkitut rikokset vaihtelivat vakavuusasteeltaan ja teoiltaan. Pääosin tapaukset olivat pikkurikoksia, joissa doping oli vain sattumanvarainen löydös. Joukossa oli kuitenkin myös joitakin vakavampia rikoksia, joissa takana oli järjestäytyneitä rikollisuutta. Niissäkin doping oli yleensä vain kotietsinnän yhteydessä tehty löydös ja tarkoitettu jonkun epäillyistä omaan käyttöön.

16 tapauksessa dopingia löytyi eriasteisten huumerikosten tutkinnan yhteydessä. Näistä kuudessa tapauksessa oli suoritettu kotietsintä huumerikoksen vuoksi ja löydetty samalla dopingia. Neljässä tapauksessa oli suoritettu ruumiintarkastus kadulla huumeepäihtymysepäilyn vuoksi ja samalla löydetty joko hallusta tai myöhemmin kotietsinnässä dopingia. Kuudessa tapauksessa oli tutkittu törkeää huumausainerikosta ja tutkintojen yhteydessä löytyi myös

dopingia. Huumeiden ja dopingrikosten yhteyttä tarkastellaan lähemmin jäljempänä.

Muiden rikosten tutkinnan yhteydessä dopingia paljastui kymmenessä tapauksessa. Näihin lukeutuivat varkaus (2), näpistys (1) törkeä kiristys (2), törkeä pahoinpitely (1), törkeän pahoinpitelyn yritys (1), pahoinpitely (1) ja muun, erittelemättömän rikoksen yhteydessä suoritettu kotietsintä (2). Näistä suurimmassa osassa dopingia löytyi kotietsinnän yhteydessä, muutamissa tapauksissa ruumiintarkastuksessa. Toisen törkeän kiristyksen ja törkeän pahoinpitelyn taustalla oli järjestelmällisempää rikollisuutta, varkaudet ja näpistys olivat pikkurikollisten suorittamia ja pahoinpitely sekä törkeän pahoinpitelyn yritys olivat vahvan päihtymystilan seurauksia. Muiden tapausten taustoista oli vain vähän tietoa.

Tapausesimerkki:

X:n epäillään anastaneen 4 Playstation-peliä Anttilan Toptenista foliokassia käyttämällä. Turvallisuustarkastuksessa löytyi ainetta, jonka kertoi olevan testosteronia.

Partio meni paikalle. Vartijat luovuttivat epäillyn poliisille. Anastetun omaisuuden arvo muutama sata euroa ja saatiin myyntikuntoisena takaisin. Hallussa kassi, jonka sisäpuoli oli vuorattu foliolla. Kassi oli piilotettu hupparin sisälle. Lisäksi hallusta löytyi muovinen rasia, jossa valkeaa jauhetta. Kertoi sen olevan testosteronia. Asianomistaja vaatii rangaistusta, muttei korvausta. Epäilty myönsi syyllistyneensä varkauteen ja dopingrikokseen.

Koheltamisten seurauksena paljastuneet dopingrikokset muodostivat suurimman ryhmän ja olivat tyypillisimpiä tapauksia. Tavanomaisessa tapauksessa poliisi pysäytti amfetamiinipäissään holtittomasti ajaneen kuskin, jolta löytyi hallusta hieman huumausaineita, laitton ase ja dopingaineita omaan käyttöön. Ylipääntään liikenteenvalvonnan seurauksena haaviin oli jäänyt monta dopingtapausta, jotka vaihtelivat luonteeltaan. Kolmessa tapauksessa kuljettaja oli ajanut poukkoillen ja kolmessa ylinopeutta. Yhdessä tapauksessa poliisi oli pysäyttänyt anastetuksi ilmoitetun ajoneuvon, yhdessä tapauksessa huonokuntoisen auton ja yhdessä tapauksessa poliisi oli saanut vihjeen rattijuoppoudesta. Kahdeksassa tapauksessa pysäyttämisen tarkka syy ei ilmene, mutta aineiston pohjalta voi päätellä, että poliisilla oli ollut vähintään epäilyksiä kuljettajan päihtymyksestä.

Kymmenessä tapauksessa doping paljastui poliisin saatua hälytyksen liittyen

päihtyneeseen sekoiluun. Suurimmassa osassa tapauksia päihtymys oli alkoholin ja huumeiden yhteiskäytön aiheuttamaa. Tapauksista kolmessa epäillyllä oli ampuma-ase ja yhdessä puukko. Aseita oli käytetty sivullisten tai tuttavien uhkailuun. Aseenkantolupaa ei ollut kenelläkään epäillyistä. Neljä tapausta oli eriasteista riehumista, kuten julkisella paikalla vartijoiden, omaisten tai sivullisten uhkailua sekä metelöintiä. Kahdessa tapauksessa epäilty oli sammunut ulos ja poliisi oli suorittanut ruumiintarkastuksen. Näihin tapauksiin liittyi alkoholi ja amfetamiini.

Koheltamistapauksissa doping näyttäytyy ensinnäkin pikkurikollisen alakulttuurin osana ja toisekseen vain löydöksenä päihtyneen hölmöilyn seurauksena (esim. Kivivuori & Lindeborg 2009, 13–14). Useissa tapauskuvauksissa dopingin ilmoitettiin olevan omaan käyttöön. Jotkut epäillyt kertoivat, että eivät olleet ehtineet aloittaa kuuria, toisilla se oli kesken ja jotkut olivat kuurinsa joskus aloittaneet, mutta se oli myöhemmin keskeytynyt. Dopingin käyttö ei näyttäytynyt erityisen systemaattisena: joillakin siihen ei vaikuttanut liittyvän edes saliharrastusta. Doping on monille helppoa voimanhankintaa työnteon tai rikollisen toiminnan helpottamiseksi ja toisaalta yksi aine muiden (mm. amfetamiinin, alkoholin ja kannabiksen) joukossa kulttuurissa, jossa aineiden kanssa toimiminen – sekä käyttö että kauppa – on arkipäivää. Siten dopingin käyttö sopii kuvaan koko elämäntyylin holtittomuuden kanssa (ks. myös Hakkarainen 1987, 131–133). Holtittoman toiminnan vuoksi nämä henkilöt joutuvat usein tekemisiin myös poliisin kanssa.

Tapausesimerkki:

Kertonut ostaneensa omaan käyttöön 100 kpl pieniä punertavia tabletteja sisältäneen ”hormonipurkin”. X:n mukaan napit kasvattavat lihasmassaa. Oli maksanut purkista tuntemattomalle myyjälle 10 euroa. Hän kertoi syöneensä ostamiaan pillereitä alkuun 2 viikon ajan, 2tbl päivässä ja nostaneensa päiväannoksen kaksi päivää ennen kiinnijääntään neljään tablettiin päivässä. Ei osannut kertoa toimivatko hormonit koska ei ollut vielä kertomansa mukaan aloittanut varsinaista treeniä.

Tapausesimerkki:

Epäilty kertoi olleensa illalla baarissa ja nauttinut hieman alkoholia. Hän ei kuitenkaan muistanut ollenkaan baarista poistumistaan. Epäilty epäili

että hänen juomaansa oli salaa laitettu jotain huumaavaa ainetta. Seuraava muistikuva epäilyllä oli vasta poliisiasemalta aamulla. Epäilty ei myöskään muista miten ase on hänelle joutunut ja kiistää että olisi tahallisesti sitä pitänyt hallussaan.

Epäillyn asuntoon tehtiin kotietsintä, jossa löytyi bentsodiatsepiineja, jotka palautettiin epäilylle, koska hänellä oli voimassa oleva resepti. Asunnosta löytyi myös 3 kpl 200 mg testosteroniampulleja sekä yksi 2 ml ampulli muuta dopingainetta. Epäillyn mukaan aineet olivat tarkoitettu hänen omaan käyttöönsä, eikä niihin ollut reseptiä.

Seitsemän tapausta, joissa poliisi erityisesti tutki dopingrikosta, olivat seuraavanlaisia: kahdessa läheinen (käyttäjän äiti ja käyttäjän puoliso) oli ilmiantanut dopingin käyttäjän, jonka poliisi oli todennut syyllistyneen dopingrikokseen, mutta syytetä ei nostettu, koska aineet olivat omaan käyttöön. Yhdessä tapauksessa epäilty oli jäänyt kiinni tullissa ja hänen hallustaan oli paljastunut dopingaineita yli oman käytön rajan.

Neljässä tapauksessa poliisi oli tutkinut nimenomaisesti dopingrikosta epäilynsä aineiden maahantuonti ja välittäminen. Yhdessä tapauksista aineita oli tilattu internetin kautta, muissa tapauksissa maahantuontireitti ei ilmene. Yhdessä tapauksista mukana oli myös huumeiden myyntiä, ja se vaikutti kaikkein ammattimaisimmalta toiminnalta. Kolmessa muussa tapauksessa dopingaineita oli myyntiin riittävästi, mutta ei erityisen suurta määrää. Kyse vaikutti olevan suhteellisen pienimuotoisesta kaupasta.

Tapausesimerkki:

UU:n ja EE:n epäillään välittäneen dopingaineita. Tutkittaessa löytyi asunnolta Sustanol 250 ja Libol-100 ampulleja. UU:n lompakosta löytyi velkalista.(...)

UU kertoo että ampullit ovat hänen ja hän tuonut ne EE:n asunnolle. Kertoo tilanneensa niitä ulkomailta netin kautta. Kertoo tilanneensa ja käyttäneensä dopingaineita vuoden aikana n. 2000–2500 euron arvosta. (...) UU:lta ja tarkoitus oli myydä ne eteenpäin. Myöntää syyllistyneensä laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen mikä käy ilmi siitä, että hormonit tuotu ulkomailta.

Edellä mainittujen neljän tapauksen lisäksi dopingin myyntiaikeita paljastui seitsemän muun tutkinnan yhteydessä. Näistä tapauksista viidessä doping löytyi lähinnä sattuman kautta: kahdessa tapauksessa poliisin pysäytettyä ajoneuvon, yhdessä tapauksessa epäillyn sekoiltua baarissa aseensa kanssa, yhdessä tapauksessa tutkittaessa törkeää pahoinpitelyä ja yhdessä tapauksessa epäillyn hortoiltua kadulla amfetamiinipäissään. Kahdessa muussa tapauksessa epäiltyjen koteihin tehtiin etsinnät huumerikosepäilyn vuoksi ja samalla löydettiin huomattavia määriä dopingaineita. Näissä tapauksissa osoittautui, että sekä huumeet että doping olivat rahanteon välineitä ja molemmissa tapauksissa dopingia löydettiin suhteessa enemmän kuin erilaisia huumausaineita.

Kaikista 11 tapauksesta, joissa myyntiaikeita ilmeni, vain kolmessa tapauksessa vaikutti olevan kyse järjestäytyneemmästä toiminnasta, johon kytkeytyi useampaa erilaista rikollista kaupantekoa sekä laajempaa rikollista taustaa. Viidessä tapauksessa muu rikollisuus oli suhteellisen pienimuotoista, kuten aseensa hallussapito tai huumeiden käyttö. Kolmessa tapauksessa doping oli ainoa rikos. Tapauksista kahdeksassa myyntiaikeet vaikuttivat selviltä ja määrät olivat ilmeisen suuret. Enimmillään aineita oli yhdellä epäillyistä myytäväksi noin 500 käyttöjakson verran.

Dopingin ja huumausaineiden sekä ampuma-aseiden yhteydestä

Dopingirikollisuus on siis kiinnittynyt osaksi muuta rikollisuutta. Heini Kainulaisen (2011, 46) mukaan hieman yli 60 prosentissa vuosina 2007–2008 annetuista tuomiosta mukana oli muita rikoksia. Yleisimpiä rikosnimikkeitä dopingrikosten ohella olivat lääkerikos, huumausainerikos, laitton tuontitavaraan ryhtyminen, kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja törkeä huumausainerikos (mt.). Nämä samaiset rikostyyppit olivat yleisiä myös nyt käsillä olevassa aineistossa. Huomionarvoista on, että osa dopingaineiden levityksestä kytkeytyy huumausainekauppaan. Sama ilmiö näyttää myös käyttäjätasolla, eli pieniä määriä doping- ja huumausaineita esiintyy samoilla henkilöillä. Tätä ei tule tulkita siten, että kuntodopingin käyttäjät olisivat yleisesti tekemisissä rikollisuuden tai huumausaineiden kanssa, vaan tässä tehdyt havainnot koskevat viranomaisten kontrollitoimien kohteeksi joutuneita henkilöitä.

Doping- ja huumausainerikollisuuden yhteys on tutkimusten mukaan useasti ilmeinen (From 2011; Kainulainen 2011; From 2011; Skärberg ym. 2010). Tämän tutkimuksen poliisiaineistossa huumausaineet kytkeytyivät 38 tapaukseen, joista 26 tapaukseen liittyi huumeiden käyttö. Tapauksissa esiintyi useita huumausaineita ja usein lukuisia eri aineita yksittäisissä tapauksissa. Eri

huumausaineryhmät esiintyivät lukumääräisesti rikosilmoituksissa seuraavasti: amfetamiinit³⁷ 24, kannabistuotteet 20, bentsodiatsepiinit 12, opioidit 11, ekstaasi 7, kokaaiini 4 ja GHB (gamma) 1. Merkittävin rooli oli amfetamiinilla, joka vaikuttaa kytkeytyvän suhteellisen kiinteästi sellaisiin rikolliskulttuureihin, joiden piirissä pyörii myös dopingaineita³⁸.

Amfetamiini mainittiin siis 24 rikosilmoituksessa. Näistä yhdessä amfetamiiniksi epäilty aine osoittautui metandienoniksi³⁹, eräessä ilmoituksessa amfetamiini mainitaan epäillyn rikoshistorian yhteydessä ja yhdessä tapauksessa epäillyn puoliso oli väittänyt tämän sotkeutuneen myös amfetamiinikauppoihin, mutta näyttöä siitä ei ollut. Yhteensä siis 21 dopingtapaukseen amfetamiini kytkeytyi varmuudella.

Näistä amfetamiinin käyttöä oli 15 tapauksessa. Tyypillisesti tapaukset tulivat ilmi pikatesteinä liikennevalvonnan yhteydessä. Amfetamiinin hallussapitoa oli 14 tapauksessa, jotka menevät käytön kanssa osittain päällekkäin. Hallussapitotapauksista kuudessa poliisin oletus oli, että amfetamiinia oli tarkoitus myös välittää. Näistä muutama oli suuremman luokan ”piridiili”, joissa kyse oli vähintään useammasta kymmenestä amfetamiinigrammasta. Amfetamiinin maahantuontia oli kahdessa tapauksessa, joista toisessa se oli jäänyt yritykseksi. Lisäksi kolmessa tapauksessa mainittiin epäillyn mahdollisista aiemmista kytköksistä amfetamiinikauppoihin.

Tapaukset, joissa mukana oli myös amfetamiinia, eivät pääpiirteissään eroa poliisiaineiston muista dopingtapauksista. Amfetamiini vaikuttaa kuitenkin olevan usein läsnä samoissa kuvioissa, erityisesti pikkurikollisten maailman puolella. Sen taustalla saattavat olla aineiden yhteiset välityskanavat. Marjut From (2011) tullista arvioi, että huumausaineiden myyjät kauppaavat välillä dopingaineita pienempien rangaistusten ja riskin vuoksi. Näin voidaan taata toimeentulo ja oma huumausaineiden käyttö myös silloin kuin huumausainekaupassa on taukoja (ks. Perälä 2011).

Lopuksi on hyvä korostaa, että poliisiaineistossa esiintyvistä dopingin ja huumausaineiden yhteydestä ei voi tehdä sellaista yleistystä, että kaikki tai

---

37. Amfetamiini ja metamfetamiini; selvyuden vuoksi tästä eteenpäin puhutaan vain amfetamiinista, joka myös esiintyi tapauksissa selvästi metamfetamiinia useammin.

38. Amfetamiinin ja dopingaineiden suhdetta on selitetty eri tavoin: amfetamiini toimii ainakin laihdutuskeino ja treenin tehostajana (mm. Seppälä 1999; Mutanen 2006; Rossi 2007; myös käyttäjä- ja viranomaishaastattelut).

39. Anabolinen steroidi.

edes monet dopingin käyttäjät olisivat tekemisissä amfetamiinin kanssa. Kyse on lähinnä siitä, että rikollisessa alamaailmassa liikkuvat päihdeongelmaiset pikkurikolliset käyttävät ja pitävät hallussaan myös dopingaineita.

Muut huumausaineet eivät olleet aineistossa niin selvässä roolissa kuin amfetamiini. Aineiston kannabisrikokset olivat suurimmaksi osaksi pienten määrien hallussapitoa ja käyttörikoksia. 20 tapauksesta 17:sta kannabismäärä jäi alle 12 gramman ja useissa epäilty tunnusti pienten määrien käytön. Vain kolmessa tapauksessa mainittiin suurempia määriä tai esiintyi kannabiksen kasvatusta. Näissäkin löydöksissä epäilty väitti kannabiksen olevan omaan käyttöön. Tämä tukee muutamissa haastatteluissakin esiin nousutta tietoa, että jotkut dopingin käyttäjät suosivat kannabista paitsi viihdekäytössä, myös rentoutuakseen fyysisen rasituksen jälkeen ja kipulääkkeenä.

Bentsodiatsepiinit olivat lähinnä epäiltyjen omassa käytössä. Joillakin oli myös esittää reseptit aineille. Myös ekstaasitablettien ja opioidien määrät ja epäiltyjen omat kertomukset viittasivat lähinnä omaan käyttöön. Jälkimmäisiin muutamilla oli myös esittää reseptit. Sen sijaan kokaiinitapauksista kahdessa mainittiin melko suurten määrien myynti.

Dopingrikoksilla on siis yhteys tiettyjen huumausaineiden käyttöön, mutta ainakaan käytössä olleen aineiston mukaan kytköstä laajamittaiseen huumausainekauppaan ei voida osoittaa. Sen sijaan dopingin käyttäjätasolla ja alimmilla välittäjäportailta aineet näyttäisivät liikkuvan osittain samoissa käsissä. Synnä tähän lienee yksinkertaisesti se, että samat henkilöt käyttävät itse sekä dopingaineita että huumausaineita – ensisijaisesti amfetamiinia ja kannabista. Tästä viestivät myös takavarikoiden suhteellisen pienet ainemäärät. Suonensisäinen huumeiden käyttö mainittiin vain yhdessä tapauksessa. Aineiston valossa vaikuttaa siltä, että epäillyt eivät ole niinkään olleet ”narkkareita” (vrt. Tammi ym. 2011; Perälä 2011) vaan suurimmaksi osaksi stimulanttien ja kannabiksen tapakäyttäjiä (ks. Salasuo 2004a) tai astetta hoitettomampia ”sekoilijoita” (ks. Hakkarainen 1987).

Ampuma-aserikoksista oli dopingrikosten ohella epäilty 17 henkilöä. Epäilyistä kolme oli lievää, kaksi törkeää ampuma-aserikosta. Kuten dopingaineet, myös aseet olivat useimmissa tapauksissa sattumanvarainen löydös. Kiinnijäämiset tapahtuivat yleensä muiden rikosepäilyiden myötä, ja aseet löytyivät etsinnöissä. Vain kolmessa tapauksessa nimenomaisesti aseiden kanssa heiluminen oli alkuperäinen poliisin intervention laukaisija, jonka kautta luonnollisesti myös dopingrikos paljastui. Näihin kolmeen ”heilumistapaukseen” liittyi päihtymys, kuten kuuteen muuhunkin epäilyyn. Toisin sanoen

noin joka toisessa asetapauksessa epäilty oli päihtynyt joko alkoholista, amfetamiinista, kannabiksesta tai sekakäytöstä. Aivan kuten dopingrikoksissa laajemminkin, suurin osa epäillyistä vaikutti pikkurikollisilta. Vain viidessä tapauksessa asean hallussapitäjä oli ilmeisemmin ammattirikollinen, esimerkiksi moottoripyöräkerholainen tai suurten dopingerien välittäjä. Tällaisissa töissä aseelle saattaa hyvinkin olla käyttöä. Eräs epäilty oli kertonut kuulusteluissa poliisille hankkineensa asean ”koska hänellä on varustautuneita vihamiehiä”.

MITÄ PATJA-AINEISTO KERTOO?

Poliisin ”antidopingtoiminta” ei tämän aineiston perusteella juuri tavoita isoja tekijöitä, vaan suurimmaksi osaksi pikkurikollisia ja heidänkin kohdallaan lähinnä hätistelee omaa käyttöä (ks. myös Kainulainen 2011). Mikäli laajempaa ja suurimittaisempaa dopingrikollisuutta halutaan tavoittaa, olisi luultavasti keskityttävä ammattimaisten rikollisjärjestöjen toimintaan, johon usein kytkeytyy myös laajamittaisempaa huumekauppaa. Toisaalta suurempaa dopingrikollisuutta lienee verrattain vähän internetin yleistyessä aineiden hankintakanavana (Kainulainen 2011, 72; From 2011). Nyt käsillä olleessa aineistossa isoja dopingrikoksia ei paljastunut kuin muutamia ja useimmat niistäkin sattuman kautta. Toisaalta pieniin dopingtapauksiin, joissa aineet ovat omaan käyttöön, poliisin resurssit eivät myöskään tuhlaannu, sillä yleensä ne paljastuvat muiden rikosten yhteydessä.

Aineiston epäillyt eivät useimmiten olleet varsinaisia ammattirikollisia. Siitä kertovat tavat, joilla he jäivät poliisille kiinni: juopunutta koheltamista, kaahailua amfetamiinipäissään ja monenlaista muuta riskinottoa. Aarne Kinnunen (1996, 54) toteaa, että suomalaiset pikku- ja taparikolliset ovat usein päihderiippuvaisia ja toimivat päihtyneinä, mikä helposti tekee touhusta amatöörimaista ja poliisille suhteellisen helposti seurattavaa (ks. myös Häkkinen 1995, 19). Seuraava tapausesimerkki on tyypillinen:

Epäilty1 oli ollut kuskina epäillylle2 ja he olivat käyneet Jyväskylässä. Palatessaan epäilty2 oli mennyt niin huonokuntoiseksi, että epäilty1 tuonut terveyskeskukseen. Sairaanhoidtaja havainnut taskussa asean ja ottanut sen pois. Lisäksi puukko ja kalsium-tablettipurkissa huumausaineksi epäiltyä ainetta.

Ampuma-ase Colt kaasuilmapistooli.

Turvatarkastuksessa taskusta löytyi pippurisumute ja verinen ruisku. KRP:n labran mukaan aine amfetamiinia ja tabletit metandienonia.

Rikollinen kulttuuri voidaan nähdä myös tietynlaisena uravalintana (mm. Becker 1963; Kuure 1996; Soothill ym. 2009). Rikolliselle uralle osin ajautetaan, osin se muodostuu omaksi ratkaisuksi. Se on ala, jossa voi edetä ja kehittyä aivan kuin muillakin ammattialoilla. Doping voi epäilemättä tarjota apua ja oikopolun tällä uralla ja myös ansaintamahdollisuuden. Toisaalta dopingaineiden kanssa ”säätäminen” saattaa tarjota myös sosiaalista pääomaa (mm. Bourdieu 1986) kyseisessä alakulttuurissa. Ehkä olennaisimmin doping kytkeytyy pikkurikolliseen alakulttuuriin kuitenkin machoilun ja yleisemmin aineiden käyttämisen kautta. Toiminta on usein sellaista, että rymistellään ylinopeudella lasista läpi, otetaan isoja riskejä, tapellaan ja kohelletaan. Dopingaineiden käytön aiheuttamat terveysriskit näyttävät tässä maailmassa toissijaisina, eikä normaaliyhteiskunnan antama dopingstigma rikollisessa alakulttuurissa liikkuvan mieltä pahemmin purista (ks. Monaghan 2001, 25–45).

Dopingrikokset kertovat myös kahden sosiaalisen maailman lomittumisesta. Tietyillä duunarialoilla, lähinnä rakennusosalalla, työskentelevät miehet hakevat dopingin käytöstä voimaa. Siitä on heille hyötyä työssä ja se sopii yhteen alan sosiokulttuuristen merkitysten kanssa. Raskas työ vaatii raskaat hovit ja se taas tuntuu sisältävän usein joidenkin kohdalla myös alkoholia ja amfetamiinia (Ks. luku 10; myös Seppälä & Salasuo 2002). Tässä yhteydessä kiinnijäämiset ovat sattumia, joiden kautta doping paljastuu. Toisaalta tasaisin välein toistuvat kiinnijäämiset lienevät usein vain ajan kysymys.

Huippu-urheilun parissa tapahtuvaan dopingin käyttöön ei tässä aineistossa ollut minkäänlaisia viitteitä.

DOPING RIKOSTILASTOJEN VALOSSA SEKÄ TULLIN JA POLIISIN SILMIN

Jotta saataisiin lisäkuva siitä, miten dopingaineet näyttävät viranomaisille, luodaan katsaus rikostilastoihin nojaten pitkälti Heini Kainulaisen (2011) tutkimukseen. Lisäksi tarkastellaan, mitä viranomaishaastattelujen kautta selvisi, eli millaisena dopingrikollisuus näyttää tullille ja poliisille. Katsaus täydentää PATJA-aineiston havaintoja ja tarjoaa tietoa myös dopingrikollisuuden yleemmistä portaista.

Tilastokeskuksesta löytyy tiedot dopingrikoksista vuodesta 2003 lähtien.

Heini Kainulainen (2011) on tarkastellut tutkimuksessaan tilastoidun dopingrikollisuuden kehitystä vuosina 2003–2009. Tänä aikana poliisi tutki keskimäärin 85 dopingrikosta vuodessa ja tullin vastaava luku oli 120. Kaikkiaan dopingrikosten määrä on kasvanut vuosien 2003–2009 välillä. Vuonna 2003 poliisi tilastoi 90 ja tulli 73 rikosta, kun taas vuonna 2009 luvut olivat 64 ja 222 (Kainulainen 2011). Vuosina 2003 ja 2004 poliisi tilastoi tullia enemmän dopingrikoksia (ks. Kainulainen 2006, 179–181), mutta vuodesta 2005 lähtien on tullin tutkimien rikosten määrä ohittanut poliisin vastaavat (Kainulainen 2009, 203–204). Tullin oman arvion mukaan muutoksen taustalla on lisääntynyt internetin kautta tapahtuva dopingaineiden tilaaminen (From 2011).

Tilastoidusta rikollisuudesta selvästi suurin osa on nimikkeiltään dopingrikoksia. Lievien dopingrikosten määrä on ollut vuosina 2003–2009 tullilla alle kuusi prosenttia ja poliisilla noin 16 prosenttia. Vastaavasti törkeiden dopingrikosten määrä on molemmilla viranomaisilla 8–9 prosenttia tapauksista. Rikoksesta epäiltyjä on Kainulaisen (2011, 29) mukaan ollut vuosina 2007–2009 poliisilla keskimäärin 92 henkilöä ja tullilla 154 henkilöä. Keskimäärin vain 6 naista on ollut vuosittain epäiltyinä. Iältään dopingrikoksia tekevät selvästi eniten yli 21-vuotiaat miehet.

Takavarikoitujen aineiden määrässä on esiintynyt suurta vuosittaista vaihtelua. Yleinen trendi on ollut laskeva. Vuonna 2003 tulli takavarikoi yli 600 000 tablettia tai ampullia ja vuonna 2009 luku oli 65 000. Dopinglain voimaantulon jälkeen vuonna 2002 takavarikkomäärät laskivat nopeasti. Poikkeuksena on vuosi 2006, jolloin tullin itäinen piiri nappasi Kiinasta lähtöisin olleen peräti 11 miljoonan tabletin ja ampullin erän (From 2011). Vuonna 2007 takavarikkomäärät asettuivat tasolle, jolla ne olivat myös vuonna 2009. Takavarikkomäärästä ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä dopingaineiden todellisesta esiintymisestä käyttäjien keskuudessa. (Kainulainen 2011, 27–30.)

Maahantuonnista

Aineiden maahantuonti on siirtynyt aiempaa vahvemmin internetiin (ks. myös Kainulainen 2011). Internet-kaupassa lähetysmaat vaihtelevat usein, eikä lähetysmaa välttämättä ole sama maa kuin se, jossa aineet valmistetaan ja varastoidaan. Postilähetys saattaa tulla esimerkiksi Maltalta, mutta aineet on valmistettu vaikkapa Turkissa. Marjut From kertoo, että aineiden valmistus vaikuttaa keskittyneen viime aikoina Itä-Eurooppaan ja Aasiaan, muun muassa Slovakiaan ja Kiinaan. Suomen päässä aineiden kanssa toimivat henkilöt ovat kuitenkin suurimmaksi osaksi suomalaisia. Ulkomaalaisia dopingbisneksessä

on hyvin vähän, mikä toisaalta kertoo myös siitä, että aineet tulevat nykyään usein internetin välityksellä suoraan käyttäjille.

Suomessa maahantuontireitit ja -tavat ovat muuttuneet. Vielä 2000-luvun alussa suurin osa dopingtakavarikoista tehtiin tullin itäisessä piirissä⁴⁰. Sitten aineista ”ryssävitokset” ovat vaihtuneet ”thai-vitoksiin”: nykyään takavarikot ovat painottuneet eteläiseen Suomeen, mikä kertoo juuri postipaketitakavarikoiden lisääntyneestä määrästä. Niitä onkin lähes 90 prosenttia takavarikoista. Tavallisen postin välityksellä aineita tilataan useimmiten henkilökohtaiseen käyttöön suhteellisen pieniä määriä, mutta kasvavassa määrin erilaisten kuriiripalveluiden toimittamina myös levitykseen. Levitykseen tulevia isompia määriä saapuu maahan edelleen myös maitse, tällöin yleensä Venäjältä tai Baltian maista. Sen sijaan esimerkiksi lomamatkoilta lentokoneitse ei aineita enää tuoda entiseen tapaan. Seuraavassa klassinen, vielä vuosituhanen alussa tyypillinen maahantuontitapa (From 2011):

Suomalaismies lentäen Bangkokista Helsinkiin. Häneltä löytyi kolmessa matkalaukussa olleesta muovipussista yhteensä 93 119 tablettia erilaisia hormonivalmisteita (Anabol 5 mg, Di-anabol 10 mg, Stanazolol 5 mg ja Andriol 50 mg). Tableteista epäilty kertoi maksaneensa Bangkokissa yhteensä 5430 USD. Hän ilmoitti saaneensa asian toimeksi henkilöltä, jonka nimeä hän ei halunnut paljastaa.

Rovaniemen keskusrikospoliisin rikosylikonstaapeli Martti Karjula ja tullin yhdysmies Antti Valle kertovat, että Pohjois-Suomeen aineet tulevat yleensä kahta eri reittiä: suurin osa netin kautta tehtyinä tilauksina, jolloin on yleensä kyse tilaajan tai korkeintaan hänen kaveripiirinsä omaan käyttöön tarkoitetuista määristä, ja toisaalta isommat aine-erät saapuvat yleensä maitse Etelä-Suomesta. Pohjoisen maarajan kautta kuljetetaan ilmeisesti olemattoman vähän aineita. Tähän syyksi Karjula arveli, että pohjoisen rajoilla liikennevirrat ovat pieniä ja siksi helposti kontrolloitavissa ja toisaalta pohjoisen markkinat ovat liian pienet, jotta maahantuonti sitä kautta olisi kannattavaa. Sen sijaan Keski-Suomessa maarajan yli tuodaan yhä jonkin verran aineita. Suurin osa aineista saapuu kuitenkin eteläisen tullipiirin kautta. Jyväskylän keskusrikospoliisin

---

40. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että takavarikkoja tehtiin ainakin vielä vuosituhanen alussa selvästi vähemmän touko–elokuussa. Toisin sanoen aineiden tarve on korkeampi salikaudella. (From 2011.)

rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkonen painottaa myös, että Suomi ei läheskään aina ole loppukäyttömaa. Sen sijaan idästä Suomeen tulevat aineet jatkavat usein matkaansa Ruotsiin ja Norjaan, joissa hinnat ovat korkeammalla Suomea tiukemman dopinglainsäädännön vuoksi.

Dopingrikollisuudesta ja -rikollisista

Kuten PATJA-tietokanta, myös haastatellut viranomaiset kertovat, että useimmiten dopingrikokset paljastuvat sattumalta, kuten huumerikosten tutkinnan kautta. Poliisi saa myös jonkin verran vihjeitä, mutta niiden perusteella tutkimisessa on omat ongelmansa. Esimerkiksi verrattaessa huumejuttujen tutkimiseen poliisilla ei ole yhtä paljon pakkokeinoja, kuten puhelinkuuntelua, käytettävissään. Siten isotkin dopingtapaukset saattavat jäädä selvittämättä. Vanhempi rikoskonstaapeli Mika Kettunen ja rikosylikonstaapeli Marko Onttonen esittävät, että ainakin törkeisiin dopingrikoksiin tulisi saada telekuunteluoikeus. Toinen lainsäädännöllinen ongelma poliisin näkökulmasta on dopinglainsäädännön epätarkkuus ja tulkinnallisuus. Näistä useimmin mainittiin törkeän dopingrikoksen määritelmän epäselvyys. Rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkonen pohtii, voitaisiinko törkeän dopingrikoksen kvalifointiperusteita täydentää. Tällöin esimerkiksi tahallinen väärennosten tai erityisen vaarallisen dopingaineen kauppaaminen voisi olla lähtökohta törkeälle dopingrikokselle.

Dopingaineet tarjoavat muun muassa lievien tuomioiden takia suhteellisen riskittömän rahanhankintakeinon rikollisissa piireissä, usein huumekaupan ohessa (myös Kettunen 2010, 38). Tällaisessa kaupassa, olivatpa aineet hankittu netin kautta tai muita reittejä, on tyypillistä, että yksi henkilö hankkii suurehkon määrän ja välittää sitä eteenpäin. Kettunen arvioi, että käyttäjä maksaa aineista noin kaksinkertaisen hinnan verrattuna siihen, mitä myyjä on maksanut. Onttonen kertoo, että maahantuonnin jälkeen välittäjäportaita voi olla kolmekin.

Yksi ongelma suurten ainemäärien kaupassa on, että suuria määriä varastoitessa lääkaineet saattavat ehtiä vanhentua. Aineiden pitkäaikainen varastointi aiheuttaa myös viranomaisille tutkinnallisia ongelmia: aineiden alkuperän selvittäminen vaikeutuu, kun ne on saatettu hankkia monta vuotta ennen niiden löytymistä takavarikossa. Suurten määrien dopingkauppa tapahtuu rikollismaailman ylätasolla ammattilaisten toimesta. Osa heistä tekee kauppaakin myös huumausaineilla, mutta jotkut ovat keskittyneet vain dopingiin.

Nokkonen kertoo myös, että dopingaineita liikuttavat piirit ovat hyvin verkostoituneita sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti. Tässä taustalla vai-

uttaa se, että suuria toimijoita ei Suomen kokoiseen maahan mahdu kovin paljon. Siten kauppiaat tuntevat toisensa ja tarvittaessa täydentävät toistensa varastoja, mikä onkin tarpeen, kun käyttäjä saattaa tarvita yhden kuurin aikana lukuisia eri aineita. Myös suhteet muihin maihin ovat kunnossa: Kettunen kertoo, että maahantuontiverkostojen pohja on luotu jo Neuvostoliiton aikana. Dopingkaupassa on mukana sekä järjestäytyneitä rikollisryhmiä että yksittäisiä toimijoita. Näillä tahoilla on usein hyvät yhteydet toisiinsa. Siten laajat levitysringit mahdollistuvat ja Suomessa dopingkauppa pyörii suhteellisen jouhevana kokonaisuutena. Itse aineiden levittäminen tapahtuu huumekaupastakin tuttuja tukkuportaita pitkin (ks. Dorn ym. 1992; Perälä 2011). Varsinkin internetin kautta tapahtuva maahantuonti on kuitenkin mahdollistanut myös pienimuotoisemman, järjestäytyneestä rikollisuudesta riippumattoman kaupanteon.

Kettunen mainitsee, että dopingrikollisilla tavataan usein myös luvattomia aseita. Hän katsoo tosin, että dopingrikollisuus itsessään ei ole erityisen väkivaltaista. Isojen dopingrikosten yhteydessä esiintyy luonnollisesti myös rahanpesua. Rikosylikonstaapeli Martti Karjulan ja tullin yhdismies Antti Vallen mukaan doping kytkeytyy yleisimmin väkivallantekoihin ja huumeiden käyttöön, erityisesti amfetamiiniin. Tämän kytköksen syyksi arveltiin aineiden liikkumista samoissa piireissä ja amfetamiinin käyttöä treenitehosteena.

Nokkonen painottaa, että pääasiallisesti dopingia välittävät rikolliset poikkeavat jonkin verran huumeidiilereistä. Suurin ero on se, että toiminta on tarkempaa ja ammattimaisempaa, säntillisempää. Tätä tukee myös Onttonen: ”Ei perinteinen huumemies säädä dopingia.” Taustalla on se, että huumekaupassa asiakkaat ovat usein huono-osaisempia ja päihdeongelmaisia, monesti myös välittäjät (ks. myös Perälä 2011). Sen sijaan dopingkaupassa asiakkaat toimittavat maksut ajallaan ja välittäjät toimivat järjestelmällisemmin. Suurin osa dopingin käyttäjistä onkin tavallisia työssäkäyviä ihmisiä, jotka ovat rikollisuuden kanssa tekemisissä vain dopingaineiden kautta (myös Karjula 2011). Juuri tämän normaaliuden takia dopingpiirit näyttävät suljettuina myös viranomaisille. Käyttäjät eivät paljastu helposti, koska he eivät kohella ja he osaavat peitellä käyttöönsä. Tämä pienentää riskiä jäädä viranomaishaaviin ja myös riskiä joutua ongelmiin rikollisissa piireissä. Käytön peittelyn vuoksi käyttäjät eivät myöskään ole halukkaita kertomaan käytöstään, sillä siten normaaliuden kulissi murtuisi.

Viranomaisten mukaan markkinoille saapuvat aineet löytävät yhtä hyvin tiensä niitä haluaville huippu- kuin kuntourheilijoillekin. Urheilulajeittain he

katsoivat käytön painottuvan voimailulajeihin ja toisaalta ammattikunnittain järjestysalalle. Myös rikollisessa maailmassa aineiden käyttö on viranomaisten mukaan varsin yleistä. He arvioivat, että useat rikolliset tuskin pitävät dopingaineita riskinä laisinkaan, ne ovat ”lisäravinteita”, joilla kasvatetaan voimaa, eikä dopingia välttämättä edes pidetä varsinaisesti rikollisena toimintana. Rikosten kyllästävässä maailmassa asiat ovat luonnollisesti eri suhteessa kuin normaaliyhteiskunnassa. Useat viranomaishaastattelut myös muistuttavat, että vankiloissa dopingia käytetään varsin yleisesti.

Dopingaineista

Kun takavarikoituja aineita on testattu tullin laboratorioissa, ne ovat suurimaksi osaksi osoittautuneet toimiviksi. Toisin sanoen ne sisältävät vaikuttavia aineita, vaikka ne eivät olisikaan aitoja tuotteita. Ampullin kylkeen saatetaan laittaa jonkin rekisteröidyn lääkemerkin tunnuksia, vaikka itse aine on valmistettu laittomissa laboratorioissa. Silloin tällöin viranomaiset törmäävät myös tapauksiin, että oikeilta lääketehtailta on onnistuttu saamaan dopingaineita, joita on lantrattu ja laitettu uuteen pakettiin. Pimeillä markkinoilla liikkuvat aineet ovat useimmiten väärennöksiä, mutta esimerkiksi From (2011) katsoo, että on myyjän edun mukaista levittää toimivia aineita, sillä täten myyjä saa aineitaan kaupaksi jatkossakin. Varsinkin haittojen esiintyminen on myyjän etujen vastaista – tosin kaikki viranomaiset tiesivät kertoa takavarikoista, joissa väärennöksissä on esiintynyt vaarallisia jatkeaineita.

Dopingmarkkinoilta jää poliisiin haaviin jatkuvasti myös tyystin toimimattomia aineita, jotka useimmiten kuitenkin myydään oikean näköisissä pakkauksissa. Esimerkiksi tabletit saattavat sisältää anabolisten steroidien sijaan kalkkia. Näiden tehottomuus saattaa jäädä käyttäjältä huomaamatta, mikäli kierroksessa on muitakin aineita. Tällaisista aineista kiinni jäätessä tuomiota ei luonnollisesti voida antaa, vaikka aine olisi ollut rikollinen. Karjula ja Valle katsovat myös, että feikkien myymisessä taustalla on eräänlainen pikavoittomentaliteetti: vaikka saman kauppiaan luokse ei enää palattaisi, rahat on ainakin kerran saatu.

Anabolisten steroidien ollessa edelleen yleisin aineryhmä kasvuhormonitakavarikoiden määrät ovat viime vuosina olleet kasvussa. Ilmeisesti kasvuhormonia on ollut enemmän saatavilla, sen laatu on parantunut ja hinta halventunut, ja se on siten saavuttanut jalansijaa.

Taulukko 3. Arvioita tiettyjen dopingaineiden tukkuhinnoista

Valmiste	Vaikuttava aine	Kutsumanimi	Hinta (€) yksikköä kohden
Deca-Durabolin 1 ml	nandroloni	Deca	3,00–3,20
Pronabol 10 mg	metandienoni	Ryssän kymppi	0,22
Nolvadex 10 mg	tamoksifeeni	Nolva	0,35–0,50
Sustanon 1 ml/250 mg	testosteroni	Susta	5
Oxymetholone 50 mg	oksimetoloni	Okxy	0,30–1,20

(Lähde: Kettunen 2010)

Aineiden hinnat vaihtelevat huomattavasti, yleensä tietysti perustuen aineen vahvuuteen. Mika Kettunen (2010, 30–32) on koornut joitain dopingaineiden hintoja. Taulukossa 3 on nähtävissä hintaesimerkkejä. Luvut perustuvat 2004–2006 dopingrikostutkinnoissa löydettyihin listoihin ja epäiltyjen kertomuksiin sekä joiltain osin vuonna 2009 haastatellun dopingaineiden käyttäjän kertomuksiin. Hinnat ovat tukkuhintoja, eli käyttäjän maksama hinta on tätä korkeampi, mahdollisesti noin kaksinkertainen.

LUKU 10: Käyttäjänäkökulma

Informantti 1: No ku se on sit, se on niinku niin sitovaa ja sit bodaus varsinki ni siin joutuu sit kaiken muun elämän melkeimpä sulkee pois sit kokonaan, et se on ihan älyttömän vaativaa siin mielessä. Se rajoittaa tosi paljon muuta elämää. Kaikki pitää jatkuvasti kellon mukaan syödä, omat ruuat joka puolella mukana jos haluaa tai pitääki noudattaa sit tiukkaan sitä diettiä, koska se on koko pohja mille koko homma perustuu. Ruokavaliio ja totta kai säännölliset treenit ja treenimäärä muodostuu kans aika suoraan, mut ei se itsessään ainoostaan ne treenit vaan sun pitää koko kellon ympäri sun pitää elää, kokoajan ja saman aikataulun mukaisesti ja siit ei voi tavallaan poiketa koska muuten se kunto ei tuu olemaan sen toivotun mukainen.

Näin kuvaa elämäntapaansa bodausta harrastava henkilö. Lainauksessa tiivistyy aktiivisen harjoittelun koko elämän läpäisevä luonne. Harjoittelun onnistumiseksi tarvitaan tiukkaa itseuria, huolella suunniteltua ruokavaliota ja säännöllistä harjoittelua. Tässä on mikrotasolla se kehys, johon kehon muokkaaminen ja voimanhankinta asettuvat. Samaan kehykseen liittyy myös dopingaineiden käyttö. Olennaista kuitenkin on se, että kuntodoping on pienelle ryhmälle ihmisiä kuvatun kaltaisen elämäntyylin lisä, ei itse toiminnan ydin. Doping on väline, lisäapu omien tavoitteiden saavuttamiseen. Se on yksi osa elämäntyyliä, jota määrittää kurinalaisuus ja modernin suorittajan päättäväisyys (Weber 1980; ks. myös Roos 1988; Karisto & Konttinen 2004; Tolonen 2010). On tärkeää huomata, että dopingin ollessa osalle harrasteurheilijoista yksi teknologia tavoitteiden saavuttamisessa, ei se ole millään muotoa välttämätön kuntosalikontekstissa. Suurin osa voimailijoista ja bodaaajista ei käytä dopingia.

Toinen huomionarvoinen asia on itse aineiden vaikutus. Ero esimerkiksi päihteisiin on suuri, sillä alkoholin, huumausaineiden ja tupakan käytössä välittömillä fyysisillä ja psyykkisillä vaikutuksilla on aivan keskeinen rooli. Niitä käytetään usein tietyissä sosiaalisissa ja kulttuurisissa konteksteissa, kuten baareissa, jotka ovat varta vasten olemassa alkoholin nauttimista varten. Ne ovat paikkoja, joissa aineiden välittömät vaikutukset yhdessä ympäristön

kanssa saavat aikaan halutun vaikutuksen (ks. mm. Zinberg 1984). Kuten todettua, doping eroaa tästä, koska se on väline, jolla pyritään välillisiin ja vasta pidemmän ajan kuluessa kumuloituviin vaikutuksiin.

Näistä lähtökohdista voidaan näkökulmia kuntodopingiin laajentaa useisiin eri suuntiin. Tässä luvussa keskiössä ovat erityisesti käyttäjien näkökulma ja käytön kulttuuriset kehykset. Aihetta on suomalaisessa yhteiskuntatieteessä tutkittu erittäin vähän. Tuuli Salospohjan (2008) lisensiaattityö käsittelee dopingaineiden käyttöä huippu-urheilun ulkopuolella, Taina Kinnusen (2001a) *Pyhät bodarit* -teos lähinnä sivuaa dopingteemaa ja Anne Sankarin (1995) tutkimuksen kohteena oli kuntosali- ja ruumiinkulttuuri. Näiden lisäksi löytyy muutamia opinnäytetöitä, mutta niiden fokus on pääosin huippu-urheilun dopingissa (mm. Auvinen & Jaakola 1998; Heikkinen & Valtonen 2003; Kiukkonen & Leppänen 2005). Ulkomaisia laadullisia tutkimuksia on vähän ja niitäkin voi soveltaa vain osin suomalaiseen kontekstiin, sillä ilmiön luonne vaikuttaa saavan eri maissa kulttuurisia variaatiota (ks. Monaghan 2001).

Kuntodopingin käyttäjien elämäntyyliä ja -kulkua sekä toiminnan kulttuurisia kehyksiä tarkasteltaessa hyödynnetään kaikkia tutkimusaineistoja. Eri aineistot täydentävät toisiaan, ja niitä voi hyvin myös vertailla keskenään. Niiden kautta kuntodopingin käyttö ja käyttäjät näyttäytyvät erilaisista perspektiiveistä, jotka kukin täydentävät kokonaiskuvaa. Yhdistämällä aineistoja on mahdollista tislata niistä käyttäjien kannalta keskeisiä aineksia. Kasautuvia havaintoja aineistosta etsivä ja suodattava triangulaatio tarjoaa mahdollisuuden tarkastella hankalaakin kohdetta monipuolisesti ja se tuottaa analyysiin selkeyttä. (Mm. Jones & Bugge 2006.)

Haastattelut tarjoavat informatiivista ja rikasta tietoa aiheesta. Haastatteluaineisto on tämän luvun ydin, mutta lisäksi Dopinglinkki, poliisiaineisto ja erityisesti internet-keskustelut tuovat syvyyttä käyttäjänäkökulmaan. Haastateltavat voidaan tyyppitellä seuraavasti:

Viisi entistä käyttäjää. Kolme entisiä palloilijoita ja nykyisiä kamppailu-urheilijoita, yksi entinen yleisurheilija ja yksi kehonrakennusta aloitellut. Dopingin käytön motiivit vaihtelivat: ex-palloilijoista yhdellä käyttö oli tukenut palloiluharrastusta, kahdella syyt olivat enemmänkin voimailuun kytkeytyvät ja kokeiluluontoiset. Kaikilla ex-palloilijoilla käyttö oli sijoittunut aikaan ennen kamppailulajeja. Yleisurheilutaustaisella käyttö oli tukenut lajiharrastusta ja loppunut aktiivisemmän urheiluvaiheen päätyttyä. Kehonrakennusta kokeilleella motiivina oli lihasmassan kasvattaminen ja kokeilunhalu.

Seitsemän nykyistä käyttäjää. Kolme selkeästi kehonrakennukseen keskittyntä henkilöä, joille lihasten ja voiman hankinta ja ylläpito on elämäntapa. Yhdellä aineiden käyttö kytkeytyy vahvan esteettisiin motiiveihin ja ”tiukkaan” ulkomuotoon. Kahdella lihas- ja voimahankinnan ja esteettisten tavoitteiden välimuoto. Yhdellä käyttäjällä ammatillisen pääoman ja voiman hankinta. Kukaan ei ollut varsinainen suurkuluttaja, vaan kaikki käyttivät kuntodopingissa hyvin keskimääräisiä annoskokoja, tosin muutama oli nuorempana käyttänyt suurempia annoksia.

Yhteensä haastateltuja kertyi siis 12. Heidät voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään sen mukaan, millainen dopingkokemus on ollut: seitsemän on kokenut kuntodopingin ensisijaisesti positiivisena, kahdella kokemus on ollut suhteellisen neutraali ja kolme on kokenut kuntodopingin käytön negatiivisena. Kaikki seitsemän dopingin positiivisena kokenutta jatkavat käyttöä edelleen. Toisin sanoen muut viisi lukeutuvat entisiin käyttäjiin.

KÄYTTÖURA JA ELÄMÄNKULKU

Modernin urbaanin miehen mitta on vartalon lihasten ja rasvan sopusointu. Lihakset edustavat voimaa ja kertovat runsaasta mieshormonin määrästä. Ne tarjoavat alkukantaisen viestin siitä, että lajinsa vahva edustaja on valmis suojelemaan heikompiin uhkaavilta vaaroilta. Systemaattisesti harjoitettu sopusuhtainen vartalo huokuu seksuaalista voimaa. Myös kurinalaista luonnetta symboloiva hoikka, treenattu vartalo ja nautinnontavoittelu nähdään yhteismitallisina elementteinä. Kulutuskulttuuri ja mainonta yhdistävät vartalon kelvolliseen haluttuun tavaraan, joka luo kysyntää markkinoilla. – Seppälä, Sauli 2006: Kunnan kansalainen -näyttelyjulkaisu

Kuntodopingin käyttö kutoutuu 2000-luvulla osaksi jälkitraditionaalista yhteiskuntaa – aikaan, jossa kehosta on tullut eräs tärkeä identiteetin osa (mm. Giddens 1991; Kinnunen 2001a; Puuronen 2004). Tässä ajassa elävät nuoret aikuiset ovat sosiaalistuneet kulttuuriin, jossa ulkonäkö – kehon muokkaus eri tavoin – on olennainen osa yksilöllisyyttä, koettua valinnan vapautta ja erottautumista. Lihaksikas ulkomuoto, tatuoinnit, lävistykset tai erilaiset hiustyylit ovat tyypillisiä tapoja hyödyntää kehoa identiteettityössä (mm. Myllyniemi 2009). Tällaisessa kulttuurimaisemassa kuntodoping näyttäytyy

välineenä, jolla voidaan nopeuttaa ja tehostaa ulkonäön muokkaamista. Siten se rinnastuu muihin aikakauden itsen muokkaamistekniikoihin. Risto Heiskala (1996, 182–204) kirjoittaa keinotekoisesta yhteiskunnasta, jossa useat elämänpiirit ovat tulleet uusien teknologioiden myötä muuntelun piiriin: minästä on tullut plastinen. Kuntodoping on selvästi aikansa ilmiö, ja erityisesti se näyttäisi ajoittuvan tiettyyn elämänvaiheeseen ja yhdistyvän tiettyihin elämäntyyliihin (Weber 1980; ks. myös Roos 1988; Karisto & Konttinen 2004; Tolonen 2010).

Eräs tapa tarkastella kuntodopingin käyttöä on ilmiön asettaminen osaksi *elämänkulkua*. Tällaisessa katsannossa Glen Elder (1998, 1–12) on erotellut neljä pääperiaatetta, jotka vaikuttavat toiminnan taustalla. Ensimmäinen korostaa elämänvaiheiden ajallista ulottuvuutta. Toinen periaate liittyy elämänvaiheen erilaisiin elämäntyyliihin. Kolmas periaate huomioi eri sukupolvien päällekkäiset ja tosiinsa lomittuvat elämänkulut. Neljäs periaate liittyy yksilöön ja toimijuuteen. Elder (mt.) korostaa teoriassaan erilaisten elämänvaiheiden kestoa, ajankohtaa ja järjestystä sekä niiden vaikutusta yksilön sosiaaliseen kehitykseen (ks. myös Kivivuori & Liderborg 2009, 6–8).

Kuntodopingin käyttäjiä tulee erilaisista lähtökohdista ja taustoista, ja kullekin sysäys siirtyä dopingin pariin riippuu henkilökohtaisista tavoitteista ja elämäntilanteista. Elderin (1998) periaatteita seuraten kuntodopingin käyttökulttuurista löytyy kuitenkin käyttäjiä vahvasti yhdistäviä piirteitä. Näistä ensimmäisenä käsitellään kuntodopingin ajallista sijoittumista tiettyyn elämänvaiheeseen ja kuntodopingin käytäntöjen sukupolvista periytymistä. Tästä edetään analysoimaan kuntodopingin käyttäjien kokemuksia, hyviä ja huonoja. Viimeisenä tarkastellaan kuntodopingin käyttöä erilaisten elämäntyylien ja motiivien valossa sekä ennen kaikkea erilaisia pääomia, joita käytöllä tavoitellaan. Tässä yhdistyvät Elderin (mt.) toinen ja neljäs periaate: dopingin käyttö on hyvin yksilöllisrationaalinen valinta, joka kuitenkin kytkeytyy väistämättä laajempaan, sosiaalisesti määräytyneeseen elämäntyyliin. Tämä johtaa myös luomaan tyyppittelyä käyttäjäryhmistä. Näiden analyysien jälkeen esitetään synteesi: katsotaan, mikä käyttäjäryhmiä yhdistää ja mikä niitä erottaa. Päädytään riski(arviointi)en maailmaan, elämänhallinnan tekniikoihin ja eräänlaiseen modernin uskonnon löytämiseen oman kehon pyhydestä ja elämän ritualistisesta rytmittämisestä.

NAISET JA KUNTODOPING

Naisetkin käyttävät dopingaineita, myös muut kuin itäsuomalaiset ja bulgarialaiset kuulumörssarit. Suomalaisista kuntodopingin käyttäjistä naiset muodostavat hyvin pienen vähemmistön (mm. Pirkola & Seppälä 2005; Mattila ym. 2009; Myllyniemi 2009; Hakkarainen ym. 2011). Naisten dopingaineiden käytöstä tiedetään Suomessa ja myös kansainvälisesti hyvin vähän (mm. Ip ym. 2010). Naiset käyttävät dopingaineita lähinnä kilpailullisen kehonrakennuksen ja fitness-harrastuksen yhteydessä (esim. Perikles ym 2006; Salospohja 2008; Ip ym. 2010).

Erään haastateltavan kommentti kertoo paljon syistä: ”Olisi hienoa, jos saisitte mukaan naisia, mutta se on ihan mahdotonta. Ei ne suostu lähtemään mukaan missään nimessä.” Tutkimuksen alussa kuvattiin haastateltavien saannin haasteita, ja onkin huojentavaa tutkijoiden näkökulmasta, että myös mieshaastateltavat näkivät naisten saamisen mukaan mahdottomana. Naisten doping on todellinen tabu.

Dopinglinkin kysyjien joukossa oli yksi nainen, joka oli käyttänyt anabolisia steroideja motiivinaan lihasmassan kasvattaminen. Poliisin PATJA-aineistossa naisia oli epäiltyinä seitsemän, heistä vain kaksi dopingrikoksiin liittyen, eikä kumpikaan ollut pitänyt aineita hallussa omaan käyttöönsä (ks. myös Kainulainen 2011). Internetin keskustelupalstoilla vallitsee naisten vaikenemisen kulttuuri. Dopingaineita käyttävät naiset eivät halua edes nimimerkin takaa tunnustaa käyttöönsä. Jokunen poikkeus kuitenkin löytyy.

Naispuoliset keskustelijat kaipaavat tietoa käytöstä nimenomaan toisilta naisilta, sillä miesten dopingkokemuksista ei juuri ole naisille hyötyä, pahimmillaan jopa haittaa. Dopingaineita käyttäneiden naisten ja toisaalta myös keskusteluihin osallistuvien miesten tärkein ja usein toistuva neuvo on, että jokaisen naisen tulee hyvin tarkasti pohtia käyttöönsä, sillä sivuvaikutukset voivat tulla äkkiä ja olla pysyviä: ”[A]naboliset steroidit vaikuttavat mieshormonin tavoin. Ne johtavat kuukautishäiriöihin ja rintojen pienenemiseen. Ääni maldtuu. Klitoris pyrkii kasvamaan ja kohtu surkastumaan” (Mustajoki 2010).

Naisten harrastekehonrakennus katsotaan useasti ”luonnottomaksi” (mm. Kinnunen 2001a). Naisten dopingin käyttö keskittyykin enemmän laihduttamista tehostaviin aineisiin, kuten efedriiniin ja klenbuteroliin (Salospohja 2008, 60–62; Mattila ym. 2009).

Naisten kuntodoping on aihe, joka kaipaava ehdottomasti lisätutkimusta. Tekijän olisi hyvä olla valmiiksi ”sisällä” tai ”lähellä” dopingkuvioita, ja naisena ilmioon pääsisi varmasti helpommin sisään. Naisnäkökulma kuntodopingiin eroaa varmasti motiivien, stigman, pääomien, terveystarkkien ja haittojen sekä erityisesti salaamisen osalta miesten vastaavasta.

AJALLINEN ULOTTUVUUS JA KÄYTÖN SUKUPOLVINEN PERIITYMINEN

Elderin (1998) määrittämä ensimmäinen periaate, elämänvaihe, on helppo paikantaa. Kuntodopingin käyttö ajoittuu suurimmaksi osaksi 18–35 ikävuoden väliin (mm. Salospohja 2008; Myllyniemi 2009; Hakkarainen ym. 2011; ks. myös Bojsen-Møller & Christiansen 2009). Käytön aloittaminen, niin sanottu ensimmäinen kuuri, tapahtuu yleensä 20 ikävuoden jälkeen. Näin oli kaikilla haastatelluilla, ja tämä ajoitus vaikuttaa olevan yleinen myös internet- ja Dopinglinkki-aineistojen perusteella. Useilla kuntodopingin käyttäjillä on takanaan urheilu- ja liikuntahistoriaa jo juniori-ikästä, esimerkiksi palloilu- ja kamppailulajeja. Toisilla taas liikunta on alkanut vasta myöhäisessä teini-ikässä. Joillakin voiman ja lihasten hankintaan liittyvä urheilukipinä on saatu armeijasta (ks. Wessman 2010).

Kuntodoping on siis useimmilla käyttäjillä osa tiettyä elämäkulun vaihetta, nuorta aikuisuutta, jolloin sekä liikunta että esteettiset tekijät ovat merkittävässä roolissa elämässä. Nuori aikuisuus on myös tyypillistä riskinottojen aikaa, jolloin täysillä eläminen saattaa viedä voiton harkinnasta (ks. esim. Tulloch & Lupton 2003; ks. myös Piispa 2012). Esimerkiksi Dopinglinkkiin lähetetyissä kysymyksissä näkyi, että vanhemmalla iällä dopingin käyttäjät alkavat pikemminkin etsiä vaihtoehtoja aineille, kuitenkin itse kuntoilua jättämättä. Sama on nähtävissä myös internet-keskusteluissa:

Mäkin lopetin, yksinkertaisesti siksi että ei enää ole järjeä roinata.

Aloitin treenit 14 v ja ekan kuurin kokeilin vasta 21–22 vuotiaana. Nyt ikää on 29 ja treeni-intoa ei ole ollenkaan. Salista oli mulle varmasti paljon hyötyä ja kehityni myös ihmisenä. Sitä vaan joskus kasvaa aikuiseksi ja nämä mielenkiinnon kohteet vaihtuu. Niin se vaan on.

Kuureja otin ehkä viisi ja tauot kuurien välillä vähintään 6–7 kk. Nyt olen ollut tauolla viime keväästä. Eli en kauaa, mutta päätös pitää. Tiedän sen täysin varmasti, koska mitään intoa ei ole eikä syytä. Salitreeniäkin olen vähentänyt 2–3 kertaan viikossa. Se piisaa ja jos ei niin mitä sitten?

Myös osalla haastatelluista käyttö oli vähentynyt tai jäänyt iän karttuessa. Muutama kuitenkin kertoi, että ei näe syytä lopettaa käyttöä, ja he uskoivat, että käyttö jatkuu vielä hyvinkin pitkään. He kokivat aineet pääosin hyödyllisiksi, ja käyttö lomittui osaksi tiettyä elämäntyyliä.

Mikko Piispa: Kuinka pitkään sä uskot, että sä jatkat tän kehoprojektin kanssa?

Haastateltava 1: Se on ikuisuusprojekti. Siitä on aina vaan pidettävä huolta. (...)

MP: Pystytkö kuvitteleen minkäänäköistä syytä minkä takia saattaisit lopettaa (dopingin käytön)?

H1: Ainoastaan vakavat terveydelliset ongelmat. Pidetään hyvin mietoina, koska mä en haluu yllättäen saada mitään sivuvaikutuksia sydämeen.

Elderin (1998) kolmas periaate korostaa sukupolvien lomittumista. Aiemman tutkimuksen puuttuessa käyttäjäsukupolvien välistä vertailua tai systemaattista erittelyä ei voida tehdä.

Kuntosalikulttuuri saavutti 1980-luvulla suosiota ja ”lihakset saivat armon myös muuten kuin proletaarisena mieshabituksena” (Sankari 1995, 25). Tuolloin voiman ja lihasten hankkimisen havaittiin liittyvän tiettyyn elämäntyyliin, ei niinkään sosioekonomiseen asemaan (Karisto 1988). Anne Sankarin tutkimuksessa vuodelta 1995 mainitaan vain ohimennen ”pillerien syöminen” ja joidenkin salilla kävijöiden ”nopea paisuminen” (mt., 72). Näistä asioista ei tuolloinkaan puhuttu ääneen, joskin on myös huomattava, että dopingin käyttö on tuohon aikaan ollut todennäköisesti vähäisempää kuin nykyään. Yhtä kaikki 1980-luvulla alkanut kehonmuokkausbuumi on kantanut tähän päivään saakka (KLT 2010).

Kuntodopingin käytössä ja useissa siihen liittyvissä käytänteissä näkyvä ylisukupolvinen ja aineeton perintö (ks. Levi 1992). Selvin kulttuurin epävirallisella tasolla periytyvä muoto on käyttäjäpolvelta toiselle siirtyvät kulttuuriset käyttöohjeet. Deborah Maloff ym. (1979) tiivistävät näkemyksensä seuraavasti:

Yhteenvetona epävirallista sosiaalista kontrollia käsittelevästä kirjallisuudesta voidaan sanoa, että, sosiaaliset ryhmät luovat omia kulttuurisia käyttöohjeita. Niiden pohjalta käyttäjät tietävät, millaisin määrin eri aineista saa halutun tuloksen. Kulttuuriset käyttöohjeet opitaan muilta, ja niiden perusteella määrittyy muun muassa käytettävä aine, käytön ajankohta, miten itse käyttötapahtuma suoritetaan ja missä ympäristössä. Epäviralliset normit määrittävät myös sen, ketkä aineita käyttävät ja missä kontekstissa käyttö tapahtuu. Samoin ne määrittävät, millainen käyttö on hyväksyttävää ja millainen taas ei. Lisäksi ihmisten normaali arkielämä ja sosiaalinen kanssakäyminen määrittävät sitä, miten aineiden käyttö on ylipäätään mahdollista.⁴¹

Käytetyt aineet, määrät, käyttötavat ja esimerkiksi käyttösykliin väliin jätettävä aika määräytyy sosiokulttuurisesti. Epäviralliset sosiaaliset normit tai Maloffia ym. (1979) mukaillen kulttuuriset käyttöohjeet periytyvät vanhemmilta ja kokeneemmilta käyttäjiltä ja muodostavat näin kulttuurisen ja sukupolvisen jatkumon. Käytön luonne, sen päämäärä ja kehoihanne määrittävätkin suhteessa sosiaaliseen vertaisryhmään ja siinä vallitseviin hyviksi havaittuihin toimintatapoihin. Haastatellut kertovat:

H2: Se lähti kun mä olin 19. Mul oli kaks selvästi vanhempaa työkaveria. Toinen on treenannu kehonrakennusta ja toinen voimannostoo. Niin sitä kautta, ne ihan tarjos, ehdotti, että oon sen verran treenannu, et vois koittaa heittää nollavitosii, eli niitä venäläisii steroiditabui. Niin siit se lähti. Ja ne tarjos, koska niiden mielestä se ei oo mikään paha asia. Ja aluks mä olin vähän, pelkäsin sitä asiaa. Mä ajattelin, että emmä... Mutta sitten mä en kehdannu niinku ns. kieltäytyä, kun mä kävin niiden kanssa treenaan. Ja sit mä huomasin, että eihän tässä oo mitään.

---

41. To summarize the results of our review of the literature on informal controls, we find that social groups develop cultural recipes, formulae describing what substances can be used in what amounts to achieve desired results. People learn to use substances by learning these recipes and developing a taste for the effects they make possible, all this through association with others who teach them what, when, why, how, where, and with whom to use. Sumptuary rules specify who is eligible to use what substances for what purposes and, secondarily, who will learn which recipes, and positive and negative sanctions reinforce these provisions. Finally, the everyday workings of ordinary social relations make it expedient for people to use substances in some ways and inconvenient to use them in others.

Mikko Salasuo: Ja niillä on ihan pitkä kokemus taustalla?

H2: Niin joo on todella, ja tietotaitoo siitä asiasta kokemuksen kautta ja itte käyttänyt ihan iät ja ajat, ihan molemmat. Nykyisin vähemmän, kun alkaa ikää tulee, molemmat yli viiskymppisii, että. Sitä kautta ihan ekan kerran ja siitä sitten pikkuhiljaa alko tietään niistä että miten niitä otetaan ja se kuvio, niin sit alko tuleen ampullit ja tämmöset mukaan. Testosteroni ja kaiken maailman, mitä näit nyt on, nestemäisii mitä lyödään lihakseen, injektioneulalla. Ja sit erilaisii nappeja lisää ja.

...

MP: Mistä sä sitä (dopingia) hankit, olisk se joku tuttu tai?

H3: Joo, tutun kautta.

MP: Joo, ei ollu vaikeuksia?

H3: No ei tota, no sanotaanko näin, että se riippuu ihan siitä, se riippuu näistä omista ystäväpiireistä ja muista, eli sanoisin näin, että ihan kaikki ihmiset, jotka vaan yhtäkkiä sais idean, että haluaa semmosia ostaa, niin kaikki niitä ei saa. Mutta sitten taas, mikäli satut tunteen vähänkään semmosta porukkaa, niin saat ihan varmasti aina ja mitä vaan.

(...)

MP: Mistä sä tota, saitsä sitten samasta lähteestä niinku neuvoo sit käytössä ja tällee näin, vai mitä kautta se?

H3: Joo, kyllä se ihan, silloin tota, ihan tällanen perusohjeistus ja muu. Sitten tota, tänä nykypäivänä kun kaikki on yksinkertaista ja muuta, että internetin (...) sivustoilta luonnollisesti ite etsin niin paljon tietoo mitä oli mahdollista aiheesta saada.

Jälkimmäisessä lainauksessa muistutetaan, että nykyään kuntodopingin käytön edellyttämä tietotaito periytyy myös internetin keskustelupalstoilla. Perustavanlaatuista eroa ei kuitenkaan ole: internetissäkin kokeneemmat neuvovat kokemattomampia (ks. myös luku 7). Peripä yksilö kulttuuriset käyttöohjeensa kasvokkain tai internetissä, asettuu hän toimijana osaksi sosiokulttuurista jatku-moa. Kova harjoittelu, elämäntapojen tiukka säätely ja kyky hankkia ja käyttää dopingaineita ovat osa yksilön ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutusta.

Kuten edellisissäkin lainauksissa ilmeni, myös aineiden hankinta tapahtuu useimmiten kokeneempien käyttäjien opastuksella. Tilanne saattaa tosin olla muuttumassa, kun aineiden tilaaminen internetin kautta yleistyy (ks. Kainulainen 2011; From 2011). Oletettavasti internetistä ei tilauksia tehdä aivan ummikkona vaan esimerkiksi muiden tilauskokemusten ohjaamana.

Joka tapauksessa aineiden hankinta ja sen edellyttämä tietotaito vaatii oikeisiin sosiaalisiin verkostoihin pääsemistä (mm. Salospohja 2008, ks. myös Perälä 2011). Klassinen tapa hankkia aineita on tutustua konkareihin punttisaleilla:

H10: Mä tutustuin näihin isoihin poikiin niin sanotusti. Niiltä oikeestaan. Menin vaan vähän kyselemään. Jossain vaiheessa kun valkeni se totuus et millä sitä isoks ja vahvaks tulee, niin menin kyselemään et olisin kiinnostunut, oon harkinnut tällasta. Kyselin tällasia perus ryssäjyviä, methandienonia, perusjyviä, niitä ei löytynyt, niin mä sain sit tällasia winstikka-nappeja. Mä söin niitä kuukauden, niin että ei oikein mitään tullu. Seuraava etappi oli sit nää methandienoninapit. Niitä mä söin sitten jonkun kuus kahdeksan viikkoa. Niillä tuli sit kummasti voimaa, epäluonnollisen hyvää fysiikkaa, et lihakset rupesi kasvamaan.

”Isoilta pojilta” ei kuitenkaan voi lähteä kyselemään aineita tuosta vaan, viikon salitreenin jälkeen. Seuraava, erään haastatellun näkemys, toistui eri aineistoissa:

H4: Sanotaan nyt näin et jos joku nyt yhtäkkiä haluis alkaa douppaamaan se olis ihan pirun vaikeeta. Jos se ei ole piireissä. Tai totta kai voi aina lentää jonnekin Thaimaahan, Egyptiin tai Turkkiin.

MP: Eli onks se sit silleen, et niiden pitää päästä ensin punttisalien tai muiden kautta piireihin ennen kun aineita kyselee?

H4: Siellä on se ero, että huumeita voi ostaa tuntemattomilta, mut doping-aineita ei voi ostaa tuntemattomilta. Et jos joku menis jossain kysymään, kyllä vois melkein turpaan tulla jos kävis kysymässä. Ne on niin tiiviit piirit.

Haastateltava kuvaa osuvasti käyttäjäpiirien sulkeutuneisuutta, käyttäjien varovaisuutta ja tiettyjä dopingkuvioiden kirjoittamattomia sääntöjä – epävirallisia normeja: ”Kyllä vois melkein turpaan tulla jos kävis kysymässä.”

Nuoruus ja varhainen aikuisuus on siis se ajankohta, jolloin kuntodopingiin vihkiydytään. Merkittävässä roolissa ovat treeniporukka, kokeneempien käyttäjien tunteminen ja internetin tieto- ja hankintakanavat. Kuherteluvaiheen ensikokemukset luonnollisesti määrittävät paljon sitä, millaiseksi käyttöura jatkossa muodostuu. (Ks. Becker 1963.)

KOKEMUKSIA KUNTODOPINGISTA

Kuten jo aiemmin on todettu, dopingaineita käytetään yleensä niin sanotuissa kuureissa (ks. myös mm. Seppälä & Karila 1996; Karila 2003; Salospohja 2008; Kettunen 2010; Kainulainen 2011). Tämä tarkoittaa sykliä, jossa aineita käytetään yleensä muutaman kuukauden ajan, jota seuraa muutaman kuukauden tauko. Tällainen oli tyypillinen käyttötapa myös haastatelluilla henkilöillä. Käytetyt aineet ja tyyppekuurit olivat hyvin samanlaisia kuin internet-keskusteluissa ja Dopinglinkin kysyjillä (luvut 6 & 8). Tyypillisesti käytössä on joko anabolisia steroideja tai testosteronivalmisteita, usein molempia rinnakkain. Niiden ohessa käytetään kuurin loppupuolella palauttavia aineita. Muutamat haastatellut arvioivat myös kuurien hintoja: kuukausittaiset kustannukset liikkuivat 150 ja 450⁴² euron välissä, mitä monet pitivät kohtuullisena, mutta kuitenkin sellaisina summina, että aineiden hyötyjä ei haluttu haaskata kuurin aikana esimerkiksi alkoholilla läträämällä.

Kaikki haastatellut henkilöt kertoivat, kuinka jo ensimmäinen kuuri oli tuonut tuloksia. Dopingista koetut hyödyt ovatkin varsin yhteneviä eri käyttäjillä. Useimmin mainitut hyödyt ovat voiman lisääntyminen, lihassmassan kasvu ja rasvan väheneminen (ks. myös Salospohja 2008). Voimatasojen nousu on hyödyistä ilmeisin ja useimmin koettu, mahdollisesti myös useimmin toivottu. Varsinkin henkilöt, jotka harrastavat voimannostoa tai sellaisia urheilulajeja, joissa voimasta on hyötyä, tähtäävät nimenomaisesti voiman kasvattamiseen. Eräs entinen käyttäjä kommentoi, kuinka tulokset nousivat salilla:

H6: päädyin sitten kokeilemaan niitä ryssänappeja, ja vaikutus oli aika huima. Tuli ensin sellanen olo että tässähän pystyy ihan puita repimään maasta. Penkkipunnerrustulos millä perinteisesti mitataan, sehän nousi 40 kiloa yhden kuurin aikana, se oli ensimmäinen neljä kuukautta mikä siinä meni, se yksi kiertö mikä silloin oli isojen poikien mukaan se oikea tapa käyttää. Se nousi huimasti se penkkipunnerrus, 110 kilosta 150 kiloon, lihaksisto kehittyi merkittäväällä tavalla.

Voiman lisääntyminen on luonnollisesti yhteydessä lihassmassan kasvuun. Tämä on tyypillisesti juuri kehonrakentajien tavoitteena. Käyttäjät kertovat

---

42. Kiinnostava vertailukohta ovat huumeiden ongelmakäyttäjät, jotka käyttävät keskimäärin 511 euroa kuussa laittomiin päihteisiin (Tammi ym. 2011).

dopingaineiden olevan tässä huomattava apu. Ne auttavat myös lihassmassan kiinteytymisessä. Entinen käyttäjä kommentoi:

H5: Lihassmassa kyllä kiinteyty jo kolmessa viikossa.

MP: Mitä sä sanoit et se oli se aine?

H5: Se oli tota Deca-Durabolini. Lihassmassa kiinteyty reilusti.

MP: Että voi sanoo että oli niinku...

H5: Vois sanoo että siihen määrään, siis määrät mitä laitoin, ni oli tosi tosi pieniä, mutta vois sanoo että aivan hurjat vaikutukset jo sillä.

Eräs dopingaineiden fyysinen hyötyvaikutus on palautumisen nopeutuminen. Tämä luonnollisesti mahdollistaa myös kovemman ja tiiviimmin toistuvan treenaamisen. Esimerkiksi eräs haastateltu kertoo methandrostenolon-kuurin vaikutuksista:

H4: Huomaa tossa palautumisessa, edellisenä iltana vetää kovavauhtisen pyörälenkin, niin seuraavana aamuna voi mennä treenaa vaikka jalkoja salille.

Edellä mainitut fyysiset hyödyt ovat hyvin tunnettuja jo aiemmasta lääketieteellisestä tutkimuksesta ja huippu-urheilun parista (Yesalis 1993; Pope ym. 2000, 102–128; Karila 2003). Niiden käsittely sellaisenaan ei olekaan tässä tutkimuksessa erityisen mielekäs. Olenaisempaa on niiden tarkastelu osana laajempaa elämäntilannetta ja elämäntyyliä. Tähän palataan hieman myöhemmin, kun luodaan tyyppitelyä käyttäjistä. Hyödyistä on kuitenkin tärkeää mainita myös useiden käyttäjien mainitsemat psyykkiset hyötyvaikutukset. Tämä on kenties dopingaineiden aivokemiallisia vaikutuksia tuntemattomille yllättävää, ajatellaanhan aineiden aiheuttavan lähinnä aggressiivisuutta ja masentuneisuutta (mm. Karila 2003, 8–13; Pope ym. 2000, 102–128). Tyyppillisin käytön psyykinen hyötyvaikutus on treenimotivaation ja itsetuottamuksen kasvu:

H8: Mä ehkä kuulun siihen, et mä halusin tietää, että kuinka paljon mä pystyn pistämään itteeni alttiiks ilman aineita ja kyl se valitettava totuus oli se siihen aikaan että huomattavasti enemmän pysty aineiden kanssa. Sitä koki jotenki, se itsetuottamus kasvo ja siitä itsetuottamuksesta sai jo sellasta energiaa, et se niinku palveli itse sitä toimintaa.

...

H2: Miten nyt sanois, mä aloin heti vetää nappei naamaan, niin se motivaatio... mä tiesin et niist lihakset kasvaa paljon. Hirvee motivaatio hyödyntää se kaikki mitä siitä vaan saa. Sit se treeni oli sellasta, et kävin treenaa, söin tosi paljon ja tulokset alko näkyä kahen yhen päivän sisällä. Heti ekana päivänä näin, kun alko tulee nestettä kroppaan ja paino lähti nousee. Jos mä en olis siinä ottanut mitään ei se olis ollut sama asia. Se vaan on niin, se on fakta.

Osa käyttäjistä raportoi myös rauhallisuuden tunteesta ja vireydestä, etenkin testosteronivalmisteita käytettäessä. Joillekin dopingin käyttö luo laajemmin henkistä hyvinvointia, toisilla fyysinen kehitys heijastuu yllättävilläkin tavoilla psyykkiseen ja sosiaaliseen elämään:

H1: Täs mun tapauksessa voidaan puhua lääkityksestä ennemmin kuin pelkästään dopingaineiden hyväksikäytöstä. Koska mä oon voinut huomattavasti paremmin kun on aineita kehossa. Mä uskon et monen miehen masennusongelmat loppus jos niille määrättäis testoo eikä masennuslääkkeitä. Testosteroni on se joka säätelee sitä dopamiinia päässä, aivojen metaboliaa. Ilman sitä ei oo mitään hyvää filistä koskaan jos on dopamiini-, serotoniinitasot alhalla.(...) (Mutta) Ihmisille se (doping) on tabu kun siihen liittyy kaikki roid raget sun muut. Joka on ihan urbaanilegenda mulle, koska koskaan en oo käyny kuumana sen takii et oon vetäny testoo. Mä oon paljon rauhallisempi ja lepposampi.

...

H6: Siinä kun oli talvi vaihtunut kevääksi, tuli sellanen hämmentävä ilmiö minäkuvassa, että kun aina on ollut sellanen keskimääräinen kaveri, joka on kaikessa mukana mutta vähän siinä ulkokehällä, niin rupeinkin saamaan sitten huomiota joka puolelta, siinä oli vähän psyykkistä työstämistä.

Dopingin koetaan tuovan mukanaan myös välillisiä hyötyjä. Ilmeisin on dopingin tarjoama hyöty harrasteurheilussa. Muita välillisiä hyötyjä ovat kuntodopingin tuottamat sosiaalinen, kulttuurinen ja varsinkin ammatillinen pääoma (ks. Bourdieu 1986). Niiden ohella dopingaineisiin liittyvää tietotaitoa pidettiin haastateltujen keskuudessa tiedollisena pääomana – käyttäjät kokivat olevansa dopingiasiantuntijoita. Välillisenä hyötynä voidaan pitää myös positiiviseksi koettuja tuntemuksia identiteettityössä ja elämänhallinnassa.

Vaikka ensimmäinen dopingkokeilu olisi tuonut haluttuja tuloksia, eivät kaikki jatka käyttöään. Kolme haastateltua, useat internet-keskustelijat ja muutamat Dopinglinkkiin kysymyksiä lähettäneistä henkilöistä olivat jääneet *kokeilijoiksi*. Dopingkokeilu voi olla eräänlainen kehon ja mielen testi. Kun testistä selviää ja kokemus on positiivinen, aineiden pariin voi palata joskus tulevaisuudessa. Eräs haastateltu tiivisti kokemuksensa seuraavasti:

H5: Se, miks mä en sitä jatkanu, sitä mä en oikeestaan tiedä. Joku asenne mulla on, että mä en halua vetää, käytännössä, taas lainausmerkeissä, vetää mitään. Mutta niinku mä oon kokeillu sen nyt kerran lyhyesti, ja mä tiedän, mitä se on. Ja mulla on niinku sinänsä ovi auki jos mun tarvii jostain syystä vetään, mä tiedän, että mä pystyn sen handlaan, ja että siitä on oikeesti apua.

Aineistossa useimmilla käyttö ei kuitenkaan jäänyt vain yhteen kuuriin. Osalle siitä muodostui tärkeä osa elämäntyyliä, toisille hieman sofistikoituneempi keino viritellä fysiikkaansa. Kuntodopingiin liittyvissä yksilöllisissä valinnoissa (ks. Salasuo 2006; myös Hoikkala & Paju 2008) tärkeänä tekijänä ovat laajemmat elämänpoliittiset päämäärät (ks. Hoikkala 1998). Olennaista on myös se, että monilla haittoja ei ilmene tai niiden koetaan olevan hallittavissa. Vuonna 1982 kehonrakennuksen MM- ja EM-mitalisti Keijo Reiman (1982, 15) esitti dopingista näkemyksen, joka lääketieteen nykytiedon valossa näyttättyy hieman koomisena, mutta sisältää myös nykypäivän kuntodopingilmiön osalta osuvia muotoiluja:

Itse asiassa hormonit nähdään turhan takia peikkona. Ne ainoastaan toimivat sopivasti rytmittettynä harjoittelun lisämoottorina. Terveydelliset riskit valvotussa käytössä ovat paljon pienemmät kuin esim. naisella, joka käyttää 10–15-vuotta keltarauhashormonia sisältäviä e-pillereitä. Tilannetta voisi verrata alkoholin käyttöön: parin viikon rypiskely tuottaa muutaman päivän krapulan, 10–15-vuoden säännöllinen juominen maksakirroosin.

Lääketieteellisessä tutkimuksessa on raportoitu laajasti dopingaineiden käytöstä aiheutuvia terveyshaittoja. Haittojen esiintyminen on yksilöllistä ja riippuu myös käytetyistä annoskooista (Mustajoki 2010). Anu Katainen (2011, 27) korostaa tupakkatutkimuksessaan, että vasta toiminnan sosiaalisen kontekstin ymmärtäminen tekee valinnoista ja käytännöistä ymmärrettäviä. Tästä johtuen

onkin mielekästä raportoida koetuista haitoista – haitoista, jotka käyttäjät merkityksellistävät ongelmallisiksi. Tämä ei tarkoita, että haittoja olisi todellisuudessa enemmän tai vähemmän kuin käyttäjät itse sanovat. Se tarkoittaa, että jotkut haitat koetaan merkittäviksi haitoiksi, toisia taas ei. Tässä luvussa tarkastellaan nimenomaan käyttäjien kokemia ja raportoimia haittoja.

Muutamat haastatellut eivät olleet kokeneet lainkaan haittoja, suurin osa vain vähäisiä ja kolme haastateltavaa korosti haittoja yli hyötyjen. Myös Tuuli Salospohjan (2008) tutkimuksessa käyttäjät raportoivat haitoista selvästi hyötyjä vähemmän. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä sellaista johtopäätöstä, ettei haittoja ilmene. Kyse voi olla yhtä hyvin aineiston valikoivuudesta tai puhetavasta, jolla käyttäjät legitimoivat omaa käyttöönsä tai haluavat haastattelutilanteessa korostaa erityisesti hyötyjä. On myös mahdollista, että haittoja ei tunnisteta tai niihin on totuttu, jolloin ne eivät enää erotu arjen keskellä. Tietty puhetapa saattaa myös liittyä siihen, että käyttäjä itse merkityksellistää vähäisten määrien käytön olevan haitatonta. Tällöin käytön sääntelystä tulee haitattomuuden ja ongelmattomuuden symboli (Becker 1963, 59–78).

Kuten Salospohjan (2008), myös tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa psyykkiset haitat koettiin yleensä vähäisiksi. Haastateltu kertovat:

H4: Joo siis mieliala vaihteli jonkun verran, ei mitään raivokohtauksia tullut, ehkä enemmän oli sellasta positiivista aggressiivisuutta jonka mä kohdistin siihen raskaaseen työhön ja punttialiin. Mut muutamia kertoja jossain tuli helpommin riitoja tyttöystävän kanssa kuin normaalisti. Jos-sain määrin sellanen itsevarmempi olo tuli, kokonaisuuteni voisoin sanoa, että oli enemmän positiivisia ne psyykkiset vaikutukset kuin negatiivisia.

Yksi haastateltu oli haittojen suhteen tässä poikkeus. Hän oli kokenut merkittäviä psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia haittoja:

MP: Mitkä sulla jäi päällimmäisiksi tai tärkeimmiksi kokemuksiksi roinaamisesta? Minkälaiset fiilikset sulle jäi noista kahdesta kokeilusta?

H12: No tota siis, voi voi... No aika harmillinenkin fiilis että on pitäny mennä... On ollut aika nuori ja tyhmä. Opettavainen. Mutta ei mitenkään positiivinen, en siitä ole mitenkään riemuissani ja ylpeä. Vielä tälläkin hetkellä mietin sellasia asioita, että jospa siitä on jotain haittoja jäänyt. Mulla nämä rinnat on edelleen, että niissä on tätä kutinaa ja näitä gynon alkuja, että nää patit tuntuu täällä kyllä.

MP: Tuliko sulla muita merkittäviä haittoja, tai sellasia mitä olisit huomannut vielä?

H12: Kuurien aikana tietysti hermokohtaukset, totaalaisia hermon menetyksiä, ei minkäänlaista kontrollia. Pitkän parisuhteen menetin näistä syistä, ja aika moni asia meni käsille. Perhesuhteista parisuhteisiin, ystäväistä...

Useat käyttäjät eivät olleet kokeneet haittoja lainkaan. 28-vuotias mies analysoi seuraavasti haittoja ja niiden ilmenemistä:

H7: Mä oon törmänny vaan sellasiin haittoihin, jotka on tullut joistain tosi epäpuhtaista jutuista, on tullut tulehduksia jos lihaksiin on piikittänyt. Mut ei mitään muuta. Mä tunnen aika paljon kuitenkin porukkaa näistä piireistä. Ei ole osunut kohdalle mitään. Ne on tosi yksilöllisiä juttuja, jollekin voi tulla jotain, en mä sitä kiellä. Jollakin mun kaverilla on alkanut kuuri ja verenpaine on noussut korkeeksi, mut se nyt vois nousta muutenkin. Ne saattaa olla myös kavereita, jotka syö tosi epäpuhtaasti.

Kuntodopingin käyttäjät pyrkivät etsimään itselleen parhaiten sopivia aineita ja annosmääriä. Tämä on strategia vähentää riskejä ja haittoja. Yhdet aineet sopivat, toiset eivät:

MP: Onks sulla vuosien aikana ollut jotain haittoja näistä aineista?

H1: Ainoa haitta (testosteronista) on ollut se, että on ollu karvan kasvua. Ei mitään muuta. Ei akneprobleemaa, finnit tietenkin tulee kun kesällä hikoilee. Testosteronin käytöstä ei mitään selkeitä haittoja. Maksa- ja munuaisarvot on ok, samoin kolesteroli.

MP: Miten steroidit aikoinaan?

H1: Kyllä kaikki arvot oli päin helvettiä, siis kaikki.

Internetin keskustelupalstoilla haittapuhetta oli selvästi enemmän. Varsinkin kokeneet käyttäjät kertoivat avoimesti ongelmistaan, useat tarkoituksenaan valistaa nuorempia ja kokemattomampia. Keskustelupalstoilla myös ”heavy userit” kertovat erilaisista vakavammista haitoista, jotka löytyvät yleisesti lääketieteellisestä tutkimuksesta (ks. luku 6; Karila 2003; Seppälä 2011).

Kaiken kaikkiaan toistakymmentä vuotta kovaa käyttöä. Sen myötä selkä paskana, yksi sydäri, lukuisia poltettuja siltoja lyhytpinnaisuuden vuoksi

kuurien aikana ja muuta pientä

Salilla treenataan edelleen ja lihaa on kolminumeroisen verran yhä. Piru on olkapäällä koko ajan houkuttelemassa takaisin roinaamaan, mutta taistellaan. Näin jälkikäteen on ihan perseestä sellaiset jäbät, jotka ei pääse koskaan lavalle, tai ylipäättänsä kisaamaan, mutta paukuttavat rahansa roinaan siitä huolimatta. No, jokaisen oma asia.

– Mind the Gap

Muutama haastateltu katsoi, että dopingin käytön terveyshaittoja ilmenee todennäköisimmin huippu-urheilun parissa. Eräs tiiviisti yleisurheilua harrastanut haastateltu kertoi, että hänellä ongelmaksi oli muodostua liian kurinalainen elämäntapa ja rasvaprosentin putoaminen lähelle nollaa:

H11: Mutta ei niitä hormoneja ollu siinä siinä pitkään, että vasta ihan lopussa ja kaksi kuuria. Se oli myös se harjoittelu kun poltti rasvaa, kun mä olin muutenkin laiha ja rasvaprosentti on matala. Niin kun se rasva alkaa liueta aivoista kun elimistö tarvitsee rasvaa, niin alkoi sekoilla ja... se oli varmaan joku kaks se rasvaprosentti.

Eräs haastattelussa useasti esiin noussut haitta oli dopinglainsäädännön aiheuttamat ongelmat. Muutamat olivat joutuneet tekemisiin viranomaisten kanssa, jolloin heiltä oli takavarikoitu aineet. Lainsäädäntö koettiin erityisen vahingolliseksi sen vuoksi, että käyttöä joutui salailemaan ja siten käyttäjät leimaantuvat poikkeaviksi ja lainsuojattomiksi (Goffman 1963; Becker 1963). Samoin ongelmalliseksi katsottiin, että dopingaineet liikkuvat useimmiten samoissa käsissä kuin kovat huumausaineet. Muutamakin haastateltu kertoi myös tietävänsä joidenkin viranomaisten, kuten poliisin, käyttävän itse dopingaineita, jolloin lainsäädäntö asettuu omituiseen valoon.

ELÄMÄNTYYLIT JA YKSILÖLLISET MOTIIVIT

Elderin (1998) toinen periaate, elämänvaiheen kytkeytyminen elämäntyyliin, sekä neljäs periaate, yksilölliset vaikuttimet, ohjaavat tarkastelemaan kehonmuokkausta laajemmassa kontekstissa. Kuntodopingin syyt pelkistetään usein joko voimanostoon tai kehonrakennukseen. Motiivit kuitenkin lomittuvat ja vaihtuvat treeni- ja käyttövuosien saatossa. Seuraavassa tyypitellään käyttäjäryhmiä tarkastelemalla dopingin käytön ensisijaisia motiiveja:

1. voimailu ja harrasteliikunta
2. ulkonäkö ja kehoprojekti
3. ammatillinen hyöty
4. alamaailma ja rikollisuus.

Jaottelu neljään ryhmään on luonnollisesti karkeistus, mutta tarjoaa jäsenetyn tulkinnan käytön motiiveista (ks. Wichström & Pedersen 2000⁴³) ja muodostaa eräänlaisia ideaalityyppejä (Weber 1980). Tämän tutkimuksen tyypittely perustuu siihen, että dopingaineet ovat poikkeuksetta välineitä jonkin pääoman saavuttamiseksi (esim. Bourdieu & Wacquant 1995). Käytön motiivina on siis saavuttaa dopingaineilla jotakin välillistä hyötyä. Tyypittely poikkeaa aiemmin tehdyistä ja vie siten abstraktiotason ylemmäs (vrt. Salos-pohja 2008). Ruotsalainen tutkimusverkosto (2007, sit. Paajanen 2008, 26) määritteli huippu-urheilijoiden lisäksi viisi ryhmää: ei-kilpailevat esteettisiin motiivein dopingia käyttävät; kilpailevat kehonrakentajat ja fitness-urheilijat; huumeiden käyttöön ja rikollisuuteen taipuvaliset; huumeongelmaiset ja viimeiseksi ammattirikolliset. Taina Kinnunen (2001a) puolestaan jaotteli käyttäjät satunnaisiin harrastelijavoimailijoihin, suunnitelmallisesti käyttäviin eri-ikäisiin kilpailijoihin ja lääkkeiden ongelmakäyttäjiin, jotka eivät seuraa haittoja.

Aiemmissa tyypittelyissä on toki joitakin yhtäläisyyksiä tässä esitettävän kanssa. Tärkeimpinä ryhminä näyttävät harrastekilpailijat ja kehonmuokkaajat, joihin suurin osa kuntodopingin käyttäjistä kuuluu. Myös rikollinen alamaailma (Häkkinen 1998) esiintyy kaikissa tyypittelyissä. Seuraavassa luvussa esitetään eri käyttäjäryhmiä, niiden taustalla vaikuttavia motiiveja ja ryhmässä tavoiteltavia pääomia.

---

43. *Winning, looking good or being bad.*

Voimailu ja harrasteliikunta

Tässä ryhmässä dopingin käytön vaikuttimena ovat voimanhankinta ja toisaalta sellaiset lajit, joissa voimasta on hyötyä. Voiman hankinta voiman itsensä vuoksi ja voiman hankinta harrasteurheilulajien tueksi lomittuvat useilla käyttäjillä keskenään. Nämä tavoitteet voidaan yhdistää saman ryhmän alle ennen kaikkea sillä perusteella, että molemmissa toiminnan pääsisältö on urheilullisessa kehittämisessä, jossa doping on funktionaalinen apuväline fyysisen pääoman saavuttamiseen.

Voimanhankkijat ovat klassisia ”salirottia”. Heillä ensisijainen motiivi dopingin käytölle on voimailutulosten kehittäminen. Tämä ilmenee kilpailuna itsen kanssa, mutta myös toisten samat tavoitteet jakavien kanssa. Voimanhankinnan takana voidaan nähdä kaipuuta ”alkukantaiseen miehisyyteen”, luonnossa selviävään fyysiseen mieheen. Tällöin tietynlainen primitiivinen fysiikka tuottaa myös sosiaalista pääomaa vertaisryhmässä. (Kinnunen 2001a, 180–181.)

Loputtoman uuttera voimanhankinta voidaankin nähdä myös kaupunkilaisen myöhäismodernina liikuntaprojektina (ks. Wessman 2010, 7–8), betoniviidakon keskellä tapahtuvana raudannostona, jossa ihmisfyysiikan luonnolliset rajat lähestyvät. Nykyisin tulosten kehitystä ei mitata enää karhunkaadossa, vaan miehisen kilvoittelun välineenä on salilla nouseva rautamäärä. Tarkoitus on kartuttaa voimaa ja testata omia rajoja. Tässä dopingaineet auttavat – ”naturaalina” voi kasva vain tiettyyn pisteeseen asti, sen jälkeen on otettava doping avuksi. Tämä näkemys toistuu jatkuvasti niin haastatteluissa kuin internet-keskusteluissakin:

Roinalla kasvaa isommaksi kuin ilman, tämä on surullinen fakta. Ja mikä parasta, nopeammin :) Mielestäni kannattaa kuitenkin käyttää aikaa sen natumaksimin saavuttamiseen, jonka jälkeen, kun pohja on luotu ja nälkä on kasvanut voi mielekästä kehitystä jatka roinalla.

– Jakke

Voimanhankinnalla ja kilvoittelulla on myös tärkeä sosiaalinen ulottuvuutensa. Pienet kaveriporukat käyttävät tiettyjä kuntosaleja, jotka tunnetaan kuntosalikulttuurissa ”kovien jätkien paikkoina”⁴⁴. Niiden perusasiakkaat edustavat

44. Hyvin erilaisiin päämääriin pyrkivät liikkujat hyödyntävät kuntosalien palveluita. Vuosittain noin 713 000 suomalaista aikuista vierailee salilla (Kansallinen liikuntatutkimus 2010). Heistä vain erittäin pieni osa käyttää dopingaineita.

voimaa ja väkevää maskuliinisuutta. Haastateltava kuvaa, kuinka sali on erilaisin tavoittein orientoituneiden henkilöiden kohtaamis- ja tapahtumapaikka:

H10: Mun frendi kävi silloin legendaarisella *nimi poistettu* salilla (...) se oli niin hurjan näköstä touhua, et se kutsui puoleensa.

MP: Että samantyyppistä piti sitten päästä itse kokeilemaan?

H10: Joo, kyllä mä silloin ajattelin että musta tulee voimamies. Mut sit mä jäin aika lyhyeks, niin mun ei onneks tarvinnut ruveta repimään itsestäni voimamiestä. Mä keskityin sit penkkiin vaan, kun se tuntu kulkevan ihan hyvin.

Tällaisille saleille voi muodostua aivan oma asiakaskuntansa:

H11: Ne käy siellä *nimi poistettu* salilla (...) siellä käy ne ihan isot ukot vaan, että en minä sinne menisi.

”Kovien jätkien” elämäntapa on etsiä oman fyysisyyden rajoja. He tietävät, että eivät koskaan nosta rautaa arvokisoissa tai nouse lavalle Mr. Olympia -kilpailuissa, mutta he tietävät kuitenkin olevansa vahvoja ja isoja. Siitä he ovat myös ylpeitä: he haluavat erottautua muista, ei-niin-vahvoista. Erottautuminen koskee epäilemättä myös tätä tutkimusta tehneitä laihoja tutkija-jalkapalloilijoita, mutta aineiston perusteella ennen kaikkea niitä, jotka käyvät salilla ilman päämäärätietoista voimatavoitetta ”neppailemassa”. Voimanhankkijoilla on tarkat normit sille, miten salilla toimitaan.

H10: Sain niiltä voimannostajilta sellasia treeniohjelmiä, tai katoin miten ne niitä tekee. Mä opin kasvattamaan sitä voimaa niillä ohjelmilla. Monet jotka vaan treenaa eikä tiedä mitä tekee, niin ei se mihinkään kehity. Pitää osata tapa millä sitä voimaa kehitetään. Sillä se sitten nousi.

Kovan luokan voimanhankkijat tunnisti myös moni salilla aktiivisesti käyvä informantti:

Informantti 3: No siis se tekee siellä salilla esimerkiks liikkeitä, millä se pyrkii kasvattaa, maksimoimaan lihassmassan. Koska esimerkiks jos roinaa ja vetää jotain kasvuhormonia, niin silloin sun pitää vetää tietyn pituisia sarjoja tietty määrä, jotta se maksimois sen lihaskasvun. (...) Kun taas

joku normiäijä tekee siellä jotain haaraperushyppyä nurkassa, eikä missään nimessä näytä ainakaan siltä, että se vetäis jotain ylimääräistä.

Voimailun vuoksi dopingia käyttävistä löytyy myös niin kutsuttuja dopingin ”heavy-usereita”. Heidän annoskokonsa ovat erittäin suuria, ja voimatavoitteet on asetettu korkealle (ks. Karila 2003). Tämän tutkimuksen aineistot viittaavat siihen, että nämä suurkuluttajat muodostavat varsin pienen joukon käyttäjistä. He saattavat tähdätä esimerkiksi harrastevoimailukisoihin. Toisaalta tavoitteena voi myös yksinkertaisesti olla tulla niin isoksi ja vahvaksi kuin mahdollista, jopa patologisissa mittasuhteissa (ks. esim. Raevuori 2009).

Myös jotkut harrasteurheilijat käyttävät dopingaineita sellaiseen voimanhankintaan, jonka tarkoituksena on tukea muita urheilumuotoja. Tämä tulee lähelle huippu-urheilusta tuttua dopingia, mutta erona on, että kilpailu ei tapahdu huipulla eikä ammatiksi. Tässä ryhmässä vaikuttaa olevan paljon sellaisia, jotka ovat urheilleet koko ikänsä, mutta eivät ole syystä tai toisesta ikinä päätyneet huipulle saakka. He ovat jatkaneet urheilua ja liikuntaa kilpailullisuus edelleen pysyvänä kannustimena. Seuraavassa elämäntyylään kuvaa tällaisen taustan omaava entinen kuntodopingin käyttäjä:

MP: Millä tasolla, tai kysytään ihan yksinkertaisesti että ootko kilpaillut?

H5: Mä oon käytännössä kaikessa muussa kun tota, tai siis niissä joukkuelajeissa oon kilpaillu kaikissa, mutta kehonrakennuspuolella tai voimannostossa en oo koskaan kilpaillu ja nyt harjottelu on nykyään sellasta, että kamppailussa tähtään kyllä ihan korkeille tasoille kilpailee.

MP: Okei, mitä liikunta sulle merkkää ensisijaisesti?

H5: Se merkkää mulle ensisijaisesti semmosta päivärytmiä tai sellasta, se on vaan suuri osa elämää. En kokis että voisin ite elää tai olla olemassa ilman kovia suorituksia.

Kamppailulajeissa voimalla ja lihasmassan kireydellä on luonnollisesti merkitystä. Kuitenkin haastatteluissa ja internet-aineistossa kävi ilmi, että myös kamppailuharrastajien keskuudessa dopingin käyttäjät ovat pieni vähemmistö. Toisaalta missä tahansa lajeissa, joissa voimasta tai yleisemmin fyysisestä kunnosta on hyötyä, saatetaan dopingin käyttöä ainakin harkita. Aineistoissa tulivat esille muun muassa koripallo, jääkiekko, juoksu ja pyöräily⁴⁵.

45. Haastattelu- ja internet-aineiston kuntodopingin käyttäjillä toistui näkemys, että varsinkin huippu-urheilussa dopingin käyttö on normi.

Eräs kamppailu-urheilua harrastava entinen käyttäjä kuvaa tilannetta:

H3: Sit jos puhutaan ihan tästä kamppailu-urheilusta esimerkiksi niinku kilpailutasolla, niin siellä luonnollisesti kärkehtelyjä tapahtuu vuosittain... mahdollon nyt tietysti tässä vaiheessa mitään määriä puhua, mutta totta kai niitä käytetään ja niistä myöskin aina välillä jäädään kiinni, se on ihan sanomattakin selvää. Mutta itehän oon tässä vaiheessa, täytyy sanoo toi oma mielipide, että kaikissa kilpaurheilussa missä on fyysisyydellä millään tapaa merkitystä, kaikessa käytetään reilusti dopingaineita. Ei sitä oo pelkästään, ei sitä tarvitse oikeesti mihinkään lajeihin rajata.

Muutamakin haastateltu, samoin useat nettikeskustelijat, olivat huolissaan siitä, jos kuntodopingin käyttö alkaa jo nuorena. Tällöin aiheesta ei ole välttämättä riittävästi tietoa ja intoa on niin sanotusti enemmän kuin järkeä. Varsinkin nettikeskustelijat korostavat, että ainakin ”natumaksimi”, eli se tulos, johon ilman dopingaineita voi päästä, olisi syytä tavoittaa ennen käytön aloittamista. Haastateltu kommentoi:

H12: Mun mielestä se on aika liiankin yleistä, että se rupee olemaan aika nuorissakin piireissä aika yleistä. Enhän mäkään ollut silloin kun ensimmäisen kuurini starttasin, niin olinko mä 18. Ja mä tiesin jo siinä vaiheessa lätkänpelaajia jotka oli 16–17 joilla oli ensimmäisiä kuureja ollut jo.

Sekä voimailijoilla että harrasteurheilijoilla kovaan harjoitteluun liittyy erittäin tiukka elämäntapojen sääntely. Se koskee koko elämäntyyliä, ruokailua, lisäravinteita, aikatauluja ja mentaliteettia. Toimintaa voidaan pitää tietoisena itsehallintana muuten nautintoja ja elämyksiä korostavassa yhteiskunnassa (mm. Schulze 1992). Harjoitusjakson aikana elämän kova ydin on kurinalaisuus ja itsekuuri (mm. Sankari 1995). Tällainen ”spartalaisuus” tarjoaa omanlaisen, palkitsevuuteen perustuvan nautintonsa. Tulosten parantuminen tai peiliin katsominen tuottavat tyydytystä, jota ei saa viinan tai roskaruoan parissa. Treenin ohella erittäin tärkeässä roolissa on ravinto:

H9: Se ravintopuolikin, että sä voit nopeuttaa sitä treeniä niillä (doping) aineilla, mutta ei ne kuitenkaan oo niitä rakennusaineita millä sä rakennat sitä kroppaa. Kyllä pitää olla hiilarit ja proteiinit ja kaikki tällanen kunnossa. Kun sitä ainetta käyttää niin käyttää sen hyväks, että pystyy treenaan,

kasvaa oikeesti, tehostuu, niin kyllä myös pitää syödä oikein, jättää rasvat pois ja syödä terveellisesti.

Eräs entinen käyttäjä valitteli, kuinka harjoitus- ja ravintotietous ei hänen ”kuuritellessaan” ollut nykyisellä tasolla. Siten aineiden hyöty ei ollut maksimaalinen, ja hän katsoi, että tarkemmalla ruokavaliolla ja elämäntyyllillä olisi voinut saavuttaa parempia tuloksia ja jopa jättää aineiden käytön kokonaan väliin:

H8: Esimerkiksi se, että silloin ei kukaan, vaikka kävi noita erilaisia valmennuskoulutuksia ja kursseja, niin kukaan ei koskaan kiinnittänyt sellaseen yksinkertaiseen asiaan kuin treenin intensiivisyyteen mitään huomiota tai siis ainakaan niin paljon painoarvoa. Kuinka intensiivisellä treenillä ja oikeanlaisella ruokavaliolla saa ihan samanlaisia tuloksia kuin noillaki (dopingaineilla). Tosin se vaatii vähän enemmän aikaa mutta no kuitenkin. Se on ehkä se että haluaa nopeesti tuloksia.

Edellinen sitaatti kertoo hyvin siitä, että doping ei ole välttämättömyys tietyssä elämäntyyliä. Se on vain yksi osa, joka ei nouse kokonaisuudessa muiden yläpuolelle. Ilman tunnollista harjoittelua dopingaineiden hyöty on hyvin vähäinen, joten niitä voidaan kirjaimellisesti pitää laajan treenipaletin osana, tehostajina. Mikäli paletti on kunnossa, dopingin avulla tulokset kuitenkin saadaan uudelle tasolle. Seuraavassa lainauksessa käyttäjä kuvaa, kuinka hänen voimatonsa kasvoivat ensimmäisen kuurin aikana:

H10: Hämmästy kun käveli peilin ohi, et oho, mitäs tuolla näkyy, kaveri on treenannut ihan selkeesti. Penkki meni hetkessä sinne, joku tollanen 30 kiloa tuli lisää siihen kuntoon, mikä oli ennen kun alotti. Joku 185 penkistä kapealla otteella.

Voimailijoita ja harrastekilpailijoita sysää aina vain kovempiin suorituksiin kilpailuvietti ja itsen voittaminen. Doping auttaa pääsemään ”vielä yhden rajan yli”. Seuraava internetkeskustelija tiivistää tämän hyvin:

Sanotaanko näin että jos se oma luonnollinen raja rupeaa tulemaan kehityksessä vastaan ja kehittyä haluaa, niin ainoa vaihtoehto on kylmästi roinat. Oli se motivaatio sitten naiset tai halu voittaa oma itsensä ja ko-

kea kehittymisen riemua sen sijaan että trennaisi vuodesta toiseen ilman voiman tai lihasten lisäystä ja huomata ettei tästä enää tulekaan mitään ilman lääkkeitä.

Tosin voi koittaa muuttaa asennetta ja sanoa itselleen: tyydyn tähän ja pidän vain kuntoani yllä, eiköhän nämä lihakset kelpaa. Mutta se ei varmasti ole helppoa tyypille joka on reenannut nousujohteisesti vuosia ja haluaa näkyviä tuloksia.

– Hungry heart

Ulkonäkö ja kehoprojekti

Tuomas Zacheus (2009) on tutkinut nuorten ja nuorten aikuisten liikunnan motiiveja. Suurin ero aiempien sukupolvien ja nykynuorten välillä on muodikkauden ja fyysisen ulkonäön korostuminen 1970- ja 1980-luvuilla syntyneillä. Tarkasteltaessa kuntodopingin käyttäjien ikää ja käytön ajallista paikantumista 1990- ja 2000-luvulle on helppo nähdä yhteys ulkonäkökeskeisen nuoruuden ja liikuntamotiivien välillä. Lukuisia samankaltaisia havaintoja on tehty myös media- ja kulutustutkimuksen piirissä. Shania Määttä (2010) esittää median, mainosten ja virtuaalimaailmojen luovan vahvoja esteettisiä ihanteita minuudesta ja ulkonäöstä. Taina Kinnunen (2001b) puolestaan kirjoittaa miesruumiin uudesta asemasta kulttuurissamme. Hänen mukaansa voidaan puhua kehonmuokkaamisen kulttuurisesta pakosta, johon on johtanut miesruumiin saama esteettinen status erottautumisen ja sosiaalisen pääoman välineenä. Ruumiista on tullut väline viestiä jotakin syvempää identiteetistä ja elämäntyylistä.

Kuntodoping kytkeytyy nuoruuteen ja varhaiseen aikuisuuteen. Se on elämänkulun sosiokulttuurinen vaihe, jossa voimalla, ulkonäöllä ja olemuksella – habituksella – on eri syistä tärkeä merkitys (ks. Roos 1986). Kehon ja ruumiinkuvan muokkaaminen sekä voiman hankinta tehdään, jotta niillä saavutettaisiin omassa vertaisryhmässä kulttuurisesti hyväksytyjä ja arvostettuja pääomia (Thornton 1995; Kinnunen 2001a; Paajanen 2008; Salospohja 2008). Muokkaamisen tehostamiseksi käytetään dopingaineita. (Ks. mm. Yesalis 1993; Sankari 1995; Evans 1997; Monaghan 2001; Kinnunen 2001a; Paajanen 2008; Salospohja 2008; Wichström & Pedersen 2000; Bojsen-Møller & Christiansen 2009.)

Eräs ääri-ilmentymä ulkonäön muokkaamisesta on dopingavitteinen kehonrakennus. Hieman miedompi tavoite on kiristyä dopingin avulla esteettisen lihaksikkaaseen, mutta ei valtavaan kuntoon. Tällainen ulkonäköihanne lienee

myös kehonrakennuksen ideaalia helpommin normaalikansalaisten jaettavissa. Vaatimattomampiin dopingilla avustettaviin esteettisiin tavoitteisiin kuuluvat laihduttaminen ja niin sanottu rantakuntoon pääseminen. Jälkimmäinen esiintyy usein eräänlaisen kevyen ”kevätkuurrutuksen” tavoitteena, mutta se voidaan nähdä myös laajemmin tasapainoisen liikuntaprojektin ilmentymänä, jossa doping on pieni lisä.

Ulkonäön eteen ”roinaavista” fyysisin ryhmä on siis ”kehonrakentajat”. Lainauserkeit siksi, että näistä henkilöistä vain pieni osa muokkaa ruumistaan varsinaisesti kilpaillakseen kehonrakennuksessa. Taina Kinnunen (2001a, 179) kirjoittaa Arnold Schwarzeneggerin – tai pikemminkin Schwarzeneggermyytin – olevan näiden ruumiilliseen täydellisyyteen pyrkivien miesten toteemi. Internetin keskustelupalstojen perusteella nykyisiä toteemeja ovat muun muassa Mr. Olympia -kisoissa menestyneet Dorian Yates ja Ronnie Coleman, joskin myös Iso Arska on pitänyt edelleen pintansa.

Kehonrakentajien ihanteellisessa ruumiinkuvassa yhdistyvät lihaksikkuus, kurinalaisuus, voima ja matala rasvaprosentti. Tärkeä on myös niiden tuottama hyvä itsetunto ja kehonrakentajan kyky muokata kaikkia osa-alueita. Tavoitteena on erottautua muista (kuntoilijoista) erittäin suurella tai suorastaan valtavalla lihasmassalla (ks. myös Sankari 1995, 69). Massiivisten lihasten hankinta on vaikeaa, tietyn pisteen jälkeen (lähes) mahdotonta, ilman kemiallista apua. Kehonrakentajat edustavat prototyyppiä sosiaalisesti konstruoidusta kuntodopingin käyttäjästä: valtavan lihaksikkaita jättejä.

Kehonrakentajilla elämä on vielä kurinalaisempaa kuin edellisen käyttäjätyypin yhteydessä käsitellyillä voimailijoilla. Varsinkin niin sanottu dieettaaminen, eli rasvanpolttovaihe, on treenaamisessa hyvin tarkka vaihe, jossa esimerkiksi ravintoa punnitaan grammavaa’an kanssa. Seuraava lainaus ei ole dopingia, vaan ravintoa käsittelevältä keskustelualueelta:

Lasken tällä hetkellä dieettiruokavaliosta kaiken. Ainoa mikä pääsee läpi on ne muutama pakastemarjaa, jotka heitän rahkaan. Jos en laskisi, kontrolli poistuisi kokonaan ja homma karkaisi käsistä.

– Lyng

Kehonrakentajista jonkin verran poikkeava ulkonäköihanne löytyy taas sellaisilta henkilöiltä, joiden tavoitteena on lihaksikas mutta ei valtava ruumis. Haastateltava kuvaa:

MP: Mut nimenomaan se ulkonäkö on sulle se päällimmäinen?

H1: Se on se esteettisyys, jos luoja on suonut geenit, niin mun mielestä se genetiikan täydellisyys ja syvyys tulee esiin vasta kun on kireessä kunnossa. Mut et oot kireessä kunnossa, se ei tuu esille jos oot läski. Puhveleista ei näy onks treenannut vai ei. Massakausi on aika vieras käsite kuitenkin, no ehkä mulla oli jotain sellasta joskus aiemmin. Mut massa on niiku se, mitä mä en hae, koska massa on rumaa, se on läskiä. Ennen mä ehkä pidin sitä hyvänä asiana, kun sellanen massahirmu käveli vastaan, mut nyt mä nauran sellasille asioille, koska sellanen massahirmu ei jaksais kävellä 100 metriä hengästymättä.

Tällaisen estetiikkaihanteen jakavien keskuudessa pyritään ylläpitämään ruumisprojektia pidempiäkin aikoja. Taina Kinnusta (2001, 17) mukaillen kyse on pyrkimisestä maanpäälliseen onneen ruumiin täydellistymisen kautta. Kuntosaliharjoittelu ja siihen liittyvä kuntodoping eivät ole tämän ryhmän ainoat sisällöt ruumisprojektissa. Kuntosalilla hankitaan lihakset ja voima, mutta usein osana samaa projektia kulkee tukilajeja, varsinkin aerobista liikuntaa. Esimerkiksi edellisessä lainauksessa estetiikan merkitystä korostanut mies harrasti myös kamppailulajia:

H1: No 3–4 kertaa viikossa on salitreeneit, sitten kolme kertaa viikossa saattaa olla kamppailulajia⁴⁶ fiiliksen ja jaksamisen mukaan. Kamppailulaji on kuitenkin vähemmän sellasta täydellisyyden tavoittelua, kun sitten tää salitreeni. Salilla mä pystyn kehittymään viikoittain. Kamppailulaji on taas silleen pidempiaikaista, enemmän silmä- kuin kuntotreenii.

Tämän ryhmän henkilöillä onkin usein taustalla pitkä liikuntahistoria. Kenties juuri taustan vuoksi ihanteellinen ruumiskuva ei ole valtavan lihaksikas vaan enemmänkin sopusuhtaisen urheilullinen. Se mukailee julkisuuden kautta konstroitunutta ihannevirtaloa.

Harri Sarpavaara (2004) tarkastelee tv-mainosten tuottamaa ruumiskuvaa. Hänen analyysinsä Max Steel -mainoksesta tiivistää terävästi tavan konstruoida ihannevirtalo ja uusintaa ruumiillisuusrepresentaatiota: ”pahan peittoaminen onnistuu hyvän, teknologialla turbuloidun yli-inhimilliset fyysiset voimat omaavan ruumiin avulla” (mt., 87). Sarpavaara (mt., 88) jatkaa samasta

---

46. Lajin nimi poistettu anonymiteetin suojaamiseksi.

mainoksesta: ”[M]ainoksesta löytyy myös kaksiarvoinen teknologia/luonto vastakohtapari. Audiovisuaaliset seemit konnotoivat teknologian voimaa ja sen suomia mahdollisuuksia parannella vajavaista luontoa ja ruumista.” Sitaatti kiteyttää median konstruoiman ruumisihanteen stereotyyppisesti, mutta samalla osuvasti. Voimankäyttö on edelleen vahvasti miehisyteen ja ruumiillisuuteen liitettävä ominaisuus. Mainoselokuvista peräti 86 prosenttia nostaa mieskuvansa jollakin tavoin voimasta ja fyysisyydestä (Sarpavaara 2004, 94; ks. myös Sarpila ym. 2006). Tällainen aikalaiskuvasto linkittääkin kuntosportin tiettyihin elämäntyyliin. 28-vuotias mies kertoo motiiveistaan:

MP: Mitkä sä määrittelisit sun tärkeimmiksi motiiveiksi treenaamiseen ja roinaamiseen? Jos sä alat kuurin, mihin sä tähtäät?

H7: Se on vaan mun elämäntapa ja sellanen identiteettijuttu. Mä haluan olla tietyn näkönen. Emmä kisaa, mä vaan treenaan omaks huviks. Se on mulle tärkeä harrastus ja elämäntapa.

MP: Onks sulla motivaatiota silleen tai näät sä, että sä jatkat pitkäinkin tai ainakin toistaseks?

H7: Juu, juu kyllä. Koko loppuelämän jos pysyy kroppa kunnossa ja pystyy treenaan.

Doping-avusteinen kehoprojekti voikin venyä melkoisen pitkäksi. Internetin keskustelupalstoilla toistuu usein näkemys siitä, että dopingilla saavutettu liha on ”lainalihaa”, ja kun käyttö loppuu, fyysiikka rapistuu ja on opittava elämään pienempänä ja heikompana kuin mihin on tottunut. Siksi dopingaineista onkin hankala päästä eroon – ei niinkään aineisiin vaan niiden vaikutuksiin tulee jonkinasteinen riippuvuus (ks. luku 6). 40 ikävuotta lähestyvä haastateltu kommentoi:

H6: Turha sitä salailia on, että se on vähän sellanen nuoruuden lähde. Jos jollain lailla lihaksikkaan ulkonäön haluaa säilyttää, niin kun siihen (dopingiin) on kerran sotkeentunu, niin hyvin vaikeetahan se on ilman. Ja nyt kun ikää tulee niin joutuu punnitsemaan että pitäisköhän se maailma pikkuhiljaa jättää taakse ja lopettaa se jalan oven välissä pitäminen. On sieltä 90-luvulta asti ollut sellanen, että kun sen oven kerran avasi niin se on pirun vaikea pistää kiinni, että jalka on ollut vähän ovenraossa.

Pitkään jatkuneesta, intensiivisestä kehoprojektista tinkiminen voi olla hyvin hankalaa. Jokaisen elimistö ja psyyke reagoivat lopettamiseen eri tavalla, eikä aktiivikäyttäjää välttämättä vielä aavista mahdollisia tulevia haittoja. Kokenut käyttäjä kertoo nettikeskustelussa:

Persoonallisuutenne ovat erilaisia, eli elimistönne ja pääanne tulee reagoimaan siihen lopulliseen offiin hyvin moninaisilla tavoilla. Muutaman kuukauden pikku-natuilu tuskin antaa kovin juhlavaa viitettä, voin sanoa.
– Outlaw

Toisin kuin usein kuvitellaan, on nuorten miesten ulkonäköihanne muuttunut 2000-luvulla pikemminkin maskuliiniseen kuin feminiiniin suuntaan (Sarpila ym. 2006). Ajassa, jossa kehosta on tullut eräs keskeinen identiteetin rakentamisen väline, sosiaalistutaan julkisuuden konstruoimaan ihannevirtaloon (mm. Giddens 1992). Kuntosalikeskustelijoiden internetpalstalla tarjotaan jättilihasten rinnalle esimerkiksi täydellisestä vartalosta muun muassa näyttelijöitä Vin Diesel ja Bruce Lee sekä koripalloilija Karl ”The Mail Man” Malonea ja useita vapaaottelijoita. Näitä esimerkkejä kuvaavat pikemminkin termit lihaksikas ja jäntevä kuin massahirmu.

Samoihin ulkonäköihanteisiin tarttuvat myös kevyemmin ja satunnaisemmin dopingia käyttävät, joilla aineiden käyttö usein tähtää jo mainittuun ”rantakunnon” saavuttamiseen. Heillä tavoitteina on ulkonäön ohella myös laajemmin hyvä olo ja kunto. Heille dopingin käyttö on verrattain pieni osa eräänlaisessa terveysprojektissa (ks. Wessman 2010). Doping on apuna laihdutuksessa ja lihasten kasvattamisessa, mutta ei koskaan saavuta hallitsevaa roolia toiminnassa.

Dopingin käyttö terveen elämäntyylin lisukkeena voi näyttäytyä ristiriitaisena (ks. luku 6), mutta ei käyttäjille. Tähän on löydettävissä useampia syytä. Ensinnäkin annosmäärät ovat kohtuullisia – tai ainakin sellaisiksi miellettyjä – ja toisekseen sopivat aineet on löydetty kokemuksen kautta. Mikäli jokin aine ei sovi, luovutaan sen käytöstä. Kolmanneksi tietyt aineet on kokemuksen kautta havaittu jopa terveydelle hyödyllisiksi, vastoin yleisesti hyväksytyjä käsityksiä.

MP: Nää on ollut tälläisiä lyhyitä ja kevyitä kuureja nyt myöhemmin sitten?

H4: Joo, joo. Koska motivaatio on lähteny kun ei oo enää mitään intoo

hankkii hirveetä lihasmassaa vaan enemmän hakee sellasta tiukkuuta. Ehkä sit kans se, joskus oli jossain lehdessä juttuu, et jotkut yritysjohtajat käyttää anabolisia siihen et kestäis stressin ja jaksais työelämässä paremmin, niin mä uskon et siinä on varmasti jotain perää. Et palautuu siitä stressistä ja univajettakin jaksaa normaalia paremmin. Ne on sellasia hyötyaspekteja mitä tässä iässä nyt ajattelee.

Käyttäjän silmin kaikki vaikuttaa asettuvan sopusuhtaan: paljon liikuntaa, sopivasti lepoa, tarkka ravinto, hieman dopingia ja laaja terveystieto viimeksi mainitun hallitsemiseksi. Ikään kuin kruununa ja toiminnan tuloksellisuuden todisteena on fyysinen hyvä olo ja terveys, joka puolestaan lisää psyykkistä hyvää oloa ja itsevarmuutta. Elämän koetaan olevan sääntelyn, itsekurin ja itseopitun asiantuntemuksen kautta uomissaan. Eräs entinen käyttäjä, jonka tavoitteet olivat käytön aikana enemmän voimailun puolella, kommentoi ulkonäköihanteiden ja koko urheilullisen elämäntavan merkitystä:

MP: Sä sanoit että sulla oli jonkin verran sitä ulkonäköpuolta, mutta onks siinä edelleen?

H3: No siis, se on edelleen, se on yhtenä osana luonnollisesti, elikä tota noin... En pidä itteeni sinänsä kauheen pinnallisena ihmisenä, mutta oon silti sitä mieltä, että kaikki tommonen fyysinen kunnon kohennus, se aina parantaa myöskin henkistä olotilaa ja itsetuntoo ja muuta vastaavaa. Sanotaanko näin, että se luo semmosta tervehenkistä itseluottamusta ja muuta vastaavaa, että mä koen, että siinä on siis ihan normaalissa elämässä jokaisiin asioihin, sosiaalsiin tilanteisiin ja kaikkeen muuhun, että se on niinku enemmän se juttu. Tässä vaiheessa ei oo suunnitelmissa pyrkiä mihinkään alusvaatemalliks tai näin edespäin, että ei oo semmosia intressejä tai motiiveja. Mutta niin, oon sitä mieltä, että semmonen yleinen hyvä olo, se vaan luo...

Ammatillinen pääoma

Kolmannen ryhmän ensisijaisena motiivina kuntosportin käytölle on *ammatillisen pääoman* saavuttaminen. Ammatillinen pääoma voi olla sivutuote edellisten kahden ryhmän dopingin käyttäjillä, mutta joillakin käyttäjillä se on ensisijainen tavoite. Tällöin dopingin käytössä on taustalla varsin tavoite-rationaalista ajattelua:

H9: Itse mä en ymmärrä niitä jotka haluaa vaan tulla isoks ja vahvaks, ilman mitään, sillain että ei oo kilpailu-uraa, ei oo näyttelijä tai jotain, vaan ihan muuten vaan. Ei siinä oo mitään järkee. Pitäis olla joku syy, kilpaurheilun tai vastaava että siihen lähtee. Mutta se on mun henkilökohtainen mielipide.

MP: Eli sun näkökulmasta dopingissa on hyvä olla jonkun näköinen hyötyajattelu kuitenkin?

H: Joo, esimerkiksi se ovihomma.

Voiman ja lihaksikkuuden myötä kasvava ammatillinen pääoma on ilmeisimmillään turvallisuusalalla ja muissa fyysisyyttä vaativissa töissä. 27-vuotias turvallisuusalalla toimiva mies kertoo:

H8: Siis on ihan sikana nyt, ehkä mä oon nyt sit vaan myöski näitten duunipiirien kautta tutustunu tai niinku nähny sellasii kavereit ketkä on vasta alottanu treeninsä. (...) Mä tiän semmosia nuoria pienikokoisia portsareita, niin niillä se treenin aloittamisen kriteerit on varmaan se että niitten pitää saada uskottavuutta ja ne on siellä ovella ja narikassa ja ne on nuorennäkösiä laihoja poikia et ei oo auktoriteettia. (...) Että noihin tiettyihin syihin liittyen ni sit saman tien alotetaan, pokataan jotain vanhempia kavereita kelt saadaan saman tien niinku hormonit ja alotetaan ilman minkäänäköistä treenitaustaa.

Eräs keskustelija Pakkotoisto-foorumilla kertoo, että ”(...) aloitin käytön kuuden vuoden treenin jälkeen, käytin kuusi vuotta ihan portsarihommiin myötä”. Ravintolan ovimiehelle on eduksi voimakas ja uskottava ulkonäkö. Mitä isompi mies, sitä harvemmin voimaansa joutuu käyttämään, tiivisty useiden mainitsema logiikka. Ja silloin, kun voimaa joutuu käyttämään, on parempi pärjätä kuin jäädä alakynteen. Seuraavissa esimerkeissä kaksi ovimiehinä toiminutta haastateltua lähestyvät aihetta eri näkökulmista:

MP: Mikä oli sun motiivi, mikä sai sut kokeilemaan ekan kerran?

H9: Nuorempana halus isoks ja vahvaks, tein vähän portsarin hommia sillon. Ovella vähän sattuu ja tapahtuu, niin olishan se mukava pärjätäkin, ettei asiakas heti lyö turvalleen sinne nurkkaan.

...

H3: Sitten luonnollisesti ei oo mikään yllätys, näissä vahtimestaritouhuissa ja näissä ne on todella yleisiä. Se on varsinkin nuorille jätkille semmosia

juttuja, että kun sä lähet johonkin tommoseen työhön, missä niinku odotusarvona on se, että vaikka sä et ikinä haluais, niin käytännössä joudut joka ilta tappeleen töissä. Niin silloin se on aika ymmärrettävää, että haluat tehdä jotain semmosta, mikä edesauttaa sua selviään sun työstäs mahdollisimman helposti. Ja sanotaanko näin, että se on oikeestaan ainoa valitettava asia, että ihmiset kokee sitten, tai tämmöset ihmiset kokee sitten sen dopingin parhaana ja helpoimpana vaihtoehtona, kun esimerkiksi sitten taas joku kamppailu-urheilu tai muu vastaava, se ajaa paljon paremmin asian kuin nää doping-aineet, näihin töihin. Ja se ei varmasti kuormita kroppaa millään tavalla.

Portsarien ohella useita muitakin turvallisuusalan ammatteja nousi esiin aineistoista. Mukaan mahtui muun muassa vartijoita, järjestysmiehiä ja poliiseja. Työn ohella turvallisuusalalla toimivat kertovat ulkonäön olevan eduksi vastakkaisen sukupuolen kanssa. Toimiminen esimerkiksi ravintolan ovimiehenä asettuu elämänkulussa kohtaan, jolloin ollaan aktiivisia myös yöelämässä. (Mm. Luoma 2008.)

Turvallisuusalan lisäksi myös joissakin muissa ammattiryhmissä fyysinen voima näyttlee isoa roolia, jolloin myös dopingin käyttö voi tulla kyseeseen. Ainakin rakennusala nousi esille aineistoissa. Esimerkiksi PATJA-tietokannan rikosilmoituksissa epäillyistä 27, eli lähes joka kolmas, oli rakennusalan työntekijöitä. ”Rakennustyö on raskasta ja vaatii hyvää fyysistä kuntoa”, kerrotaan ammattinetti.fi-sivustolla. Tällaisessa työssä dopingin käyttö vaikuttaa jälleen tavoiterationaaliselta toiminnalta.

Alaa pidetään perinteisesti myös hyvin maskuliinisena. Työntekijöiden keskuudessa fyysistä pääomaa arvostetaan ja fyysisyyden arvostus ylettyy myös vapaa-ajalle. Darren Thielin (2007) mukaan rakennustyöntekijöiden puheessa ihannoidaan kovia ja maskuliinisia arvoja, kuten kovaa fyysistä työntekoa, rajua humalajuomista, tappelemista ja rajua seksiä. Tällaisessa työkuultuurissa myöskään kuntodoping ei ole vieras. Valtava fyysinen voima, maskuliiniset arvot ja mahdollisesti raju elämäntyyli voivat myös saavuttaa äärimuotoja. Eräs rakennusalalla työskennellyt informantti kertoo:

Informantti 2: Maanantaiamuusin ei viitsiny mennä niiden (dopingin käyttäjien) lähelle, sillä siinä lens niin kännykät kuin työkalutkin seinään. Niiden hauis oli normaalin ihmisen pään kokoinen ja selän takana kundeja kutsuttiin lihapäiksi.

Kuvausten perusteella eräs dopingaineiden käyttäjiin usein liitettävä stereotypia roinaraivosta (“roid rage”) vaikuttaakin kytkeytyvän parhaiten juuri fyysisesti ja henkisesti kuluttavaa elämää viettävien kuntodopingin käyttäjien ryhmään (ks.mm Monaghan 2001). Vapaa-ajalle yltävä rajun maskuliinisuuden ihannoiti sisältää eri tutkimusaineistojen valossa sellaista käyttäytymistä, joka on dopingstereotyyppien raaka-ainetta (Monaghan 2001; Thiel 2007). Tietenkään tällaiset elämäntavat eivät palaudu vain raksoille, eikä rakennustai turvallisuusalaa tule kumpaakaan leimata ”roina-aloiksi”. Molemmissa kuntodopingin käyttäjät ovat luonnollisesti vähemmistö.

Myös erilaiset ulkonäkötyöt vaativat huippuunsa harjoitettua kehoa. Tällaisten ammattien kirjo on laaja, mutta niitä kaikkia yhdistää tarve olla jatkuvasti fyysisesti ”kaunis”. Taina Kinnunen (2001a, 32–33) laskee ulkonäkötyöläisiin muun muassa malleja, strippareita ja näyttelijöitä. Hillitty kuntodopingin käyttö tarjoaa tavan tehostaa harjoittelua ja ylläpitää ruumiillista pääomaa, tässä tapauksessa ulkonäköä. Tähän ryhmään kuuluu myös naisia, vaikka lihasten tuottama pääoma on heille selvästi miehiä rajallisempaa. (Mm. Kinnunen 2001a, 32.) Tunnettuja esimerkkejä dopingia hyödyntävistä ulkonäkötyöläisistä ovat Hollywood-näyttelijät, jotka myös muutama haastateltu mainitsi ja joiden mahdollisesta dopingin käytöstä löytää pitkiäkin spekulatiivisia keskusteluja verkosta. Suomessa ulkonäkötyöläisten keskuudessa doping ei liene yhtä yleistä kuin Yhdysvalloissa. Silti yksi haastateltu antoi myös kotimaisen esimerkin, jota leimaamisen välttämiseksi kutsutaan tässä vain ”viihderyhmäksi”. Kuten yleensä ulkonäkötyöläisillä, heilläkään dopingavusteinen ulkonäön muokkaus ei ollut massiivisuuden tavoittelua vaan kehon hiomista:

H4: Mulla on aika harjaantunut silmä, kyllä niistä takuuvarmasti yli puolet käyttää dopingia. Mut naiset ei tajuu sitä, eli ne ei oo sellasia liiallisia, ne on just sen rajan oikealla puolella. Se raja unelmakropan ja yököttävän bodarin välillä on aika häilyvä.

Alamaailma ja rikolliset

Rikollisissa piireissä tapahtuvaa dopingin käyttöä ja välitystä on käsitelty jo luvussa 9. Haastateltuihin tai informantteihin ei saatu yhtään tähän ryhmään kuuluvaa henkilöä. Heitä ei myöskään ole mahdollista identifoida internet-keskusteluista. Näin ollen tässä esitettävä lyhyt tiivistys käyttäjätyyppistä perustuu luvussa 9 tehtyihin havaintoihin

Dopingin avulla saavutetaan voimaa ja saadaan rakennettua alamaailman pääomia palvelevaa habitusta. Nämä pääomat ovat tärkeitä kulttuurissa, jonka elimellinen osa on pelko ja väkivalta. Erilaisissa alamaailman konfliktitilanteissa, kuten velanperinnässä, uhkailussa tai rikollisten välienselvittelyssä sekä voima että lihaksikas ja pelottava habitus ovat tärkeitä pääomia (ks. myös Monaghan 2001).

Aineiston perusteella dopingaineet pyörivät myös pikkurikollisissa piireissä lähinnä rikollisten omassa käytössä. Kuten luvussa 9 kuvattiin, symboloi dopingin käyttö jonkinlaista ”rikollista poikkeavuutta” (Becker 1963). Ylempänä rikollisen hierarkian portailla doping on myös tapa saada tuloja (ks. myös Dorn ym. 1992). Tällöin dopingaineet liittyvät usein huumausaineiden myyntiin ja välitykseen. Myös aineiden salakuljetus on osa alamaailman toimintaa. Oma kokonaisuutensa ovat vankilat, joissa käyttö on selvästi väestön keskiarvoa yleisempää (Korte ym. 1996).

Kinnunen (2001a) määrittää yhdeksi dopingin käyttäjäryhmäksi huumaiden ongelmakäyttäjät, joilla dopingin käyttö on usein varsin holtitonta. Aineiston perusteella tällaista käyttöä tapahtuu lähinnä juuri pikkurikollisessa kulttuurissa. Sen pohjalta on kuitenkin hankala määrittää varsinaista omaa käyttäjäryhmäänsä, sillä vaikka dopingin käyttö jossain vaiheessa lipeäisi hallitsemattomaksi, motiivina ei ole sekoilu itsessään. Eräs kehonrakennuksen vuoksi dopingia käyttänyt haastateltu kuvasi elämänvaihetta, jolloin päihteiden käytön vuoksi treenaaminen kärsi ja myös dopingin käyttö muuttui holtittomaksi:

H6: Välillä oli rasvaprosentti todella alhainen, lihaksisto erottui, oikeastaan näläntunne katos kokonaan amfetamiinin aika säännöllisen käytön takia, ja se doping piti kuitenkin lihaksiston kunnossa. Sitä oli välillä vähän sellanen kuivan kesän orava -olo. Että kai siinä ampulleja tuli ja meni, silloin tällöin kaikenlaisia aineita, mut se oli enemmänkin sellasta roikkumista. Mut kyllä ne rinnakkain jatku, samasta paikasta tulleet (aineet).

MP: Putosko sulla treenikin sitten jossain vaiheessa pois?

H6: Se muuttui hyvin epäsäännölliseksi, enemmän dopingaineita ja vähemmän treeniä. Se oli sellaiseen elämänhallinnan kykyyn mikä silloin oli niin ihan tyyppillistä. Ei kovin intensiivistä eikä määrätietoista.

Toinen haastateltu kuvasi, kuinka käyttäjäpiireissä, joissa liikkui myös laittomia päihteitä, koheltaminen oli lähes tuhoisaa sosiaalisille suhteille. Lopulta hän tietoisesti päätti etäännyä vanhoista kavereista, jolloin myös ”roinaaminen” jäi.

H12: Joo, ystäväporukassa rupes tapahtumaan sellaisia perinteisiä vintin pimenemisiä ja rupes meneen se meininki aika... Joo, siellä tapahtui kaikkee muuta, ja se sitten rauhotti, pisti vähän miettimään niitä asioita. Siinä oikeastaan kaikki kuviot jäi, mä olin pitkän aikaa ihan itekseni, kelailin asioita, ystäväpiirit ja kaikki vaihtui, siitä tuli tosi radikaali muutos.

LUKU 11:

Synteesi

Edellisessä luvussa tyypiteltiin neljä käyttäjäryhmää. Ne määrittyvät käytön motiivien ja erilaisten pääomien mukaan: 1) voimailu ja harrasteliikunta, 2) kehonrakennus ja ulkonäkö, 3) ammatillinen pääoma ja 4) rikollisuus ja alamaailma. Ryhmät asettuvat luonnollisesti osin päällekkäin. Esimerkiksi joku saattaa ”roinata” yhtälailla pärjätäkseen yökerhon ovella kuin näyttääkseen hyvältä; toisella taas kehonrakennus on niin totista, että se saa huippu-urheilijan kurinalaisuuden piirteitä. Ryhmät tuleekin ymmärtää ideaalityyppisinä konstruktioina (Weber 1980). Niiden muodostamisen mahdollistaa se, että suurin osa kuntodopingin käyttäjistä osaa nimetä ensisijaisen motiivinsa ja kertoo myös käytön kautta saatavasta pääomasta. Muut välittömät tai välilliset motiivit ovat toissijaisia. Käyttäjäryhmien tyypittely ja kirjavat motiivit johtavat tarkastelemaan laajempia kuntodopingin taustalla piileviä teoreettisia kehyksiä ja siten tarjoamaan aineksia kuntodopingin yhteiskunnallisen paikan määrittämisessä.

Voimailijoiden ja harrastekilpailijoiden dopingin käyttöä määrittää ensisijassa kilpailun ja hyödyn logiikka. Doping on väline parempiin tuloksiin, aivan kuten huippu-urheilussakin – voima on tässä ryhmässä tärkeä pääoma. *Ulkonäkö- ja kehonrakennusorientoituneiden* toimintaa määrittää medikalisaation mahdollistama kehon säätely ja palvonta. *Ammatillista pääomaa* tavoittelevilla käytön motiivi on utilitaristinen, mutta usein myös maskuliininen. Dopingin avulla rakennetut lihakset ja voima takaavat paremmat mahdollisuudet menestymiseen, mutta myös kulttuurin uusintamiseen. Ulkonäkötyöläiset ovat eräänlaisia esteettisten ihanteiden vankeja. *Rikollisessa* kulttuurissa doping on osa hyvin erityisiä ja omalakisia normeja (Häkkinen 1998). Alamaailmassa doping onkin väline voiman, uhkaavuuden ja sitä kautta sosiaalisen pääoman saavuttamiseen. Rikollisille doping on riski, mutta seuraamuksiltaan suhteellisen pieni sellainen (mm. Kainulainen 2011).

KILPAILUEETOS, HYÖDYN TAVOITTELU JA STIGMA

Kilpailtaessa doping on väline, joka tuottaa hyötyä ja mahdollisesti auttaa menestyksen saavuttamisessa. Urheilijan suhde dopingiin onkin pragmaattinen: hän käyttää, koska hänelle siitä on hyötyä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Huippu-urheilussa tavoite on maksimaalinen suoritus, optimaalisesti voitto. Huippu-urheilun ulkopuolella dopingin käyttö ei tuo mukanaan kultamitalia tai nousua korkeimmalle korokkeelle. Monille se onkin väline menestymiseen sellaisilla areenoilla, joilla kehollisella pääomalla on toisenlaista arvoa (mm. Kinnunen 2001a; Puuronen 2004).

Kuntourheiluun liittyvän dopingin käytön taustalla on tiettyä kilpailumentaliteettia aivan kuin huippu-urheilussakin. Yksilötasolla kyse on menestyksestä harrasteurheilussa tai, yhä useammin, erilaisilla arjen sosiaalisilla ja kulttuurisilla kilpakenkillä. Tätä näkökulmaa korostaa myös Mari Lehmuskallio (2007, 40), joka kuvaa terveyden, henkilökohtaisesti palkitsevien ruumiin ja mielen kokemusten, elämänlaadun nostamisen sekä nauttimisen tulleen keskeisiksi itsensä voittamisen muodoiksi.

Kilpailueetos onkin syvällä kulttuurisissa rakenteissa (Simola 2001; D'Angelo & Tamburrini 2010). Länsimainen kulttuuri kannustaa menestymiseen ja erinomaisuuteen. Menestyksestä ja voittamisesta on tullut lähes synonyymeja: vain paras on todella onnistunut. Vaikka kuntodopingin käyttäjän kilpakumppani on usein abstrakti ”jokin”, se on silti olemassa. Se ”jokin” on nykyaikaa vaivaava *erinomaisuuden eetos*, jossa yhdistyvät arvoina erinomaisuus, tehokkuus ja tuloksellisuus (Simola 2001).

Tällainen ajattelu tuli esiin haastatteluisissa ja internet-aineistossa, eikä ainoastaan dopingia käyttäneillä vaan myös ”natuilla”. Monille kehollinen suorittaminen on muodostunut niin tärkeäksi, että se on hyvän elämän edellytys. Erinomaisuuden eetoksessa myös ulkonäkönsä vuoksi ”roinaavilla” on kilpailullinen motiivi: itsen virittäminen, itsestään parhaan irti saaminen, itsen voittaminen ja kilpailu parhaista naaraista⁴⁷ tuottavat onnistumisen tunteen. Voiko tällaisessa eetoksessa edes saavuttaa ”optimiminän”?

Itsen voittamiselle ei ole mittaria, joten kehollinen kilpailu on loputon projekti. Se on pidentyneen nuoruuden siivittävä orientaatio, jossa biologisen kellon käymistä voi hidastaa, muttei pysäyttää (esim. Hoikkala 1993; Ketokivi 2004). Tällainen näkökulma kiinnittää kuntodopingin osaksi valinnan vapau-

---

47. Laasanen (2008).

den individualismia. Se on Kaisa Ketokiven (2004) mukaan valintaperusteena institutionalisoitunut – siis doping valintana on ajankuvan mukainen yksilöllinen riski, josta myös kannetaan vastuu itse. Kuntodopingiin liittyvässä elämäntyylissä pidentynyt nuoruus ei näyttäydy helppona valintana vaan sitkeänä ja jopa masokistisena uurastamisena fyysisen suorituskyvyn eteen. Eräs haastateltu luonnehtikin dopingaineita ”nuoruudenlähteeksi”.

Ammateissa, joissa suuri, pelottava ja mahdollisesti myös vahva habitus on hyödyllinen, doping voi olla avuksi. Tällaisia aloja ovat esimerkiksi turvallisuus- ja rakennusala sekä rikollinen toiminta. Doping tuottaa tällöin paitsi taloudellista, myös sosiaalista pääomaa. Se on jälleen avuksi ”arjen kilpailuissa” (Simola 2001).

Ammattinsa vuoksi kuntodopingia käyttävät kiinnittyvät usein osaksi vahvaa maskuliinisuuden kulttuurua. Siinä ihannoidaan raakaa voimaa ja selviämistä. Tätä ryhmää määrittää tietynlainen ”äijäilyn” kulttuuri – ei kuitenkaan siinä pinnallisen postmodernissa ”nikula-hynysläisessä” mielessä kuin meille on viime vuosina tv:n välityksellä tuputettu. Dopingäijäilyn takana on jotain vankempaa, metsistä peltojen kautta kaupunkien betonisille työmaille tuotua. Fyysinen työ vaatii veronsa, ja sitä helpottamaan on tarjolla dopingaineita. Ne lupaavat voimaa, kestävyyttä ja nopeampaa palautumista – ominaisuuksia, joiden perään ihmiskunta on haikaillut läpi olemassaolonsa.

Äijäilyn ja dopingin välillä on kuitenkin ristiriita. Doping on oikopolku kulttuurissa, jossa erinomaisuus, tehokkuus ja tuottavuus ilman kepulikonsteja ovat ihmisen mitta (ks. Simola 2010). Doping on epäreilu tapa saavuttaa erinomaisuus. Tästä syystä käyttö salataan tarkasti muilta, sillä epäreilu erinomaisuus tuottaa häpeää. Satu Lidman (2011, 38) tiivistää häpeän osuvasti: ”Ihminen kokee tehneensä jotakin vääräksi tietämäänsä ja toimineensa siten sekä vastoin omia periaatteitaan että sitä kuvaa, jonka haluaa antaa itsestään muille.” Voima on ihailtua luonnollisesti hankittuna, jollaisena se halutaan esittää, mutta dopingilla saavutettuna se muuttuu keinotekoiseksi – jopa heikkoudeksi. Taustalla on myös laajempi konflikti. Useat ihmistieteen alat ovat suhtautuneet hyvin varovaisesti ihmisen ja teknologian liialliseen yhdistämiseen. Keinotekoinen ihminen on humanismin ihanteissa epämääräinen ja epäilyttävä (Boden 1984).

Dopingin käyttäjät joutuvatkin kärsimään käyttöön liittyvästä stigmasta (Goffman 1963). Nutt ym. (2010) arvioivat erilaisten kemiallisten yhdisteiden käyttäjälle ja hänen lähiympäristölleen aiheutuvia haittoja. Anaboliset steroidit sijoittuvat 20 aineen vertailussa kokonaishaitoiltaan kuudenneksi-

toista khat-huumeen perään ja ekstaasin edelle. Edellä haitoissa olivat muun muassa alkoholi, kannabis ja tupakka. Anabolisten steroidien ja laajemminkin kuntodopingin haitat ovat usein vähintään yhtä paljon sosiaalisia kuin terveydellisiä: esimerkiksi käyttö tulkitaan negatiiviseksi poikkeavuudeksi, laikaiseksi toiminnaksi ja holtittomuudeksi (mm. Monaghan 2001, 1). Tällaisen leimautumisen taustalla on dopingin käyttöön liittyvän poikkeavuuden esittäminen julkisuudessa sellaisena stereotypiana, joka ei mahdollista ilmiön todellisen luonteen ymmärtämistä (mm. Cohen 1972, 177–178).

Stigma viittaa ennen kaikkea sosiaalisiin oletuksiin, leimautumiseen ja häpeään. Erving Goffman (1963) pelkistää stigman siten, että kohdatessamme ihmisiä meillä on tiettyjä odotuksia. Pierre Bourdieun (1984) terminologiaa hyödyntäen voidaan sanoa ensikäsityksen vieraasta syntyvän habituksen perusteella. Käsitys muodostuu niin sosiaalisista tekijöistä – kuten rehellisyys – kuin muodollisemmista asioista, esimerkiksi ammatista tai koulutuksesta (Goffman 1963, 12–13). Näitä odotuksia voi pitää normatiivisina ja tiedostamattomina. Mikäli vieraassa ihmisessä on kuitenkin jotakin poikkeavalla tavalla erottuvaa, miellämme hänet erilaiseksi. Häneen liitetään stigma – erityisesti mikäli kyse on negatiivisesta ja fyysisestä erilaisuudesta. Kuntodopingin käyttäjillä tämä erilaisuus on useimmiten luonnottoman lihaksikas keho. Käyttäjät eivät itse leimaa itseään tai muita käyttäjiä, vaan sen tekevät muut. Jotkut käyttäjät pelkäävätkin, että habitus paljastaa sen alla piilottelevan dopingilla rakennetun kehon. Näin käyttäjien keskuuteen on syntynyt ajatus, että ”toiset eivät kuitenkaan ymmärtäisi” – ja siksi käyttö salataan.

”Huippu-urheilusta moraaliksi on kaukana, liekö sitä koskaan ollutkaan. Sitä on turha hurskastella kenenkään”, sanoi edesmennyt Mika Myllylä (2001) Maarit Tastulan haastattelemana. Urheilijan oma moraalinen käsikirjoitus poikkeaa urheilua seuraavien, tavallisen kansan vastaavasta. Tieto siitä, että omien saavutusten taustalla on dopingin käyttö, ei himmennä voiton tuottamaa onnea, ekstaasia ja ylpeyttä. Ongelmat seuraavat vasta ”käryn käydessä”, sillä tällöin muut asettuvat tuomareiksi ja valamiehistöksi. Häpeä dopingissa ei liitykään siihen, että on käyttänyt, vaan siihen, että on jäänyt kiinni (Hemánus 1997; Vettenniemi 2009; Piispa 2011b). Tällaisessa oikeudenkäynnissä puolustuskyvytön urheilija tuomitaan vajavaiseksi ja heikoksi, sillä hänen lahjansa, kykynsä ja puhtaat harjoitteensa eivät riittäneet menestykseen. Urheilija tuomitaan moraalisesti kelvottomaksi ja huijariksi. Leima myös pysyy, vielä uran päättymisen ja kuolemankin jälkeen (muistetaan vaikkapa Florence Griffith-Joynerin tapaus).

Sosiaalista dopingstigmaa voi verrata päihteiden synnyttämään stigmaan. Päihteiden käyttö on tavallaan hyväksytympää kuin dopingin käyttö – vaikka rikoslaki onkin tästä alkoholia ja tupakkaa lukuun ottamatta eri mieltä (ks. Hakkarainen ym. 2011). Päihtyminen sallitaan, sillä se on väliaikaista hedonismia ja eskapismia: kaikilla on joskus oikeus paeta arjesta (Seppälä & Salasuo 2001). Sen sijaan dopingin käyttäjä on tehnyt tietoisin valinnan muuttuakseen poikkeavaksi, sellaiseksi, mitä hän ei ole. Häntä ei leimata rassukaksi vaan typeryukseksi. Päihteiden käyttäjä voi sanoa ”minä olen tällainen”, kun taas dopingin käyttäjän osaksi jää todeta ”minä en ole tällainen”.

Stigma vuoksi toiminta on suljettua ja siitä puhutaan vain vertaisille – jos heillekään. Kerran dopingiin langenneelle paluuta ”puhtauteen” ei ole (ks. Goffman 1963, 125–130⁴⁸). Ei ainoastaan huippu-urheilija vaan myös kuntourheilija on kerran ”käryttyään” dopingileimalla merkitty. Päihteisiin verrattaessa löytyy jälleen paradoksi, sillä Suomessa saa kehua juovansa paljon viinaa, ja myös huumeiden käyttö tuottaa tietyissä ryhmissä sosiaalista pääomaa, mutta dopingin käyttäjä ei voi, saa tai halua mainostaa olevansa jo kuudennella steroidikuurillaan.

Päihteisiin verrattuna dopingin käyttö onkin merkittävästi suljetun piirin toimintaa. Dopingin käyttö tähtää individualistisiin päämääriin, ensisijaisesti itselle toivottaviin pitkäaikaisiin tavoitteisiin. Päihtyminen taas on luonteeltaan sosiaalista ja usein se lähestulkoon vaatii tietyn sosiaalisen ympäristön (Zinberg & Harding 1979; ks. myös Salasuo 2004a, 39–46). Dopingin käytön sosiaalisuus rajoittuu suljettuihin pukukoppipuheisiin, informatiiviseen kokemusten vaihtamiseen ja kenties intiimeimmillään dopingin annostelamiseen toiselle. Käyttö saattaa joissain tapauksissa olla tietyn kaveriporukan tapa, mutta se ei muutoin määritä mitään ryhmää tai kulttuuria. Portsari saa olla ja kuntosalilla saa käydä käyttämättä dopingia. Tässä on merkittävä ero esimerkiksi huumeiden viihdekäyttöön (Salasuo 2004a). Lee Monaghan (2001, 4) liittääkin kuntodopingin lähinnä Giddensin (1991) ja Beckin (1992) hengessä yksilön identiteetin rakentamiseen ja refleksiiviseen minuuteen. Nämä ovat henkilökohtaisia projekteja, joista ei useimmiten puhuta muille.

48. Goffman (1963) esittää, että stigmatisoidut henkilöt kehittävät erilaisia tekniikoita, joista tyypillinen on poikkeavuuden peittely. Henkilöt, jotka ovat tietoisia muiden suhtautumisesta saattavat nähdä paljon vaivaa peitelläkseen poikkeavuuttaan. Peittely tuottaa ”normaaliutta” ja esimerkiksi helpottaa sosiaalista kanssakäymistä. He oppivat erilaisia käytäntöjä, joiden avulla sosiaalisissa tilanteissa heidän poikkeavuutensa jää vähäisemmälle huomiolle.

MEDIKALISAATIO

Medikalisaatiota (ks. mm. Helen 2002; Riska 2010) eli lääketieteellistymistä pidetään erityisesti niin kutsutun postmodernin ajan ilmiönä. Tämä Irving Zolan (1972) luoma käsite koski alun perin yleisellä tasolla lääketieteen valtaa yhteiskunnassa. Zolan (mt.) mukaan terveyden ja sairauden rajat venyvät jatkuvasti pitemmälle ihmisten arkeen. Nykyisin lääkkeet ja lääketiede on valjastettu kasvavassa määrin ruumiin hyödyksi (mm. Verroken 2005, 30–31), ja yhä useampaan arkiseen elämänilmiöön haetaan selitystä ja ratkaisua lääketieteen piiristä (esim. Tuomainen ym. 1999; Kaltiala-Heino ym. 2001). Viimeistään 1990-luvulla medikalisaatio sai kylkeensä kaupallisen kulutuskulttuurin ja lääketieteellisuuden, jotka alkoivat päämäärätietoisesti tuottaa terveyttä (mm. Tuomainen ym. 1999; Verroken 2005, 30–31). Tämä näkyi muun muassa niin sanottujen mukavuuslääkkeiden kysynnän lisääntymisenä (Toiviainen 2007, 39; Newman 2008, 326). Osana prosessia oli myös kuntodopingin rantautuminen Suomeen ja huumeiden käytön teknologisoituminen (Rantala 2002; ks. myös Keane 2009).

Medikalisaatio kytkeytyy kuntodopingiin kahdella tavalla. Ensimmäinen on läheisessä yhteydessä edellä käsiteltyyn stigmaan: se on professionaalisen dominanssin teesi eli lääketieteen asiantuntijavalta ja sen konstruoinneista osittain seurannut käyttäjien leimautuminen. Se näyttäytyy esimerkiksi lääketieteen asiantuntijoiden arvioissa käytön yleisyydestä ja käyttömääristä. Asiantuntijavalta on pyrkinyt tekemään kuntodopingista sosiaalista ongelmaa ja poikkeavuutta.

Medikalisaation myötä poikkeavuudet saavat myös sairauden leiman (mm. Newman 2008, 245–246). Lääkäreillä taas on velvollisuus tarjota hoitoa sairautteen (Conrad [1976] 2006; Riska 2010). Kuntodopingin voi nähdä lääketieteen luomana ja sen vallasta karanneena itsehoitona. Sitä pidetään lähes kyseenalaisittamatta negatiivisena ilmiönä, jolle on tehtävä jotain. Kuntodoping on esimerkiksi liitetty vääristyneeseen kehonkuvaan (Raevuori 2009). Kehonrakentajat ja voimailijat leimaantuvat poikkeavaksi ryhmäksi, johon liitetään fyysisiä ja psyykkisiä stereotypioita. Lee Monaghanin (2001, 2) mukaan tyypillisimmät leimat liittyvät lihaksikkaiden henkilöiden kohdalla automaattiseen oletukseen dopingaineiden käytöstä, narsistisesta persoonasta ja henkisestä epätasapainosta – suorastaan vaarallisuudesta muille ihmisille. Hän nostaa esimerkkinä kiistellyn ”roid rage” -käsitteen (ks. luku 6; Monaghan 2001, 14–19).

Asiantuntijavallan lisäksi kuntodoping kiinnittyy myös medikalisaation

toiseen ulottuvuuteen: yksilöt ovat ottaneet kehonsa ja laajemmin koko elämänsä projektiksi, jota voi muokata lääketieteen keinoin. Siten korostuvat vastuu omista valinnoista, riskienhallinta ja ratkaisukeinojen etsiminen asiantuntijatiedosta (ks. mm. Waddington 2000; Verroken 2005, 30–31). Kyseessä ei siis ole yksisuuntainen prosessi, jossa lääketieteen valtaa käytetään ”kuuliaisiin ruumiisiin”. Nykyajan ihmiset ovat päinvastoin ”harkitsevia ruumiita”, jotka hyödyntävät aktiivisesti lääketieteen tuottamaa tietoa (Lahelma 2003). Medikalisaation myötä aktiivisille yksilöille tarjoutuu lääketieteen laaja-alainen kirjo, josta voi poimia omia intressejä ja tarpeita tukevia kemiallisia teknologioita.

Tässä on myös eräs syy sille, miksi huumausaineiden ja dopingin kaltaisten ilmiöiden yhteiskunnallinen sääntely on epäonnistunut. Eri aineiden paikka kontrollipoliittisissa sopimuskategorioissa määrittyy pääosin muiden kuin yksilökohtaisten terveystarpeiden kautta (ks. esim. Christie & Bruun 1986; Hakkarainen 1992; Ylikangas 2009). Harkitsevat ruumiit hyödyntävät normiohjauksen sijaan mediayhteiskunnan tarjoamia tietovarantoja arvioidessaan mahdollisia riskejä ja haittoja (esim. Salasuo & Rantala 2002; Salasuo 2004b; Puuronen 2006), eikä lainsäädäntö saa ihmisiä toimimaan toivotulla tavalla. Virallisen terveydenhuollon ulkopuolinen lääkintä onkin kasvanut merkittävästi 1980-luvulta lähtien. Tämä kuvastaa nopeassa muutoksessa olevan yhteiskunnan synnyttämiä normiristiriitoja. (Tuomainen ym. 1999, 21, 39–47; ks. myös Sulkunen 2003, 96.)

Niin doping- kuin huumausaineissa on pohjimmiltaan kyse lääkkeistä, joiden käyttöä säädellään erilaisin tavoin. Lääkkeiden käytön jatkuvasti yleistyessä ja lääkkeiden saannin helpottuessa saattavat useiden laillisten ja laittomien lääkkeiden paikat yhteiskunnassa muuttua hyvinkin nopeasti (mm. Ryyänen ym. 2004). Tuukka Tammi (2009) kirjoittaa huumeisiin liittyen *Yhteiskuntablogiikassa* seuraavaa:

Suomenkielen kaunis sana ”huume” on johdos sanoista huuma ja huumaantua. Suomeksi me voimme huumaantua niin kevään tuoksusta kuin YK-sopimuksissa laittomiksi mainituista molekyyleistä. Toisin kuin englanninkielen samaa tarkoittava sana ”drug” (”lääkeaine”, vrt. illicit drugs/licit drugs eli laittomat ja lailliset lääkkeet), huume-termissä on kuitenkin se ongelma, ettei se kerro, mistä näissä psykoaktiivisissa aineissa ja niiden kontrollissa on pohjimmiltaan kyse: ne ovat lääkeaineita ja huumeepolitiikalla siivotaan lääketieteellisuuden jättämiä jälkiä.

Lääkkeiden väärinkäyttö päihdyttäviin tai kehoa muokkaaviin tarkoituksiin on lähes väistämätön medikalisaation sivujuonne. Ihmiset eivät postmodernin ajattelun puitteissa alistu ”kuuliaisiksi ruumiiksi”. Tuukka Tammi ym. (2011) kirjoittavatkin analysoidessaan huumausaineiden ongelmakäyttäjii, että olisi ”syytä puhua nykyistä useammin lääkkeiden päihdekäytöstä tai päihdyttävien lääkkeiden luvattomasta käytöstä”. Laajemmassa katsannossa on mielekästä jättää jälkimmäisestä ehdotuksesta sana ”päihdyttävien” pois, jolloin voitaisiin puhua ”lääkkeiden luvattomasta käytöstä”. Näin se kattaisi lääkkeiden käytön kaikkiin sellaisiin tarkoituksiin, joihin lääkäri ei niitä määräisi – esimerkiksi morfiinia päihtymiseen, hormoneja voiman hankintaan, modafiniilia jaksamiseen, kokaiinia seksuaalisten kykyjen parantamiseen ja niin edelleen (ks. Niiniluoto 2003; Salasuo 2004a; Papadopoulos ym. 2006; Lucke ym. 2011).

Yhä useammin ihmiset määrittävät terveyden ja sairauden rajan itse ja hyödyntävät lääketeollisuuden tarjolla olevaa tuotekirjoa omien tarpeidensa ja halujensa pohjalta, olipa sitten kyse dopingista, huumeista tai jostakin muusta. Suuntaus on linjassa esimerkiksi lääkäreiden määräämien mukavuuslääkkeiden käytön kanssa, joilla parannetaan usein terveiden ihmisten hyvinvointia tai suorituskykyä. Tällaisia lääkkeitä ovat esimerkiksi lääkkeet hiusten lähtöön, surureaktioihin, laihdutukseen, oppimiseen ja erektio-ongelmiin (Klaukka 1999; Newman 2008, 326). Erääksi dopingkysymyksen – miksei myös päihdekeskustelun⁴⁹ – avainteemaksi nouseekin kysymys terveiden ihmisten lääkitsemisen mielekkyydestä ja eettisyydestä (ks. esim. Myllykangas 2009).

Uudet huumausaineet yleistyivät voimakkaasti 1990-luvulla (Hakkarainen & Metso 2003; Salasuo 2004a). Samaan aikaan lisääntyi mielialalääkkeiden käyttö auttamaan ihmisiä nyky-yhteiskunnan paineissa ja kiivaassa työtahdissa (Tuomainen ym. 1999, 98–102). Huumeilla elämänlaatua kohenetaan kasvattamalla hyvinolontunnetta, kun taas mielialalääkkeillä pyritään poistamaan pahanolontunnetta ja tekemään siten elämästä mielekkäämpää. Tällaiset lääketieteelliset kategoriat kuitenkin sekoittuvat herkästi, ja samoilla aineilla, kutsuttiinpa niitä sitten ensisijassa lääkkeiksi tai huumeiksi, voidaan

---

49. Hakkarainen ym. 2011 kirjoittavat, että suomalaiset kotikasvattajat käyttävät kannabista sekä päihteenä että lääkkeenä. Lääkekäytön suuri osuus heijastaa paitsi hoidon tarvetta, myös lääkekannabikseen kohdistunutta kansainvälistä huomiota ja kansallista puhutapatraditiota. Vaikka kannabiksen lääkepotentiaaleja ei tämän hetken koululääketieteessä vielä tunnusteta kovin suuriksi, kasvava kiinnostus ja potilaiden vahva luottamus todennäköisesti pitävät kysymyksen esillä jatkossakin.

tehdä molempia: lisätä hyvää oloa ja vähentää paha oloa (Tammi 2009; Piispa 2011a). Käyttäjät itse päättää, kumpaa hän aineilla tekee, päihtyy vai lääkitsee – vai peräti molempia (Hakkarainen ym. 2011b).

Kemiallisten teknologioiden tilaus kasvaa, sillä tietoon, osaamiseen, luovuuteen ja suorituskykyyn perustuva työelämä näyttää kehittyvän yhä kovempaa vauhtia (ks. Seppälä & Salasuo 2001; Lucke ym. 2011). Erinomaisuuden eetos tukee itsen alituista kehittämistä, joten kehon palvominen tuottaa usein myös taloudellista pääomaa (Tuomainen ym. 1999, 92–102). Siten mielialalääkkeiden ja huumeiden lisäksi myös dopingista on joillekin hyötyä kiivaassa työelämässä.

Timo Klaukan (1999) mukaan lääkkeiden herättämä kiinnostus ja voittokulku ovatkin medikalisaatiota sanan varsinaisessa merkityksessä. Kun tähän lisätään ihmisten kasvava vastuu omasta terveydestä, mielikuva yksilöistä oman elämänsä seppinä ja populaarikulttuurin kuvaston tuottamat ulkonäköihanteet, on lopputuloksena tavalla tai toisella itselääkinnästä ammentava yksilö (ks. esim. Järvi 2011).

ELÄMÄNHALLINTA JA KEHONPALVONTA

Medikalisaatio tuottaa välineet ja mahdollistaa toiminnan, mutta toiminnan tavoite määräytyy kulttuurisesti. ”Ruumis on merkitysten kantaja ja antaja”, kirjoittaa Taina Kinnunen (2001b) teoksessa *Nuori ruumis*. Kulttuurissamme arvostetaan monenlaisia ruumiillisia ihanteita. Niiden määreitä voivat olla esimerkiksi pituus, paino, hiusten väri, ihon säilyminen, katse, tietyt ruumiinosat kuten jalat, pakarat, rinnat tai pukeutuminen. Ruumiillisuus onkin viestintää, joka kertoo jotakin ihmisestä ja asenteista itseä ja muita kohtaan (Välimaa 2001). Kuntosalilla puurtajat tavoittelevat ”täydellistä” vartaloa (Kinnunen 2001a, 26), joka määrittyy suhteessa yksilön omaan sosiaaliseen todellisuuteen ja merkityksenantoon.

Kun täydellisen vartalon ihanne kuntosalikontekstissa on tietyn ryhmän määrittämää, on se myös jäsenten keskuudessa sosiaalista pääomaa. Sen voi nähdä osana salilla kävijöiden ryhmäidentiteettiä ja erityiseen pienryhmään rajautuneena, mutta myös pääomana laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa – erinomaisuuden eetoksessa (Putnam 2000; Ruuskanen 2001). Pierre Bourdieun (1986) mukaan sosiaalinen pääoma liittyy yksilön jäsenyyksiin samankaltaisten, toisiaan arvostavien henkilöiden ja organisaatioiden verkossa

(ks. Ruuskanen 2001). Kyse on siis tiettyjen jaettujen arvojen kautta syntyvästä symbolisesta pääomasta. Bourdieun (1986) symbolinen pääoma viittaa habitukseen, joka muodostuu muun muassa sisäistetyistä käyttäytymisen ja toiminnan tavoista. Ne ilmenevät tyylinä, makuina, arvoina ja tapoina (ks. myös Boudieu 1984). Habitus ohjaa käyttäytymistä erojen ja erottelujen kautta ja määrittää siten sosiaalisen identiteetin ja tuottaa tietyn elämäntyylin. Kuntodopingin käytöstä voi puhua erilaisten elämäntyyliyhteisöjen ilmiönä.

Kun kuntodoping liitetään vartalotyytymättömyyteen ja ruumiinkuvan häiriöihin (esim. Pope ym. 2000; Monaghan 2001, 25; Raevuori 2009), se tulkitaan pahimmillaan riippuvuudeksi. Tämän kaltainen tutkimusote ei huomioi lainkaan kuntodopingia tietoisena valintana, positiiviseksi koetun pääoman hankkimisen keinona ja elämäntyyliä valintana (mm. Keane 2009). Helen Keane (mt.) havainnollistaa erilaisten lähestymistapojen ristiriitaa artikkelinsa otsikossa *Sport, Health and Steroids: Contradiction or Ethical Self-Formation?* Hänen mukaansa monet näkevät itsen kehittämiseen käytettävien lääkkeiden käytössä tien henkiseen hyvinvointiin ja tasapainoon. Samalla tavoin kuin Viagra, alkoholi, kannabis tai tupakka, voi kuntodopingin käyttö vahvistaa yksilön identiteettiä ja asemaa tietyissä sosiaalisissa verkostoissa (Keane 2009; ks. myös Piispa 1997; Ojajärvi 2009). Taina Kinnunen (2001b) ilmaisee saman asian kuvaillaessaan erästä kuntokeidasta: ”Kuntosalien alamaailman sisäiset käsitykset esteettisestä ruumiista olivat heille tärkeämmät kuin suuren yleisön mielipiteet.” Eräs puheenvuoro Pakkotoisto.com-palstalta vertailee ”roinaamista” ja anoreksiaa ja siten havainnollistaa dopingin yksilölliseen valintaan perustuvaa luonnetta:

Lähtökohta ei ole sama. Anoreksia on sairaus, joka aiheutuu esimerkiksi ympäristön paineista, liiallisesta itsekritiikistä, haluttomuudesta kasvaa aikuiseksi ja suorituspaineista. Bodarit puolestaan aloittaa terveellisesti, joillain nälkä kasvaa syödessä, ja kuvioihin tulee hormoneja. Jotkut osaavat käyttää siten, että elimistö ei siitä kovinkaan pahasti vaurioidu ja toiset taas onnistuvat tuhoamaan kehonsa. Kehoihante on joiltain näkökulmilta sairaus, kun halutaan näyttää sellaiselta miltä ei voi luonnon konstein näyttää. Kysyin yhdeltä roinaavalta bodarilta, että roinaisko se, jos muut ei tekis niin, ja se sanoi, että todennäköisesti ei. Asiaan mahdollisesti liittyy lisäksi kilpailua ja halua pysyä muiden mukana. Kuitenkin lopputulema on, että kehoihmitukset ovat kuitenkin lähtökohtaisesti terveemmällä pohjalla, vaikka ehkä tuo suhtautumistapa ja elämäntyyli voi vaikuttaa aika sairaalta

(ruoka ei ole ruokaa, vaan proteiinia, hiilihydraatteja, rasvaa ja kaloreita ja syödä täytyy minuuttiaikataululla, öisinkin). On kuitenkin hyvä muistaa, että kyseessä on ruokavalio, ja taustalla on vaativa harrastus, jotka yhdessä muodostavat elämäntavan, jonka kehoihminen on itse tietoisesti ja vapaaehtoisesti päättänyt toteuttaa.

Mikäli dopingaineiden avulla saavutetut suorat hyödyt vastaavat käyttäjän odotuksia, voidaan käytöllä katsoa olleen myös välillistä vaikutusta minäkuvan rakentumisessa ja identiteettityössä. Onnistuneeksi koettu ruumiin muokkaus ei ole vain dopingin, vaan myös harjoittelun, ruokailun ja levon, siis koko elämäntyylin ansiota.

Kyse on elämänhallinnan metodeista (Roos 1988) ja elämäntapojen sääntelystä (Toivonen & Räsänen 2004; Sulkunen 2009). Samaan viittaisi tässä yhteydessä myös ilmaus elämänpoliittisista strategioista (Giddens 1991; Roos & Hoikkala 1998). Postmodernissa ajassa on siirrytty jatkuvasti kohti yksilöllisempää sääntelyä ja ihmiset luovat erilaisia itsen hallintamekanismeja. Kuntodoping on täten myös yksi tapa hallita omaa elämää. Harjoituskauden alkaessa elämäntapa muuttuu löyhästi säännellystä tiukasti säännellyksi. Harjoituskausien välissä taas saattaa kulua pitkiäkin aikoja, jolloin omaan kehoon ei juurikaan panosteta. Syntyy syklinen elämäntyyli, jossa tiukkaa itsekuria seuraa otteen höllääminen – kovalla harjoittelulla ansaittu hedonistinen aikalisä.

Kovan harjoittelun kaltainen toistokäyttäytyminen osana elämäntyyliä luo tunteen itsen eheydestä, hallinnasta, jatkuvuudesta ja turvallisuudesta (Giddens 1992). Se on tapa korvata haurastuneet suuret kertomukset ja traditiot, niistä aiheutuva tyhjyyden, turvattomuuden ja ulkopuolisuuden tunne. Elämäkulussa tällainen elämäntyyli löytää paikkansa yksilön aktiivisen toimijuuden ja muokkausprosessien tuloksena (Vilkkö 2000). Pekka Sulkunen (1987) kirjoittaa tällaisen toistokäyttäytymisen olevan moderni keksintö, yksilöllistyneen yhteiskunnan kääntöpuoli. Pakkomielteinen harjoittelu ja siihen liittyvä kurinalaisuus ovat nykyaikaisia minuuden tekniikoita (ks. Sulkunen 1997, 214).

Tämän ajatuksen voi viedä pidemmälle Émile Durkheimin (1980) hennessä, kuten myös Taina Kinnunen (2001a) on tehnyt osuvasti nimetyssä teoksessaan *Pyhät bodarit*. Kinnusen (mt.) mukaan bodarille keho on pyhä, se on yksilön toteemi ja palvonnan kohde. Dopingin käyttö tähtää aina kehon muokkaamiseen, olivatpa tavoitteet kehonrakennuksellisia tai eivät.

Keho on pyhä, ja sitä vaalitaan sykleissä. Kun keho on etusijalla, treeni- ja kuurikauden aikana (Kinnusella tätä vastaa kehonrakentajan kilpailukausi), elämä on monenlaisten sääntöjen määrittämää: treeniakataulut, tarkka ravinto, alkoholista pidättäytyminen, dopingaineiden annostelu. Säännöt muodostavat pienimuotoisia ja jokapäiväisiä riittejä, jotka rytmittävät kaikkea. Pyhää suojellaan ja kunnioitetaan, monenlaiset tabut ovat voimassa. Kun kieltojen määrittämä aherrus päättyy, on juhlan aika. Kehonmuokkauksen hedelmistä nautitaan. Keho on edelleen pyhä ja siitä ollaan ylpeitä, mutta siihen kohdistuu vähemmän kieltoja, enemmän sallivia rituaaleja. Kehoa esitellään, paita otetaan pois, pyhän pyhyys vahvistuu.

Durkheimin (1980, 208–209) ”asia on tosi, voima on yhteisö” on kuitenkin vain osittain totta. Ihanteet ja toteemi ovat toki yhteisöllisesti määrittäneitä, ja aivan kuten Durkheim (mt.) tiesi, uskovaisten kirkkoa ei koskaan muodosta yksi ihminen vaan yhteisö. Mutta silti kehonpalvonnassa on jotain kovin yksinäistä. Durkheimin (mt.) toteamus tahtookin kääntyä muotoon ”asia on tosi, voima on yksilö”, kuntodopingin tapauksessa lähes kirjaimellisesti. Individualismin pyörteissä uskonnollisuuskin saa uusia ilmenemismuotoja (mm. Maffesoli 1995). Yhteisöllisyyden kokemuksen merkitys saattaa haalistua, mutta elämä kaipaa ritualistista rytmittämistä ja jotakin pysyvää. Tästä dopingin ryydittämä kehonpalvonta tarjoaa yhden, kurinalaisuudessaan lähes ideaalittyyppisen ilmenemismuodon.

PIKKURIKOLLISESTA MAAILMASTA POSTMODERNIIN HEDONISMIIN

– ELI MITEN RISKEJÄ OTETAAN

Nyky-yhteiskunnassa elämä on riskialtista, sillä kaikkia yksilöllisiä valintoja seuraa vastuu (Bauman 1991, 209). Kuntodopingissa riski voi olla ainakin terveydellinen, sosiaalinen, taloudellinen tai rikosoikeudellinen. Toimintaa ja siihen ryhtymistä edeltää aina jonkinlainen riskitietoisuus ja -arvio sekä haittojen ja hyötyjen punnitseminen (mm. Giddens 1991, 112–113). Riskiarvio edeltää yksilöllistä käyttöpäätöstä ja riskinotto on näin kuntodopingin käytön ydin. Terveys sosiologiasta ammentava sanoisi, että riskiarvio tehdään terveystajun (Puuronen 2004; 2005) pohjalta – siis hyödyntäen yksilöllisiä, sosiaalisia ja kulttuurisia terveyteen liittyviä pääomia (Hoikkala 2009).

Dopingaineiden käyttöön liittyy aina jonkinasteinen riski. Ensisijaisesti se on terveydellinen, sillä vaikka kaikki käyttäjät eivät haittoja kokisikaan, osalla

niitä esiintyy. Terveysriskien lisäksi dopingin käyttö on sosiaalinen riski, sillä dopingkielteisessä yhteiskunnassa käyttäjä voi stigmatisoitua. Kolmanneksen doping voi olla myös rikosoikeudellinen riski, mikäli käyttäjä syyllistyy esimerkiksi aineiden laittomaan maahantuontiin tai välittämiseen. Neljänneksi doping muodostaa taloudellisen riskin, sillä pimeillä markkinoilla operoidessaan käyttäjä saattaa tuhlaata rahansa toimimattomiin aineisiin. Kuntodopingin käyttöä suunnitteleva joutuu siis arvioimaan erilaisia riskitekijöitä ennen kuin aloittaa käytön.

Santalahi ym. (2007) kirjoittavat yleisemmin urheilijoiden dopingin käytöstä, mutta heidän havaintonsa sopivat myös kuntodopingin käyttäjiin. Terveiden kannalta riskialttiiseen toimintaan ryhdytään, mikäli siinä piilevä uhka arvioidaan mahdollisuuksia pienemmäksi. Myös yksilöiden riskikäyttäytymisalttiudella katsotaan olevan vaikutusta käytön aloittamiseen. Santalahi ym. (2007, 95) tiivistävät seuraavasti ne tekijät, jotka ovat todennäköisimpiä syitä dopingaineiden käytölle⁵⁰:

1. Uhat koetaan pieniksi.
2. Hyödyt koetaan suuriksi.
3. Suhtautuminen käyttöön on neutraali.
4. Sääntöjen valvonnan arvovalta koetaan alhaiseksi.
5. Henkilön viiteryhmässä vallitsee aineiden käyttöä kannattava mielipide.
6. Persoonallisuustekijät ovat suotuisat.

Edellisessä listauksessa näkyy hyvin nykyajan suhtautuminen riskeihin ja toisaalta ”yleisiin” totuuksiin (mm. Tulloch & Lupton 2003). Riskiarvioissa luotetaan aiempaa vähemmän asiantuntijoihin, ja yksilön oma rooli terveyden tulkitsijana on korostunut (mm. Puuronen 2004). Ihmiset ovat tietoisia siitä, että edes viralliset tahot eivät aina ole yksimielisiä haitoista ja riskeistä. Lisäksi tiedetään, että esimerkiksi dopingkysymyksen taustalla vaikuttavat useat muutkin tekijät kuin vilpitiön huoli lähimmäisten hyvinvoinnista (esim. Hemánus 1997). Asiantuntijoiden varoitukset ja riskiarviot saattavatkin näyttäytyä käyttäjäkulttuurin sisältä vieraina, väärinä tai puolueellisina (Tulloch & Lupton 2003, 2–3; ks. luku 6). Siksi ensimmäisen kohdan uhat saatetaan kokea pieniksi.

Santalahi ym. (2007) listaavat toiseksi tekijäksi käytöstä saatavat hyödyt.

50. Muutokset: kirjoittajat.

Perusajatuksena dopingin taustalla on, että koska toivottuihin tavoitteisiin ei muuten päästä, hyödynnetään dopingaineita. Ainakin tämän tutkimuksen valossa käyttäjät kokevat huomattavia ja nopeita hyötyjä. Kolmas tekijä liittyy moraliin. Mikäli yksilöllä ei ole moraalisia esteitä, hän saattaa siis harkita dopingin käyttöä. Moraalinen este voi kuitenkin muodostua myös läheisen, esimerkiksi puolison, vastustuksesta. Neljäs kohta, valvonta, ei Suomessa aiheuta käytölle suurta estettä, sillä dopingaineiden käyttöä ei ole kriminalisoitu.

Viides käytön aloittamiseen vaikuttava tekijä on oma lähiyhteisö (Santalahti ym. 2007). Yleensä käyttö aloitetaan harjoituskaverin tai muun tutun opastuksella. Ennen kaikkea yhteisöltä peritään arvomaailma ja suhtautumistapa, jonka mukaan ainakin dopingin ja treenaamisen tavoitteet asettuvat (Maloff ym. 1979). Samalla koko elämäntyyli muuttuu. Kuudes kohta liittyy persoonallisuustekijöihin. Esimerkiksi herkästi riskejä ottavilla ihmisillä on todettu suurempi alttius aloittaa dopingaineiden käyttö (Denham 2009). Sama koskee henkilöitä, joiden ajattelua Santalahti ym. (2007) kuvaavat negatiiviseksi. Mikäli he eivät saavuta asetettuja tavoitteita, syyttävät he siitä itseään, omaa kehoaan tai esimerkiksi heikkoa tahtoa. Tähän ryhmään voidaan laskea myös henkilöt, joiden käytön taustalta löytyy vartalotytyttömyyttä ja ruumiinkuvan häiriöitä. Ääriesimerkkinä persoonallisuustekijöistä on lihasdysmorfia – psykiatrisen tautiluokituksen täydet kriteerit täyttävä dysmorfinen ruumiinkuvahäiriö (ks. Raevuori 2009).

Edellä esitetyn riskiarvioinnin ketjun voisi tiivistää seuraavasti: henkilöllä on sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuneita tavoitteita, joihin hän uskoo pääsevänsä dopingin avulla, hänellä ei ole moraalisia esteitä käytölle ja hän kokee, että mahdolliset haitat ovat hallittavissa: tällöin hyötyjen saavuttamiseksi riski kannattaa ottaa. Samanlainen riskiarviointi jatkuu läpi käyttöuran. Käytön jatkuessa haittoja ja hyötyjä on helpompi puntaroida yhä uudelleen ja uudelleen ja käytön luonne elää riskiarvioiden mukana. Tärkeintä on, että käytön hyödyt ovat tavoitteiden mukaisia ja haitat pysyvät hallittavina.

Dopingin käyttäjiä on kuitenkin monenlaisia, kuten aiemmin tehdystä käyttäjäryhmien tyypittelystä ilmenee. Riski läpäisee nämä käyttäjäryhmät, mutta hiukan eri tavoin. (Pikku)rikollisessa alakulttuurissa dopingaineet ovat väline ja myös jonkinasteinen tapa, alakulttuurinen tyyli. Tässä ryhmässä doping on yksi riski muiden joukossa. Muut elämäntyyliin liittyvät asiat ovat todennäköisempiä aiheuttamaan esimerkiksi ennenaikaisen kuoleman: liikenneonnettomuudet, humalaiset tappelut, välienselvittelyt, henkirikokset ja kovien huumeiden käyttö.

Myös maskuliinisessa työkuulttuurissa doping näyttöytyy monille suhteellisen pienenä riskinä. Mahdollisten haittojen kanssa pärjätään, koska se kuuluu elämäntyyliin. Vähästä ei valiteta, ja on parempi olla iso kuin pieni. Useat ammatillisen pääoman vuoksi dopingia käyttävät ottavat kuitenkin terveysriskin lisäksi hieman erilaisen riskin. Kuten aiemmin todettiin, tämä ryhmä näyttöytyy monella tavoin dopingin käyttäjistä eniten normaalikansalaisina. Heillä suurimpia riskejä on käytön paljastuminen ja sitä kautta leimautuminen.

Ulkonäön vuoksi dopingia käyttävät ovat ryhmä, jonka kohdalla riskinotto voi saada mielenkiintoisia, koko elämäntyylin lävistäviä piirteitä. Heillä riski on elämäntyylin tae, se on olennainen osa kulttuuria, jossa he elävät. Riskin ottaminen on eräänlainen kurotus ikuiseen nuoruuteen. He ovat postmodernin individualismin tuotteita, kasinojen ja yökerhojen James Bondeja. Lääketiede tarjoaa heille useita vastauksia: päihtymiseen, jaksamiseen, lepäämiseen, rauhoittumiseen, lihaskasvuun, laihduttamiseen ja paljon muuhun. He ovat medikalisaation synnyttämässä maailmassa kotonaan, he rakentavat ainutkertaista minää ja etsivät elämyksiä.

Kuinka tällainen esteetikko sitten hallitsee riskit? Aineista saadaan tietoa kavereilta ja internetistä, saatetaan myös kysyä lääketieteen asiantuntijoilta, esimerkiksi Dopinglinkistä tai omalääkäriltä. Tällainen käyttäjä ottaa selvää aineiden ominaisuuksista, itselleen optimaalisesta kuurista, hormonitason palauttelusta, haitoista ja treenaamisesta. Kuuria aloittaessaan käyttäjä on selvillä erilaisista hyödyistä ja haitoista. Käyttö on todennäköisesti juuri niin hallittua kuin se voi ilman lääkärin valvontaa olla.

Näille käyttäjille dopingin avulla saavutettujen tulosten, liittyivätpä ne sitten ulkonäköön tai voimaan, on näyttödyttävä luonnollisina. Individualismin sankari ei tunnustaudu huijariksi, vaan julkisesti kertoo tukevansa hyvää geeniperimää ahkeralla treenaamisella. Dopingin käytön paljastuminen olisi katastrofi. Eräs informantti totesi: ”Kaikki haluavat katsoa massamonsteria, mutta kukaan ei halua olla sen kaveri.” Tämän suhteen on toki poikkeuksiakin: medikalisaatio on lyönyt niin vahvasti läpi, että kaikki käyttäjät eivät näe syytä salailuun.

Voimailijoiden ja harrasteurheilijoiden ottama riski on urheilueettinen. Heillä moraali lainehtii edes ja takaisin kilpa- ja huippu-urheilun maailmasta. Heille vakava riski on maineen menettäminen puhtaana (harraste)urheilijana. Jos he paljastuvat, heidän voimansa ja suorituskykynsä on muiden silmissä epäaitoa.

Kuten aiemmin on todettu, huippu-urheilun dopingin käyttö käryineen ja juhlittuine sankareineen dominoi keskustelua siinä määrin, että se tunkeutuu

myös kuntodopingin maailmaan. Tämä ei kuitenkaan ole ainoastaan näkökenttää hämärtävää, vaan se myös tarjoaa yhden mielenkiintoisen näkökulman. Huipulle tähtäävä urheilija ottaa tietoisesti riskin. Hänellä kilpailuvietti kiilaa muiden arvojen edelle; hän lähtee tekemään urheilusta työuraa jättäen usein kaiken muun sivuun. Siten urheilun maailmassa doping ei ole ainoa riski, jonka urheilija saattaa ottaa. Aivan kuten muidenkin dopingin käyttäjien, myös huippu-urheilijoiden pitää punnita riskejä, haittoja ja hyötyjä. Heidän on pohdittava, mitkä asiat elämässä ovat arvokkaita ja mitä halutaan saavuttaa. Huippu-urheilijalle terveysriskit saattavat olla pienempiä kuin kuntodopingin käyttäjälle, mutta muut riskit sitäkin suurempia. Huippu-urheilija riskeeraa dopingilla maineensa, uransa ja toimeentulonsa.

Voimailijat ja harrasteturheilijat saattavat turvautua dopingiin osin samoista syistä. Hekin ovat uhranneet urheilulle suuren osan elämästä, hekin ovat kilpailuvietin ajamia. He haluavat menestyä paremmin, vaikka mainetta tai rahapalkintoja ei ole luvassa. Juuri he ovatkin todellisia individualismin ajan kilpailuvietin ruumiillistumia. Postmoderni maailma ihailee voittajia ja sankareitaan, ja se asettaa myös arkisen elämän juoksuradan kaltaiselle suoralle. Nopeimmat ja neuvokkaimmat ovat ensimmäisenä maalissa ja suuntaavat uusiin kilpailuihin, osa ei saavu ikinä perille.

LUKU 12:

Loppuyhteenveto

Mitä uutta tiedetään tämän tutkimuksen jälkeen dopingista ja sen käytöstä huippu-urheilun ulkopuolella? Aineisto ei ole tyhjentävä, mutta se tarjoaa laajan näköalan aiheeseen, josta on tiedetty kovin vähän. Suurin aukko jää naisten kuntodopingin käyttöön, jonka erityispiirteitä ei tässä tutkimuksessa pystytty tavoittamaan. Siinä olisi ehdottomasti lisätutkimuksen paikka. Myös mielenkiintoisia, joskin luultavasti hankalia, aiheita olisivat fyysisen työn tekijöiden ja alamaailman doping.

Dopingin käytön elinikäisprevalenssi Suomessa tarkentui tutkimuksen myötä huomattavasti. Tätä tutkimusta varten tehdyissä kyselyissä sekä aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan melko tarkasti arvioida, että noin yksi prosentti suomalaisista aikuisista on joskus kokeillut dopingaineita. Näiltä osin voidaan kasvavaan dopinghuoleen vastata, että Suomessa kyse on toistaiseksi pienestä ilmiöstä, eikä missään nimessä kansantaudista tai epidemiasta.

Huoli dopingilmiön laajenemisesta perustuu pääosin laadullisiin havaintoihin, mutta niiden arvoa ei sovi vähätellä. Koska kyse on kulttuurisesti rajautuneesta ilmiöstä, kuntodopingin kehitystä on jatkossa hyvä seurata tarkasti. Esimerkiksi ekstaasin käytön leviäminen havaittiin 1990-luvun lopulla ensin laadullisen tutkimuksen kautta ja näkyi vasta vuoden 1999 kyselytutkimuksessa (Salasuo 1999; Hakkarinen & Metso 2003).

Kuten tutkimuksessa kuvataan, luo nykyaika otollisen maaperän erilaisten kemiallisten teknologioiden leviämiselle. Niin kutsuttu erinomaisuuden eetos saa ihmiset kehittämään itseään ja tavoittelemaan maksimia (Simola 2001). Tämä koskee niin työelämää kuin omaa kehoa. Menestymiseen pyritään keinoja ja riskejä kaihtamatta. Samanaikaisesti myös terveyskäyttäytyminen on yksilöllistynyt. Sen seurauksena on siirrytty aikaan, jossa erilaisia terveyteen liittyviä valintoja tehdään individualistisin tavoittein.

Tietoa kuntodopingin terveysriskeistä ja -haitoista on internetin aikakaudella saatavilla enemmän kuin koskaan aiemmin. Käyttöön ja sen mahdollisiin haittoihin liittyvä riskianalyysi tehdäänkin käyttäjän terveystajun puitteissa. Aikalaiseetos saa monet sivuttamaan mahdollisia terveysriskejä ja tarttumaan menestystä nopeuttaviin ja helpottaviin menetelmiin (Koski 2005).

Kuntodoping on ennen muuta väline. Erilaisissa käyttäjäryhmissä sitä

hyödynnetään erilaisten pääomien saavuttamiseen. Joillakin käyttöä motivoi voiman ja lihasten hankinta työelämää varten, kun taas toiset tavoittelevat menestystä vastakkaisen sukupuolen kanssa. Motiivit vaihtelevat, mutta niiden takaa löytyy kehollisen pääoman tavoittelu, joka tuottaa sosiaalista, kulttuurista ja ammatillista pääomaa – hieman eri painoarvoisin. Tämä on eräs tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Dopingia ei käytetä aineiden itsensä vuoksi.

Kuntodopingiin liittyy riskejä ja mahdollisia terveyshaittoja. Tämän tutkimuksen valossa ne eivät kuitenkaan esiinny Suomessa siinä laajuudessa kuin lääketieteellinen tutkimus on antanut ymmärtää. Kuntodopingiin liitetyissä terveyshaitoissa onkin samankaltaisia piirteitä kuin 1960- ja 1970-luvulla esitetyissä kannabishaitoissa. Molemmista erittäin suurten määrien käyttöön liittyvät haitat on esitetty ikään kuin kaikkia käyttäjiä koskevinä (ks. Salasuo 1999). Tämä tuottaa prevention kannalta tilanteen, jossa käyttäjät eivät usko viranomaisten tarjoamaan tietoon. Näin syntyvät omat kulttuuriset käyttöohjeet, jotka periytyvät käyttäjäpolvelta toiselle. Ne leviävät nykyisin erityisesti internetin välityksellä. Kulttuuriset käyttöohjeet ehkäisevät usein haittoja ja ovat monesti hyvin täsmällisiä. Niiden ongelmana kuitenkin on, että akuuttien terveysriskien kohdalla niistä ei ole apua. Lisäksi moni käyttäjä ei luota niihin täysin ja kaipaa tietoa myös lääkäreiltä.

Dopinglinkki on hyödyllinen, joskin toistaiseksi alikäytetty palvelu kuntodopingin käyttäjille. Se on matalan kynnyksen verkkopalvelu, joka mahdollistaa anonyymien kysymysten esittämisen suoraan lääkäreille ja muille asiantuntijoille. Tämän tutkimuksen valossa voidaan arvioida, että Dopinglinkki on toistaiseksi riittävä suoraan käyttäjille suunnattu palvelu. Sen lisäksi Dopinglinkin välilliset toimet, kuten lääkärien palveleminen ja yhteistyö kuntosaliryittäjien kanssa, muodostavat laajan ehkäisevän työn ja haittojen minimoinnin mahdollistavan verkon.

KUNTODOPINGIN YHTEISKUNNALLINEN PAIKKA

Teoksen alkupuolella pohdittiin kuntodopingin yhteiskunnallista paikkaa ja todettiin, että se on vasta määrittymässä. Tämä tutkimus toimii väistämättä myös osana tuota määrittämisprosessia. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole osoittaa tiettyä paikkaa vaan pikemminkin tarjota aineksia akateemiseen ja julkiseen keskusteluun.

Osa kuntodopingin paikan määrittymistä on myyttien ja virheellisten us-

komusten purkaminen. Käsitteenä doping on niin latautunut ja jännitteinen, että sen käsittely ilman tunnepitoisia reaktiota on monille hankalaa. Kaikilla on dopingista jokin mielipide, myös niillä, jotka eivät tiedä aiheesta juuri mitään. Tässäkin tutkimuksessa on osoitettu monissa kohdin, kuinka mustavalkoisesti dopingilmiötä käsitellään. Monet väitteet eivät perustu mihinkään tutkittuun tietoon, mutta silti ne ovat tulleet osaksi perimätietoa. Rärkeimpiä esimerkkejä ovat WADA:n entisen presidentin Dick Poundin (2006) teos *Inside Dope* ja Suomessa esimerkiksi Kaarlo Hartialan (1997) teos *Urheilun kahdet kasvot*. Molemmissa kirjoissa esitetään faktoina useita väitteitä, joilla ei ole minkäänlaista todellisuuserää.

Kuntourheilussa dopingin paikka on ollut vahvasti rähmällään lääketieteen suuntaan – kuntodoping on nähty ensisijaisesti terveysongelmana. Taustalla on aihetta käsittelevien tutkimusten lääketieteellinen perusta. Muut näkökulmat ovat jääneet terveysparadigman varjoon. Terveysnäkökulmaa ei ole syytä väheksyä, mutta tämä tutkimus tarjoaa aineksia myös muihin tulokulmiin. Olisikin perusteltua kysyä, ovatko esimerkiksi erinomaisuuden eetokseen liittyvät epäkohdat ja vinoumat unohtuneet ja peittyneet terveysparadigman alle? Käyttäjänäkökulmasta kyse on usein terveysongelmien sijaan elämänhallinnasta ja itsekurista.

Usea media (mm. HS 12.9.2011) uutisoi laajasti dopingrikosten yleistyneen vuosien 2003–2009 välillä. Kuten aiemmin esitettiin, ei pelkkien lukujen uutisoiminen kerro tässä tapauksessa itse ilmiöstä mitään. Lukujen kasvun taustalla on hankkimisväylien siirtyminen internetiin, eivätkä kontrolliviranomaisten tilastot muutoinkaan kuvaa käytön yleisyyttä. Tällaisen uutisoinnin varsinainen merkitys jää sisällöltään kansalaisille täysin pimentoon. Kun kyse on kuitenkin rikoksista, liitetään uutiseen negatiivisia sisältöjä. Uutinen onkin kuin oppikirjaesimerkki sosiaalisten ongelmien konstruoinnista. Poliisi tiedottaa lisääntyneistä rikoksista, mutta lukijan silmin kyse on kasvavasta ongelmasta. Kuten rikoksia käsittelevässä luvussa esitettiin, näin syntyy täysin virheellinen käsitys koko dopingilmiön luonteesta.

Vika ei kuitenkaan ole niinkään poliisin vaan osin tarkoitushakuisen uutisoinnin (ks. myös FST5 2011; MOT 2011; Sundell & Salospohja 2011). Ainakin suorittamiemme asiantuntijahaastattelujen perusteella kontrolliviranomaiset ovat dopingilmiössä varsin hyvin kartalla, eikä kuntodoping näyttäydä poliisin tai tullin näkökulmasta hallitsemattomana ilmiönä.

Etsittäessä dopingin yhteiskunnallista paikkaa on myös syytä huomioida sen positiiviset vaikutukset. Keskivertokäyttäjän elämäntyylisiin liittyvät kiinteästi

aktiivinen liikunta, harjoittelu, tarkka ruokavalio ja päihteistä pidättäytyminen. Kaikki näistä ovat sellaisia toimia, joiden merkitystä nykyisessä kansanterveyskeskustelussa jatkuvasti korostetaan. Jos tällaisen kurinalaisen elämäntyylin lisänä on pienten dopingmäärien käyttö, lievät hyödyt merkittävästi haittoja vähäisempiä – näin ainakin käyttäjät ajattelevat.

Kaikkiaan kuntodoping on poikkeava ja haastava yhteiskunnallinen ilmiö. Tästä johtuen onkin erittäin positiivista, että sen perusteelliseen kartoittamiseen ja haittojen vähentämiseen tähtäviin toimiin on ryhdytty ennen laajempaa moraalista paniikkia. On toivottavaa, että asiassa jatkettaisiin tutkimustiedon ja viranomaisyhteistyön viitoittamalla tiellä.

Lähteet

- Aarva, Pauliina & Lääperi, Pirjo (2005) Terveysretoriikka pääkirjoituksissa. Helsingin Sanomien ja Aamulehden välittämä kuva terveyden edistämisestä vuosina 2002–2003. *Duodecim* 121:1, 71–77.
- Aldridge, Judith & Parker, Howard & Measham, Fiona (1998) Rethinking young people's drug use. *Health Education*, 98:5, 164–172.
- Alaranta, Antti & Hulmi, Juha & Mikkonen, Joonas & Rossi, Jari & Mero, Antti (2007) *Lääkkeet ja lisäravinteet urheilussa – suorituskykyyn ja kehon koostumuksen vaikuttavat aineet*. Helsinki: Nutrimed Oy.
- Alén, Markku (1985) *Anaboliset hormonit ja urheilu*. Jyväskylän yliopisto, terveystieteen laitos.
- Ahlström, Salme (1998) Sosiokulttuurinen tausta ja juomatavat. Teoksessa Mikko Salaspuro, Kalervo Kiiänmaa & Kaija Seppä (toim.) *Päihdelääketiede*. Helsinki: Duodecim, 20–28.
- Allen, Justine (2003) Social Motivation in Youth Sport. *Journal of sport & exercise psychology* 25/2003, 551–567.
- Aromaa, Kauko (1983) *Varkaan ammatti ja sen tuki-instituutiot*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisuja 57/1983.
- Auvinen, Mikko & Jaakkola, Ari (1998) *Liikunnanopettajien asenteet ja tietämys anabolisista androgeenisista steroideista ja kasvuhormonista*. Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Bauman, Zygmunt (1991) *Modernity and Ambivalence*. N.Y: Cornell University Press.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society. Towards a new modernity*. London: Sage.
- Becker, Howard (1963) *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. London: The Free Press of Glencoe.
- Berendonk, Brigitte (1993) *Doping: kultaa, kunniaa, kurjuutta*. Sverige: MuscleMedi Publishing & Powerproducts.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994 [1966]) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Boden, Margaret (1984) Impacts of artificial intelligence. *Futures*, 16:1, 60–70.
- Bojsen-Møller, Jørgen & Christiansen, Ask (2009) Use of performance- and image-enhancing substances among recreational athletes: a quantitative analysis of inquiries submitted to the Danish anti-doping authorities. *Scandinavian journal of medicine & science in sports* 20:6, 861–867.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London : Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre (1986) The forms of capital. Teoksessa John G. Richardsson (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press, 241–258.

- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu University Press.
- Bouroncle, Alberto (2005) Sports, substances and politics: a brief historical approach. Teoksessa Alberto Bouroncle ja Sari Rauhamäki (toim.) *Sport and substance use in the nordic countries*. Helsinki: NAD publications 45, 17–38.
- Charmaz, Kathy (2006) *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Chenitz & Swanson (1986) *From practice to grounded theory: qualitative research in nursing*. Menlo Park, California: Addison-Wesley.
- Christie, Nils & Kettil, Bruun (1986) *Hyvä vibollinen: huumausainepolitiikka Pohjolassa*. Espoo: Weilin+Göös.
- Cohen, Stanley (1972) *Folk devils and moral panics. The creation of mods and rockers*. London: MacGibbon & Kee.
- Conrad, Peter (2006 [1976]) *Identifying hyperactive children: the medicalization of deviant behaviour*. England: Ashgate.
- Crawford, Robert (1980) Healthism and the Medicalization of Everyday Life. *International Journal of Health Services* 10/1980, 365–388.
- Crawford, Robert (2000) The ritual of health promotion. Teoksessa Simon J. Williams, Jonathan Gabe & Michael Calnan (toim.) *Health, medicine and society. Key theories, future agendas*. London: Routledge.
- Crawford, Robert (2006) Healthism and the medicalization of everyday life. *Health* 10:4, 401–420.
- D'Angelo, Carlos & Tamburrini, Claudio (2010) Addict to win? A different approach to doping. *Journal of medical ethics* 36:11, 700–707.
- Denham, Bryan (2009) Determinants of anabolic-androgenic steroids risk perception in youth population. *Journal of health and social behavior* 50:3, 277–292.
- Denzin, Norman K. (1978) Strategies of multiple triangulation. Teoksessa Norman Denzin (toim.) *The research act in sociology: a theoretical introduction to sociological method*. New York, McGraw-Hill, 297–313.
- Dickinson, Barry & Goldberg, Lynn & Elliot, Diane & Spratt, Daniel & Rogol, Alan & Fish, Lisa (2005) Hormone abuse in adolescents and adults. *The Endocrinologist*, 13:2, 115–125.
- Dimeo, Paul (2007) *A history of drug use in sport: 1876–1976: beyond good and evil*. New York: Routledge.
- Docherty, J. R. (2008) Pharmacology of stimulants prohibited by the World Anti-Doping Agency (WADA). *British journal of pharmacology*, 154: 606–622.
- Donohoe, Tom & Johnson, Neil (1986) *Foul play? Drug use in sport*. Oxford: Blackwell.
- Dopinglinkki etusivu* (2011) <http://www.dopinglinkki.fi>. (Viitattu 5.6.2011).
- Dorn, Nicholas & Murji, Karim, South, Nigel (1992) *Traffickers. Drug markets and law enforcement*. London: Routledge.
- Douglas, Mary & Wildavsky, Aaron (1982) *Risk and culture. An essay on the selection of technological and environmental dangers*. Berkeley: University of California Press.
- Dopingin musta kirja. Suomen maastohiihdon katastrofaalinen häpeä* (2001) Jyväskylä: Reventuli.

- Durkheim, Émile (1980 [1912]) *Uskontoelämän alkeismuodot: Australialainen totemijärjestelmä*. Helsinki: Tammi.
- Elder, Glen H. (1998) The life course as developmental theory. *Child development* 69:1, 1–12.
- ESPAD (2007) *The 2007 ESPAD report. Substance use among students in 35 European countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs.
- Evans, Nick (1997) Gym and tonic: a profile of 100 male steroid users. *British journal of sports medicine* 31:1, 54–58.
- Frankle, Mark & Cicero, Gerard & Payne, John (1984) Use of androgenic anabolic steroids by athletes. *Journal of the American medical association* 252:4, 482.
- From, Marjut (2011) Tullihallituksen ylitarkastaja Marjut Fromin nauhoitettu haastattelu kesäkuu 2011 & Marjut Fromin lähettämä sähköposti 8.7.2011 Mikko Salasuolle. Liiteenä tiivistelmä tullin tietoon tulleista dopingrikoksista 2000-luvulla.
- FST5 2011. Spotlight: Dopa dig stor och stark. Ajankohtaisohjelma. Esitetty 6.10.2011 Yleisradion FST5-kanavalla.
- Geertz, Clifford (1973) *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and society in the late modern sge*. Cambridge: Polity.
- Giddens, Anthony (1992). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity.
- Glaser, Barney & Strauss, Anselm (1967) *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Glaser, Barney (1978) *Theoretical sensitivity: advances in the methodology of grounded theory*. California: Sociology Press.
- Glaser, Barney (1992) *Basics of grounded theory analysis*. California: Sociology Press.
- Glaser, William (1976) *Positive addiction*. New York: Harper & Row.
- Goffman, Erving (1963) *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. New York: Prentice Hall.
- Granfield, Robert (2004) A comment on global theory of addiction. Teoksessa Pia Rosenqvist, Jan Blomqvist, Anja Koski-Jännes & Leif Öjesjö (toim.) *Addiction and life course*. Helsinki: Nordic council for alcohol and drug research, 29–34.
- Hakkarainen, Pekka (1987) *Huumausainekulttuurit ja käyttötavat Suomessa*. Turun yliopisto, sosiologian laitos. Lisensiaattitutkielma.
- Hakkarainen, Pekka (1992) *Suomalainen huumeekysymys. Huumausainneiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen*. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö.
- Hakkarainen, Pekka (2000) *Tupakka. Nautinnosta ongelmaksi*. Tampere: Vastapaino.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2003) Huumeiden käytön uusi sukupolvi. *Yhteiskuntapolitiikka*, 68:3, 244–256.
- Hakkarainen, Pekka (2004) Sosiaalisten ongelmien määrittely – sosiaalisen konstruktio- nismien näkökulma sosiaalisiin ongelmiin. Teoksessa Ismo Kantola, Keijo Koskinen & Pekka Räsänen (toim.) *Sosiologia karttalehtiä*. Tampere: Vastapaino, 253–288.
- Hakkarainen, Pekka & Kainulainen, Heini & Perälä, Jussi (2008) Measuring the cannabis market in Finland. A consumption-based estimate. *Contemporary drug problems* 35: Summer-fall, 321–345.

- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena & Salasuo, Mikko (2011) Hamppuikäpolvi, seka-
käyttö ja doping. Vuoden 2010 huumekeyselyn tuloksia. *Yhteiskuntapolitiikka* 76:4,
397–412.
- Hakkarainen, Pekka & Perälä, Jussi & Metso, Leena (2011b) Kukkaa pukkaa – kannabik-
sen kotikasvatus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 76:2, 148–168.
- Hartiala, Kaarlo (1997) *Urheilun kahdet kasvat: terve sielu terveessä ruumiissa vai rahan ja
dopingin vallassa*. Huhmari: Karprint.
- Hallas, Jasper & Bjerrum, Lars & Støvring, Henrik & Andersen, Morten (2008) Use of
a prescribed ephedrine/caffeine combination and the risk of serious cardiovascular
events: a registry-based case-crossover study. *American journal of epidemiology*. 168:8,
966–973.
- HE 17/2001. *Hallituksen esitys (HE) Eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia
rikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamiseksi ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi*.
- Hebdige, Dick (1979) *Subculture: The Meaning of Style*. London: Methuen.
- Heikkinen, Tuomas & Valtonen, Sami (2003) *Peruskoululaisten käsityksiä kilpailullisuus-
desta, kilpailumoraalista ja dopingista*. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos.
Pro gradu -tutkielma.
- Heiskala, Risto (1996) *Kohti keinitokoista yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala, Risto (2000) *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktivistista synteisiä yhteis-
kuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helén, Ilpo (2002) Lääketieteen lupaus ja elämän politiikka. *Sociologia* 39:2, 104–115.
- Hellman, Matilda (2010). *Construing and defining the out of control: Addiction in the
media 1968–2008*. Helsinki: University press.
- Hemánus, Pertti (1997): *Doping, hyvä vihollinen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston
kirjaston julkaisuyksikkö.
- Hoberman, John (1992) *Mortal engines: the science of performance and the dehumanization
of sport*. New York, Toronto & London: Free Press.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi (1998) Traditiosta vapaan valinnan illuusio. Teoksessa J.P. Roos &
Tommi Hoikkala (toim.) *Elämänpolitiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus, 152–168.
- Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. (2000) Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat?
Teoksessa Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologia teorii-
oita vuosituhatvuoden vaihteessa*. Helsinki: Gaudeamus, 9–31.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005) Finnish youth cultural research and its rele-
vance to youth policy. *Young nordic journal of youth research* 13:3, 285–312.
- Hoikkala, Tommi & Hakkarainen, Pekka & Laine, Sofia (toim.) (2005) *Beyond health
literacy. Youth cultures, prevention and policy*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuo-
risotutkimusverkosto.
- Hoikkala, Tommi (2006) *Mitä on nuorisotutkimus*. Julkaistu 7.11.2006.
[Http://www.kommentti.fi](http://www.kommentti.fi). (Viitattu 1.7.2007.)
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutki-
mus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J.P. Roos
(toim.) *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Gaudeamus, Helsinki,
270–294.

- Hoikkala, Tommi (2009) Tutkijat varusmiespalveluksessa. Teoksessa Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (kirj.) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 94, 28–47.
- Holopainen, Antti (1998) Amfetamiini ja muut stimulantit päihteinä. *Duodecim* 114:20, 2121–2126.
- Houlihan, Barrie (2002) *Dying to win: doping in sport and the development of anti-doping policy*. Strasbourg: Council of Europe.
- Huhtaniemi, Ilpo (1994) Anabolisten steroidien käyttöön liittyvät terveysvaarat. Helsinki: *Duodecim* 110:10, 1020–1028.
- HS 6.2.2008 (2008) *Wallin: yhä useampi kuntosaliharrastaja käyttää dopingia*. <http://www.hs.fi/urheilu/artikkeli/Wallin+Yh%C3%A4+useampi+kuntosaliharrastaja+k%C3%A4ytt%C3%A4%C3%A4+dopingia/1135233858038>. (Viitattu 11.3.2011.)
- HS 3.6.2009. (2009) *Väitös: Kolmasosa nuorista miehistä tyytymättömiä lihaksiinsa*. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/V%C3%A4it%C3%B6s+Kolmasosa+nuorista+miehist%C3%A4+tyytym%C3%A4tt%C3%B6mi%C3%A4+lihaksiinsa/1135246464052>. (Viitattu 15.6.2011.)
- HS 12.9.2011 (2011) Dopingrikokset yleistyneet, rangaistuksena usein sakkoja. http://m.hs.fi/inf/infomo?site=hs&view=news_kotimaa_child&feed:a=hs.fi&feed:c=news&feed:i=1135269278773. (Viitattu 12.9.2011.)
- HS 15.9.2010 (2010) *Savon Sanomat: Kuntoilijat tarttuvat dopingiin ulkonäön takia*. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Savon+Sanomat+Kuntoilijat+tarttuvat+dopingiin+ulkon%C3%A4%C3%B6n+takia/1135260155041>. (Viitattu 11.3.2011.)
- Hubbart, Jeffrey & DeFleur, Melvin & DeFleur, Lois (1975) Mass media influences on public conceptions of social problems. *Social problems* 23:1, 22–34.
- HY/ (Miksi ei Helsingin yliopisto?) lehdistötiedote 2009 (2009) *HY: Miesten syömis-häiriöalttius oireilee monin tavoin*. <http://savotta.helsinki.fi/halvi/tiedotus/lehti.nsf/e1e392ad852e72f5c225680000404fa8/738e4339c0d61597c22575ca001bbe0e?OpenDocument>. (Viitattu 6.6.2011.)
- Häkkinen, Antti (1995) *Rahasta – vaan ei rakkaudesta: prostituutio Helsingissä 1867–1939*. Helsinki: Otava.
- Häkkinen, Antti (1998) Helsingiläinen alaluokka ja alamaailma. Teoksessa Otto Mattson ja Milka Sunell (toim.) *Pääkaupungin kuva: Luentoja Helsingin historiasta*. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo, Memoria 14, 107–127.
- Häkkinen, Antti (2003) Kieltolakirikollisuuden sosiaaliset verkostot Helsingissä 1929–30. Teoksessa Sakari Saaritsa and Kari Teräs (toim.) *Työvään verkostot*. Helsinki: Työvään historian ja perinteen tutkimuksen seura, Väki voimakas 16, 190–214.
- Iltasanomat 3.6.2009 (2009) *Väitöskirja: Nuoret miehet huolestuttavan kiinnostuneita huiksistaan*. <http://www.iltasanomat.fi/terveys/vaitoskirja-nuoret-miehet-huolestuttavan-kiinnostuneita-huiksistaan/art-1288335562458.html>. (Viitattu 3.6.2011.)
- Ip, Eric & Barnett, Mitchell & Tenerowicz, Michael & Kim, Jennifer & Wei, Hong & Perry, Paul (2010) Women and anabolic steroids: an analysis of a dozen users. *Clinical journal of sport medicine* 20:6, 475–481.

- Joensuu, Mika (2011) Nuoret verkossa toimijoina. Teoksessa Jani Merikivi & Päivi Timonen & Leena Tuuttila (toim.) *Sähköä ilmassa: näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 14–22.
- Jones, Aled & Bugge, Carol (2006) Improving understanding and rigour through triangulation: an exemplar based on patient participation in interaction. *Journal of advanced nursing* 55:5, 612–621.
- Joukamaa, Matti (1992) Suomalaisten vankien terveystutkimus, osa 1: vankien ruumiilliset sairaudet. *Suomen lääkkärilehti* 47:8, 707.
- Juhila, Kirsi (1999) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere, Vastapaino, 160–198.
- Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Pubua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.
- Järvi, Ulla (2011) *Media terveyden lähteillä: miten sairaus ja terveys rakentuvat 2000-luvun mediassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, studies in humanities 150, 1459–4323.
- Kaarninen, Pekka (2008) *Doping voittaa aina. Kielletyt keinot kautta aikojen*. Helsinki: Minerva.
- Kaleva 3.10.2008 (2008) *ADT perää tiukempaa lainsäädäntöä dopingin estämiseksi*. [Http://www.kaleva.fi/uutiset/juttu/710332](http://www.kaleva.fi/uutiset/juttu/710332). (Viitattu 12.3.2011.)
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Poutanen, Outi & Välimäki, Maritta (2001) Sairauden häpeällinen leima. *Duodecim* 117:6, 563–570.
- Kanayama, Gen & Brower, Kirk & Wood, Ruth & Hudson, James & Pope, Harrison (2009) Anabolic-androgenic steroid dependence: an emerging disorder. *Addiction*, 104:12, 1966–1978.
- Kailanto, Sanna (2010) *Interactions of nandrolone and psychostimulant drugs on central monoaminergic systems*. Helsinki: National institute for health and welfare, research 30.
- Kainulainen, Heini (2005) Päihde- ja dopingrikokset. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2004*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 215, 151–165.
- Kainulainen, Heini (2009) *Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245.
- Kainulainen, Heini (2011): *Rangaistuskäytäntö dopingrikoksissa*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, tutkimustiedonantoja 110.
- Karila, Tuomo (2003) *Adverse effects of anabolic androgenic steroids on the cardiovascular, metabolic and reproductive systems of anabolic substance abusers*. University of Helsinki, institute of biomedicine. Doctoral dissertation.
- Karisto, Antti (1988) Liikunta ja elämäntyyli. Teoksessa Esa Sironen (toim.) *Uuteen liikuntakulttuuriin*. Jyväskylä: Vastapaino, 43–74.
- Karisto, Antti & Konttinen, Riikka (2004) *Kotiruokaa, kotikatua, kaukomatkailua. Tutkimus ikääntyvien elämäntyyleistä*. Helsinki: Palmenia.
- Karjula, Martti (2011) Muistiinpanoja dopingrikoksista, annettu tutkijoiden käyttöön. Julkaisematon.
- Karjalainen, Vappu & Lahti, Tuukka (2006) Pitkäaikaistyöttömyyttä tunnustava tieto. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto*. Helsinki: Stakes, 271–292.

- Karjula, Martti (2011) Keskusrikospoliisin Martti Karjula antoi tutkijoiden käyttöön ke-
räämänsä mapin, joka sisälsi hänen henkilökohtaisia muistipanojaan liittyen doping-
rikollisuuteen Suomessa ja Rovaniemellä vuosituhannen taitteen molemmin puolin.
Julkaisematon.
- Katainen, Anu (2011) *Tupakka, luokka ja terveyskäyttäytymisen ongelma*. Helsingin yli-
opisto, sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja.
- Keane, Helen (2009) Sport, health and steroids: contradiction or ethical self-formation?
Teoksessa Alex Broom & Philip Tovey (toim.) *Men's health; body, identity and social
context*. United Kingdom: Wiley-Blackwell, 163–181.
- Kekki, Tuula (2009) *Taparikollisuus, huumeet ja rikoskierre*. Tampere: Poliisiammatti-
korkeakoulu, raportteja 80.
- Ketokivi, Kaisa (2004) Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen. Individualistisen
elämänorientaation jäljillä. *Sosiologia* 41:2, 94–107.
- Kettunen, Mika (2010) *Dopingrikosten esitutkinta*. Poliisiammattikorkeakoulu,
kehittämistyö.
- Kinnunen, Aarne (1996) *Isännät, Rengit ja Pokat. Huumemarkkinat ja obeisrikollisuus
Helsingissä*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 133.
- Kinnunen, Aarne (2008) *Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausaine-
rikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos,
julkaisuja 233.
- Kinnunen, Essi (2003) Dopingrikokset rikoslakiin – uusin aseina dopingvastaiseen
taisteluun? *Lakimies* 101:2, 229–253.
- Kinnunen, Taina (2001a): *Pyhät bodarit. Yhteisöllisyys ja onni täydellisessä ruumiissa*. Hel-
sinki: Gaudeamus.
- Kinnunen, Taina (2001b) Ruumiiden ja tilojen kohtaaminen kuntosalilla ja aerobicissa.
Teoksessa Anne Puuronen & Raili Välimaa (toim.) *Nuori ruumis*. Helsinki:
Gaudeamus & Nuorisotutkimusseura, 121–136.
- Kiukkonen, Sami & Leppänen, Aki (2005) *Nuorten urheilijoiden dopingasetteet ja niihin
vaikuttaminen*. Jyväskylän yliopisto, liikuntasosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kivinen, Osmo & Piironen, Tero (2007) Realismista ja pragmatismista yhteiskunta-
tieteissä *Sosiologia* 44:2, 250–252.
- Kivivuori, Janne (2005) Piilorikollisuuden tutkimus. Teoksessa Janne Kivivuori & Venla
Salmi: *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma*. Helsin-
ki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisuja 214, 1–10.
- Kivivuori, Janne & Linderborg, Henrik (2009) *Lyhytaikaisvanki. Tutkimus lyhytaikais-
vankien elinoloista, elämäntilasta ja rikollisuudesta*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tut-
kimuslaitos, tutkimuksia 248 & Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2009.
- KSML 3.6.2009 (2009) Mies mittaa hauista, kun nainen laihooduttaa. [http://www.ksml.
fi/uutiset/kotimaa/mies-mittaa-hauista-kun-nainen-laihooduttaa/824044](http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/mies-mittaa-hauista-kun-nainen-laihooduttaa/824044) (Viitattu
8.6.2011).
- Klaukka, Timo (1999) Lääkettä terveille. *Suomen lääkärilehti* 54:28, 3386–3387.
- KLT 2010 (2010) *Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Kalvot, aikuisliikunta 2009–
2010*. Helsinki: SLU, Nuori Suomi, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympia-
komitea ja Helsingin kaupunki.

- Klötz, Fia & Garle, Mats & Granath, Fredrik & Thiblin, Ingemar (2006) Criminality among individuals testing positive for the presence of anabolic androgenic steroids. *Archives of general psychiatry* 63:11, 1274–1279.
- Korte, Taimi & Pykäläinen, Jaana & Lillsunde, Pirjo & Seppälä, Timo (1996) Huumausaineita ja rauhoittavia lääkkeitä käytetään runsaasti vankiloissa. *Kansanterveys-lehti* 10/1996, 9–10.
- Koskelo, Jukka (2011) Dopinglinkin koordinaattorin nauhoitettu haastattelu.
- Koskelo, Jukka (2011b) *Dopinglinkin koulutusmateriaali vastaajille*. A-klinikkasäätiö. Julkaisematon.
- Koski, Pasi (2005) Nordic sports around the bottle. Teoksessa Alberto Bouroncle ja Sari Rauhamäki (toim.) *Sport and substance use in the nordic countries*. Helsinki: NAD publications 45, 5–14.
- Koski, Pasi (2007) Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 293–318.
- Kuehn, Bridget (2009) Teen steroid, supplement use targeted. *Journal of the American medical association* 302:21, 2301–2303.
- Kunttu, Kristina & Huttunen, Teppo (2004) *Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus 2004*. Helsinki: YTHS, tutkimuksia 40.
- Kunttu, Kristina & Huttunen, Teppo (2008) *Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008*. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 45.
- Kuure, Tapio (1996) *Marginaalin politiikka*. Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos. Väitöskirja.
- Kvale, Steinar (1996) *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. London: Sage.
- Laasanen, Henri (2008) *Naisten seksuaalinen valta*. Vantaa: Multikustannus.
- Lahelma, Eero (2003) Medikalisaation juurilta nykypäivään. *Duodecim* 119:19, 1863–1868.
- Lalander, Philip (2003) *Hooked on heroin. Drugs and drifters in a globalized world*. New York: Berg.
- Laukkanen, Marjo (2007) *Sähköinen seksuaalisuus. Tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Lehmuskallio, Mari (2007) *Liikuntakulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa*. Turku: Turun yliopisto.
- Lehmusvaara, Lotta (2004) Päihdelinkki III -projektin tausta ja tavoitteet. Teoksessa Lotta Lehmusvaara (toim.) *Päihdelinkki III. Vuosien 2000–2003 keittämisprojektin loppuraportti*. A-klinikkasäätiö, monistesarja 40, 11–17.
- Leppäharju, Timo (2011) *Dopinghistoria*. [Http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=A18F23ED-3C04-4EAF-AECE-925A5BD3ADEF&articleid=d19e0a41-a02f-4be4-aa55-c075fd83e086](http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=A18F23ED-3C04-4EAF-AECE-925A5BD3ADEF&articleid=d19e0a41-a02f-4be4-aa55-c075fd83e086). (Viitattu 1.9.2011.)
- Levi, Giovanni (1992) *Aineeton perintö. Manaajapappi ja talonpoikais yhteisö 1600-luvun Italiassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lidman, Satu (2011) *Häpeä. Nöyryyttämisen ja häpeän jäljillä*. Helsinki: Atena.

- Lindström, M. & Nilsson, A. L. & Katzman, P. L. & Janzon, L. & Dymling, J. F. (1990) Use of anabolic androgenic steroids among bodybuilders. Frequency and attitudes. *Journal of internal medicine* 227, 407–411.
- Lucke, Jayne & Bell, Stephanie & Partridge, Bradley & Hall, Wayne (2011) *Academic doping or Viagra for the brain? The history of recreational drug use and pharmacological enhancement can provide insight into these uses of neuropharmaceuticals*. EMBO reports 12:3, 197–201.
- Luoma, Sakari (2008) *Poket – Miehiä ovella 1955–2008*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Lähteenmaa, Jaana (2001) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 14.
- Majava, Aino (2005) *Huumekuviot internetissä. Psychonaut-hankkeen tutkimustuloksia*. A-klinikkasäätiö, monistesarja 51.
- Mattila, Ville & Parkkari, Jari & Laakso, Lauri & Pihlajamäki, Harri & Rimpelä, Arja (2009) Use of dietary supplements and anabolic-androgenic steroids among Finnish adolescents in 1991–2005. *European Journal of Public Health* 20:3, 306–311.
- Mattila, Ville & Jormanainen, Vesa & Rimpelä, Arja & Sahi, Timo & Pihlajamäki, Harri (2010) Anabolic-androgenic steroid use among young Finnish males. *Scandinavian Journal of Medicine and Science* 20:2, 330.
- Maffesoli, Michel (1995) *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Helsinki: Gaudemus.
- MacDonald, Robert (1997) *Youth, the “underclass” and social exclusion*. London: Routledge.
- McKillop, G. & Ballantyne, D. (1987) Lipoprotein analysis in bodybuilders. *International journal of cardiology* 17:3, 281–288.
- Merikivi, Jani & Timonen, Paivi & Tuuttila, Leena (toim.) (2011) *Säbkköä ilmassa: näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Messner, Michael (2002) *Taking the field: women, men, and sports*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Monaghan, Lee (2001) *Bodybuilding, drugs and risk*. London & New York: Routledge.
- Monaghan, Lee (2009) Commentary on Kanayama et al. (2009): The normalization of steroid use. *Addiction*, 104:12, 1979–1980.
- Maloff, Deborah & Becker, Howard & Fonaroff, Arlene & Rodin, Judith (1979) Informal Social Controls and Their Influence on Substance Use. *Journal of drug issues*, 9:2, 161–183.
- Miettinen, Alex (1997) *Kuntobodaajien hormonien käyttö*. Jyväskylän yliopisto, liikunta-pedagogiikka. Pro gradu -tutkielma.
- Miettinen, Jussi & Rytky, Tuomo (2004) *Liikunta- ja terveystieteiden ja sekä humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden asenteet dopingiin*. Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikka. Pro gradu -tutkielma.
- MOT 2011 (2011) *Varjele meitä douppaamiselta*. Ma 31.10 klo 20 TV1. (Viitattu 1.11.2011).

- Muggleton, David & Weinzierl, Rupert (toim.) (2003) *The Post-subcultures Reader*. Oxford: Berg.
- Mutanen, Annika (2006) Nupit kaakkoon. *Tiede* 2/2006. [Http://www.tiede.fi/artikkeli/549/nupit_kaakkoon](http://www.tiede.fi/artikkeli/549/nupit_kaakkoon). (Viitattu 15.6.2011.)
- Mustajoki, Pertti (2010) *Anaboliset steroidit ja terveys*. [Http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00005](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00005). (Viitattu 13.4.2011.)
- MTV3 22.4.2009 (2009) Hiihdon dopingjutussa uusia epäiltyjä. [Http://www.mtv3.fi/urheilu/hiihtolajit/maastohiihto/uutiset.shtml/2009/04/863922/hiihdon-dopingjutussa-uusia-epailtyja](http://www.mtv3.fi/urheilu/hiihtolajit/maastohiihto/uutiset.shtml/2009/04/863922/hiihdon-dopingjutussa-uusia-epailtyja). (Viitattu 1.6.2011.)
- Myllykangas, Markku (2009) *Rahan raiskaama terveydenhuolto*. Helsinki: Rasalas.
- Myllylä, Mika (2001): *Mika Myllylän kiirastuli*. Haastattelu Punainen lanka -ohjelmassa. [Http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=3&ag=17&t=583&a=3258](http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=3&ag=17&t=583&a=3258). (Viitattu 24.9.2011.)
- Myllymäki, Tomi (2007) Pässinkiveksistä designsteroideihin. Teoksessa Antti Alaranta & Juha Hulmi & Joonas Mikkonen & Jari Rossi & Antti Mero (toim.) *Lääkkeet ja lisäaineet urheilussa. Suorituskykyyn ja kehon koostumukseen vaikuttavat aineet*. Helsinki: NutriMed, 9–16.
- Myllyniemi, Sami (2009) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-ajatutkimus 2009*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92.
- Määttä, Paula (1975) *Katsaus nuorisoinnin huumausaineiden käyttöön 1960- ja 1970-luvulla*. Jyväskylän yliopisto: kasvatustieteiden tutkimuslaitos, julkaisuja 255.
- Määttä, Shania (2010) Postmodernin kuluttajan mediakäytännöt. *Kulutustutkimus. Nyt* 2/2010. [Http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2010/05/4Maattala-1.10.pdf](http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2010/05/4Maattala-1.10.pdf). (Viitattu 10.9.2011.)
- Møller, Verner (2008) *The doping devil*. Copenhagen: Books on Demand GmbH.
- Newman, David (2008) *Sociology. Exploring the architecture of everyday life*. California: Pine Forge Press.
- Niiniluoto, Ilkka (2003) Ihminen medikalisaation pihdeissä. *Duodecim* 119:19, 1857–1862.
- Noro, Arto (2000) Aikalaisdiagnoosi sosiologian kolmantena lajityyppinä. *Sociologia* 37:4, 321–329.
- Nuorisobarometri 2009: ks. Myllyniemi 2009.
- Nuorten huumausaineiden käytön ehkäisytoimikunnan mietintö* (2000) Komiteamietintö 2000:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Nurmi, Veli-Pekka & Harri, Heikki & Laakkonen, Kalevi & Salasuo, Mikko (2009) *Vuoden nuoren kuolemaan johtanut tulipalo Naantalissa*. Helsinki: Onnettomuustutkintakeskus, tutkintaseloste B1/2009Y.
- Nutt, David & King, Leslie A. & Philips, Lawrence D. (2010) Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *Lancet* 376:9752, 1558–1565.
- Ojajarvi, Anni (2009) Varusmiehen savua – Tupakoinnin sosiaalinen ja kulttuurinen paikka armeijassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:4, 400–411.
- Ollikainen, Heikki (2003) Verkko keskustelija päihdepalvelujen kuluttajina. Teoksessa Petteri Repo & Jari Aro (toim.) *Teknologian yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tutkimus. Seminaarialustuksia 16.5.2003*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 75/2003, 15–17.

- Paajanen, Minna (2008) *Dopingin käyttö järjestäytyneen urheilun ulkopuolella*. Helsinki: opetusministeriö, sisäisiä julkaisuja 2008:4.
- Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikampailun kutsu. Nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura, 136–155.
- Papadopoulos, Fotios C. & Skalkidis, Ilias & Parkkari, Jari & Petridou, Eleni (2006) Doping use among tertiary education students in six developed countries. *European journal of epidemiology* 21:4, 307–313.
- Partanen, Juha (2002) Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–37.
- Pedersen, Willy & Wichström, Lars & Blekesaune, Morten (2001) Violent Behaviors, Violent Victimization, and Doping Agents: A Normal Population Study of Adolescents. *Journal of interpersonal violence* 16:8, 808–832.
- Pekkarinen, Elina (2010) *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 102.
- Peltonen, Matti (2006) Mikrohistoria ja puuttuvan tiedon ongelma. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen ja Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto*. Helsinki: Stakes, 76–93.
- Perikles, Simon & Striegel, Heiko & Aust, Fabian & Dietz, Klaus & Ulrich, Rolf (2006) Doping in fitness sports: estimated number of unreported cases and individual probability of doping. *Addiction* 101:11, 1640–1644.
- Perälä, Jussi (2002) Hidasta ja nopeaa – heroiniin ja amfetamiinin käytön etnografiaa. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Gaudeamus, 68–109.
- Perälä, Jussi (2011) ”Miksi lehmät pitää tappaa?”. *Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä*. Helsinki: Terveuden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimus 56/2011. Helsingin yliopisto: sosiologian laitos. Väitöskirja.
- Pettersson, Maria (2010) Aivodoping. [Http://www.city.fi/artikkeli/Aivodoping/3355/](http://www.city.fi/artikkeli/Aivodoping/3355/). (Viitattu 17.10.2011.)
- Pettersson, Maria (2009) Dopingin viihdekäyttäjät. Piikki terveystieteiden lihassa. [Http://www.city.fi/artikkeli/Dopingin+viihdekayttajat%20piikki+terveystieteiden+lihassa/2933/](http://www.city.fi/artikkeli/Dopingin+viihdekayttajat%20piikki+terveystieteiden+lihassa/2933/). (Viitattu 7.9.2010.)
- Piha, Juhana (2008) *Testosteronivaje*. http://www.seksuaaliterveysklinikka.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=7 (Viitattu 3.4.2011).
- Piispa, Matti (1997) *Valistus, holhous, suojelu: tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta*. Tampereen yliopisto: Acta universitatis tamperensis 564. Väitöskirja.
- Piispa, Matti (2001) Sanomalehtien tarjoamat huumeviestit. *Yhteiskuntapolitiikka* 66:5, 463–470.
- Piispa, Matti (2002a) Jätetäänkö nettikeskustelut huumeista liberaaleille? *Tiimi* 2/2002, 12–13.

- Piispa, Matti (2002b) *Kuinka liberaalit valtasivat saitin. Analyysi Puolittotuu.comin ensimmäisistä viikoista*. Sisältyy huumekampanjan arviointiryhmän väliraporttiin, tammi-kuu 2002. Julkaisematon.
- Piispa, Matti (2002c) Nettikeskustelut huumeista liberaalien leirinä. *Tiimi* 6/2002, 15–17.
- Piispa, Matti, Jallinoja, Piia & Tigerstedt, Christoffer (2003) Onko sivistynyt huumeekeskustelu mahdollista? Huumekampanjan opetuksia. *Promo* 30, 34–35.
- Piispa, Mikko (2010) Övereitä, sekoilua ja moniongelmaisuutta. Huumeisiin liittyvät kuolemat Suomessa 2007. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Piispa, Mikko (2011a) Eivät huumeet yksin tapa – huumeisiin liittyvät kuolemat Suomessa 2007. *Yhteiskuntapolitiikka* 76:2, 169–180.
- Piispa, Mikko (2011b) Mika Myllylän antidopingkuolema. <http://www.city.fi/yhteisot/blogit/mikkosalasuo/118814/>. (Viitattu 19.9.2011.)
- Piispa, Mikko (2012) ”Kaikki halus Comptoniin” – ekskursio graffitielämykseen. Teoksessa Mikko Salasuo, Pauli Komonen & Janne Poikolainen (toim.) *Katukulttuuri*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Julkaistaan 2012.
- Pirkola, Sami & Seppälä, Timo (2005) Huumausaineiden ja anabolisten hormonien käyttö. Teoksessa Seppo Koskinen, Laura Kestilä, Tuija Martelin & Arpo Aromaa (toim.) *Nuorten aikuisten terveys. Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset 18–29-vuotiaiden terveydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä*. Helsinki: Kansanterveyslaitos, julkaisuja B7/2005, 65–70.
- Pope, H. & Kouri, E. & Powell, K. & Campbell, C. & Katz, D. L. (1996) Anabolic-Androgenic Steroid Use Among 133 Prisoners. *Comprehensive Psychiatry* 37:5, 322–328.
- Pope, Harrison G. Jr & Phillips, Catharine A. & Olivardia, Roberto (2000): *The adonis complex: how to identify, treat, and prevent body obsession in men and boys*. New York: The Free Press.
- Pound, Richard (2006) *Inside Dope. How drugs are the biggest threat to sports, why you should care, and what can be done about them*. Ontario: Wiley.
- Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 42.
- Puuronen, Anne (toim.) (2005) *Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 63.
- Puuronen, Anne (2006) Mitä on terveys – tietoa, taitoa vai tajua? Teoksessa Anne Puuronen (toim.) *Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 63, 5–20.
- Puuronen, Anne (2012) *Ei pala, palaa, ei pala. Laadullinen tutkimus nuorten tupakoimattomuuden edistämisestä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto (julkaistaan 2012).
- Putnam, Robert D. (2000) *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Pänkäläinen, Seppo (1993): *Suomalainen doping*. Tampere: Vastapaino.
- Pärssinen, M. & Kujala, U. & Vartiainen, E. & Sarna, S. & Seppälä, T. (2000): Increased premature mortality of competitive powerlifters suspected to have used anabolic agents. *International journal of sports medicine* 21:3, 225–227.

- Pärssinen, M. & Seppälä, T. (2002): Steroid use and long-term health risks in former athletes. *Sports medicine* 32:2, 83–94.
- Pöntinen, Seppo (2004) Sosiologian tutkimusmenetelmiä. Teoksessa Ismo Kantola, Keijo Koskinen & Pekka Räsänen (toim.) *Sosiologia karttalehtiä*. Tampere: Vastapaino, 71–92.
- Raevuori, Anu (2009a) *Male eating disorders and related traits. Genetic epidemiological study in Finnish twins*. University of Helsinki, faculty of medicine. Doctoral dissertation.
- Raevuori, Anu (2009b) *Tiivistelmä*. [Http://www.doria.fi/handle/10024/45219](http://www.doria.fi/handle/10024/45219). (Viitattu 10.7.2011.)
- Rantala, Kati (2002) *Utopioista todellisuuteen – huumeiden käytön virtuaaliutopiat*. Mediumi 1.2.2002. [Http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?id=45](http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?id=45). (Viitattu 20.7.2011.)
- Reiman, Keijo (1982) Näköalapuheenvuoro. Teoksessa Martti Siukkonen (toim.) *Doping*. Jyväskylä: Scandia Kirjat, 224–226.
- Rimminen, Mikko (2004) Pussikaljaromaani. Helsinki: Teos.
- Riska, Elianne (2010) Medikalisatio: Peter Conrad. Teoksessa U. Ashorn & L. Henriksson & J. Lehto & P. Nieminen (toim.) *Yhteiskunta ja terveys: Klassisia teoreettisia näkökulmia*. Helsinki: Gaudeamus, 204–214.
- Roine, Mira (2004) *Huumeidenkäytön merkitykset internetin keskusteluryhmässä. Diskursiivianalyttinen tapaus tutkimus A-klinikkasäätiön Päihdelinkin Sauna-foorumista*. Helsinki: A-klinikkasäätiö, monistesarja 39.
- Room, Robin (2003) Cultural frames of addiction. *Janus Head* 6:2, 221–234.
- Roos, J. P. (1986) Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.): *Kymmenen esseitä elämäntavasta*. Lahti: Yleisradio, 35–76.
- Roos, J.P. (1988) *Elämäntavasta elämäkertaan*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.) (1998) *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Jari (2007) Laihdutusvalmisteet. Teoksessa Antti Alaranta & Juha Hulmi & Joonas Mikkonen & Jari Rossi & Antti Mero (toim.) *Lääkkeet ja lisäaineet urheilussa. Suorituskykyyn ja kehon koostumukseen vaikuttavat aineet*. Helsinki: NutriMed, 294–325.
- RL 44 luku. *Suomen rikoslain 44 luku*: terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista.
- Ruuskanen, Petri (2001) *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, tutkimuksia 81.
- Ryynänen, Olli-Pekka & Kinnunen, Juha & Myllykangas, Markku & Lammintakanen, Johanna & Kuusi, Osmo (2004) *Suomen terveydenhuollon tulevaisuudet. Skenaariot ja strategiat palvelujärjestelmän turvaamiseksi. Esiselvitys*. Helsinki: Eduskunnan kanslia, julkaisu 8/2004.
- Salasuo, Mikko (1999) *Ensimmäinen huumeaalto Helsingissä: kannabisalokulttuurin synty, kehitys ja muodot vuosina 1962–1975*. Helsingin yliopisto, talous- ja sosiaalhistorian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Salasuo, Mikko & Rantala, Kati (2002) Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaaliossa*. Helsinki: Gaudeamus, 38–67.
- Salasuo, Mikko (2004a) *Huumeet ajankuvana – huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 149.

- Salasuo, Mikko (2004b) Ekstaasin jäljillä – MDMA:n eli ekstaasin historia ja leviäminen länsimaiseen nuorisokulttuuriin. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 41:1, 71–84.
- Salasuo, Mikko (2004c). Ekstaasin käyttäjien terveyden lukutaito – riskien ja haittojen tunnistaminen, ehkäisy ja vähentäminen. *Nuorisotutkimus* 22:1, 30–42.
- Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus 6/2006.
- Salasuo, Mikko & Vuori, Erkki & Piispa, Mikko & Hakkarainen, Pekka (2010) *Suomalainen huumekuolema 2007. Poikkeittieteellinen tutkimus oikeuslääketieteellisistä kuolinsyyasiakirjoista*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 43 & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 99.
- Salasuo, Mikko & Koski, Pasi (2010) Miten kilpaurheilu sopii nykynuorten sielunmaisemaan. *Liikunta & Tiede* 47: 2–3, 4–9.
- Salasuo; Mikko (2011) *Pelastakaa tutkija Salasuo*. [Http://www.city.fi/yhteisot/blogit/mikkosalasuo/117574/](http://www.city.fi/yhteisot/blogit/mikkosalasuo/117574/). (Viitattu 10.10.2011.)
- Salasuo, Mikko (2012) Omistautuminen – tapa hallita mahdollisuuksien paljoutta. Teoksessa Pekka Sulkunen, Pauliina Raento & Tuukka Tammi (toim.) *Likainen tusina*. Hyväksytty artikkelikäsikirjoitus.
- Salospoija, Tuuli (2008) ”Tuukkaa lihoo”. *Dopingaineiden käyttö kuntosalibarrastajien keskuudessa Suomessa*. Turun yliopisto, sosiologian laitos. Lisensiaatintutkielma.
- Sankari, Anne (1995): *Kuntosaliruumis. Kappaleita nuorten aikuisten ruumiillisuuksista*. Jyväskylän yliopisto: nykykulttuurin tutkimusyksikkö, julkaisuja 44.
- Santalahti, Jussi & Miettinen, Sami, Alaranta, Antti (2007) Asenteet urheilussa kiellettyjä aineita ja menetelmiä kohtaan. Teoksessa Antti Alaranta & Juha Hulmi & Joonas Mikkonen & Jari Rossi & Antti Mero (toim.) *Lääkkeet ja lisäaineet urheilussa. Suorituskykyyn ja kehon koostumukseen vaikuttavat aineet*. Helsinki: NutriMed, 87–107.
- Sarpavaara, Heikki (2004) *Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnoosi tv-mainonnan ruumiillisuusrepresentaatioista*. Tampere: Tampere University Press.
- Sarpila, Outi & Erola, Jani & Terhi-Anna Wilska (2006) Mitä miehen tulee olla? Nuoret miehet ja ulkonäköön kuluttaminen 2000-luvun Suomessa. *Nuorisotutkimus* 24:2, 61–73.
- Schulze, Gerhard (1992) *Die Erlebnisgesellschaft: Kultursoziologie der Gegenwart*. Frankfurt am Main: Campus.
- Seppälä, Pauliina (1999) *Ravekulttuuri ja laittomat päihteen: yhteisöllisyyttä, etiikkaa ja identiteettiä*. Helsinki: Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Seppälä, Pauliina & Salasuo, Mikko (2001) Aaltoja vai vedenpinnan pysyvää nousua? *Yhteiskuntapolitiikka* 66:1, 71–75.
- Seppälä, Timo & Karila, Tuomo (1993) Hormonien käyttö urheilussa on uhkapeliä terveydellä. *Liikunta & Tiede* 6/1993, 6–11.
- Seppälä, Timo & Taimela, Simo (1995) Anaboliset aineet ja liikunta. Teoksessa Simo Vuori & Ilkka Taimela (toim.) *Liikuntalääketiede*. Helsinki: Duodecim, 391–401.
- Seppälä, Timo & Karila, Tuomo (1996) *Suorituskykyyn vaikuttavien aineiden väärinkäyttö. Käytännön lääkäri* 1996/3, 129–135.
- Seppälä, Timo & Kujala, Urho (2002): Anaboliset aineet ovat terveysriski ja aiheuttavat riippuvuutta. *Liikunta & Tiede* 4/2002, 52–54.

- Seppälä, Timo (2008): Steroididoping. *Duodecim* 124:4, 381–382.
- Seppälä, Timo (1998) Anaboliset aineet. Teoksessa Mikko Salaspuro & Kalervo Kianmaa & Kaija Seppä (toim.) *Päihdelääketiede*. Helsinki: Duodecim, 454–459.
- Seppälä, Timo (2011) *Anabolisten aineiden väärinkäyttö*. [Http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=2C4C2739-807B-496C-9C1C-BB59AA0E1F9F](http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=2C4C2739-807B-496C-9C1C-BB59AA0E1F9F). (Viitattu 2.7.2011.)
- Seppälä, Sauli (2006) Miehen keho – vaillinaiseksi jäänyt luomus? Teoksessa *Kunnon kansalainen* (ei toimittajaa). Helsinki: Helsingin kaupungin museo, 29–30.
- Simola, Hannu (2001) Koulutuspolitiikka ja erinomaisuuden eetos. *Kasvatus* 32:3, 290–297.
- Siukonen, Markku (1982) Dopingin historiaa. Teoksessa Markku Siukonen (toim.) *Doping*. Jyväskylä: Scandia kirjat, 10–32.
- Soothill, Kevin & Fitzpatrick, Claire & Francis, Brian (2009) *Understanding criminal careers*. Portland: Willan.
- Skärberg, Kurt & Nyberg, Fred & Engstrom, Ingemar (2009) Multisubstance use as a feature of addiction to anabolic-androgenic steroids. *European addiction research* 15:2, 99–106.
- Skärberg, Kurt & Nyberg, Fred & Engström, Ingemar (2010) Is there an association between the use of anabolic-androgenic steroids and criminality? *European addiction research* 16:4, 213–219.
- Soikkeli, Markku (2004) *Miten puhua huumeista*. Helsinki: Stakes.
- Spector, Malcolm & Kitsuse, John (1977) *Constructing social problems*. California: Menlo Park.
- Star, Susan (1997) Anselm Strauss: An appreciaton. *Sociological research online* 2:1, U1–U6.
- Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1998) *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. London: Sage Publications.
- Statens folkhälsoinstitut (2011) *Dopning Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, R 2011:18.
- STT 2009 (2009) *Tytyttömyys omaan kehoon on yleinen ja vakava ongelma nuorilla miehillä*. <http://www.sttinfo.fi/pressrelease/detail.do?pressId=25030&type=opensearch&searchKey=37850a7b-e9ab-11e0-8b04-290990003f74&pageIndex=91&languageId=FI>. (Viitattu 12.6.2011.)
- Sulkunen, Pekka (1996) *Jobdatus sosiologiaan*. Helsinki: WSOY.
- Sulkunen, Pekka (1997). Addiktio – alkoholismi maallikkoajattelussa. Teoksessa Pekka Sulkunen & Jukka Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia*. Helsinki: Gaudeamus, 195–220.
- Sulkunen, Pekka (2003) *Jobdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Sulkunen, Pekka (2009) *The saturated society. Regulating risk & lifestyle in a consumer culture*. London: Sage.
- Sundell, Jan & Salospohja, Tuuli (2011) Kuntosaliharrastajat ja doping – lääkärin vastaanotolla. *Yleislääkäri* 7/2011 (26), 13–17.
- Syrjälä, Jukka (2007) Anaboliset aineet. Teoksessa Antti Alaranta & Juha Hulmi & Joonas Mikkonen & Jari Rossi & Antti Mero (toim.) *Lääkkeet ja lisäaineet urheilussa. Suorituskykyyn ja kehon koostumukseen vaikuttavat aineet*. Helsinki: NutriMed, 136–159.

- Tacke, Ulrich & Tuomisto, Jouko (2001). Riippuvuus ja väärinkäyttö. Teoksessa Markus Koulu & Jouko Tuomisto (toim.) *Farmakologia ja toksikologia*. Kuopio: Medicina, 413–434.
- Taimela, Simo & Seppälä, Timo (1994): Voimaharjoittelussa käytettävien anabolisten aineiden haitat. *Lääkärilehti* 49:20–21, 2051.
- Tammi, Tuukka & Peltoniemi, Teuvo (toim.) (1999) *Telematic drug & alcohol prevention. Guidelines and experiences from Prevet Euro*. Helsinki: A-Clinic foundation, report series 33.
- Tammi; Tuukka (2009) Huume on lääke on päihde. *Yhteiskuntablogiikka* 2.9.2009. [Http://community.stakes.fi/blogs/blogiikka/archive/2009/09/02/580.aspx](http://community.stakes.fi/blogs/blogiikka/archive/2009/09/02/580.aspx). (Viitattu 10.7.2011.)
- Tammi, Tuukka & Pitkänen, Tuuli & Perälä, Jussi (2011) Stadin nistit – huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihteeet sekä niiden käyttötavat ja hankinta. *Yhteiskuntapolitiikka* 76:1, 45–54.
- Tanninen, Liisa (2008) Doping by Fitness Exercisers a Quiet Contagion. *Motion – Sports in Finland* 2/2008, 36–37.
- Thiel, Darren (2007) Class in construction: London building workers, dirty work and physical cultures. *British journal of sociology* 58:2, 227–251.
- THL huumeekysely 2010: ks. Hakkarainen ym. 2011.
- Thornton, Sarah (1995) *Club cultures: music, media and subcultural capital*. London: Polity.
- Tiihonen, Arto (2002) *Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaan: oikeita miehiä – ja urheilijoita?* Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö.
- Toiviainen, Hanna (2007) *Konsumerismi, potilaiden ja kuluttajien aktiivinen toiminta sekä erityisesti lääkäreiden kokemukset ja näkemykset potilaista kuluttajina*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 160.
- Toivonen, Timo & Räsänen Pekka (2004) Kulutus ja elämäntapa. Teoksessa Ismo Kantola, Keijo Koskinen ja Pekka Räsänen (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Jyväskylä: Gummerus, 233–248.
- Tolonen, Tarja (2010) Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa. *Nuorisotutkimus* 28:2, 3–22.
- Tricker, R & O'Neill, M. R., Cook, D (1989) The incidence of anabolic steroid use among competitive bodybuilders. *Journal of drug education* 19:4, 313–325.
- Tulloch, John & Lupton, Deborah (2003) *Risk and Everyday Life*. London: Sage.
- Tuomainen, Raimo & Myllykangas, Markku & Rynänen, Olli-Pekka (1999) *Medikalisatio. Aikamme sairaus*. Tampere: Vastapaino.
- Törrönen, Jukka (2006) Toisen ääni, näkökulma ja kohteena oleminen. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen ja Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto*. Helsinki: Stakes, 15–37.
- US 2009 (2009) Nuorilla miehillä vakavia ulkonäköpainetta. Uusi Suomi 3.6.2009 <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/62163-nuorilla-miehilla-vakavia-ulkonakoongelmia> (Viitattu 3.1.2011).
- USADA (2010) United States doping agency. <http://www.usada.org/>.

- Vaaranen, Heli (2004) *Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa. Tutkimus erään kaahailukulttuurin elämänilosta ja tuhoisuudesta*. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisuja A 30.
- Verroken, Michelle (2005) Drug use and abuse in sports. Teoksessa David Mottram (toim.) *Drugs in sports*. London: Routledge, 18–55.
- Vettenniemi, Erkki (toim.) (1998) *Piikki lihassa – nelma puhtaasta urheilusta*. Tampere: Akilles.
- Vettenniemi, Erkki (2009) *Piikit ja pillerit. Suoraa puhetta dopingista*. Helsinki: Teos.
- Vettenniemi, Erkki (2010) Miksi doping kiellettiin 1928? IAAF, piristee ja rotu-uskusten voima. *Liikunta & Tiede* 47:6, 24–29.
- Videman, Tapio (2011) *Dopingtestauksen tila ja tulevaisuus – illuusiosta realismiin?* 21.04.2011. <http://blog.puhtaastiparas.fi/?p=82>. (Viitattu 22.9.2011.)
- Vilkko, Anni (2000) Elämänkulku ja elämänkulkukerronta. Teoksessa Eino Heikkinen & Jouni Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäkulku*. Helsinki: Tammi, 74–85.
- Virsu, Ville (2007) Sosiaalisten ongelmien retoriikka: tapaus doping. *Virttäjä* 3/2007, 346–366.
- Välimaa, Raija (2001) Nuoret ja ulkonäön merkitys. Teoksessa Anne Puuronen & Raija Välimaa (toim.) *Nuori ruumis*. Helsinki: Gaudeamus, 89–106.
- WADA 2011 (2011) World anti-doping agency. <http://www.wada-ama.org/>. (Viitattu 3.10.2009.)
- Waddington, Ivan (2000) *Sport, health and drugs: a critical sociological perspective*. London: E & FN Spon.
- Wallin, Stefan (2007) *Dopingista kansantauti?* Opetusministeriön tiedote 26.9.2007. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/09/Wallin_doping.html?lang=fi. (Viitattu 12.12.2009.)
- Weber, Max (1980, [1904]) *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Helsinki: WSOY.
- Wessman, Jenni (2010) Nuorten miesten liikuntatottumusten muutos varusmiespalveluksessa. *Liikunta & Tiede* 47:6, 54–60.
- West, Robert (2006) *Theory of addiction*. Oxford: Blackwell.
- Wichström, Lars & Pedersen, Willy & Blekesaune, Morten (2001) Violent behaviors, violent victimization, and doping agents. A normal population study of adolescents. *Journal of interpersonal violence* 16:8, 808–832.
- Willis, Paul (1978) *Profane Culture*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Yesalis, Charles & Courson, Stephen & Wright, James (1993) History of anabolic steroids and exercise. Teoksessa Charles Yesalis (toim.) *Anabolic steroids in sports and exercise*. USA: Human kinetics.
- Yle 26.8.2009 (2009) *Näkykö hauis*. <http://yle.fi/puhe/paivantasaaja.php?id=3648> (Viitattu 2.10.2010).
- Yle 27.1.2010 (2010) *Yhä useampi nuori mies dopingaineiden pauloissa*. http://yle.fi/alueet/helsinki/helsinki/2010/01/yha_useampi_nuori_mies_dopingaineiden_pauloissa_1396794.html. (Viitattu 23.1.2011).
- Yle 20.6.2011 (2011) Hiihdon doping-oikeudenkäynti loppui, oikeuden päätös 30. kesäkuuta. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/hiihdon_doping-oikeudenkaynti_loppui_oikeuden_paatos_30_kesakuuta_2675126.html. (Viitattu 1.7.2011.)

- Ylikangas, Mikko (2009): *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950*. Keuruu: Atena.
- Zacheus, Tuomas (2008) *Luonnonmukaisesta arkiliikunnasta liikunnan eriytymiseen. Suomalaiset liikuntasukupolvet ja liikuntakulttuurin muutos*. Turun yliopisto: Annales universitatis Turkuensis C 268.
- Zacheus, Tuomas (2009) Liikunnan merkitykset vuosina 1923–1988 syntyneiden suomalaisten nuoruudessa. *Liikunta ja tiede* 46:6, 34–40.
- Zinberg, Norman & Harding, Wayne (1979). Control and intoxicant use. A theoretical and practical overview. *Journal of Drug Issues* 9:2, 121–143.
- Zinberg, Norman (1984) *Drug, Set and Setting. The Basis for Controlled Intoxicant Use*. Yale University Press.
- Zola, Irving (1972) Medicine as an institution of social control. *Sociological Review* 20:4, 487–504.

Liite 1

Kysymysten teemoittelua

Ikä, asuinkunta

Liikuntahistoria:

Harrastukset, liikuntahistoria?

Mitä haluat liikunnalta (kuntoa, terveyttä yms.)? Mitä liikunta merkitsee sinulle?

Kilpailetko, aiotko, oletko kilpaillut?

Onko muuta liikuntaa kuin sali?

Mikä on salilla käynnin asema suhteessa muihin harrastuksiin (jos on salilla kävijä)?

Bodaus:

Miksi juuri puntinosto? Mistä kimmoke aloittaa salilla käynti / voimaharjoittelu?

Salilla käynnillä muitakin puolia kuin lihasten treenaus?

Millainen punttikävijä olet? Bodaaja / lajikohtainen urheilija?

Harrastuksen vaikutus päivittäiseen elämään (ruokavalio, treenikerrat ja -ohjelmat)?

Kuinka tarkkaan noudatat ruokavaliota ja treeniohjelmaa?

Sali:

Käytkö salilla säännöllisesti? Yksin, kavereiden kanssa jne?

Mikä sali, miksi juuri se?

Milloin ja miten olet alkanut käydä salilla, montako kertaa viikossa?

Tyypillinen salikäynti?

Miksi käyt? Ovatko syyt muuttuneet ajan myötä?

Mitä salilla käyminen merkitsee sinulle? Mikä on siellä parasta/pahinta?

Mikä on hyvä salifilis/onnistunut treeni?

Bodyimage:

Mitä lihakset merkitsee sinulle?

Millainen kroppa on mielestäsi kaunis/terve /hyvinvoiva?

Kertooko kroppa jotain ihmisestä?

Millainen mielikuva on omasta kehostasi?

Miksi haluat lihaksia/suorituskykyä tms? Mikä on ihanne? Mitä sillä saavutetaan?

Käyttö:

Mitä aineita olet itse käyttänyt?

Kuinka usein käytät?

Koska ja mistä hankit, milloin ei pysty/kannata hankkia (esim. raha)?

Onko aineiden hankkiminen helppoa, keneltä, miten?

– mistä eka satsi?

– kuka neuvoi / miten opit, hankinnassa, käytössä?

Mistä saa aineista tietoa (ug manuals, netti, pakkotoisto, kaverit, sallitut, lääkäri)?

Paljon kuluu rahaa aineisiin kuukausittain?

Bodauksen /urheilun alkuvaihe: minkälaiset fiilikset, muuttuiko keho nopeasti, miten muut suhtautui?

Bodauksen /urheilun douppausvaihe: minkälaiset fiilikset, muuttuiko keho nopeasti, miten muut suhtautui?

Hyödyt/Haitat:

Kuuluuko omassa lajissasi käyttää dopingia, ns. sanomaton sääntö?

Paljonko ”lisätehoa” doping antaa verrattuna tavalliseen treeniin?

Mitä hyötyä käytöstä omalle lajille?

– suorituskyky: *voima, palautuminen*

Mitä hyötyjä aineiden käytöstä itselle?

– ulkonäkö: *lihakset, kropan muoto, nopea tulos*

– terveys:

– sosiaaliset: *ideaaliruumis, hyväksyttävyyys/sos. status, yhteenkuuluvuus, kaverit käyttää, bodaajien ”kuuluu käyttää”*,

– muita hyötyjä: *itsetunto*

Entä aineiden haitat, haittavaikutukset ja vaarat omasta mielestä

Onko fyysisiä / henkisiä sivuvaikutuksia?

– ulkonäkö: *näkyvät haitat esim. arvet, kaljuuntuminen yms.*

- terveys: *sisäiset haitat*
- sosiaaliset: *joukkoon kuuluvuus*
- muita?

Miten suhtautuu kerrottuihin / yleisessä tiedossa oleviin haittoihin?
Huomaako itse haittoja?

(Terveys)riskienhallinta:

Mitkä aineet haitallisempia ”ku toiset”, miten se vaikuttaa omaan käyttöön?
Esim. pistäminen vai piikki – maksan suojele
Onko jotkut aineet sopivampia / ei sopivia käyttää?
Onko joitain aineita mitä ei sovi käyttää/vain tietyt tyypit käyttää?

Onko dopingista haittaa sinun omalle terveydelle?
Haittojen kontrollointi, esim. muilla aineilla?
Eri aineiden kanssa vuorottelu – haittavaikutusten pienentämistä? (Vai tehokkuuden lisäksi aineita vaihtelemalla / toleranssin välttäminen?)
Miten muuten pienentää haittoja?

Pitääkö pitää välillä taukoja, ollut yrityksiä pitää taukoja aiemmin, ”aineeton kausi”?
Miltä tauot tuntuu, mitä siitä seuraa?
Kehon lepuutus: Syklit – tauko ottamisessa?
Käytön tauotus / syklitys ja miksi?

Lopettaminen:

Aikooko käyttää pitkään?
Onko miettinyt lopetusta?
Vieroitusoireet (onko kuullut, onko ollut, mitä tuumaa)?

Mielikuva:

Miten itse suhtaudut dopingiin?
Millaisia ihmisiä dopingin käyttäjät ovat?
Jutut ”raivopäisistä hormonihirviöistä” ovat aika pelottavia. Onko kyseessä urbaanilegenda, vai onko asiassa perää?
Oma kokemus roid ragesta?
Pitääkö käyttöä piilotella muilta?

Liite 2

Etsitään haastateltavia henkilöitä tutkimukseen:

Doping suomalaisessa liikuntakulttuurissa

Dosentti Mikko Salasuo Nuorisotutkimusverkosto

Tutkija Jenni Wessman Nuorisotutkimusverkosto

Doping-aineiden käyttö on totuttu julkisessa keskustelussa yhdistämään kilpaurheiluun, mutta useat tutkimukset osoittavat uudensuuntaista kehitystrendiä. Doping-aineita ja niihin rinnastuvia lääkkeitä käytetään monenlaisiin tarkoituksiin monin eri motiivein. Nykytiedon valossa mustavalkoisen hahmottomasta suomalaisesta doping-kysymyksestä on vaikeata erottaa sen sävyjen kirjoa, saati napata siitä pitävää otetta. Myös käyttäjien ääni on jäänyt aiemmissa tutkimuksissa pahasti sivuun.

Doping-ilmion ymmärtämiseksi etsimme haastateltavia henkilöitä, joilla on kokemusta doping-aineiden käytöstä. Haastattelut tehdään täysin anonyymisti, eli emme taltio tai tarvitse nimiä, henkilötietoja tai esimerkiksi asuinpaikkaa yms. Voimme tehdä haastatteluja joka puolella Suomea haastateltavalle henkilölle sopivassa paikassa. Kerätty aineisto tulee ainoastaan tutkimuskäyttöön.

Yhteydenoton voi tehdä sähköpostitse: mikko.salasuo@nuorisotutkimus.fi
puhelimitse: 040 5485520

Lankapuhelimeen, jossa soittajan numero ei näy: 09-3212362 (Salasuo)
09-3212344 (Wessman)

Olemme erityisen kiinnostuneita kuulemaan entisten ja nykyisten käyttäjien näkemyksiä. Tarkoituksemme on saada tietoa, joka auttaa ymmärtämään doping-ilmion luonnetta ja paikkaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja yksittäisten ihmisten elämässä. Tässä käyttäjien kokemukset ovat ensiarvoisen tärkeitä. Haastattelu on luonteeltaan vapaamuotoista keskustelua dopingin tiimoilta. Kiinnostuksen kohteina ovat yhtälailla doping-kulttuuri, käytön motiivit sekä dopingin käytön positiiviset ja negatiiviset vaikutukset.

LISÄÄ TIETOA TUTKIMUKSESTA:

http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=731

Liite 3

Pelastakaa tutkija Salasuo!

Eikös se vanha sanonta mene jotenkin näin: kaikki on sallittua sodassa, rakkauksessa ja tieteen nimissä (tästähän saattaa olla eri versioita olemassa). Ainakin minä muistan sen tuossa muodossa, joten tuon tieteen nimissä turvaudun lukijoiden ja heidän kaverien ja tuttujen apuun.

Teen nuoremman kollegani kanssa dopingin käytöstä kilpaurheilun ulkopuolella tutkimusta - kirjaa. Meitä kiinnostaa aihe yhteiskunnallisena ilmiönä, ei arvottaaksemme tai demonisoidaksemme yksilöitä tai heidän toimintaansa. Eräs tärkeä pyrkimys on saada käyttäjien ääni kuuluviin ja heidän kokemuksiin esille. Nyt se otsikon lupaama avunpyyntö:

Kaipaamme kipeästi lisää haastateltavia henkilöitä!
 Kaipaamme kipeästi lisää haastateltavia henkilöitä!
 Kaipaamme kipeästi lisää haastateltavia henkilöitä!

Täysin anonyymi haastattelu tai vaihtoehtoisesti sähköpostitse liikkuva kyselylomake sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat joskus kokeilleet, käyttäneet tai käyttävät dopingaineita muuhun kuin huippu-urheilumenestyksen saavuttamiseen. Oletpa mistäpäin Suomea tahansa, tulemme mestoille tekemään haastattelun tai voit mailata ja laitamme kysymyslomakkeen tulemaan. Homma onnistuu myös puhelimitse!!!

mikko.salasuo@nuorisotutkimus.fi
 040 5485520
 mikko.piispa@helsinki.fi

Korostan ja alleviivaan, että kaikki tieto on vain ja ainoastaan tutkimuskäyttöön. Taustatiedoiksi riittää sukupuoli ja ikä, eli emme ole kiinnostuneita ihmisten henkilöllisyydestä. Lisäksi kaikista haastatteluista poistetaan joka ikinen sellainen tiedonmurunenkin, joka viittaa nimiin, paikkoihin tai mihinkä tahansa tunnistettavuuteen. Noudatte tarkasti tutkimuksen eettisiä sääntöjä. Haastattelut ovat yksi osa tutkimusta – kirjaa – mutta erittäin tärkeä sellai-

nen. Dopingin käytöstä liikkuu paljon myyttejä ja virheellisiä käsityksiä ja tässä tarjoutuu mahdollisuus saada oma ääni kuuluville – Saada keskusteluun tutkimuksen kautta käyttäjän näkökulma.

Kiinnostus teeman ympärillä on kasvavaa sekä tutkimuksessa että mediassa. M. Salasuon tutkimuksia tuntevat tietävät ettei taustalla piile terveystasistisia tai muita leimaavia agendoja. Niille, jotka eivät ole tekstejäni lukeneet, suosittelen selailemaan vaikkapa tämän blogin kirjoituksia mikäli haluaa tutustua tutkimuksen tekijään ennen päätöstä osallistumisesta.

Kysyä saa ennakoon jos haluaa tietää tarkemmin tutkimuksesta tai muusta siihen liittyvästä!

<http://www.city.fi/yhteisot/blogit/mikkosalasuo/117>

Liite 4

K19A Entä oletko kokeillut tai käyttänyt dopingia?

(kyllä / ei / en osaa sanoa)

(Kysytään, jos vastasi ”kyllä” kysymykseen K19A)

K19B Oletko käyttänyt viimeisen kuukauden aikana?

(kyllä / ei / en osaa sanoa)

(Kysytään, jos vastasi ”kyllä” kysymykseen K19A)

K19C Mitä seuraavista aineista olet kokeillut tai käyttänyt?

(kyllä / ei / en osaa sanoa)

- 1) Anaboliset steroidit (kuten testosteroni)
- 2) Kasvuhormonit
- 3) Klenbuteroli

(Kysytään, jos vastasi ”kyllä” kysymykseen K18A tai K19A)

K20 Kuinka paljon seuraavat syyt ovat vaikuttaneet niiden kokeiluun tai käyttöön?

(4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=ei lainkaan, 99=en osaa sanoa)

- 1) Kilpaurheilun liittyvä suorituskyvyn parantaminen
- 2) Muu suorituskyvyn parantaminen
- 3) Voiman hankkiminen
- 4) Ulkonäön kohentaminen

(Kysytään, jos vastasi ”kyllä” kysymykseen K19A)

K21 Millaiseksi arvioisit tietosi dopingaineisiin liittyvistä terveysriskeistä?

(5=erittäin hyvät, 4, 3, 2, 1=erittäin heikot, en osaa sanoa)

(Kysytään, jos vastasi ”kyllä” kysymykseen K19A)

K22 Kuinka suuriksi arvioit dopingaineisiin liittyviä terveysriskejä?

(5=erittäin suuria riskejä, 4, 3, 2, 1=ei lainkaan riskejä, 99=en osaa sanoa,)

(Myllyniemi 2009, 159)

Liite 5

Onko liikunta teille ensisijaisesti:

Vaihtoehdot 2–4 tarkoittavat vähintään puoli tuntia kestävästä yhtämittaista liikuntaa, jolloin sykkenne nousee selvästi ja hikoilette.

Hyötyliikuntaa

Omaehtoista kuntoilua tai urheilua

Kilpailua (urheilulisenssillä)

Ammattimaista huippu-urheilua

En harrasta liikuntaa

Mikä on ensisijainen liikuntalajinne?

Kuinka monta kertaa viikossa harrastatte urheilua/liikuntaa?

Harvemmin kuin kerran viikossa

1–2 kertaa viikossa

3–4 kertaa viikossa

5–7 kertaa viikossa

8 kertaa viikossa tai useammin

Oletteko kokeillut tai käyttänyt joskus elämäne aikana dopingaineita liikuntasuorituksen, voiman tai ulkonäön parantamiseen? Kyllä/ Ei

Oletteko kokeillut tai käyttänyt joskus elämäne aikana seuraavia aineita (ei lääkärin Teille määräämiä) ja jos olette, minkä ikäisenä kokeilitte ensimmäisen kerran ja minkä ikäisenä viimeksi käytitte? Valitkaa ”kyllä” niissä kohdissa joissa vastauksenne on kyllä ja kirjoittakaa ikä ruutuun.

Ikä ensimmäisellä kerralla – Ikä viimeisellä kerralla

- Testosteronia tai testosteronijohdannaisia
- Anabolisia steroideja
- Kasvuhormonia tai kasvutekijöitä
- Klenbuterolia
- Efedriiniä
- Muuta dopingainetta, mitä?

Oletteko viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita (ei lääkärin Teille määräämiä)?

- a. Testosteronia tai testosteronijohdannaisia
- b. Anabolisia steroideja
- c. Kasvuhormonia tai kasvutekijöitä
- d. Klenbuterolia
- e. Efedriiniä
- f. Muuta dopingainetta, mitä?

Käytättekö dopingaineita:

Kokeiluluontoisesti

Satunnaisesti

Säännöllisesti

Millaiseksi luonnehditte dopingaineiden käyttötapaanne?

Kertakokeilu

Kuuriluontoista (käytössä taukoja)

Jatkuvaa (käytössä ei taukoja)

Mihin tarkoitukseen ensisijaisesti käytätte dopingaineita?

Suorituksen parantamiseen

Voiman lisäämiseen

Ulkonäön parantamiseen

Muuhun, mihin?

Mitä mieltä olette seuraavista asioista?

(...)

- e. Dopingaineita voi käyttää myös sellaisella kohtuullisella tavalla, josta ei aiheudu ongelmia.

Onko Teillä ollut terveysongelmia, joiden uskotte voineen aiheutua:

(...)

- d. dopingaineiden käytöstänne

Liite 6

HY: Miesten syömishäiriöalttuus oireilee monin eri tavoin
Lähetäjä: Paivi Lehtinen/halvi/Helsingin yliopisto 03.06.2009 08:03
Helsingin yliopisto
Viestintä
3.6.2009

Tyytymättömyys omaan kehoon on yleinen ja vakava ongelma nuorilla miehillä

Tyytymättömyys omiin lihaksiin on nuorilla miehillä yleinen, vakava ja samankaltainen ilmiö kuin häiriintynyt syöminen ja toistuva laihduttelu naisilla. Tähän ilmiöön liittyy merkittävää psyykkistä pahoinvointia sekä lisäravinteiden ja anabolisten hormonien käyttöä, osoittaa Helsingin yliopistossa 5.6. tarkastettava väitöstutkimus.

LL Anu Raevuoren väitöstutkimuksen tavoitteena oli tuottaa lisätietoa poikien ja miesten syömishäiriöistä, vartalotyytymättömyydestä ja niihin liittyvistä tekijöistä. Tutkimusaineistona olivat Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksen kaksostutkimuksessa mukana olevat vuosina 1983–87 ja vuosina 1974–79 syntyneet kaksoset, yhteensä noin 4 000 miestä ja 4 000 naista. Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena, minkä lisäksi osalle vuosina 1974–79 syntyneistä tehtiin diagnostinen haastattelu.

POIKIEN ITSETUNNON KEHITTÄMISESSÄ GEENEILLÄ PÄÄROOLI, TYTÖILLÄ YMPÄRISTÖTEKIJÖILLÄ SUUREMPI VAIKUTUS

Tulosten perusteella tyttöjen ja poikien itsetunnon kehitys nuoruusiässä on eri tavoin säädeltyä. Pojilla itsetunnon muutosta 14 ja 17 ikävuoden välillä selittivät pääasiassa (82 %) geneettiset tekijät, kun taas tyttöjen itsetunto oli herkempi ympäristövaikutuksille: heillä itsetunnon vaihtelun pääasiallisia selittäjiä (69 %) olivat ympäristötekijät. «Tällä erolla voi olla vahva yhteys moniin häiriöihin ja ominaisuuksiin, joissa itsetunto on keskeisessä roolissa. Löydös voi esimerkiksi selittää syömishäiriöiden ja masennuksen esiintyvyyden sukupuoliero», Raevuori sanoo.

LIHASMASSAA KASVATTAVIEN AINEIDEN KÄYTTÖ YLEISTÄ NUORILLA MIEHILLÄ

Tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että tyytymättömyys omiin lihaksiin samoin kuin lihasmassaa kasvattavien aineiden käyttö on yleistä nuorilla miehillä. Tutkittavista miehistä 30 prosenttia oli huomattavan tyytymättömiä lihaksiinsa ja 12 prosenttia oli käyttänyt säännöllisesti lihasmassaa kasvattavia ravintolisiä tai anabolisia hormonivalmisteita. Tyytymättömyys omiin lihaksiin liittyi laajasti henkisen pahoinvointiin, kuten masennus- ja ahdistusoireiluun, alkoholin ongelmakäyttöön, häiriintyneeseen syömiseen ja alhaiseen itsetuntoon. Nuoruusikäisillä pojilla tyytymättömyys oli lisäksi yhteydessä suhteelliseen laihuuteen mutta aikuisena lihaksiinsa tyytymättömät eivät eronneet muista miehistä pituuden, painon tai vyötärön ympärysmittan suhteen.

Yksilöiden välisiä eroja lihastyytymättömyydessä säätelivät sekä geneettiset että ympäristötekijät, kun taas eroja lihasmassaa kasvattavien aineiden käytössä säätelivät pääasiassa ympäristötekijät. «Näiden löydösten perusteella tyytymättömyys omiin lihaksiin on miehillä naisten häiriintynyttä syömistä ja toistuvaa laihduttelua vastaava ilmiö, johon liittyy kansanterveydellisesti merkittävää psyykkistä pahoinvointia ja lisäravinteiden ja anabolisten hormonien käyttöä. Terveystieteiden tutkimuksissa tarvittaisiin välineitä tämän ilmiön kohtaamiseen ja käsittelemiseen», Raevuori toteaa.

MIESTEN SYÖMISHÄIRIÖALTTIUS ILMENEE ERI TAVOIN KUIN NAISTEN

Raevaaran tutkimustulosten perusteella pojilla ja miehillä anoreksia nervosa on yleisempi ja lyhytkestoisempi häiriö kuin aiempiin tutkimuksiin perustuen on oletettu. Nuoreen aikuisikään mennessä noin yksi neljästä sadasta suomalaismiehestä on sairastanut anoreksian. Tutkimuksessa löydetty anoreksiaa sairastaneet miehet olivat toipuneet syömishäiriöstä mutta kärsivät edelleen psyykkisestä oheissairastavuudesta, esimerkiksi vakavasta masennuksesta. Myös syömishäiriötä sairastaneiden miesten kaksosilla, jotka eivät itse olleet sairastaneet syömishäiriötä, ilmeni vakavaa masennusta huomattavasti enemmän kuin väestössä keskimäärin. Kaikki anoreksiaan sairastuneet miehet olivat ennen sairastumistaan olleet ylipainoisia toisin kuin heidän kaksosparinsa. Lisäksi

anoreksian sairastaneiden miesten miespuolisilla kaksosilla ilmeni voimakasta tyytymättömyyttä lihaksiinsa, lihasmassaa lisäävien aineiden vakiintunutta käyttöä ja runsasta kuntosaliharjoittelua. «Nämä tulokset viittaavat siihen että pojilla ja miehillä syömishäiriöalttius voi ilmetä joko klassisena anoreksia nervosana tai voimakkaana tyytymättömytenä omiin lihaksiin», Raevuori sanoo.

Tutkimuksen perusteella anoreksia nervosa, bulimia nervosa, häiriintynyt syöminen tai vartalotyytymättömyys eivät kummallakaan sukupuolella olleet yhteydessä siihen, oliko kysymyksessä samaa sukupuolta oleva kaksospari vai tyttö-poikapari. Siksi on epätodennäköistä että raskaudenaikaisilla tai myöhemmillä sisarusten välisillä feminisoivilla tai maskulinisoivilla vaikutuksilla olisi suurta merkitystä syömishäiriöiden tai niihin liittyvien oireiden synnyssä.

LL Anu Raevuoren väitöskirja «Male eating disorders and related traits - Genetic epidemiological study in Finnish twins» (Poikien ja miesten syömishäiriöt - tutkimus suomalaisilla kaksosilla) tarkastetaan perjantaina 5.6.2009 kello 12 HYKS:n Psykiatriakeskuksen Christian Sibelius -auditoriossa, Välskärinkatu 12.

Liite 7

HS: 3.6.2009 (<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/V%C3%A4it%C3%B6s+Kolmasosa+nuorista+miehistä%C3%A4+tyytym%C3%A4tt%C3%B6mi%C3%A4+lihaksiinsa/1135246464052>)

Väitös: Kolmasosa nuorista miehistä tyytymättömiä lihaksiinsa

Myllypuron Liikuntamylllyssä treenaava Markus Karila, 17, kertoo, että jääkiekkoa pelatessa patistettiin lihassmassan kasvattamiseen lähinnä. ”Pienemmille kavereille valmentaja antoi ohjelman, että vedetään aamupalaksi sitten kananmunaa ja massajauhetta”, Karila kertoo.

Mies mittaa hauista, kun nainen laihduttaa. Kolmasosa nuorista miehistä on tyytymättömiä vartalonsa lihaksiin, kertoo Helsingin yliopistossa perjantaina tarkastettava väitöskirja. Sen mukaan tyytymättömyys omiin lihaksiin on nuorten miesten yleinen ja vakava ilmiö.

Läketieteen lisensiaatti Anu Raevuoren tutkimista miehistä 30 prosenttia oli huomattavan tyytymättömiä omiin lihaksiinsa. 12 prosenttia oli käyttänyt säännöllisesti lihassmassaa kasvattavia ravintolisiä tai anabolisia hormonivalmisteita. ”Pojilla tyytymättömyys omaan vartaloon ilmenee vain harvoin tytöille tyypillisenä syömishäiriönä. Siksi ulkopuolisen on vaikeampi havaita sitä, Raevuori sanoo.

Tyytymättömyys hauiksen ympärysmittaan kertoo joskus myös masennusoireista, alkoholin ongelmakäytöstä ja häiriintyneestä syömisestä. Raevuoren mukaan tyytymättömyys lihaksiin on miesten vastine naisten syömishäiriöille ja toistuvalla laihduttelulla.

Raevuoren tutkimusaineistoa olivat vuosina 1983–1987 ja vuosina 1974–1979 syntyneet kaksoset. Heistä miehiä oli yhteensä 4 000 ja naisia saman verran.

Väitöksen mukaan muutoksia 14–17-vuotiaiden poikien itsetunnossa selittävät pääasiassa geneettiset tekijät. Geneeillä on jollain tapaa näppinsä pelissä noin 60 prosentissa poikien itsetunnon muutoksista.

”Poika voi olla vaikka synnynnäisesti lahjakas urheilussa, millä on positiivinen vaikutus itsetuntoon”, Raevuori avaa.

Samanikäisten tyttöjen itsetunto vaihtelee herkemmin ympäristötekijöiden vaikutuksesta. Vain 21 prosenttia tyttöjen itsetunnosta syntyy yhteisvaikutuksessa geenien kanssa – loppu otetaan sellaisenaan ympäröivän maailman viesteistä. ”Ympäristö pystyy lähes yksin muokkaamaan tytön itsetuntoa, hyvässä ja pahassa. Tutkimuksen viesti kasvattajille on ehkä se, että tyttöjen itsetunto on erityisen herkkä imemään palautetta.”

Aineistona hyödynnetyt kaksoset ovat mukana Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksen kaksostutkimuksessa. Raevuoren tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena, jonka lisäksi osalle vuosina 1974–1979 syntyneistä tehtiin diagnostinen haastattelu.

Tiivistelmä

Keskustelu dopingaineiden käytöstä sai Suomessa vauhtia, kun syyskuussa 2007 silloinen kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin esitti huolensa dopingin käytön yleistymisestä huippu-urheilun ulkopuolella. Hän kysyi, onko dopingista tulossa kansantauti. Vastauksia Wallinin kysymykseen ei ole saatu, ja puhe ilmiöstä on ollut lähinnä stereotyyppien ja virheellisen tiedon varassa.

Tässä tutkimuksessa otetaan käyttöön käsite kuntodoping. Keskeisintä kuntodopingissa on se, että käyttö tapahtuu huippu-urheilun ulkopuolella. Tärkeä kuntodopingia määrittävä tekijä on käytön motiivi. Kuntodoping viittaa sellaiseen dopingaineiden käyttöön, jonka ensisijaisena motiivina ei ole urheilumenestyksen saavuttaminen. Aineista saatava hyöty toki hankitaan pääosin kuntosaleilla ja sikäli kyse on urheilullisesta suorittamisesta, mutta doping on vain väline kehollisten ja voimaan liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa.

Huippu-urheilun ulkopuolella tapahtuvassa dopingaineiden käytössä ei voi katsoa olevan kyse vilpistä tai urheilun moraalisten arvojen rikkomisesta. Kansainväliset ja lajikohtaiset dopingsäädökset on luotu säätelemään erilaisia kilpailuja, ei yksittäisten ihmisten lääkeaineiden käyttöä. Tätä erontekoa alleviivaa myös se, ettei dopingaineiden käyttöä ja hallussapitoa ole Suomessa kriminalisoitu.

Kun dopingia ei enää käsitelläkään huippu-urheilun kehyksessä, tutkimuskohde laajenee aineiden vaikutuksista käytön sosiokulttuurisiin kehyksiin. Erilaisia valintoja tekevä, keskenään kommunikoivilla ja toimivilla yksilöillä on monenlaisia motiiveja, positioita ja rooleja. Tutkimuksessa on huomioitava erilaiset tietoiset suunnitelmat ja päämäärien tavoittelu, joita ohjaavat esimerkiksi järki, tunteet, tottumus, perinteet, muiden esimerkki sekä kuvitelma tai tieto siitä, mitä ihmisiltä odotetaan. Täten on tarkasteltava, millaisia seurauksia toiminnalla on ja minkälaisiin mielikuviin käyttäytyminen nojaa. Miten muut ihmiset suhtautuvat käyttöön? Olennaista on myös, mitkä ovat tutkittavien omat motiivit ja miten ihmisillä on yleensä tapana toimia.

Tässä tutkimuksessa suunnataan katse pois suomalaisen dopingtutkimuksen lääketieteellisestä perinteestä. Jotta keskustelua dopingista huippu-urheilun ulkopuolella voitaisiin tulevaisuudessa käydä laajemmalla tietopohjalta, tässä tutkimuksessa pyrittiin etsimään vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Mistä on

kyse, kun puhutaan dopingin käytöstä muuhun tarkoitukseen kuin huippu-urheilumenestyksen saavuttamiseen? Millaisiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin kehyksiin doping kytkeytyy, mikä on käytön ja käyttäjien suhde muuhun yhteiskuntaan, kuinka yleistä käyttö on, millaiset ovat käyttäjien motiivit ja miten erilaiset terveystekijät kytkeytyvät ilmiöön? Kaiken kaikkiaan tutkitaan sitä, mikä on kuntodopingin yhteiskunnallinen paikka.

Tutkimuksessa dopingilmiötä ristivalotetaan mahdollisimman monien eri toimijoiden perspektiiveistä. Tutkimuksen primaariaineistona käytettiin kahdeksaa eri perspektiiveistä aukeavaa ikkunaa:

1. avaininformantit
2. asiantuntijahaastattelut
3. käyttäjähaastattelut
4. poliisin sähköiset aineistot
5. Dopinglinkki-internetpalveluun tulleet kysymykset
6. internetin kuntodopingia käsittelevät keskustelupalstat ja keskustelut
7. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Nuorisotutkimusverkoston vuonna 2010 toteuttaman väestökyselyn sekä vuoden 2009 Nuorisobarometrin aineisto
8. erilaiset mikroaineistot, kuten tullihallitukselta, poliisilta ja muilta dopingilmiön liepeillä eri tavoin toimivilta henkilöiltä saadut aineistot ja tiedoksiannot.

KESKEISIÄ TULOKSIA

Dopingin käytön elinikäisprevalenssi Suomessa tarkentui tutkimuksen myötä huomattavasti. Tätä tutkimusta varten tehtyjen kyselyiden sekä aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan melko tarkasti arvioida, että noin yksi prosentti suomalaisista aikuisista on joskus kokeillut dopingaineita. Näiltä osin voidaan kasvavaan dopinghuoleen vastata, että Suomessa kyse on toistaiseksi pienestä ilmiöstä, eikä missään nimessä kansantaudista tai epidemiasta.

Nykyaika luo otollisen maaperän erilaisten kemiallisten teknologioiden leviämislle. Niin kutsuttu erinomaisuuden eetos saa ihmiset kehittämään itseään ja tavoittelemaan maksimia. Tämä koskee niin työelämää kuin omaa kehoa. Menestymiseen pyritään keinoja ja riskejä kaihtamatta. Samanaikaisesti myös terveystekijätyminen on yksilöllistynyt. Tämän seurauksena on siirrytty

aikaan, jossa erilaisia terveyteen liittyviä valintoja tehdään individualistisin tavoittein.

Tietoa kuntodopingin terveysriskeistä ja -haitoista on internetin aikakaudella saatavilla enemmän kuin koskaan aiemmin. Käyttöön ja sen mahdollisiin haittoihin liittyvä riskianalyysi tehdäänkin käyttäjän terveystajun puitteissa. Aikalaiseetos saa monet sivuttamaan mahdollisia terveysriskejä ja tarttumaan menestystä nopeuttaviin ja helpottaviin menetelmiin.

Doping on ennen muuta väline. Erilaisissa käyttäjäryhmissä sitä hyödynnetään erilaisten pääomien saavuttamiseen. Joillakin käyttöä motivoi voiman ja lihasten hankinta työelämää varten, kun taas toiset tavoittelevat menestystä vastakkaisen sukupuolen silmissä. Motiivit vaihtelevat, mutta niiden takaa löytyy kehollisen pääoman tavoittelu, joka tuottaa sosiaalista, kulttuurista ja ammatillista pääomaa – hieman eri painoarvoin. Tämä on eräs tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Dopingia ei käytetä aineiden itsensä vuoksi.

Kuntourheilussa dopingin paikka on ollut vahvasti rähmällään lääketieteen suuntaan – kuntodoping on nähty ensisijaisesti terveysongelmana. Taustalla on aihetta käsittelevien tutkimusten lääketieteellinen perusta. Muut näkökulmat ovat jääneet terveysparadigman varjoon. Terveysnäkökulmaa ei ole syytä väheksyä, mutta tämä tutkimus tarjoaa aineksia myös muihin tulokulmiin. Olisikin perusteltua kysyä, ovatko esimerkiksi erinomaisuuden eetokseen liittyvät epäkohdat ja vinoumat unohtuneet ja peittyneet terveysparadigman alle? Käyttäjänäkökulmasta kyse on usein terveysongelmien sijaan elämänhallinnasta ja itsekurista.

Abstract

The debate on doping use outside professional sports in Finland got in full swing in September 2007, when the then Minister of Culture and Sports Stefan Wallin expressed his concern about doping use becoming more common outside professional sports. He even questioned whether doping use was becoming a national disease. Wallin's question has remained unanswered, and the debate on doping outside professional sports has mostly relied on stereotypes and false information.

The use of doping outside professional sports cannot be regarded as deceit or breaking the moral values of sports. The international and sport-related anti-doping rules are made to regulate various sport events, not individual drug use. This distinction is further emphasized by non-criminalization of the use and possession of doping substances in Finland.

Taking doping out of context of professional sports means extending the research object from the effects of doping substances to a wider socio-cultural framework of substance use. In this framework, individuals make choices and communicate with one another on the basis of different motives, positions and roles. Various intentional plans and pursuit of goals have to be taken into account. These are typically guided by intelligence, emotions, habits, traditions, example of others and illusion or information on what is expected of human beings. Thus, the following elements have to be studied: the consequences of action, the associations on which the action relies, the attitude of others, the motives of the research subjects and the conventional way to act.

Hence, the definition of the research topic is considerably wider than the traditional medical approach of the Finnish doping research. In this study, with an aim to gain extensive knowledge to fuel the debate on doping outside professional sports, we were trying to answer the following questions: What is doping when it is not used to enhance one's performance in professional sports? What is the cultural and social framework of doping, how the use of doping and the users themselves relate to the society as a whole, how frequent doping use is, what are the users' motives and how various health issues are linked to the phenomenon? To sum up, what is the social position of doping when used outside professional sports?

The doping phenomenon will be cross-explored from as many angles and actors as possible. The primary research data includes eight different windows into the phenomenon, opening up from different perspectives:

1. Key informants
2. Expert interviews
3. User interviews
4. Electronic police data
5. Questions posted at Dopinglinkki-website (Doping Link)
6. Internet discussion forums and discussions on doping in fitness sports
7. Population Survey data (National Institute for Health and Welfare and Youth Research Network, 2010) and Youth Barometer data (2009)
8. Various micro data from key players around the doping phenomenon (the National Board of Customs and Police, among others).

KEY RESULTS

The research provided unparalleled information on the lifelong prevalence of doping use in Finland. On the basis of this study and previous research we can fairly accurately conclude that approximately one per cent of Finnish adult population has tried doping substances at some point in their lives. Consequently, we can answer the Minister's question by concluding that doping in Finland is, thus far, a minor phenomenon which in no way can be regarded as a national disease or epidemic.

As described in the study, the current circumstances favour the spreading of various chemical technologies. An ethos of excellence drives people to perfect themselves and to try to reach the maximum. This applies not only to professional life but also to one's body. People are striving for success regardless of means and risks. At the same time, health behavior is becoming more individualized. Thus, our era is characterized by health choices defined by individual ambitions.

Data on fitness sports doping's health risks and harms is more widely available than ever, thanks to the internet. The risk analysis of doping use and its potential drawbacks is made on the basis of the individual health sense of the user. The contemporary ethos makes people ignore possible health risks and take advantage of various performance-enhancing methods.

Doping is, above all, a medium. It is used to accumulate various forms of capital. Some users are motivated by achieving strength and muscles for the professional life; others are striving for success in the eyes of the opposite sex. The common denominator of varying motives is the striving for bodily capital which, in turn, is believed to result in the accumulation of social, cultural and professional capital – with varying degrees of importance. This is one of the key results of the study. Doping is not used for the substances' sake.

In fitness sports, doping has usually been observed from the medical perspective – fitness doping has been viewed first and foremost as a health problem. Several medical studies have been conducted on the subject. Other angles have been overshadowed by the health paradigm. Without understating the health perspective, this survey offers a new insight into the phenomenon. A valid question is, whether the drawbacks and distortions related to the ethos of excellence have been forgotten and engulfed by the health paradigm? From the user's point of view, it is often a question of the control of life and self-discipline.

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTON JULKAISUT

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Hybridit

Teokset ovat sekoitus tiedettä ja soveltavaa tutkimusta.

Kenttä

Erlaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Syyskuussa 2007 kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin esitti huolensa dopingin käytön yleistymisestä huippu-urheilun ulkopuolella. Hän kysyi, onko dopingista tulossa kansantauti.

Tässä tutkimuksessa vastataan laajasti esitettyyn kysymykseen: Mistä on kyse, kun puhutaan dopingin käytöstä muuhun tarkoitukseen kuin huippu-urheilumenestyksen saavuttamiseen? Millaisiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin kehyksiin doping kytkeytyy, mikä on käytön ja käyttäjä suhde muuhun yhteiskuntaan, kuinka yleistä käyttö on, millaiset ovat käyttäjien motiivit ja miten erilaiset terveyskysymykset kytkeytyvät ilmiöön? Kaiken kaikkiaan kuvataan sitä, mikä on niin kutsutun kuntodoping-ilmion yhteiskunnallinen paikka Suomessa.

Kuntodopingia valotetaan kahdeksaa primääriaineistoa hyödyntäen. Eri tavoin näkökulma aukeaa niin käyttäjiin kuin heidän ystäviinsä ja läheisiinsä, lainvalvontaviranomaisten toimintaan, ehkäisevään dopingtyöhön, käyttäjä- ja kansalaiskeskusteluihin, dopingrikollisuuteen sekä terveyskysymyksiin.

